ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

TEMEL DİNÎ BİLGİLER

9. Sınıf

Ders Kitabı

Yazarlar

Adnan DAMAR
Aynur ÇİFTÇİ
Ayşe SAĞLAM
Hatice KALENCİ
Merve KAZANCI
Suheyla Nur TEKİN

DEVLET KİTAPLARI
Ayrıntı Basımevi, 2024

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .... : 9595
DERS KİTAPLARI DİZİSİ .... : 2016

Editör
Dr. Mustafa SOYCAN

Dil Uzmanı
Filiz MUSLU

Görsel Tasarımcılar
Bilge Nur YUMUKOĞLU
Erkam UĞUR
Murat ÖZBEY

Program Geliştirme Uzmanları
Sinan SEÇKİN
Talip AYDEMİR

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Sami KAYA

Rehberlik Uzmanı
Mevlüt SELVİ

Baskı
Ayrıntı Basım Yayım ve Mat. Hiz. Sanayi Ticaret A.Ş.
Saray Mahallesi 126. Cadde No: 20 Kahramankazan/Ankara
Tel : 0.312 802 00 53 - 54
Sertifika No: 49599

ISBN 978-975-11-8062-9

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 17.07.2024 gün ve 110459275 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

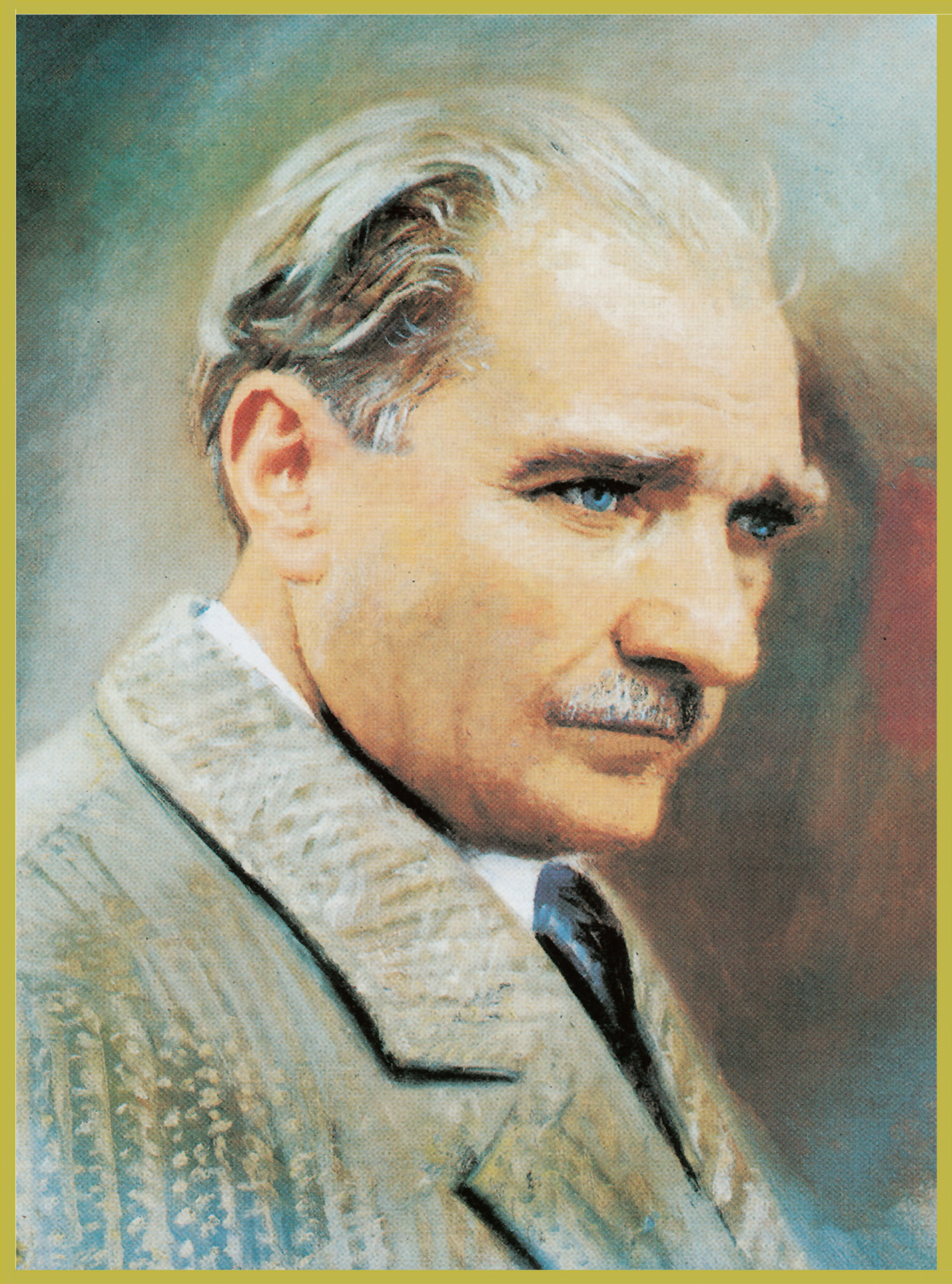
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

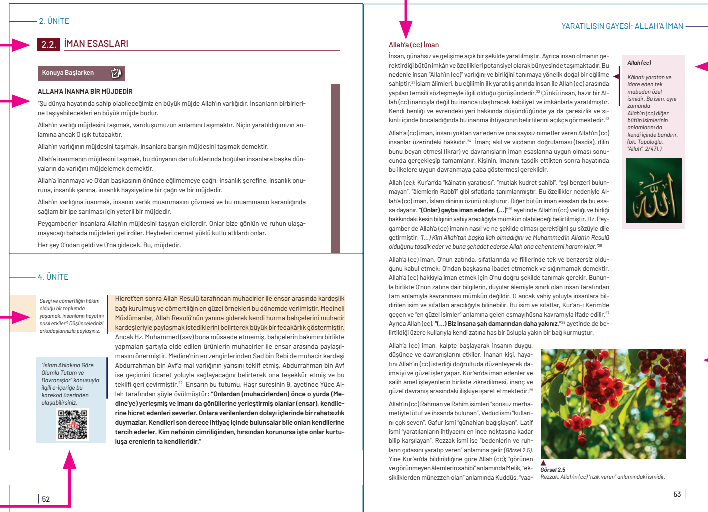

Kitabın dijital kopyalarında “İçindekiler” sayfasındaki başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara, iç sayfalarda ise ünite isimleri üzerine tıklayarak “İçindekiler” sayfasına ulaşabilirsiniz.

İçindekiler

Kitabın Tanıtımı

Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar akıllı cihazlarla okutularak ya da kitabın dijital kopyalarında karekod üzerine tıklanarak kitaba ait e-içeriklere ulaşılabilmektedir.

SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI

"Başlarken" alanı

"Konuya Başlarken" alanı

"Kontrol Noktası" alanı

"Farklı Kaydet" alanı

Çalışmanın bittiği yer

Etkinliğin başladığı yer

Etkinliğin bittiği yer

Bireysel etkinlik

Grup etkinliği

Rehberli etkinlik

Etkinliğin süresi

Sonraki sayfada devam eden çalışma

Önceki sayfadan devam eden çalışma

Ders öncesi hazırlık gerektiren çalışma

Öğrenci ve öğretmenin derse gelmeden önce yapması gereken hazırlıkları hatırlatan sembol ve bilgilendirme alanı

Her ünite sonunda öğrencinin öğrendiği bilgileri kendi hatırlayacağı şekilde kısaca not etmesi amacıyla hazırlanmış alan

Öğrenme çıktılarının gerçekleşmesine yönelik etkinlikler

Konu sonlarında "Kontrol Noktası" adıyla öğrenilenleri pekiştirme amacıyla hazırlanmış alan

Öğrencilere yol göstermek, ihtiyaç duyulan konularda ek bilgiler vermek, önemli görülen kelime, kavram veya tanımların açıklandığı alan

Niyet
Allah'ın (cc) rızasını kazanma arzusuyla ve O'nun hükmüne tabi olmak üzere bir işe bilinçli bir şekilde yönelmektir. (Dönmez, "Niyet", 33/169.)

Öğrencilerin araştırma yaptıktan sonra kitap üzerinde bilgilerini yazması için ayrılan alan

mübah

Öğrencide farkındalık yaratacak kazanım, beceriler veya değerlerle ilgili dikkat çekici soru, söz ve ihtiyaç duyulan diğer çalışmaların verildiği alan

Sevgi ve cömertliğin hâkim olduğu bir toplumda yaşamak, insanların hayatını nasıl etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Alana özgü kelime, kavram ve tamlamalar, Talim ve Terbiye Kurulu mütalaası ile uygulamaya konulan "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu'na göre yazılmıştır.

Sonnotlar İSNAD atıf sisteminin 2. edisyonuna göre hazırlanmıştır.

KISALTMALAR

as	aleyhisselam [Allah'ın (cc) selamı onun üzerine olsun.]	ra	radıyallahüanh / radıyallahüanha [Allah (cc) ondan razı olsun.]
bk.	bakınız	sav	Sallallahü aleyhi vesellem [Allah'ın (cc) salat ve selamı onun üzerine olsun.]
cc	cellecelalüh (O'nun şanı yücedir.)	TDK	Türk Dil Kurumu
çev.	çeviren	TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
ed	editör	ts.	tarihsiz
Hz.	Hazreti	vb.	ve benzeri
haz.	hazırlayan	vd.	ve diğerleri
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı		

1. ÜNİTE

KENDİMİ, KÂİNATI VE ALLAH'I TANIYORUM

▶ Bu ünitede öğrenilecek anahtar kavramlar

- ahsenitakvim
- dua
- halife
- kâinat
- Allah
- eşrefimahlukat
- ibadet
- sünnetullah
- din
- fıtrat
- insan
- tövbe

▶ **Bu ünitede sizlerden**

- insan ve kâinatın yaratılışını, yaratılış özelliklerini ve amacını sorgulayabilmeyi,
- kâinattaki işleyiş ve düzenden hareketle Allah (cc), insan ve kâinat arasındaki ilişkiyi çözümleyebilmeyi,
- insanın kâinattaki konumu ve kâinatla ilişkisi hakkında akıl yürütebilmeyi

öğrenmeniz beklenmektedir.

Ünite sonunda sizlerden ölçme ve değerlendirme sorularını cevaplamanız, konu ile ilgili performans görevi hazırlamanız, grup değerlendirme formunu doldurmanız istenecektir.

Ünite karekodu

Ünite sunusu

Başlarken

1. İnsanoğlu kâinatı gözlemlediğinde evrenin mükemmel düzenine ve işleyişine tanıklık eder. Yüce Allah, bu işleyiş ve düzenle ilgili olarak Bakara suresinin 164. ayetinde şöyle buyurmuştur: "Kuşkusuz ki göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün değişmesinde, insanlara fayda veren yüklerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökten indirerek onunla ölü hâldeki toprağa can verdiği ve orada her çeşit canlının yetişmesini sağladığı yağmurda, rüzgârları ve gökle yer arasında emre hazır bekleyen bulutları evirip çevirip yönlendirmesinde aklını işleten bir topluluk için elbette nice deliller vardır."

   Bu ayet, evrendeki oluşum ve işleyişe dair hangi ipuçlarını veriyor olabilir?

2. İnsanın çeşitli aşamalardan geçerek yaratılması da evrendeki düzen ve işleyişe verilecek en güzel örneklerden biridir. Modern tıbba göre anne karnındaki bebeğin gelişimi üç döneme ayrılır. Birinci ve ikinci dönemleri sağlıklı bir şekilde geçiren bebek, üçüncü dönemde daha güvenli bir sürece girer. Üçüncü dönem; bebeğin yaşamsal dokularının ve organlarının geliştiği, dış dünyada hayatta kalmasını sağlayacak donanımlarının büyük ölçüde tamamlandığı dönemdir. Yüce Allah Kur'an'da bu konuyu şöyle bildirmiştir: "Ardından nutfeyi (döllenmiş yumurta) alakaya (rahimde asılıp beslenen embriyo) çeviriyor, alakayı şekilsiz et (görünümünde) yapıyor, bu etten kemikler yaratıyor, daha sonra da kemiklere adale (kas) giydiriyoruz; nihayet onu bambaşka bir varlık hâlinde inşa ediyoruz. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir." (Müminun suresi, 14. ayet.) "(...) Sizi annelerinizin karnında üç karanlık içinde türlü yaratılış safhalarından geçirerek yaratmaktadır. İşte bu yaratıcı, Rabb'iniz Allah'tır. (...)" (Zümer suresi, 6. ayet.)

   Bu metinden hareketle insanın yaratılışı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

1.1. İNSAN VE KÂİNATIN YARATILIŞI

Konuya Başlarken

İnsan, hayatını anlamlandırabilmek için kendisiyle, başka insanlarla ve kâinatın yaratıcısı olan Allah (cc) ile bağ kurma ihtiyacı hisseder. Bu nedenle Allah'ın (cc) bahşettiği aklı, iradeyi ve düşünme yeteneğini kullanarak hem kendini hem de içinde yaşadığı çevreyi ve kâinatı tanımaya çalışır. Yüce Allah da birçok ayette insanın kendisi ve içinde yaşadığı kâinat hakkında düşünmesi gerektiğini vurgulamıştır. Mülk suresinin 3. ayetinde şöyle buyrulmaktadır: "Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk içinde yaratan O'dur. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, herhangi bir bozukluk görebiliyor musun?"

Aşağıdaki soruları verilen metin ve görselden yararlanarak cevaplayınız.

1. **İnsan, dünyadaki varlığını anlamlandırabilmek için neler yapmalıdır?**
2. **Kendisiyle, diğer insanlarla, âlemle ve Allah'la (cc) sağlıklı bir bağ kuran insan ne gibi kazanımlar elde eder?**
3. **Görseldeki kişi, gezegenleri ve yıldızları inceleyerek kâinattaki düzen ve işleyişi araştırıp sorguladığında hayatında ne gibi değişimler meydana gelebilir?**

İnsanın ve Kâinatın Yaratılışı

İnsan kendisini ne kadar bilip tanırsa kıymetini o oranda fark eder. Kâinattaki yerinin ve değerinin bilincine varan insan, yaratılışının amaçsız olmadığı ve sorumlu bir varlık olduğu şuuruyla hareket eder. Böylece o, varlık gayesini gerçekleştirmiş olur *(Görsel 1.1)*.

Görsel 1.1
"Niçin yaratıldım?", "Nereden geldim?", "Hayatımın amacı ne?" gibi sorular insanın kendini tanımak için hayatının her döneminde cevap bulmaya çalıştığı sorulardır.

Etkinlik-1

20 dk.

Adı	*Kendimi ve Kâinatı Tanıyorum*
Amaç	*İnsanın ve kâinatın yaratılış amaçlarını sorgulayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Eşit sayıda kişiden oluşan iki gruba ayrılınız.*
2. *Grup arkadaşlarınızla birlikte insanın ve kâinatın yaratılış amacı hakkında ön bilgilerinizden hareketle karşı gruba sormak istediğiniz soruları belirleyiniz.*
3. *Grup arkadaşlarınızla birlikte karşı grubun sorabileceği sorulara cevaplar hazırlayınız.*
4. *15 dakikalık hazırlık sürecinin tamamlanmasından sonra karşılıklı olarak sorularınızı sorunuz ve cevaplarınızı veriniz.*
5. *Soru ve cevap grupları olarak rollerinizi değiştirerek süreci tamamlayınız.*

Değerlendirme: *Aşağıdaki cümleyi insanın yaratılış amacı bağlamında tamamlayınız.*

Allah'ın (cc) insanı yaratmasının amacı, ...

....

....

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen grup değerlendirme formunu doldurunuz.

Görsel 1.2
"Allah (cc) insanı canlı, bilen, irade sahibi, konuşan, işiten, dinleyen, gören, düşünüp tedbir alan, hikmetle hareket eden ve bütün bu özellikleri sayesinde fiziki bakımdan kendisinden daha güçlü varlıklar üzerinde bile hâkimiyet kurabilen, kültürler ve medeniyetler geliştirebilen bir varlık olarak yaratmıştır."
(Karaman vd., 5/646, 647.)

"İnsanın Yaratılışı" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

İnsan, hem fiziksel hem de ruhsal açıdan en güzel şekilde yaratılmıştır.[1] Bu anlamda Yüce Allah, insanı ***ahsenitakvim*** üzere yaratmıştır *(Görsel 1.2)*. Ahsenitakvim, insana Allah (cc) tarafından verilen en mükemmel biçimi ifade eder.[2] Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılışına dair şöyle buyrulmaktadır: **"(...) Sizi topraktan yarattığı zamanki hâlinizi de annelerinizin karınlarında cenin olarak bulunuşunuzu da en iyi bilen O'dur. (...)"**[3] Allah (cc), insana fiziksel özelliklerin yanı sıra akıl, ruh, irade, şuur gibi özellikler bağışlamış; böylece onu madde ötesi yönleri de olan bir varlık hâline getirmiştir. İnsan, bu özelliklerinden dolayı yeryüzündeki en mükemmel varlıktır. Onun yaratılış sürecindeki her aşama, ilahi irade ve yaratıcı kudret tarafından belirlenmiştir.

Varlık âlemine gönderilen ilk insan, Hz. Âdem'dir. **"Onun şeklini tamamladığım ve ona ruhumdan üflediğim vakit siz de hemen onun için secdeye kapanın."**[4] ayetinde de ifade edildiği üzere Hz. Âdem çok özel bir şekilde yaratılmıştır. Daha sonra yeryüzünde ***halife*** olarak görevlendirilmiş ve kâinattaki tüm varlıkların isimleri kendisine öğretilmiştir. Hz. Âdem'in yaratılış sürecine ve üstün vasıflarına hayranlık duyan melekler de Yüce Allah'ın iradesine teslim olmuş ve Hz. Âdem'e secde etmiştir.

Halife
"Bir kimsenin yerine geçen, onu temsil eden, onun yetkilerini kullanan kimse" demektir. Hz. Âdem'in ve onun neslinden gelen insanların halifeliği, Allah'ın (cc) mülkü olan yeryüzünde O'nun iradesine uygun şekilde yaşamak anlamına gelir.
(Avcı, "Hilâfet, 17/539-546.)

İslam düşüncesinde ***kâinat*** kavramı "âlem" kelimesiyle ifade edilir. Âlem, "akıl ve duyu organlarıyla bilinebilen veya varlığı düşünülebilen Allah'ın (cc) dışındaki bütün varlıklar" anlamına gelir.[5] Günümüzde kâinatın ve içindeki tüm varlıkların bir başlangıcının olduğu hususu; astronomi, matematik, fizik gibi birçok bilim dalı tarafından ortaya konmuştur. Kur'an'da birçok ayette geçen ve "âlemlerin Rabb'i" anlamına gelen "rabbilâlemîn"[6] ifadesi, kâinatın yaratıcısının Allah (cc) olduğuna işaret etmektedir. Âlemin Allah (cc) tarafından sonradan yaratılması hakkında Kur'an'da şöyle buyrulmuştur: **"Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz biz genişletmekteyiz. Yeri de biz döşedik, güzel de yaptık. Her şeyden çift çift yarattık, inceden inceye düşünesiniz diye."**[7]

Bilimsel araştırmalara, deneylere ve gözlemlere göre başlangıçta uzay ve zaman yoktu. Big bang teorisine göre maddenin, mekânın, ışığın, enerjinin, hatta boşluğun bile var olmadığı bu dönemde büyük bir patlama meydana geldi. Bu patlama

sonucunda ortaya çıkan sıcaklık, atomların çevreye yayılmasına neden oldu. Bu aşamada fizik ve kimya kanunları devreye girerek proton, nötron ve elektrondan daha ağır elementler ortaya çıktı. Yıldızlar, güneşler, galaksiler yaratıldı.[8]

Hz. Muhammed (sav), yaratılışın başlangıcına ilişkin kendisine sorulan bir soru üzerine şöyle buyurmuştur: "Ezelde Allah vardı ve O'ndan başka hiçbir şey yoktu. (...)" (Buhari, Bedü'l-halk, 1.)

İnsanın ve Kâinatın Nitelikleri

Yüce Allah; insana şan, şeref, nimet ve birçok üstün özellik bahşettiğini **"Ant olsun biz âdemoğluna şan, şeref ve nimetler verdik; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık."**[9] ayetiyle bildirerek insanı ***eşrefimahlukat*** olarak nitelendirmiştir. Eşrefimahlukat, yaratılmışların en şereflisi, en değerlisi demektir.[10] Bu nedenle kendisine verilen üstün özellikleri O'nun irade ve rızası doğrultusunda kullanmakla yükümlüdür.

İnsanın doğuştan sahip olduğu bütün özelliklere ***fıtrat*** adı verilir.[11] Allah (cc), insanı temiz bir fıtrat üzere yaratmıştır. Bu açıdan İslam, yaradılış özelliklerine uygun bir dindir. Ancak insan, ailesinin ve çevresinin etkisiyle farklı inançlara yönelerek fıtratından sapabilir.[12] Bu hususta Allah (cc), insanlara şu çağrıda bulunmaktadır: **"O hâlde sen hanif olarak bütün varlığınla dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmışsa ona yönel! Allah'ın yaratmasında değişme olmaz. İşte doğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler."**[13]

"İnsanın Allah (cc) ve Kâinat ile Kurduğu İlişki" hakkındaki e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Yüce Allah, insana iyilik ya da kötülük arasında seçim yapması için irade vermiştir. İnsanın hem dünya hayatındaki sorumluluklarını yerine getirirken hem de ahiret hayatına hazırlanırken mücadele etmesi gereken en önemli engel kendisidir. İnsan; yaratılış gereği sevme, şükretme, merhamet etme gibi güzel özelliklere sahiptir. Bununla birlikte nankörlük, kibir, cimrilik gibi kötü huylar da taşıyabilir. İnsanın bu dünyadaki en büyük sorumluluğu, fıtratında var olan tüm özellikleri yaratılış amacı doğrultusunda kullanmaktır. Eşrefimahlukat olarak yaratılan insan, sorumluluklarını yerine getirmediği takdirde esfelisafiline (aşağıların en aşağısına) düşebilir.[14]

Kâinat; sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi Allah'ın (cc) koymuş olduğu yasalar çerçevesinde düzenli bir şekilde işleyen sistemler bütünüdür. Kâinattaki tüm varlıklar, Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine şahitlik etmektedir.[15] Bütün âlem Allah (cc) tarafından yaratılmıştır.[16] Kıyamet gününde O'nun dilemesiyle de yok olacak ve yeniden var edilecektir.[17] Kâinat, Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine işaret eden önemli delillerden biridir.[18] O'nun yaratma sıfatı, varlıklar âleminde her an tecelli etmektedir *(Görsel 1.3)*.[19]

Görsel 1.3
"Allah gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Şüphesiz, inananlar için bunda ibret vardır." (Ankebut suresi, 44. ayet.) Bu ayette belirtildiği üzere insan yerde ve gökte gördüğü varlıklara ibret nazarı ile bakmalıdır.

Etkinlik-2

Adı	*Bu Şeref Bize Ait*
Amaç	*İnsanın ve kâinatın yaratılışını, yaratılış özelliklerini ve amacını sorgulayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Beşer kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Grubunuzla insanın ve kâinatın yaratılışı, yaratılış özellikleri ve amacı hakkındaki ön bilgilerinizi paylaşınız.*
3. *Grup içinde "Eşrefimahlukat olarak yaratılan insan, Allah'a (cc) ve diğer varlıklara karşı hangi sorumlulukları yerine getirmelidir?" sorusuna cevap arayınız. Bu aşamada bütün grup üyelerinin fikir belirtmesini sağlayınız ve birbirinizin fikirlerini not alınız.*
4. *Ortaya konan bütün fikirleri grup olarak gözden geçiriniz. Fikir tekrarlarını ya da konuyla ilgili olmayan fikirleri ayıklayınız. Anlaşılmayan fikirleri açıklığa kavuşturunuz. Benzer fikirler varsa birleştiriniz.*
5. *Grup olarak seçtiğiniz fikri grup sözcüsü aracılığıyla diğer gruplara sununuz.*
6. *Her grubun fikrini tahtaya yazınız ve bu fikirleri sınıfça tartışınız.*
7. *Etkinlik sonunda tahtaya yazılan fikirlerden hareketle çıkarımda bulununuz.*

....

....

Değerlendirme: *Aşağıdaki cümleyi insanın yaratılış özellikleri bağlamında tamamlayınız.*

İnsanın eşrefimahlukat olarak yaratılması ....

....

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen grup değerlendirme formunu doldurunuz.

İnsanın ve Kâinatın Yaratılış Gayesi

Yüce Allah, hayatı ve ölümü insanları imtihan etmek için yaratmış; **"Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu denemek için ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O güçlüdür, çok bağışlayıcıdır."**[20] buyurarak insanları hangi konularda imtihana tabi tuttuğunu açıklamıştır. İnsan, yaratılış amacını gerçekleştirmek için Allah'ı (cc) tanımalı ve O'na kulluk etmelidir.[21] Allah'a (cc) iman etmeyen insanın kendini tanıması ve varlık amacını gerçekleştirmesi mümkün değildir. İnsanın tabiatını en iyi bilen ve onun için en doğrusunu takdir edecek olan yegâne güç Allah Teala'dır.[22] O, insanlara doğru yolu göstermeleri için peygamberler göndermiş ve insanlardan onların tebliğ ettiği dine tabi olmalarını istemiştir. Kâinatı da belli bir amaç doğrultusunda yaratmış; kendi ilim, irade ve kudretinin tecellisi olarak hak ve adalet temelinde insanların faydasına sunmuştur.[23]

Etkinlik-3

Adı	*Beyin Eseri*
Amaç	*İnsanın kâinattaki düzen ve işleyişten hareketle Allah'a (cc) karşı sorumluluklarıyla ilgili çıkarım yapabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki metni okuyunuz ve uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

Uluslararası Uzay İstasyonu'nda görevini tamamlayan Türkiye'nin ilk astronotu Alper Gezeravcı yurda döndü (Görsel 1.4). Gezeravcı, Uluslararası Uzay İstasyonu'nda geçirdiği 18 günün ardından Türkiye'nin insanlı ilk uzay bilim misyonunu tamamlayarak 9 Şubat 2024'te dünyaya iniş yaptı. Gezeravcı uçaktan indikten hemen sonra Sanayi ve Teknoloji Bakanı ile birlikte bir basın toplantısı düzenledi. Gezeravcı, kendisine yöneltilen "Dışardan Dünya'ya bakmak nasıl bir duygu?" sorusunu şöyle cevapladı:

"Dünya hakikaten büyük bir nimet. Bize sunduğu nimetlere şükretmemiz gerektiğini bir kere daha idrak ettim. Hayatın rutin akışı esnasında idrak edemediğimiz birçok nimetin varlığına ne derece büyük şükretme ihtiyacı içerisinde olduğumuzu hissettik. Bu harika güzelliğe dışarıdan bakmak hakikaten olağanüstü bir imkânmış. Dünya'nın ne derece güzel, bize ne derece harika imkânlar sunduğunu, dışarıdan da ne derece büyük bir cazibe merkezi olduğunu gözlemleme imkânı bulmak müthiş bir deneyimdi. Bizde askerî havacılıkta 'hedef büyülenmesi' diye bir tabir var. Bakıp da büyülenemediğiniz bir alan yok. Cupola'da (Kıpıla) gözlem esnasında zamanın akışını kaybediyorsunuz. İlave alarm kurarak gidiyorduk oraya çünkü kendinizi alabilmeniz mümkün değil. Müthiş bir güzellik." (Genel ağdan / basından alınmıştır.)

Görsel 1.4
Türkiye'nin ilk astronotu Alper Gezeravcı

1. *Beşer kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Grubunuzdaki üyelerin birbirini göreceği şekilde oturma düzeni sağlayınız.*
3. *Aşağıdaki sorularla ilgili grubunuzdaki tüm üyelerin görüşlerini alınız.*
   - *Alper Gezeravcı'nın sözlerindeki dikkat çekici cümleler nelerdir?*

     ....

     ....

   - *Siz Alper Gezeravcı'nın yerinde olsaydınız ve kâinatın güzelliklerini uzaydan gözlemleme imkânı bulsaydınız Allah'a (cc) karşı sorumluluklarınızla ilgili hangi çıkarımlara ulaşırdınız?*

     ....

     ....

Değerlendirme

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen öz değerlendirme formunu doldurunuz.

Kontrol Noktası-1

1. Aşağıdaki tabloda verilen ayetlerin hangi konularla ilişkili olduğunu belirleyerek ilgili alanları işaretleyiniz.

AYETLER	İNSANIN		
	Yaratılışı	Yaratılış Özellikleri	Yaratılış Amacı
I. "Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?" (Müminun suresi, 115. ayet.)			
II. "Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." (Zariyat suresi, 56. ayet.)			
III. "Hani Rabb'in meleklere demişti ki: 'Ben şekillenebilir özlü balçıktan, (şekil verilip) kurutulmuş çamurdan bir insan yaratacağım.' demişti. 'Onun şeklini tamamladığım ve ona ruhumdan üflediğim vakit siz de hemen onun için secdeye kapanın.'" (Hicr suresi, 28-29. ayetler.)			
IV. "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretip yayan Rabb'inize itaatsizlikten sakının. (...)" (Nisa suresi, 1. ayet.)			
V. "Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu denemek için ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O; güçlüdür, çok bağışlayıcıdır." (Mülk suresi, 2. ayet.)			

2.
- "Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz biz genişletmekteyiz. Yeri de biz döşedik, güzel de yaptık. Her şeyden çift çift yarattık, inceden inceye düşünesiniz diye. " (Zariyat suresi, 47-49. ayetler.)
- "O yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır. (...) Sonra ona düzgün bir şekil vermiş ve ruhundan ona üflemiş; sizi kulak, göz ve gönüllerle donatmıştır. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!" (Secde suresi, 7-9. ayetler.)
- "Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. (...)" (Sad suresi, 27. ayet.)
- "Andolsun biz âdemoğluna şan, şeref ve nimetler verdik; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık." (İsra suresi, 70. ayet.)

Bu ayetlerden hareketle insan ve kâinatın yaratılışı, yaratılış özellikleri ve amacıyla ilgili neler söylenebilir? Çıkarımlarınızı yazınız.

....

....

....

....

1.2. ALLAH, İNSAN VE KÂİNAT İLİŞKİSİ

Konuya Başlarken

- "Kullarım sana beni sorduklarında bilsinler ki şüphesiz ben yakınım, bana dua ettiğinde dua edenin dileğine karşılık veririm. (...)" (Bakara suresi, 186. ayet.)
- "Allah gökleri ve yeri hikmetli olarak yarattı, size şekil verdi, şekillerinizi de güzel yaptı. Dönüş de ancak O'nadır." (Tegabün suresi, 3. ayet.)
- "(...) Rabb'iniz sizin kalplerinizdekini çok iyi bilir. Eğer siz iyi olursanız, şunu bilin ki Allah, kötülükten yüz çevirerek tövbeye yönelenleri son derece bağışlayıcıdır." (İsra suresi, 25. ayet.)
- "Allah'ı unutan, bu yüzden Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar gerçekten yoldan çıkmışlardır." (Haşr suresi, 19. ayet.)
- "Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün farklı oluşunda aklıselim sahipleri için elbette ibretler vardır." (Al-i İmran suresi, 190. ayet.)
- "Yüce Allah şöyle buyurur: 'Ben, kulumun benim hakkımdaki zannı ne ise öyleyim. Beni andığında onunla beraberim. (...)'" (Buhari, Tevhid, 15; Müslim, Zikir, 21.)

Aşağıdaki soruları verilen ayetlerden ve hadisten yararlanarak cevaplayınız.

1. **Allah'ı (cc), insanı ve kâinatı tanımak neden önemlidir?**
2. **Sizce insan, Allah (cc) ile nasıl bir bağ içindedir?**

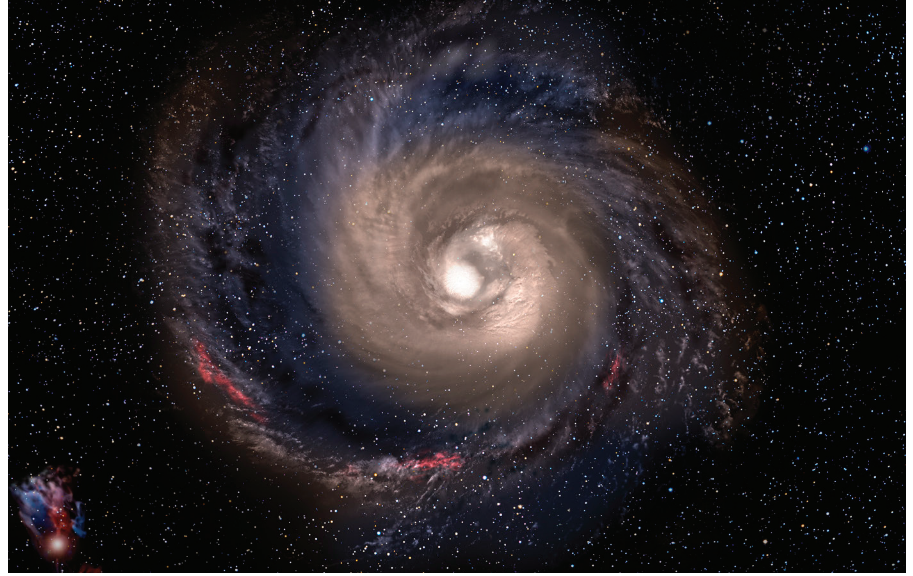
İnsan, Allah (cc) ve Kâinat

İnsan kelimesinin Arapçada unutmak fiilinden türediği ve insanın Allah'a (cc) verdiği sözü unutması nedeniyle ona bu ismin verildiği yaygın bir kanaattir. Bununla birlikte çeşitli kaynaklarda bu kelimeye "cana yakın olmak, alışmak, avutmak, eğlendirmek, görmek, hissetmek" anlamları da verilmiştir.[24] Kur'an-ı Kerim'de ise insan, "akıl ve şuur sahibi, konuşup düşünebilen, bu vasıfları sebebiyle varlıkların en üstünü ve gelişmişi; eşrefimahlukat" manasında zikredilmiştir.[25]

Kur'an'da insan kelimesinin yerine farklı kavramlar da kullanılmıştır. Bunlardan biri olan beşer; genellikle insanın maddi boyutunu, şeklini ve dış görünümünü ifade eder. Kur'an-ı Kerim'de yalın hâldeyken ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'in kastedildiği Âdem kelimesi de âdemoğlu şeklinde kullanıldığında Hz. Âdem'in soyundan gelen tüm insanlara işaret eder. Kur'an'da insanoğlunun yaratılışı anlatılırken ruhun üfürüldüğü zamana kadar geçen süreçte insan için beşer kelimesi kullanılır.[26] Ancak insana ruh üfürüldükten ve isimler öğretildikten sonraki aşama, âdem ve Benî Âdem[27] kelimeleriyle ifade edilir.[28]

İnsan; yaratıldığı andan itibaren kim olduğu, kâinatın nasıl var olduğu, bu varlık âleminin kim tarafından ve nasıl yaratıldığı hakkında sorular sormuştur. Bu sorular neticesinde kendini tanımak için önce kâinatı ve yaratıcı kudreti tanıması gerektiğini fark etmiştir. İnsanın kâinata dair öğrendiği her bilgi, kendini ve yaratıcısını

tanımaya yardımcı olur. Çünkü tüm varlıklar, Allah'ın (cc) isim ve sıfatlarının yeryüzündeki yansımasıdır. Dolayısıyla insan da Allah'ın (cc) varlığını ispatlayan en önemli delillerden biridir.[29] İnsan, akıl yürütme yoluyla Allah'ın (cc) varlığı ve birliği hakikatine ulaşabilir. Ancak vahiy olmadan O'nu tanıması mümkün değildir. Yüce Allah, Kur'an'da kendini bazı isim ve sıfatlarla tanıtmıştır. İnsan, Rabb'ini ancak bu isim ve sıfatlarda kastedilen anlamları kavrayarak tanıyabilir ve bu isimlerinin yansımasını evrenin tamamında gözlemleyebilir *(Görsel 1.5)*. Örneğin bir annenin evladına gösterdiği merhamette O'nun Rahman ve Rahîm oluşunu görür. Aynı şekilde sabah yuvasından aç olarak çıkan kuşun akşam tok karınla dönmesini de O'nun Rezzak oluşuyla açıklar. Kendi de bu isim ve sıfatları hayatına yansıtabildiği ölçüde Rabb'ine yaklaşır.

Görsel 1.5
İslam'a göre kâinat, maddi bir yığından ibaret değildir. Evren, Allah'ın (cc) tecelli ettiği, varlığını ve kudretini gösterdiği bir anlam dünyasıdır.

İslam'a göre ***Allah*** (cc), gerçek mabuda ve tek yaratıcıya verilen özel isimdir. Bu isim, O'ndan başka hiçbir varlığa ad olarak verilmemiştir. Müslümanlar için Allah (cc), varlığı zorunlu olan ve bütün övgülere layık bulunan zatın ismidir. Bu tanımdaki "varlığı zorunlu" ifadesiyle Allah'ın (cc) yokluğunun düşünülemeyeceği, O'nun var olmak için başka bir varlığa ihtiyaç duymadığı, dolaylı olarak da O'nun kâinatın yaratıcısı ve yöneticisi olduğu kastedilmektedir. "Bütün övgülere layık bulunan" ifadesi ise O'nun, her türlü varlıktan üstün ve yetkin olduğunu ifade eden birçok isim ve sıfatla anıldığı anlamına gelmektedir.

Kur'an'a göre fıtratını koruyabilen insanlar, Allah'ın (cc) varlığını doğal olarak kabul edip benimser. Bu nedenle Kur'an'da Allah'ın (cc) var oluşundan ziyade bir olması üzerinde durulmuştur. Allah'ın (cc) varlığı ya da yokluğu duyular yoluyla ispatlanamayacağı için inanç kavramı sıkça vurgulanmış; inanmanın akla ve iradeye dayalı olduğu belirtilmiştir.[30]

İnsanlar, dünya hayatında iman ya da inkâr noktasında tercihlerini kendileri yapar. Allah (cc) da iman eden kimseleri dosdoğru yoluna iletir. Allah (cc), kendi varlığını inkâr edilemez bir biçimde ortaya koysaydı iman etmiş olmanın bir kıymeti olmazdı. Aynı şekilde insanların tercihleri de bir değer taşımaz, ceza ya da mükâfatı gerektirmezdi.

Etkinlik-4

 20 dk.

Adı	*İnsan ile Allah (cc) Arasındaki Bağ*
Amaç	*Allah (cc)-insan ilişkisiyle ilgili farkındalık kazanabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki ayetleri okuyarak ve uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

- *"Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler (ve şöyle derler:) 'Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru!'"* (Al-i İmran suresi, 191. ayet.)
- *"(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz."* (Fatiha suresi, 5. ayet.)
- *"Her kim kendini iyiliğe adamış olarak özünü Allah'a teslim ederse sağlam kulpa yapışmış demektir. İşlerin sonu Allah'a varır."* (Lokman suresi, 22. ayet.)
- *"(...) Kulluğunuz ve niyazınız olmasa Allah size ne diye değer versin! (...)"* (Furkan suresi, 77. ayet.)

1. *Eşit sayıda kişiden oluşan iki grup oluşturunuz.*
2. *Grup arkadaşlarınızla birlikte verilen ayetler üzerinden Allah (cc) ile bağ kurma yollarıyla ilgili diğer gruba sormak istediğiniz soruları belirleyiniz.*
3. *Grup arkadaşlarınızla birlikte verilen ayetlerle ilgili diğer grubun sorabileceğini düşündüğünüz sorulara cevaplar hazırlayınız.*
4. *Hazırlık sürecinin tamamlanmasından sonra karşılıklı olarak sorularınızı sorunuz ve cevaplarınızı veriniz.*
5. *Soru ve cevap grupları olarak rollerinizi değiştirerek süreci tamamlayınız.*

Değerlendirme: *Aşağıdaki cümleyi Allah (cc)-insan ilişkisi bağlamında tamamlayınız.*

İnsanın Allah (cc) ile kurduğu bağı güçlendirmesinin yolu ....

....

İnsanın Allah (cc) ve Kâinatla İlişkisi

Kâinattaki en değerli varlık olan insanın hem kendi yaratılış amacını gerçekleştirerek olgunluğa erişmesi hem de çevresindeki tüm varlıklarla doğru ilişkiler kurması ancak Allah'a (cc) karşı iman ve bağlılık sayesinde mümkün olabilir. Yüce Allah, insanı fıtratındaki inanma duygusuyla birlikte en güzel şekilde yaratmıştır. Bazı kimseler çeşitli sebeplerle inkârı seçseler dahi her insan Allah'tan (cc) gelmiştir ve O'na döndürülecektir.

Kur'an, irade sahibi olan insan ve cinlerin yaratılış sebebini "Allah'a (cc) kulluk etmek"[31] şeklinde açıklamıştır. Bu ifade, insanın her durumda Allah'a (cc) bağlı olması gerektiği anlamına gelir. Ancak insanlar; gaflet, gurur, kibir gibi nedenlerle inançlarını köreltip manevi değerlerin üzerini örtebilir. İmanın zıddı olan küfür de insanın özünde var olan bu inanma ihtiyacını örtmek anlamına gelir.[32]

Müslüman, evrendeki her varlığa Allah'ın (cc) yarattığı değerli bir varlık olarak bakar. Yüce Allah, insan için yaratılan nimetleri Casiye suresinin 13. ayetinde şöyle haber vermektedir: **"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi kendi katından (bir nimet**

"Allah, İnsan ve Kâinat İlişkisi" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

olarak) sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır." Ancak yaratılanların insanın hizmetine sunulmuş olması insanın onları dilediği şekilde kullanabileceği anlamına gelmez. Örneğin insanın hangi hayvanları ne amaçla ve nasıl keseceği din tarafından belirlenmiştir. Hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklar insana emanettir. İnsan bunlardan uygun şekilde faydalanır ancak sınırı aşmamaya dikkat eder. Çünkü İslam inancına göre **"(...) Göklerdekiler ve yerdekiler hep O'nu tespih ederler. (...)"**[33] Bu nedenle Müslümanlar, tabiattaki tüm canlı ve cansız varlıklara ibret nazarıyla bakar ve onlarda Yüce Allah'ın tecellisini görür.

Allah (cc) ile insan arasındaki bağ din vasıtasıyla kurulur. ***Din***, akıl ve irade sahibi insanın Allah'a (cc) yönelmesidir. Sözlükte "İslam, örf, âdet, ceza, hesap, hüküm, millet, itaat" anlamlarına gelen din kelimesi, terim olarak "akıl sahiplerini, kendi iradelerini kullanarak peygamberin bildirdiği gerçekleri benimsemeye çağıran ilahi kanunlar bütünü" demektir.[34] Dinin kaynağı Allah'tır (cc). **"Kuşkusuz ki Allah katında din İslam'dır. (...)"**[35] ayeti de bu gerçeği vurgulamaktadır.

Etkinlik-5

20 dk.

Adı	*İnsan, Küçük Bir Âlemdir*
Amaç	*Allah (cc), kâinat ve insan arasındaki bağı belirleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.*

"Beyin Cerrahı Alberto Feletti (Alberto Feletti) ve Astrofizikçi Franco Vazza (Franko Vazza), evrendeki galaksiler ile beyindeki sinir hücreleri arasında ne gibi benzerlikler olduğu hakkında bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma sırasında beyin dokusu ile evren haritası ölçeklendirilmiş, ortaya çıkan görüntünün birbirine benzediği tespit edilmiştir. Ayrıca şekil ve boyutları belirgin şekilde farklı olan beyin ve evrenin işleyişinde de benzerlikler olduğu ortaya konmuştur."

(Franco Vazza vd., "The Quantitative Comparison Between the Neuronal Network and the Cosmic Web", *Frontiers in Physics*, 8, (2020), 6-7.)

1. *En az dört kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Aşağıdaki soruları grup arkadaşlarınızla birlikte cevaplayınız.*
   - *Metinden hareketle Allah (cc), kâinat ve insan ilişkisini açıklayınız.*
   - *Sizce insanın Allah'la (cc) olan bağı kâinatla ilişkisini nasıl etkiler?*
   - *Allah (cc), kâinat ve insan ilişkisini gösteren farklı örnekler veriniz.*
3. *Sorulara verilen cevaplardan hareketle Allah (cc), kâinat ve insan arasındaki bağa ilişkin bir afiş hazırlayınız.*

Değerlendirme

Hazırladığınız afiş, yandaki karekodda verilen dereceli puanlama anahtarıyla değerlendirilecektir.

Allah (cc) ile insan arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Yüce Allah insanı yarattıktan sonra başıboş bırakmamış, gönderdiği peygamberler ve kutsal kitaplar aracılığıyla ona yol göstermiş, onun hem dünya hem de ahiret hayatında mutlu olmasını istemiştir. İnsanın Allah'a (cc) yaklaşması, iman ve ibadet sayesinde mümkündür. İbadetin özünü ise dua oluşturur. ***Dua***, Allah'ın (cc) yüceliği karşısında insanın zayıflığını itiraf ederek sevgi ve saygı duyguları içinde O'nun lütuf ve yardımını istemesi anlamına gelir.[36] Yalnızca Allah'a (cc) yalvarmanın ve istekte bulunmanın ötesinde dua, ibadetleri kapsayan çok geniş bir kavramdır. Örneğin tövbe etmek ve namaz kılmak da bir çeşit duadır.[37]

Dua, insanın kendi kendine konuşması değil, Allah (cc) ile konuşmasıdır. Ölümlü, yalnız ve eksik olduğunun farkında olan insan dua ederek hem bu duygularla baş etmeye çalışır hem de her bakımdan mükemmel olan yaratıcı karşısında hayranlık duygusunu ifade eder. İnsan dua ederken Allah'ın (cc) kendisine yakın olduğu bilinciyle Rabb'ine yaklaşır.[38]

İnsan, Allah'a (cc) karşı duyduğu sevgi ve bağlılığı ibadetler aracılığıyla somutlaştırır. ***İbadet*** kelimesi sözlükte "boyun eğme, alçak gönüllülük, itaat, kulluk, tapınma" anlamlarına gelir. Terim olarak ise "insanın Allah'a (cc) karşı sevgi, saygı ve itaatini göstermek, O'nun hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle ortaya koyduğu belli tutum ve davranışlar"ı ifade eder.[39] Kulun, verdiği bütün nimetler için Allah'a (cc) şükretmesi ve O'ndan razı olduğunu ifade etmesi de ibadet kapsamındadır. İbadetin özünde kulun Allah'a (cc) yönelmesi, O'na olan itaat ve bağlılığını göstermesi ve O'na yaklaşmak için çaba göstermesi vardır.

Etkinlik-6

20 dk.

Adı	*Yakarış*
Amaç	*Dua ederken hissedilen duygularla ilgili farkındalık kazanabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki şiiri okuyarak ve uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

DUÂ

Biz, kısık sesleriz... minareleri,
Sen, ezansız bırakma, Allaah'ım!
Ya çağır şurda bal yapanlarını:
Ya kovansız bırakma, Allaah'ım!
Mahyasızdır minareler... göğü de
Kehkeşansız bırakma, Allah'ım!
(...)

Ya dağıt kimsesiz kalan sürünü,
Ya çobansız bırakma, Allaah'ım
Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız
Ve vatansız bırakma, Allaah'ım!
Müslümanlıkla yoğrulan yurdu
Müslümansız bırakma, Allah'ım!

(Arif Nihat Asya, Duâlar ve Âminler, 44-46.)

1. *Üç grup oluşturunuz.*
2. *Oluşturduğunuz gruplara aşağıdaki konuları paylaştırınız.*
   - *"Duâ" şiirinin hissettirdiği duyguları paylaşma*
   - *Şiir hakkında sorular sorarak cevaplama*
   - *Şiirden Allah (cc) ile insan arasındaki ilişkiye dair mesajlar çıkarma*

3. *Her gruptan bir sözcü seçerek sözcüden seçilen konu ile ilgili grubun fikirlerini sunmasını isteyiniz. Bu fikirleri not ediniz.*

Değerlendirme

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen grup değerlendirme formunu doldurunuz.

"Tövbe" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

İnsanın yaptığı hatalardan dolayı pişmanlık duyup Rabb'ine yönelmesine tövbe adı verilir. ***Tövbe***, kişinin dine göre yanlış olan söz ve davranışları terk edip övgüye layık olan davranışlara yönelmesidir.[40] Günah işlemek insanı Allah'tan (cc) uzaklaştırsa da tövbe ve istiğfar yoluyla bu uzaklaşmaya son verilebilir. Çünkü tövbe, Hz. Peygamber'in *"Samimi olarak tövbe eden, o günahı hiç işlememiş gibidir."*[41] hadisinde de belirttiği üzere insanın fıtratına geri dönmesidir.

Kontrol Noktası-2

Aşağıdaki soruları verilen ayetlere göre cevaplayınız.

- "Kullarım sana beni sorduklarında bilsinler ki şüphesiz ben yakınım, bana dua ettiğinde dua edenin dileğine karşılık veririm. Şu hâlde benim davetime gelsinler ve bana iman etsinler ki doğru yolu bulabilsinler." (Bakara suresi, 186. ayet.)
- "Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu denemek için ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O; güçlüdür, çok bağışlayıcıdır." (Mülk suresi, 2. ayet.)
- "Ey iman edenler! İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah'a tövbe edin. (...)" (Tahrim suresi, 8. ayet.)
- "Kim bu haksız davranışından sonra tövbe eder ve hâlini düzeltirse bilsin ki Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphe yok ki Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir." (Maide suresi, 39. ayet.)

1. **Bu ayetlerden hareketle aşağıdaki ifadelerden doğru olanlar için "D", yanlış olanlar için "Y" kutucuğunu işaretleyiniz.**

D	Y	İfadeler
		I. Dünya hayatı, ahiret hayatından daha önemlidir.
		II. İnsan, dünyaya imtihan için gönderilmiştir.
		III. Dua ile tövbe aynı anlama gelmektedir.
		IV. Kur'an'da insanların Allah'a (cc) dua etmesi tavsiye edilir.
		V. Tövbenin samimiyet ve kararlılıkla yapılması gerekir.

2. **Bu ayetlerden hareketle Allah (cc) ile insan arasındaki bağı açıklayınız.**

....

....

3. **Bu ayetlere göre** "İnsan küçük bir âlemdir, âlem büyük bir insandır." **cümlesini Allah (cc), kâinat ve insan ilişkisi bağlamında açıklayınız.**

....

....

1.3. İNSAN VE KÂİNAT İLİŞKİSİ

Konuya Başlarken

"O, geceyle gündüzü, ayla güneşi hizmetinize verdi; yıldızlar da O'nun emrine boyun eğmişlerdir. Bunda aklını kullanan bir topluluk için önemli ibretler vardır."

(Nahl suresi, 12. ayet.)

Bu ayet ve görselden hareketle Allah'ın (cc) sonsuz kudret ve ilminin kâinattaki yansımalarına dair neler söylenebilir?

Aklı selim insanlar, tarih boyunca hayatı anlamaya ve içinde yaşadığı kâinatı anlamlandırmaya çalışmıştır. Bu amaçla tabiatta gördüğü çeşitli varlıkları gözlemlemiş ve bu eşsiz düzenin Allah'ın (cc) varlığını kanıtlayan bir delil olduğuna kanaat getirmiştir.

Etkinlik-7

Adı	*Kısa Film İstasyonu*
Amaç	*Kâinattaki işleyiş ve düzenden hareketle insanın kâinattaki konumu ve kâinatla olan ilişkisi hakkında akıl yürütebilme*

***Yönerge**: Yandaki karekodda bulunan kısa filmi izleyiniz ve verilen uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.*

"O Bütün Âlemi Yarattı ve Yönetiyor" isimli videoya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

1. *Sınıfta üç grup ve üç istasyon oluşturunuz. Her gruba bir başkan seçiniz. Grubunuzla birlikte her istasyonda beşer dakika çalıştıktan sonra istasyon değiştirerek diğer görevlere devam ediniz.*
2. *Birinci istasyona giderek izlediğiniz kısa filmde kâinatın düzeniyle ilgili hangi örneklerin bulunduğunu belirleyiniz.*
3. *İkinci istasyona giderek kısa filmin ana temasını özetleyen bir afiş cümlesi yazınız.*
4. *Üçüncü istasyona giderek bu kısa filmde insanın Allah'a (cc), kâinata ve diğer insanlara karşı sorumluluklarıyla ilgili hangi mesajların verildiğini listeleyiniz.*

***Değerlendirme:** Etkinlik sonunda ulaştığınız çıkarımlardan hareketle aşağıdaki cümleyi tamamlayınız.*

İnsanoğlunun kendisini var eden Allah'a (cc) ve içinde yaşadığı kâinata karşı sorumlulukları vardır.
Çünkü ....

....

....

Yaratılış hikmetini anlamak için kâinatı gözlemlemek gerekir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de **"Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk içinde yaratan O'dur. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun? Sonra gözünü tekrar tekrar çevir de bak; (kusur arayan) göz, aradığını bulamadan bitkin olarak sana dönecektir."**[42] buyrularak gözün görebildiği tüm varlıkların birbirleriyle uyum içinde olduğu, belli bir ahenk içinde hareket ettiği ve bir düzen çerçevesinde var olduğu belirtilmiştir. Ayrıca âlemdeki eşsiz düzene dikkat çekilerek insanların her şeyin varlığının O'na bağlı olduğunu *(Görsel 1.6)* fark etmeleri istenmiştir.

Görsel 1.6
"(...) O, diridir, her şeyin varlığı O'na bağlı ve dayalıdır. (...)" mealindeki Bakara suresinin 255. ayetinin hattı
Hat: Kadir Sakoğlu

Dünya'yı Güneş'in yakıcı etkilerinden koruyan atmosfer tabakası, yeryüzündeki canlılığın sürdürülebilmesi için gerekli olan iklim koşullarını sağlar. Güneş, yaydığı ısı sayesinde yeryüzündeki suları ısıtıp buharlaştırır. Buharlaşan sular, bulutlara dönüşür. Bulutlardan süzülen yağmur damlaları ve kar taneleri ise toprağa yeniden hayat verir. Toprakta yetişen çeşit çeşit bitkiler de başka canlılara hayat olur. İnsan ve hayvanlar hayatta kalabilmek için havadan oksijen alıp karbondioksit verirken bitkiler ise karbondioksit alıp oksijen üreterek havanın oksijen-karbondioksit dengesini sağlar."[43]

Güneş ve Dünya, birbirlerine uyguladıkları kütle çekim kuvvetinin oluşturduğu dengeden dolayı kendi yörüngelerinin dışına çıkamaz. Aksi takdirde her ikisi de bir tarafa savrulur ya da çarpışarak birbirlerini yok eder. Galaksilerde bulunan milyarlarca yıldızın durumu da böyledir. Onlar da birbirlerine uyguladıkları kütle çekim kuvveti sayesinde dengede kalır.[44]

İnsan; "Bizi hayretler içerisinde bırakan bu düzen nasıl kurulmuştur?", "Evrendeki tüm varlıkları birbirine muhtaç kılan kudret kimdir?", "Bu ihtiyaçlar zinciri nerede son bulmaktadır?" sorularına cevap bulmak için sürekli bir arayış içerisinde olmuş; vahyin kılavuzluğunda tefekkür ederek kâinatı ve onu var eden kudreti anlamaya çalışmıştır.[45]

"Kütle çekimi, gezegenleri Güneş etrafında, Ay'ı Dünya etrafında yörüngede tutan kuvvettir. Ay'ın kütlesel çekimi yeterince büyük olduğu için Dünya'da etkilerini görürüz. Denizlerdeki gelgitler, Ay'ın Dünya üzerindeki sulara çekim kuvveti uygulaması ile meydana gelirler."
(Genel ağdan / basından alınmıştır.)

Kâinattaki her şey var olmak için bir başkasına muhtaç olduğuna göre hiçbir varlık bir diğerini yaratmış olamaz. O hâlde hiçbir şeye muhtaç olmayan ama bütün varlıkların kendisine muhtaç olduğu, sonsuz ilim ve kudret sahibi bir yaratıcının varlığı kaçınılmazdır. Bundan dolayı kâinat, taşıdığı tüm delillerle, âlemlerin Rabb'i olan Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine işaret etmektedir.

Kâinatın yaratılış ve işleyişindeki denge ve ahengi gözlemlemek, insanlar için bir hidayet vesilesidir. Yüce Allah, birçok ayette insanlardan gökyüzünü, yeryüzünü ve buralarda bulunan çeşitli varlıkları ibret gözüyle incelemelerini istemiştir.[46] O'nun yarattığı kâinatta kargaşa değil, düzen hâkimdir. İnsanlar bu eşsiz düzeni

gözlemledikçe yüce bir kudretin varlığını ve birliğini daha kolay anlayacaktır *(Görsel 1.7)*. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de **"Güneş ve Ay bir hesaba bağlı (olarak hareket ederler). Yıldızlar da ağaçlar da secde ederler. Göğü O yükseltti, denge ve ölçüyü O koydu ki dengeden sapmayasınız."**[47] buyrularak kâinattaki dengeye işaret edilmiş, insanlar da bu dengeyi bozmamaları konusunda uyarılmıştır.[48]

Görsel 1.7
"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." (Kamer suresi, 49. ayet.) Su, iki hidrojen ve bir oksijen atomundan oluşan bir bileşiktir. Hidrojenin yanıcı, oksijenin yakıcı özelliklerine rağmen ilahi ölçü ve denge sayesinde su, tüm canlılar için bir yaşam kaynağına dönüşmüştür.

Sünnetullah

Yüce Allah, kâinatın düzeni ve işleyişiyle ilgili birtakım kanunlar koymuştur. **"(...) Allah'ın yasalarında asla bir değişme bulamazsın, Allah'ın yasalarında asla bir sapma da bulamazsın."**[49] ayetinin mealinde geçen "Allah'ın yasaları" ifadesi, dinî literatürde ***sünnetullah*** kavramıyla ifade edilir. Bu kavram, toplumsal hayatla ilgili kurallardan iklimsel, jeolojik ve kozmik değişikliklere kadar evrendeki tüm olayları kapsayan ilahi düzene işaret eder. Güneş sistemindeki hareketler, Dünya'nın dönmesi, yağmurun yağması, rüzgârın esmesi, denizlerde dalgaların oluşması, volkanların patlaması gibi olaylar da sünnetullah çerçevesinde gerçekleşir.

Sünnetullah
Allah'ın (cc) tabiatı yaratıp devam ettirmek ve toplum hayatını düzenlemek üzere koyduğu kanunlar anlamına gelir. (Çelebi, "Sünnetullah", 38/159-160.)

İnsan, fıtratı gereği tabiatla sürekli etkileşim hâlinde olan bir varlıktır. Tabiat, insan yaşamına birçok açıdan yön verir. Bununla birlikte insan da çeşitli sebeplerle tabiata müdahale etmek zorunda kalabilir. Ancak bu müdahalelerin tabiatın doğal işleyişine aykırı olmaması gerekir. Aksi takdirde bazı tabiat olayları insanlar için büyük felaketlere dönüşebilir. Örneğin mühendislik açısından uygun olmayan zeminlere konut inşa etmek ya da konut yapımında eksik malzeme kullanmak; insanların deprem, sel, heyelan gibi afetlerden zarar görmesine yol açar. Yoğun betonlaşmaya bağlı olarak yağmur sularının toprakla buluşamaması da büyük sellere ve taşkınlara neden olur. Bu ve benzeri felaketlerin başlıca nedeni, insanların tabiatın işleyişine saygı göstermemesidir.

Tabiatın tahrip edilmesi ve ekolojik dengenin bozulması, dünyayı ağır sonuçlara neden olabilecek bir durumla karşı karşıya bırakmıştır. Havanın ve suyun kirlenmesi, bitki örtüsünün azalması, bazı canlı türlerinin yok olması gibi olumsuzluklar dünya üzerindeki tüm canlılar için tehdit oluşturmaktadır. Özellikle sanayileşme sonrasında gerçekleştirilen bazı faaliyetler, küresel ısınmanın en önemli sebebi olarak görülmektedir. Gıda imalatında insan sağlığına uygun olmayan maddelerin kullanılması da günümüzde hastalıkların artmasına neden olmuştur.

"Sünnetullah" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Görsel 1.8
Hayatın devamı, tabiattaki dengenin korunmasına bağlıdır. Ancak özellikle sanayi kaynaklı hava kirliliği, büyük iklim değişikliklerine sebep olmakta ve canlıların yaşamını olumsuz etkilemektedir. Hava kirliliğinin neden olduğu çevresel sorunlar dünya genelindeki kuraklık riskini günden güne artırmaktadır.

"İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanır? Evet, bizim, onun parmak uçlarını bile aynen eski hâline getirmeye gücümüz yeter." (Kıyamet suresi, 3-4. ayetler.)
Bu ayetlerde özellikle parmak uçlarına dikkat çekilmesinin nedenini araştırınız ve ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsandan kaynaklanan çevre felaketleri, en büyük zararı yine insana vermektedir *(Görsel 1.8)*. Toplumlar, gün geçtikçe artan bu zararlar karşısında acil önlemler almak ve çevreyle barışık politikalar üretmek zorundadır. Nitekim Yüce Allah, **"İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu, böylece Allah -dönüş yapsınlar diye- işlediklerinin bir kısmını onlara tattırıyor."**[50] buyurarak sebep oldukları felaketlerden ders çıkaran insanların durumlarını düzelteceğini belirtmiştir.

Allah Teala her şeye kadirdir. Bütün varlık O'nun eseridir. O, kâinatta olan her şeyden haberdardır. Doğadaki canlı ve cansız tüm varlıklar, Allah'ın (cc) gözetimi ve muhafazası altındadır. Allah'ın (cc) tüm varlıkları koruduğunu ve gözettiğini bilmek, Müslümanların çevreyi ve ekolojik dengeyi koruma konusunda daha dikkatli davranmasını sağlayacaktır.

Çevre, Yüce Allah'ın insanlara emanetidir. Müslümanlar, bu emanet bilinciyle hareket ederek içinde yaşadıkları çevreyi güzelleştirmeli ve doğaya zarar verecek davranışlarından kaçınmalıdır.

Etkinlik-8

20 dk.

Adı	*Esmayıhüsnayı Tanıyorum*
Amaç	*Allah'ın (cc) kâinat, dünya ve insandaki tecellilerini gözlemleyip çözümleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Altışar kişilik gruplara ayrılınız.*
2. *Grup olarak esmayıhüsnadan üç isim seçiniz.*
3. *Seçtiğiniz isimlerin kâinat, dünya ve insan üzerindeki tecellilerini liste hâlinde yazınız.*
4. *Yazdığınız listeyi diğer gruplarla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Esmayıhüsnanın tecellileri konulu bir sınıf panosu hazırlayınız.*

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen grup değerlendirme formunu doldurunuz.

Kâinat Kitabı

Kâinatı yoktan var eden Allah (cc), kâinattaki her varlığı da kusursuz bir ahenk içinde yaratmıştır. Evrendeki her varlık; Allah'ın (cc) ilminin, hikmetinin, iradesinin ve kudretinin tecellisidir. Bütün varlıklar, Allah'ın (cc) isim ve sıfatlarının anlaşılmasına yardımcı olur. Bu sıfatların başında ise vücut, ilim, irade ve kudret sıfatları gelir.

Kâinat; insanlara Yüce Allah'ın (cc) isimlerini, yüceliğini ve sanatını anlatan bir kitap niteliğindedir. Yüce Allah; emir, hüküm ve bilgilerden oluşan ayetlerini Hz. Peygamber aracılığıyla insanlara göndermiş; bazı ayetleri açıklamak için de kâinattaki delilleri örnek göstermiştir. Kâinat, Allah'ın (cc) sıfatlarını açıklayan delillerle doludur. Bu deliller, Allah'ın (cc) isimlerini ve sıfatlarını tecellileriyle beraber ortaya koymaktadır.[51]

Görsel 1.9
Gece ve gündüz, bitkilerde yaşamı devam ettiren fotosentezin önemli unsurlarındandır. Nitekim "Gece ve gündüz, Güneş ve Ay Allah'ın varlığının delillerindendir. (...)" (Fussilet suresi, 37. ayet.) ayetinde buyrulduğu gibi bu durum, Allah'ın (cc) kâinattaki eşşiz düzenine güzel bir örnektir.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün farklı oluşunda akliselim sahipleri için elbette ibretler vardır."**[52] buyurarak insanları yaratılışa dair düşünmeye davet etmiştir. Gök cisimlerinin uzay boşluğunda birbirine çarpmadan hareket etmesi, düşünen insanlar için büyük bir ibrettir. Uzaydaki bu eşsiz düzeni, gece ile gündüzün yer değiştirmesini, canlı ve cansız varlıkların farklı özelliklerini düşünen akıl; bunları yaratan yüce bir yaratıcının varlığına şahitlik eder *(Görsel 1.9)*. Bunun sonucunda insan kendi acziyetinin farkına varır, o yaratıcının karşısında saygıyla eğilir ve gönlünü O'na arz ederek dua eder. Bu husus, Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır: **"Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler (ve şöyle derler) 'Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru!'"**[53] Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine inanan insan, O'nu her durumda saygıyla anar ve O'nun merhametine sığınır.[54]

Görsel 1.10
"Merhametliler var ya! Rahman, işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündekiler de size merhamet etsin." (Ebu Davud, Edeb, 58.)

İnsan başta ailesine, toplumuna ve milletine olmak üzere bütün insanlığa sevgiyle yaklaşmalı; ilişkilerini güven ve sadakat temeli üzerine kurmalıdır. Bununla birlikte kendisine emanet edilen doğayı da korumalı ve ona sahip çıkmalıdır. Toprağı, suyu, havayı, hayvanları ve bitkileri korumak; tüm bunları var eden ve insanların faydasına sunan Allah'a (cc) şükretmenin bir gereğidir. Dolayısıyla doğadaki canlı ya da cansız tüm varlıklara duyarlı olup bunlara değer vermek, insanın en önemli görevleri arasındadır *(Görsel 1.10)*.

Çıkış Kartı

İnsan-kâinat ilişkisine dair aşağıdaki çıkış kartını doldurunuz.	
Öğrendiğim kavram	
İlginç bulduğum bilgi	
Sormak istediğim soru	

Etkinlik-9

Adı	*İnce Ayar*
Amaç	*Kâinattaki işleyiş ve düzenden hareketle insanın kâinattaki konumu ile kâinatla olan ilişkisi hakkında akıl yürütebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki ayetleri okuyarak ve uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

- *"Çünkü yeryüzünde büyüklük taslıyor ve kötülük tuzakları kuruyorlardı. Hâlbuki kötülük tuzakları, kuranların ayağına dolaşır. Yoksa onlar öncekilere uygulanan yasalardan başkasını mı bekliyorlar? Allah'ın yasalarında asla bir değişme bulamazsın, Allah'ın yasalarında asla bir sapma da bulamazsın."(Fatır suresi, 43. ayet.)*
- *"O, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yaratmıştır. Geceyi gündüzün üzerine örtüyor, gündüzü de gecenin üzerine örtüyor. Güneş'i ve Ay'ı da koyduğu kanunlara boyun eğdirmiştir. Bunların her biri belli bir zamana kadar akıp gitmektedir. İyi bilin ki O; mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır."(Zümer suresi, 5. ayet.)*

1. *Eşit sayıda kişiden oluşan iki gruba ayrılınız.*
2. *Grup arkadaşlarınızla birlikte verilen ayetlerden yararlanarak insan-kâinat ilişkisi ve sünnetullah bağlamlarında karşı gruba sormak istediğiniz soruları belirleyiniz.*
3. *Grup arkadaşlarınızla birlikte verilen ayetlerle ilgili karşı grubun sorabileceğini düşündüğünüz sorulara cevaplar hazırlayınız.*
4. *15 dakikalık hazırlık sürecinin tamamlanmasından sonra karşılıklı olarak sorularınızı sorunuz ve cevaplarınızı veriniz.*
5. *Soru ve cevap grupları olarak rollerinizi değiştirerek süreci tamamlayınız.*

Değerlendirme: *Etkinlik sonunda aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

1. *Fatır suresinin 43. ayetinde sünnetullah kavramının hangi yönü vurgulanmıştır?*

   ....

   ....

   ....

2. *Sünnetullaha aykırı davranmak, insan-kâinat ilişkisini nasıl etkiler? Açıklayınız.*

   ....

   ....

   ....

Kontrol Noktası-3

1. **Kâinattaki düzen, işleyiş ve doğal güzelliklerle ilgili üç örnek veriniz.**

   ....

   ....

2. **Bir Kur'an mealinden insan-kâinat ilişkisi hakkında üç ayet bulunuz. Bulduğunuz ayetlerden hareketle insan ile kâinat arasındaki ilişkiyi sünnetullah kavramı bağlamında değerlendiren bir genelleme cümlesi yazınız.**

   ....

   ....

Performans Görevi

Görev	*Gaşiye suresinin 17-20. ayetleri ile Rum suresinin 41. ayetinden hareketle insanın yaratılışını, yaratılış özelliklerini ve amacını sorgulayan; Allah (cc), kâinat ve insan arasındaki ilişkiyi açıklayan bilgilendirici bir metin yazınız.*
Amaç	*Gaşiye suresinin 17-20. ayetleri ile Rum suresinin 41. ayetinden hareketle insanın yaratılışını, yaratılış özelliklerini ve amacını sorgulayabilme, Allah (cc), kâinat ve insan arasındaki bağı açıklayabilme*
Ürün	*Metin*
Değerlendirme Ölçütleri	*Verileri inceleme, özgünlük, metin yazma, doğruluk, ilişki kurma*

Yönerge: *Bu performans görevini aşağıda verilen uygulama adımları doğrultusunda hazırlayınız.*

1. *Bir Kur'an mealinden Gaşiye suresinin 17-20. ayetleri ile Rum suresinin 41. ayetini okuyunuz.*
2. *Bu ayetlerden yola çıkarak insanın yaratılışı, yaratılış özellikleri ve yaratılış amacı ile ilgili sorular sorunuz ve bu sorulara cevap bulmaya çalışınız.*
3. *Yaptığınız sorgulamalardan hareketle Allah (cc), kâinat ve insan arasındaki bağa dair çıkarımlarda bulununuz ve çıkarımlarınızı gerekçelendiriniz.*
4. *Günlük hayatınızdan örnekler vererek ve karşılaştırmalar yaparak konuyla ilgili bilgilendirici bir metin yazınız.*

Değerlendirme: *Yapılan çalışma aşağıdaki karekodda verilen bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir. Ayrıca öz değerlendirme formunu doldurarak çalışmanızla ilgili kendinizi değerlendiriniz.*

Öz değerlendirme formuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Bütüncül dereceli puanlama anahtarına bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri hatırlayacağınız şekilde bu alana kısaca not edebilirsiniz.

Zenginleştirme ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Destekleme ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Bu bölümde farklı soru çeşitlerinden oluşan toplam 18 soru bulunmaktadır. Üniteyle ilgili daha fazla soruya bölüm sonundaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

1. "Ant olsun biz âdemoğluna şan, şeref ve nimetler verdik; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık." (İsra suresi, 70. ayet.)

"Şüphesiz ki biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır." (Tin suresi, 4. ayet.)

Bu ayetlerde Allah (cc), insan ve kâinat ilişkisini yansıtan kavramları tespit ederek bu kavramları aşağıdaki metinde bırakılan boşluklara yazınız.

Allah Teala; gökleri, yeri ve tüm âlemi yarattıktan sonra akıl ve irade sahibi bir varlık olan insanı yaratmıştır. Kur'an-ı Kerim'de .... olarak nitelendirilen insana göklerde ve yerde bulunan türlü nimetler verilmiş ve bu nimetler onun hizmetine sunulmuştur. Kendisine verilen özellikler sebebiyle .... üzere yaratılan insan, Yüce Allah'ın (cc) halife yaratma isteği "(...) Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım. (...)" (Bakara suresi, 30. ayet.) emri doğrultusunda belli sorumluluklarla yükümlü kılınmıştır. Bu ve benzeri ayetlerde insanın yaratılmasından ziyade Yüce Allah'ın ona verdiği özellikler, sorumluluklar, yetkiler ve nimetler vurgulanmıştır. Bunlar arasında belki de en önemlisi, insanın yeryüzünde halife olarak görevlendirilmiş olmasıdır. İnsana düşen, bu görevi layıkıyla yerine getirmek için toplumsal düzeni sağlamak ve sünnetullah ilkesini korumaktır.

B. Aşağıdaki soruların cevaplarını verilen tablolar üzerinde işaretleyiniz.

2. Bir blog (ağ günlüğü) yazarı, insan ve kâinat arasındaki ilişkiyi anlattığı bir yazısında aşağıdaki şiiri ve bu şiirdeki anlamla örtüştüğünü düşündüğü bazı ayetleri kullanmıştır.

"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen"

(...)

(Şeyh Gâlip, *Şeyh Gâlip Dîvânı*, haz. Oğuz Yılmaz, 298.)

(Günümüz Türkçesiyle: "Ey insan! Kendine saygıyla yaklaş. Çünkü sen kâinatta yaratılmışların özü, göz bebeği olan insansın.")

Buna göre blog yazarının yazısında kullanmış olabileceği ayetler hangileridir?

	Ayetler	
	I.	"Sizi ondan (topraktan) yarattık, yine ona döndüreceğiz ve sonra oradan bir defa daha çıkaracağız." (Taha suresi, 55. ayet.)
	II.	"De ki: Kuşkusuz bana, kendisine içten bir inanç ve bağlılık göstererek Allah'a ibadet etmem emredildi." (Zümer suresi, 11. ayet.)
	III.	"Sonra ona düzgün bir şekil vermiş ve ruhundan ona üflemiş; sizi kulak, göz ve gönüllerle donatmıştır. (...)" (Secde suresi, 9. ayet.)
	IV.	"Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır." (Tin suresi, 4. ayet.)
	V.	"Allah'ın üzerinizdeki nimetini, sizden aldığı sağlam ahdini hatırlayın. O zaman 'İşittik ve itaat ettik!' demiştiniz. (...)" (Maide suresi, 7. ayet.)

3. "Allah Resulü, ashabını eğitmek ve bilgilendirmek için her fırsatı değerlendirir; hem dünyada hem de ahirette mutlu ve huzurlu olmanın yollarını onlara aktarmaya çalışırdı. Dikkatleri toplamak, meselenin ciddiyetine işaret etmek, konunun anlaşılmasını sağlamak gibi amaçlarla bazen onlara sorular sorar ve cevabını yine kendisi verirdi. Bir gün ashabıyla oturmuş sohbet ederken '*Amellerinizin en hayırlısını, Allah katında en değerlisini, altın ve gümüş dağıtmaktan daha hayırlı ve derecelerinizi daha yükselten bir şeyi size haber vereyim mi?*' diye sordu. Orada bulunanlar 'Evet ey Allah'ın elçisi!' diye cevap verince Hz. Peygamber de '*Her zaman ve her zeminde Allah'ı hatırlamak ve O'nu gündemde tutmaktır.*' buyurdu." (Tirmizi, Deavat, 7.)

Bu metinde vurgulanan düşünceyle benzer anlama gelen ayetler hangileridir?

	Ayetler	
	I.	"Allah'ın size verdiği helal ve temiz rızıklardan yiyin ve iman etmiş olduğunuz Allah'ın yasaklarından sakının." (Maide suresi, 88. ayet.)
	II.	"Artık siz beni anın ki ben de sizi anayım. (...)" (Bakara suresi, 152. ayet.)
	III.	"Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, alçak sesle sabah akşam Rabb'ini zikret ve gafillerden olma!" (Araf suresi, 205. ayet.)
	IV.	"Dönüşünüz yalnız Allah'a olacaktır. O her şeye kadirdir." (Hud suresi, 4. ayet.)
	V.	"Onlar kesinlikle Rab'lerine kavuşacaklarını ve O'na döneceklerini bilen kimselerdir." (Bakara suresi, 46. ayet.)

4. Aşağıda kâinat ile Allah (cc) ilişkisini konu alan bazı ayetler ve bu ayetleri okuyan öğrencilerin konuyla ilgili çıkarımları verilmiştir.

"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün farklı oluşunda aklıselim sahipleri için elbette ibretler vardır. Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler ve şöyle derler: 'Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru.'" (Al-i İmran suresi, 190-191. ayetler.)

"Güneş ve Ay bir hesaba bağlı olarak hareket ederler. Yıldızlar da ağaçlar da secde ederler. Göğü O yükseltti, denge ve ölçüyü O koydu ki dengeden sapmayasınız." (Rahman suresi, 5-8. ayetler.)

Bu ayetlere göre aşağıda verilen ifadelerden doğru olanları işaretleyiniz.

	Öğrencilere Ait Çıkarımlar	
	I.	İnsanın Allah'ı (cc) tanıması için vahye ihtiyaç yoktur.
	II.	Kâinat, Allah'ın (cc) varlığının kanıtlarından biridir.
	III.	Kâinat, gelişigüzel bir şekilde ve sebepsiz yaratılmıştır.
	IV.	Kâinattaki her şey bir sebep doğrultusunda yaratılmıştır.
	V.	İnsanın kâinatı gözlemlemesi ile yaratıcısını tanıması arasında bir bağ yoktur.

5. Meteoroloji Genel Müdürlüğünde çalışan bir meteorolog, lise öğrencilerine yönelik bir konferansta küresel ısınmayla ilgili şu bilgileri aktarmıştır: "Atmosfere salınan zehirli gazların sera etkisi yaratması sonucunda dünya yüzeyindeki sıcaklığın artmasına küresel ısınma adı verilir. Daha ayrıntılı bir şekilde açıklayacak olursak öncelikle Güneş'ten yansıyan ışınlar dünya yüzeyini ısıtır. Dünya bu ışınları yeniden atmosfere yansıtır ama bazı ışınlar su buharı, metan gazı ve karbondioksitin oluşturduğu doğal bir örtü sayesinde dünya üzerinde kalır. Son dönemlerde fosil yakıtların kullanılması, ormanların azalması, nüfusun artması, tüketimin çoğalması gibi çeşitli nedenlerle karbondioksit, metan ve diazot monoksit gazları atmosferde daha fazla yığılmaya başladı. Günümüzde küresel ısınmaya bağlı olarak diğer iklim elemanlarının da değişmesiyle küresel iklim değişikliği denen bir süreç yaşıyoruz. İklim sistemlerinde büyük değişikliklere neden olan küresel ısınma dünyanın her yerinde etkisini hissettiriyor. Kutuplardaki buzullar eriyor, deniz sularının seviyesi yükseliyor ve kıyı kesimlerdeki toprak kayıpları hızla artıyor."

Aşağıdaki ayetlerden hangileri bu metinde verilen bilgileri desteklemektedir?

	I.	"Yeryüzünde ne varsa tamamını sizin için yaratan, sonra göğe yönelerek onları yedi gök olarak tamamlayıp düzene koyan O'dur. O her şeyi hakkıyla bilmektedir." (Bakara suresi, 29. ayet.)
	II.	"İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu. Böylece Allah -dönüş yapsınlar diye- işlediklerinin bir kısmını onlara tattırıyor." (Rum suresi, 41. ayet.)
	III.	"Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri şüphesiz yerli yerince ve belli bir süre için yarattık. Ama inkâr edenler kendilerine karşı yapılan uyarıdan yüz çevirmektedirler." (Ahkaf suresi, 3. ayet.)
	IV.	"(...) Yeryüzünde ortalığı fesada vermek, ekinleri tahrip edip nesilleri bozmak için çalışır. Allah bozgunculuğu sevmez." (Bakara suresi, 205. ayet.)
	V.	"İçinde dinlenesiniz diye geceyi, görmeniz için de gündüzü yaratan Allah'tır. Şüphesiz Allah, insanlara karşı lütufkârdır. Fakat insanların çoğu şükretmezler." (Mü'min suresi, 61. ayet.)

C. Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarında bırakılan boşluklara yazınız.

6. Bir din görevlisi, görev yaptığı camide mahallenin gençlerine Kur'an'da anlatılan çeşitli konulardan yola çıkarak her hafta tefsir dersleri vermektedir. Din görevlisinin amacı, bu dersler aracılığıyla gençlerin özellikle Allah (cc), insan ve kâinat ilişkisiyle ilgili sorularına cevap vermek ve onların hem kendilerini hem de yaşadıkları dünyayı anlamlandırmasına yardımcı olmaktır. Önceki hafta yapılan derste aşağıdaki ayetlerde anlatılan konu ele alınmıştır.

"Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk içinde yaratan O'dur. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun? Sonra gözünü tekrar tekrar çevir de bak; kusur arayan göz aradığını bulamadan bitkin bir hâlde sana dönecektir." (Mülk suresi, 3-4. ayetler.)

"Güneş ve Ay bir hesaba bağlı olarak hareket ederler. Yıldızlar da ağaçlar da secde ederler. Göğü O yükseltti, denge ve ölçüyü O koydu ki dengeden sapmayasınız." (Rahman suresi, 5-8. ayetler.)

Bu ayetlerden yola çıkarak din görevlisinin ele aldığı konuyla ilgili düşüncelerinizi anlatan kısa bir metin yazınız.

....

....

....

....

....

7. Lise öğrencilerinin kâinattaki kusursuz düzeni gözlemlemeleri ve Allah'ın (cc) varlığına olan inançlarını pekiştirmeleri amacıyla "Kâinata Bakıyorum, Allah'ı Görüyorum" başlıklı bir fotoğraf yarışması düzenlenmiştir. Bu yarışmada ilk üç dereceyi Ay'ın evrelerini, bal arılarını ve baharda çiçeklerle dolu bir bahçeyi yansıtan fotoğraflar paylaşmıştır.

Bu metinde dereceye giren fotoğraflar, Allah'ın (cc) hangi isim ve sıfatlarıyla ilişkilendirilebilir? Yazınız.

....

....

....

....

8. "Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca yürütülecek ve 5 Haziran'da başlayacak Türkiye Çevre Haftası etkinlikleri çerçevesinde 81 ilde, 7'den 70'e herkese deniz kirliliğinin önüne geçilmesi ve kıyı alanlarının korunmasının önemi anlatılacak.

Denize kıyısı olan illerde sahil ve deniz kirliliğini engellemek amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlenecektir. Balıkçılıkla ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşları ile görüşülecek. Çevre Haftası boyunca belirlenen bir günde ve bir balıkçı barınağında balıkçıların katılımıyla temiz, üretken ve sürdürülebilir denizler için deniz çöpü avı başlatılacak. Toplanan deniz çöplerinden uygun olanlar etkinlik alanlarında sergilenecek. Sıfır Atık Mavi projesi kapsamında toplanan deniz çöpleri uygun bir şekilde yok edilecek.

'Çevre müfettişleri artık deniz çevresi müfettişi de oluyor' vurgusuyla çocuklara yönelik etkinlikler düzenlenecek. Bu kapsamda 'Karasal Faaliyetlerden Kaynaklanan Deniz Kirliliği', 'Sıfır Atık Mavi', 'Çöpsüz Miras Bırakmak', 'Biyolojik Çeşitliliği Korumak', 'İklim Dengesini Sürdürmek', 'Sağlıklı ve Üretken Denizler' konularında söyleşi, gösteri ve konferanslar düzenlenecek."

(Genel ağdan / basından alınmıştır.)

Bu haber metninden yararlanarak insanın, içinde yaşadığı çevreye karşı sorumluluklarıyla ilgili üç ilke yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

9. "Maneviyat bizi diğer varlıklara rapteder ve bize bütün varlığın birbirine bağlı ve bağımlı olduğu bir dünyada yaşadığımızı hatırlatır. Biz âlemle bütünüz ve diğerlerinin ihtiyaçlarına kökten bir biçimde cevap vermek durumundayız. Hayatta ve hayatın kaynağına duyduğumuz bu bağ bizi dünyaya açar, varlığa hürmet ve tevazu ile yaklaşmamızı sağlar. İçimizde derin bir şükran uyandırır. İyi ki bu hayat bize bahşedilmiştir. Hem zerre kadar küçüğüz hem de içimizde iki cihanı taşıyoruz, âlemin çekirdeği ve özüyüz. Zamansızlığın ve sonsuzluğun bir parçasıyız." (Sayar -Yavuz, *Kendi Özünü Bil*, 227.)

Bu metne göre insanın dünyadaki varlığını anlamlandırabilmesi için neler yapması gerekir?

....

....

....

....

....

10. Hangi tutum ve davranışlar insanı dünyaya gönderilme amacından uzaklaştırır?

....

....

....

....

11. İnsanın kendisiyle, diğer insanlarla ve Allah'la (cc) sağlıklı bir bağ kuramaması ne gibi sonuçlara sebep olur?

....

....

....

....

....

12. Aşağıdaki şemanın ilgili alanlarına Allah (cc) ile insan arasındaki bağı ifade eden üç kavram yazarak bu kavramları kısaca açıklayınız.

Kavramlar	Açıklamalar
....	....
....	....
....	....

13. Bir din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmeni, öğrencilerine Allah (cc)-insan ve insan-kâinat ilişkisi hakkında bilgi verdikten sonra öğrencilerini gruplara ayırmış ve her gruba farklı bir konuyla ilgili sunu hazırlama görevi vermiştir.

A grubunun sunusunda "Sonra ona düzgün bir şekil vermiş ve ruhundan ona üflemiş; sizi kulak, göz ve gönüllerle donatmıştır. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!" (Secde suresi, 9. ayet.) ayetine,

B grubunun sunusunda "Onlar çirkin bir şey yaptıkları veya kendilerine kötülük ettikleri zaman Allah'ı hatırlarlar da hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki? Onlar, yaptıklarında bile bile ısrar etmezler." (Al-i İmran suresi, 135. ayet.) ayetine,

C grubunun sunusunda "İşte bu Allah sizin Rabb'inizdir. O'ndan başka ilah yoktur. O her şeyin yaratıcısıdır. Öyleyse O'na kulluk edin, O her şeye vekildir (Güvenilip dayanılacak tek varlık O'dur)." (Enam suresi, 102. ayet.) ayetine yer verilmiş,

Buna göre grupların hazırladığı sunuların konusunu aşağıdaki ilgili alanlara yazınız.

A grubunun konusu: ....

B grubunun konusu: ....

C grubunun konusu: ....

14-15. soruları aşağıdaki ayetlerden yararlanarak cevaplayınız.

“Böylece biz İbrahim’e göklerin ve yerin melekûtunu görüp kavrama imkânı veriyorduk ki kesin inananlardan olsun. Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, ‘Rabb’im budur.’ dedi. Yıldız batınca da ‘Batanları sevmem.’ dedi. Ayı doğarken görünce ‘Rabb’im budur.’ dedi. O da batınca ‘Rabb’im bana doğru yolu göstermezse elbette yolunu şaşırmış kimselerden olurum.’ dedi. Güneşi doğarken görünce ‘Rabb’im budur. Zira bu daha büyük.’ dedi. O da batınca dedi ki: ‘Ey kavmim! Ben sizin (Allah’a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. Ben, O’nun birliğine inanarak yüzümü, gökleri ve yeri yoktan yaratana çevirdim ve ben müşriklerden değilim.’” (Enam suresi, 75-79. ayetler.)

14. Bu ayetlere göre Hz. İbrahim, Allah’ın (cc) varlığı ve birliği düşüncesine hangi sorgulamalardan geçerek ulaşmıştır?

....

....

....

....

....

15. Bu ayetlerden hareketle Allah (cc)-kâinat ilişkisiyle ilgili çıkarımlarınızı yazınız.

....

....

....

....

....

Ç. Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

16. (I) Bir öğrenci, çocukluğundan itibaren uçak mühendisi olmak istiyordu. (II) Bunun için on birinci sınıfta okul rehber öğretmeninin yardımıyla bir çalışma planı hazırladı ve iki yıl boyunca bu planın dışına çıkmadı. (III) Bu süre boyunca Allah’tan (cc) işlerini kolaylaştırmasını ve amacını hayırlı kılmasını diledi. (IV) Ancak sınav günü geldiğinde bir trafik kazası geçirdi ve sınava giremedi. (V) Bunun üzerine çok üzüldü ve tevekkül etmek yerine isyan dolu sözler sarf etti. (VI) Bir süre sonra yaptığı hatanın farkına vararak çok pişman oldu ve Allah’tan (cc) kendisini bağışlamasını istedi.

Bu paragrafın III ve VI numaralı cümlelerinde ifade edilen kavramlar aşağıdakilerden hangisidir?

	III	VI
A)	Dua	Tövbe
B)	İbadet	Dua
C)	İbadet	Tövbe
D)	İsyan	İbadet
E)	Tövbe	Dua

17. Hayy bin Yakzan, ıssız bir adada tek başına büyümek zorunda kalan bir insanın fiziksel ve felsefi gelişimini anlatan bir romandır. Romanın başkarakteri, ıssız adada tek başına büyüyen Hayy'dır. Onun dışında mistik yönü ağır basan Absal ve sosyal bir ortamda büyüyen Salaman da romanın ilerleyen bölümlerinde karşımıza çıkan yardımcı karakterlerdir. Hayy bir ceylan tarafından beslenip büyütülmüştür. Elli yıl boyunca evreni gözlemleyerek; deneyler, kıyaslamalar ve akıl yürütmeler yaparak varoluş nedenini, hayatın anlamını ve yaratıcı ile nasıl bir ilişki kurması gerektiğini kavramıştır. Hayy, başka bir adadan gelen ve vahye dayalı inancı temsil eden Absal'la karşılaşmıştır. Bu karşılaşmadan sonra kendisinin tek başına ulaştığı yaratıcı olgusu ile Absal'ın sahip olduğu inancın örtüştüğünü görerek onun inandığı esaslara iman etmiştir.

Bu metne göre Hayy bin Yakzan'ın, bir yaratıcının olması gerektiği düşüncesine akıl ve gözlem yoluyla ulaşması aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ilişkilendirilebilir?

A) Ahsenitakvim

B) Eşrefimahlukat

C) Fıtrat

D) Halife

E) Sünnetullah

18. Bir öğrenci, uzayla ilgili konulara büyük ilgi duymakta ve boş zamanlarında Uzay Araştırmaları Merkezine giderek bu konularla ilgili yeni bilgiler edinmeye çalışmaktadır. Bir gün bu merkezde gezegenlerin ve diğer gök cisimlerinin Güneş etrafındaki hareketlerini açıklayan Kepler Yasaları hakkında bir makale okuyan bu öğrenci, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmeninin bir derste tahtaya yazdığı ayetleri hatırlamıştır. Kepler Yasalarında ortaya konan bilimsel gerçeklerin, evrenin yaratılışını anlatan o ayetlerle örtüştüğünü görünce de ayetlerin manasını daha iyi kavramıştır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi öğrencinin hatırladığı ayetlerden biri <u>olamaz</u>?

A) "(...) Bilesiniz ki yaratma ve yönetme yalnız O'na aittir. Âlemlerin Rabb'i olan Allah yüceler yücesidir." (Araf suresi, 54. ayet.)

B) "Güneş'i aydınlatıcı, Ay'ı ise aydınlık yapan, yılların sayısını ve hesaplamayı bilesiniz diye ona menziller belirleyen O'dur. Allah, bütün bunları hikmetle yarattı. Bilme kabiliyetinde olanlar için de ayetlerini detaylı bir şekilde gözler önüne seriyor." (Yunus suresi, 5. ayet.)

C) "O, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Sürekli olarak geceyi gündüzün, gündüzü gecenin üstüne sarmaktadır. Güneş'i ve Ay'ı da (kendi) yasalarına boyun eğdirmiştir. Her biri belirlenmiş bir süreye kadar akıp gitmektedir. Unutmayın ki Allah çok güçlüdür, çok bağışlayıcıdır." (Zümer suresi, 5. ayet.)

D) "Böylece onları iki günde yedi gök olarak yarattı, her göğe işlevini ilham etti. Biz, yakın semayı kandillerle donattık ve onu koruduk. İşte bu; her şeye gücü yeten, her şeyi bilen Allah'ın takdiridir." (Fussilet suresi, 12. ayet.)

E) "O diridir, O'ndan başka tanrı yoktur. Şu hâlde içten bir dindarlık ve bağlılıkla O'na dua edin. Hamt, âlemlerin Rabb'i olan Allah'a mahsustur." (Mümin suresi, 65. ayet.)

Üniteyle ilgili daha fazla soruya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

1. Ünite Sonnotlar

1 bk. Tin suresi, 4. ayet.
2 Uludağ, "Ahsen-i Takvim", 2/178.
3 Necm suresi, 32. ayet.
4 Hicr suresi, 29. ayet.
5 Bolay, "Âlem", 2/357. 360.
6 bk. Fatiha suresi, 2. ayet; Araf suresi, 54. ayet; Şuara suresi, 109. ayet.
7 Zariyat suresi, 47-49. ayetler.
8 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/97-99.
9 İsra suresi, 70. ayet.
10 bk. Serinsu vd., "eşrefimahlukat", 80.
11 Hökelekli, "Fıtrat", 13/47.
12 bk. Buhari, Cenaiz, 79, 92; Müslim, Kader, 22-25.
13 Rum suresi, 30. ayet.
14 bk. Tin suresi, 5. ayet.
15 bk. Ankebut suresi, 61-63. ayetler.
16 bk. Rad suresi, 16. ayet.
17 bk. Kasas suresi, 88. ayet; Hicr suresi, 37-38. ayetler.
18 bk. Casiye suresi, 3-4. ayetler; Al-i İmran suresi, 190. ayet.
19 bk. Rahman suresi, 29. ayet.
20 Mülk suresi, 2. ayet.
21 bk. Zariyat suresi, 56. ayet.
22 bk. Mülk suresi, 14. ayet.
23 bk. Duhan suresi, 38-39. ayetler; Rum suresi, 8. ayet; Tegabün suresi, 3. ayet; Bakara suresi, 29. ayet.
24 Kutluer, "İnsan", 22/320-323.
25 Adem Gelegiz, "Kur'ân'da "Beşer" Kavramı". Hikmet Yurdu Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi 12/12 (2019), 151-175.
26 bk. Hicr suresi, 28-33. ayetler.
27 bk. Bakara suresi, 31. ayet.
28 bk. Adem Gerlegiz, "Kur'ân'da Beşer Kavramı", Hikmet Yurdu Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi 12/12 (2019), 151-175.
29 bk. Zümer suresi, 39. ayet; Nisa suresi, 1. ayet.
30 bk. Fetih suresi, 9. ayet; Hadid suresi, 7. ayet; Bakara suresi, 164. ayet; Rum suresi, 24. ayet.
31 bk. Zariyat suresi, 56. ayet.
32 Topaloğlu, "Allah", 2/471-498.
33 Haşr suresi, 24. ayet.
34 Günay Tümer, "Din", 9/313-314.
35 Al-i İmran suresi, 19. ayet.
36 Cilacı, "Dua", 9/529.
37 bk. Tirmizi, Deavat, 1.
38 bk. Bakara suresi,186. ayet.
39 Sinanoğlu, "İbadet", 19/233.
40 Topaloğlu, "Tövbe", 41/279.

41 İbni Mace, Zühd, 30.

42 Mülk suresi, 3-4. ayetler.

43 bk. Metin Özdemir, "Varoluş Gayemiz", *Diyanet Aylık Dergi* 373 (Ocak 2020), 7.

44 bk. Metin Özdemir, "Varoluş Gayemiz", 7.

45 bk. Metin Özdemir, "Varoluş Gayemiz", 7.

46 bk. Bakara suresi, 164. ayet; Enam suresi, 50. ayet; Casiye suresi, 3-5. ayetler.

47 Rahman suresi, 5-8. ayetler.

48 bk. Çağrıcı, "Âhenk", 1/515.

49 Fatır suresi, 43. ayet.

50 Rum suresi, 41. ayet.

51 bk. Recep Ardoğan, "İslam'da Varlığın Değeri ve Ekoloji Ahlakı", Diyanet Aylık Dergi 326 (Şubat 2018), 11-13.

52 Al-i İmran suresi, 190. ayet.

53 Al-i İmran suresi, 191. ayet.

54 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/738-741.

2.
ÜNİTE

YARATILIŞIN GAYESİ: ALLAH'A İMAN

2.1. İMAN KAVRAMI VE İMANLA İLGİLİ KAVRAMLAR
2.2. İMAN ESASLARI

▶ Bu ünitede öğrenilecek anahtar kavramlar

- ahiret
- iman
- kaza
- kitap
- şirk
- takva
- ihsan
- İslam
- kelimeişehadet
- melek
- tahkikî iman
- tasdik
- ikrar
- kader
- kelimeitevhit
- peygamber
- taklidî iman
- tevhit

▶ **Bu ünitede sizlerden**

- iman kavramı ve imanla ilgili kavramlar hakkında bilgi toplayabilmeyi,
- iman esaslarını tespit ederek aralarındaki ilişkiyi çözümleyebilmeyi

öğrenmeniz beklenmektedir.

Ünite sonunda sizlerden ölçme ve değerlendirme sorularını cevaplamanız, konu ile ilgili performans görevi hazırlamanız, dereceli puanlama anahtarını ve öz değerlendirme formunu doldurmanız istenecektir.

Ünite karekodu

Ünite sunusu

Başlarken

1. "Yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz erdemlilik değildir. Asıl erdemli kişi Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaba ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara harcayan; namazı kılıp zekâtı verendir. Böyleleri anlaşma yaptıklarında sözlerini tutarlar; darlıkta, hastalıkta ve savaş zamanında sabrederler. İşte doğru olanlar bunlardır ve işte takva sahipleri bunlardır." (Bakara suresi, 177. ayet.)

   a) **Bu ayette imanla ilgili hangi kavramlara değinilmiştir?**

   b) **Bu ayette bahsedilen kavramlar ile inanç esasları arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.**

   c) **İnanç esaslarının insan davranışlarına etkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?**

2.1. İMAN KAVRAMI VE İMANLA İLGİLİ KAVRAMLAR

Konuya Başlarken

- "Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?" (Müminun suresi, 115. ayet.)
- "(...) Kim inanmayı reddederse ameli kesinlikle boşa gider. O, ahirette de hüsrana uğrayanlardandır." (Maide suresi, 5. ayet.)
- "Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyandadır. Ancak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler başkadır." (Asr suresi, 1-3. ayetler.)
- "Bunlar, iman edenler ve Allah'ı zikrederek gönülleri huzura kavuşanlardır. Bilesiniz ki gönüller ancak Allah'ı zikrederek huzura kavuşur." (Rad suresi, 28. ayet.)

Aşağıdaki soruları verilen ayetlerden yararlanarak cevaplayınız.

1. **Müminun suresinin 115. ayetinden hareketle insanın yaratılış amacı hakkında neler söyleyebilirsiniz?**
2. **İman etmek insana neler kazandırabilir?**
3. **İman etmek insan davranışlarını neden etkiliyor olabilir?**

"İman" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

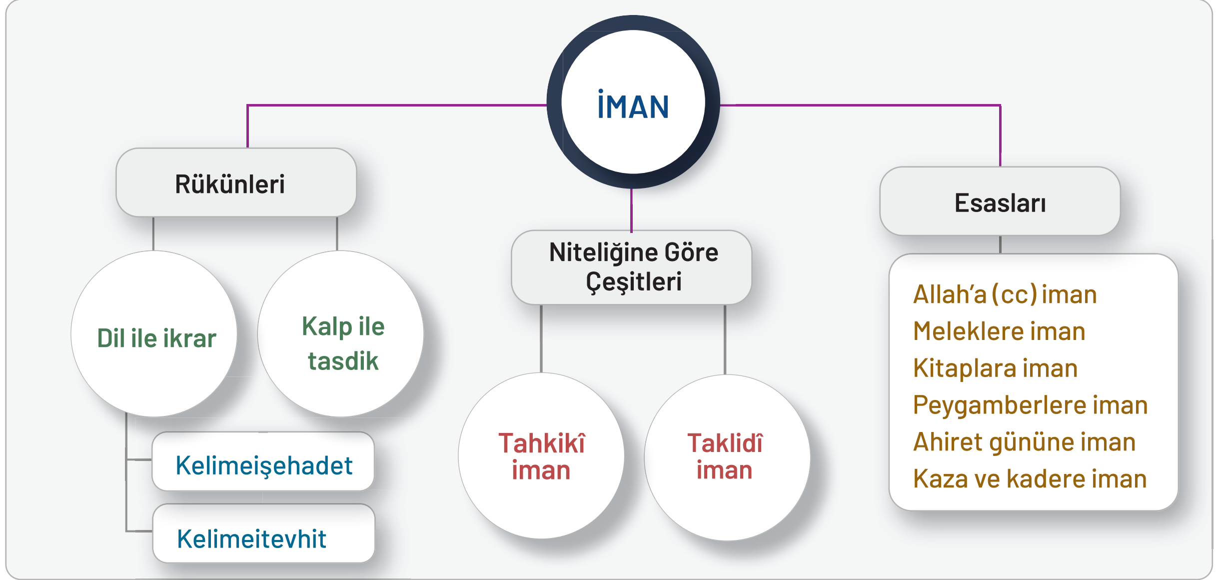
Hz. Âdem'den son peygambere kadar devam eden vahiy geleneğinde bütün peygamberlerin getirdiği dinin özünü ***İslam***, yani Allah'a (cc) teslimiyet kavramı oluşturmaktadır. Bütün peygamberler "Allah'ın (cc) dini, hak din, dosdoğru din, halis din" olarak adlandırılan İslam'ı tebliğ etmişlerdir.[1] İslam'ın tek hak din olduğu Kur'an-ı Kerim'de **"Kim, İslam'dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecektir. (...)"**[2] ayetiyle vurgulamıştır.

Kelime İlişkilendirme Testi

Aşağıdaki tabloya iman kelimesinin sizde çağrıştırdığı kelime ya da kavramları yazarak bunları birer cümle içinde kullanınız.

İman ile İlgili Kelime ve Kavramlar	Cümleler

Bir insanın Müslüman olması için öncelikle Allah'a (cc) iman etmesi gerekir. ***İman***, Allah'ın (cc) peygambere tebliğ ettiği dinî hususların tamamına inanmak ve onları tasdik etmektir. Bu imana sahip kişiye mümin, imanın gereğini tam bir teslimiyetle yerine getiren kişiye ise Müslüman denir.[3] Mümin kelimesi "başkalarını korku ve endişeden emin kılan ve onlara güven veren" anlamına geldiği için Kur'an'da iman edip salih amel işleyenlerin kurtuluşa ereceği belirtilmiştir. Bu nedenle iman kavramı ile ilahi emirlere uyma arasında sıkı bir ilişki vardır.[4]

Grafik Bilgi 2.1
İmanla ilgili kavramlar

Etkinlik-1

Adı	*Araştırarak Öğreniyorum*
Amaç	*İman kavramına ve imanla ilgili kavramlara dair bilgilere ulaşmak için kullanacağı araçları belirleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *İmanla ilgili öğrenmek istediğiniz kavramları listeleyiniz.*
2. *Bu kavramlarla ilgili bilgi edinmek için kullanabileceğiniz güvenilir kaynakları öğretmeninizin rehberliğinde belirleyiniz.*
3. *Belirlediğiniz kaynaklar üzerinden bu kavramlarla ilgili araştırma yapınız.*
4. *Araştırma sonucunda ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Bu etkinlikte elde ettiğiniz bilgilerden hareketle aşağıdaki cümleyi tamamlayınız.*

İman kavramı ve imanla ilgili kavramlara dair bilgileri güvenilir kaynaklardan edinmek önemlidir. Çünkü

....

....

Görsel 2.1
İmanını kalp ile tasdik, dil ile ikrar eden ve salih amellerle hayatına tatbik eden bir mümin; "Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabb'ine dön. Böylece has kullarımın arasına sen de katıl. Cennetime gir!" *(Fecr suresi, 27-30. ayetler.)* *ayetlerinde dile getirilen ilahi müjdeye erişir.*

İmanla İlgili Kavramlar

"Şu üç özellik kimde bulunursa o kişi imanın tadına erer: Allah ve Resulü'nü herkesten çok sevmek; bir kimseyi sadece Allah için sevmek, imandan sonra küfre dönmekten ateşe atılmaktan çekindiği gibi çekinmek." *(Buhari, İman, 9; Müslim, İman, 67.)*

Kendisini yaratan yüce bir varlığa inanmak, insan fıtratının önemli bir parçasıdır. Dünyaya gelen her insan, doğuştan getirdiği bu özelliğin yanı sıra hayatının her döneminde kişisel ve çevresel faktörlerden de etkilenir. Buna göre imanın niteliği, iman eden kişilere göre farklılık gösterebilir.

İman, öncelikle tasdike dayalı bir kavramdır. ***Tasdik*** kelimesi, "Allah'ın (cc), peygamberler aracılığıyla göndermiş olduğu vahyin doğruluğuna kesin olarak inanma ve bu vahye içtenlikle bağlanma" anlamına gelir. Kişi, İslam'ın iman esaslarını kalbiyle tasdik ederek mümin olur. Kalpte şüphe veya tereddüt olduğu takdirde ise tasdik gerçekleşmez ve iman sahih olmaz.

İman, tasdik açısından ikiye ayrılır. İman edilmesi gereken hususların araştırılmadan, taklide dayalı olarak benimsenmesine ***taklidî iman*** denir. Bu iman, genellikle ilk çocukluk dönemlerinde benimsenir ve icmalî iman olarak da adlandırılır. Daha önce iman edilmiş hususların tefekkür edilerek *(Görsel 2.1)* tasdik edilip kabullenilmesine ise ***tahkikî iman*** adı verilir.[5] Bu iman türüne tafsilî iman da denir. Ergenliğe ulaşan her müminin daha önce taklidî olarak öğrendiği iman esaslarını araştırarak delilleriyle birlikte kabul ettiğinde imanının niteliği tahkikî olur.

Ebu Hanife, imanı "dil ile ikrar ve kalp ile tasdik" olarak tanımlamaktadır.[6] ***İkrar***, kalp ile tasdik edilen imanın dil ile söylenmesidir. Bir kimsenin mümin olması ve içinde yaşadığı toplumda Müslüman olarak değerlendirilebimesi için ikrar etmesi, bir başka deyişle iman ettiğini açıkça söylemesi ve fiilen göstermesi gerekir.

Bir inancı, ibadeti, hukuki fiil veya işlemi oluşturan ana unsura rükün denir.[7] İmanın rükünleri dil ile ikrar ve kalp ile tasdiktir. Kalple tasdik edilmeyen iman geçerli değildir. Aynı şekilde ibadetlerin de belli rükünleri vardır. Örneğin ayakta durabildiği hâlde farz namazı oturarak kılan bir kimsenin namazı, asli rükün olan kıyamı terk ettiği için geçersizdir.

İmanda aslolan, kalp ile tasdik ve dil ile ikrar etmektir. Kalbin tasdiki, Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini bilinçli olarak kabul etmektir. Dil ile ikrar ise bu tasdiki başkalarına ilan etmektir. Kelimeitevhidi söyleyen kişi, en özlü şekilde Allah'a (cc) iman ettiğini; kelimeişehadeti söyleyen kişi ise bu imanı açıkça ilan ettiğini belirtmiş olur.

İslam dininin temelinde ***tevhit*** inancı vardır. Sözlükte "Bir şeyin bir ve tek olduğunu kabul etmek" anlamına gelen tevhit, terim olarak "Allah'ın (cc) zatında, sıfatlarında, fiillerinde ve ilah oluşunda tek olduğunu zihin ve kalp yoluyla kabul etmek" demektir.[8] Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de **"Mabudunuz tek ilah olan Allah'tır; O'ndan başka ilah yoktur; O rahmandır, rahîmdir."**[9] buyurarak tevhit kavramını açıklamaktadır. Müslüman olmak isteyen bir kişinin ilk yapması gereken şey, kelimeitevhidi/kelimeişehadeti içtenlikle benimseyip dile getirmektir. Kelimeitevhit ve kelimeişehadet iman esaslarının tamamını kuşatan niteliktedir.

Kelimeitevhit, kavramının açılımı "Lâ ilâhe illallah / Muhammedürrasulüllâh" şeklindedir ve "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah'ın elçisidir." anlamına gelir *(Görsel 2.2)*. Kelimeitevhitte öncelikle Allah'ın (cc) birliği ve yüceliği, sonrasında ise peygamberlik kavramı vurgulanmaktadır. Bu nedenle Allah'tan (cc) başka ilah olmadığını söylemek, mümin olmak için yeterli değildir. İmanın tamamlanması için hem Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine hem de Hz. Muhammed'in (sav) O'nun peygamberi olduğuna iman etmek gerekir. Nitekim Yüce Allah, Al-i İmran suresinin 132. ayetinde şöyle buyurmuştur: **"Allah'a ve peygambere itaat edin ki rahmete erdirilesiniz."**

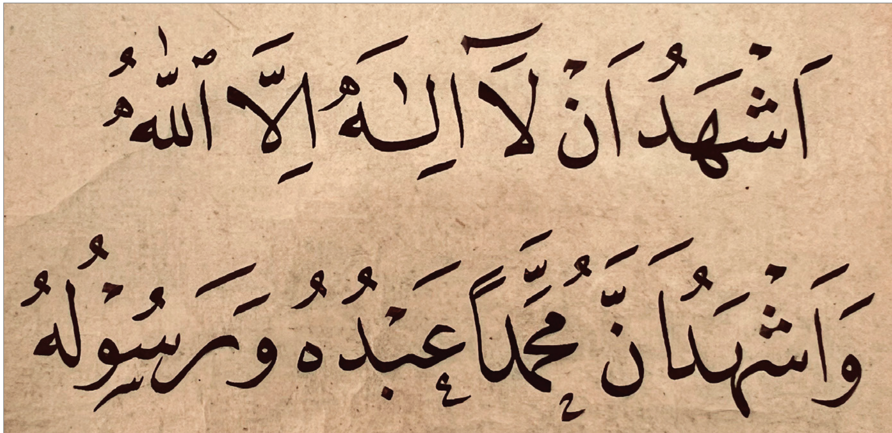

Görsel 2.2
İnsan, dünyaya geldiğinde kulağına fısıldanan kelimeitevhitle hayata başlar; ölüm anında da kendisine telkin ve tekrar edilen kelimeitevhitle ahiret yurduna göçer.

Kelimeişehadet, İslam'ın ilk esasıdır ve "Eşhedü ellâ ilâhe illallah / Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh" şeklinde ifade edilir. Anlamı ise "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna gönülden inanır, sözle de ifade ederim."dir *(Görsel 2.3)*.[10] Bir mümin, kelimeişehadetin ilk kısmında Allah'ın (cc) zat, sıfat ve fiillerinde eşsiz olduğuna; ikinci kısmında ise Hz. Muhammed'in (sav) O'nun kulu ve elçisi olduğuna, O'ndan emir ve haberler getirdiğine tanıklık eder. Böylece İslam'a aidiyetini de beyan etmiş olur. Kelimeişehadetteki "abdühû" kelimesiyle Hz. Muhammed'in (sav) Allah'ın (cc) kulu olduğuna işaret edilir. Allah'a (cc) inanmakla birlikte başka varlıkları O'na ortak koşmaya ise ***şirk*** denir.[11]

"Kelimeişehadet" ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Görsel 2.3
İnsan, kelimeişehadet yoluyla Allah'tan (cc) başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in (sav) O'nun elçisi olduğuna şahitlik eder. Bu şahitlik sayesinde de Müslüman olarak İslam ümmetine dâhil olur.
Hattat: Mustafa Mesten

ANLAM ÇÖZÜMLEME TABLOSU

Aşağıdaki tabloda verilen ayet ve hadislerin ilişkili oldukları kavramları işaretleyiniz.

	Ayet ve Hadisler	İkrar	İman	Kelimei-şehadet	Kelimei-tevhit	Tasdik
I.	"Allah'ın elçisi ve müminler, Rabb'inden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. 'O'nun elçileri arasında ayrım yapmayız.' ve 'İşittik, itaat ettik, bağışlamanı dileriz. Rabbimiz, gidiş sanadır.' dediler." (Bakara suresi, 285. ayet.)					
II.	"Ey iman edenler! Allah'a, peygamberine, peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr eden kimse iyice sapıtmıştır." (Nisa suresi, 136. ayet.)					
III.	"Zünnun'u (Yunus) da hatırla. Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken karanlıklar içinde, 'Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum.' diye niyaz etti." (Enbiya suresi, 87. ayet.)					
IV.	"Cebrail (as), Hz. Peygamber'e 'İman nedir?' diye sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayır ve şerriyle kadere inanmaktır. (...)'" (Buhari, İman, 37.)					
V.	"Kim kalbiyle tasdik ederek Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şehadet ederse Allah ona cehennemi haram kılar. (...)" (Buhari, İlim, 49.)					

Takva ve İhsan

Müminler, Allah'a (cc) imanın kazandırdığı bütün güzelliklere takva şuuruna sahip olmakla erişebilir. İnsanların her türlü tutum ve davranışlarında kulluk bilinciyle hareket etmesi ve Allah (cc) ile kurdukları bağı zedelemekten korkmasına ***takva*** adı verilir.[12] Maddi gıdaların bedeni beslemesi gibi Kur'an'da "azığın en hayırlısı"[13] olarak nitelendirilen takva da ruhu besler. Takva sahibi insanlar, Allah'ı (cc) sevmeyi ve O'nun koyduğu tüm kurallara samimi olarak uymayı hayatlarının temel amacı olarak görürler *(Görsel 2.4)*.

Görsel 2.4
"Kul, vicdanını rahatsız eden şeyi terk etmedikçe takva derecesini elde edemez."
(Buhari, İman, 1.)

Müminlerin Allah'la (cc) kurduğu ilişkiyi ortaya koyan takva kavramının esası, **"(...) Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. (...)"**[14] ayetinde açıkça ortaya konmuştur. Takva sahipleri hem kötülük ve günah işlemekten uzak durur hem de başkalarını iyiliğe ve hayra yönlendirir. Kişi; kalbini takva nuruyla aydınlattıkça hak ile batılı birbirinden ayırma konusunda kendini geliştirir.

"İman Kavramı ve İmanla İlgili Kavramlar" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kur'an, Allah'a (cc) karşı sorumluluk bilinciyle yaşamak isteyenler için önemli bir yol göstericidir. Onun rehberliğini kabul eden insanların Allah'a (cc), peygamberlere, ilahi kitaplara, ahiret gününe, kaza ve kaderin varlığına inanması gerekir. Bununla birlikte ibadetler konusunda hassasiyet göstermek ve Allah'ın (cc) verdiği tüm nimetlerden O'nun rızası için faydalanmak, takva ehlinin başlıca özellikleridir.[15]

Takvada amaç, Yüce Allah'ın sevgisinden ve rahmetinden uzak kalmamaktır. O'nun rızasını kaybetme kaygısı, ceza korkusundan önde gelir. Takva, Allah'a (cc) karşı hissedilen derin saygı ve sevgi nedeniyle oluşan bir sakınma hâlidir. Şuara suresinin 184. ayetinde Allah Teala'ya saygı duyulması gerektiği şöyle ifade edilmiştir: **"Sizi ve önceki nesilleri yaratana saygılı olun."**

İslam'a göre insanlar arasındaki tek üstünlük ölçütü takvadır. Hz. Peygamber, Veda Hutbesi'nde, *"Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki Rabb'iniz birdir, atanız da birdir. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a; beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur.'"*[16] buyurarak insanlar arasında dil, ırk, renk gibi

"İhsan" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

nedenlerle ayrım yapmanın kesinlikle doğru olmadığını, sadece takva sahiplerinin diğer insanlardan üstün olduğunu vurgulamıştır.

Takva ile yakından ilgili kavramlardan biri de ***ihsan***dır. Sözlükte "iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışta bulunma" gibi anlamlara gelen ihsan kelimesi, "insanın başta anne ve babası olmak üzere diğer insanlara yönelik sevgi ve saygıya dayalı özverili tutumu" şeklinde de tanımlanmıştır.[17] **"İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlara, günahlardan sakındıkları ve imanlarını koruyup iyi işler yapmayı sürdürdükleri, sakınmaya devam edip imanlarına bağlı kaldıkları, hem günahlardan sakınıp hem en iyiyi yapmaya çalıştıkları takdirde daha önce yiyip içtiklerinden ötürü bir günah yoktur. Allah, iyi ve güzel davrananları (muhsinleri) sever."**[18] ayetinde de bu kavram vurgulanmaktadır.

Allah'ın (cc) lütuflarının farkında olan bir mümin bütün benliğiyle Allah'a (cc) yönelir, diğer varlıkları da O'ndan dolayı sever. Bu bilince sahip olmak, imanın da kemale ermesini sağlar. İhsan kavramı; imanın özünü, ruhunu ve kemale ermiş hâlini ifade eder. Yüce Allah, bu konuda şöyle buyurmaktadır: **"(...) Kim Allah'a derin saygı duyar (takva) ve sabrederse bilinmeli ki Allah iyi davrananların (muhsinlerin) ecrini asla zayi etmez."**[19]

İHSAN SAHİPLERİNİN BAZI ÖZELLİKLERİ

- Kararlı ve cesurdurlar. (bk. Al-i İmran suresi, 147-148. ayetler.)
- Anne babaya ve diğer insanlara iyi davranırlar. (bk. Nisa suresi, 36. ayet.)
- Adalet ilkesinden asla sapmazlar. (bk. Nahl suresi, 90. ayet.)
- Öfkelerine hâkim olurlar. (bk. Al-i İmran suresi, 134. ayet.)
- Varlıklarını ya da mallarını Allah (cc) yolunda harcarlar. (bk. Bakara suresi, 262. ayet.)
- Allah'a (cc) derin bir sevgi ve saygı duyarlar. (bk. Yusuf suresi, 90. ayet.)
- Bütün işlerinde aşırılıktan sakınırlar. (bk. Al-i İmran suresi, 147-148. ayetler.)
- Sıkıntılar karşısında sabırlı davranırlar. (bk. Hud suresi, 11. ayet.)

Grafik Bilgi 2.2
İhsan sahiplerinin bazı özellikleri

Çıkış Kartı

"Hz. Ömer anlatıyor: Bir gün Resulullah'ın yanındayken bir adam çıkageldi. Elbisesi bembeyaz, saçları simsiyahtı ve üzerinde herhangi bir yolculuk belirtisi yoktu. Üstelik aramızda onu tanıyan da yoktu. Hz. Peygamber'in yanına oturdu, dizlerini onun dizine dayayıp ellerini uylukları üzerine koydu. Sonra da 'Ey Muhammed! Bana İslam'ı anlat.' dedi. Bunun üzerine Resulullah şöyle buyurdu: 'İslam; Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman ve eğer gücün yetiyorsa hac görevini yerine getirmendir.' Bu sözler üzerine adam 'Doğru söyledin.' dedi. Biz ise adamın hem soru sorup hem de onu tasdik etmesine şaşırdık. Adam sonra 'Bana imanı anlat.' dedi. O da 'İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve iyisi ve kötüsüyle kadere inanmandır.' diye karşılık verdi. Adam yine 'Doğru söyledin.' deyip peşinden 'Bana ihsanı anlat.' dedi. Rasulullah da 'İhsan, Allah'ı görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Çünkü sen O'nu görmesen de O seni görmektedir.' buyurdu. (...)" *(Müslim, İman, 1.)*

Bu Cibril hadisiyle ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Bu hadiste Hz. Peygamber'e sorulan üç husus nedir?	**1.** **2.** **3.**
Cebrail (as) olduğu düşünülen kişinin Hz. Peygamber'e verdiği iki cevap nedir?	**1.** **2.**
Bu hadisle ilgili merak ettiğiniz husus nedir?	**1.**

Kontrol Noktası-1

Aşağıdaki tabloda verilen kelimelerin harflerini ilgili soruların altındaki boşluklara yazarak soruları cevaplayınız. Aynı harfi birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.

a ahirete iman	**b** Allah'a (cc) iman	**c** ikrar	**ç** kadere iman
d kelimeişehadet	**e** kelimeitevhit	**f** kitaplara iman	**g** meleklere iman
ğ peygamberlere iman	**h** tahkikî iman	**ı** taklidî iman	**i** tasdik

1. **İmanın rükünlerini ifade eden kavramlar hangileridir?**

   ....

2. **İmanın sözle ifade edilmesiyle ilgili kavramlar hangileridir?**

   ....

3. **İman esasları hangileridir?**

   ....

4. **Niteliğine göre iman çeşitleriyle ilgili kavramlar hangileridir?**

   ....

2.2. İMAN ESASLARI

Konuya Başlarken

ALLAH'A İNANMA BİR MÜJDEDİR

"Şu dünya hayatında sahip olabileceğimiz en büyük müjde Allah'ın varlığıdır. İnsanların birbirlerine taşıyabilecekleri en büyük müjde budur.

Allah'ın varlığı müjdesini taşımak, varoluşumuzun anlamını taşımaktır. Niçin yaratıldığımızın anlamına ancak O ışık tutacaktır.

Allah'ın varlığının müjdesini taşımak, insanlara barışın müjdesini taşımak demektir.

Allah'a inanmanın müjdesini taşımak, bu dünyanın dar ufuklarında boğulan insanlara başka dünyaların da varlığını müjdelemek demektir.

Allah'a inanmaya ve O'dan başkasının önünde eğilmemeye çağrı; insanlık şerefine, insanlık onuruna, insanlık şanına, insanlık haysiyetine bir çağrı ve bir müjdedir.

Allah'ın varlığına inanmak, insanın varlık muammasını çözmesi ve bu muammanın karanlığında sağlam bir ipe sarılması için yeterli bir müjdedir.

Peygamberler insanlara Allah'ın müjdesini taşıyan elçilerdir. Onlar bize gönlün ve ruhun ulaşamayacağı bahada müjdeleri getirdiler. Heybeleri cennet yüklü kutlu atlılardı onlar.

Her şey O'ndan geldi ve O'na gidecek. Bu, müjdedir.

İlâhî kitaplar, kutlu ve kutsal anlamları, sözleri ve ruha işleyen diri bağışlarıyla bir şölendirler insan ruhu için. İçine girilen düğünlerdir. Onlar ruhun düğünleridir. Tevrat, ilâhî bir kuruluştur. Zebur ilâhî bir nağmedir. İncil, bir müjdedir. Kur'an kurtuluştur.

Melekler gaybten gelen ne güzel yardımcılardır.

Kader, ağır alınyazısı olanlar için bir teselli kaynağıdır, onlara dayanıklılık ve sabır veren kaynaktır."

(Karakoç, *Ruhların Dirilişi*, 102-107.)

Amentü

"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman ettim. Ölümden sonra diriliş gerçektir. Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet ederim."

(bk. Ahmed bin Hanbel, *Müsned*, 1/51.)

Aşağıdaki soruları verilen metinden ve Amentü mealinden yararlanarak cevaplayınız.

1. **Metinde ve Amentü mealinde hangi iman esasları zikredilmiştir?**
2. **Sizce iman esasları arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.**

"Amentü" ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

İslam'da inanç, ibadet ve ahlak ile ilgili hükümler, Kur'an'dan ve sahih hadislerden hareketle belirlenmiştir. Müslüman olmak için inanılması gereken esaslar amentü kavramıyla ifade edilir.[20] Amentüde de geçen iman esasları zamana, mekâna, şartlara ve kişilere göre değişiklik göstermez. Bir kişinin Müslüman olabilmesi için kendi içinde bütünlük taşıyan bu esasların tamamına inanması gerekir.

Allah'a (cc) İman

İnsan, günahsız ve gelişime açık bir şekilde yaratılmıştır. Ayrıca insan olmanın gerektirdiği bütün imkân ve özellikleri potansiyel olarak bünyesinde taşımaktadır. Bu nedenle insan "Allah'ın (cc)" varlığını ve birliğini tanımaya yönelik doğal bir eğilime sahiptir.[21] İslam âlimleri, bu eğilimin ilk yaratılış anında insan ile Allah (cc) arasında yapılan temsilî sözleşmeyle ilgili olduğu görüşündedir.[22] Çünkü insan, hazır bir Allah (cc) inancıyla değil bu inanca ulaştıracak kabiliyet ve imkânlarla yaratılmıştır. Kendi benliği ve evrendeki yeri hakkında düşündüğünde ya da çaresizlik ve sıkıntı içinde bocaladığında bu inanma ihtiyacının belirtilerini açıkça görmektedir.[23]

Allah'a (cc) iman, insanı yoktan var eden ve ona sayısız nimetler veren Allah'ın (cc) insanlar üzerindeki hakkıdır.[24] İman; akıl ve vicdanın doğrulaması (tasdik), dilin bunu beyan etmesi (ikrar) ve davranışların iman esaslarına uygun olması sonucunda gerçekleşip tamamlanır. Kişinin, imanını tasdik ettikten sonra hayatında bu ilkelere uygun davranmaya çaba göstermesi gereklidir.

Allah (cc)

Kâinatı yaratan ve idare eden tek mabudun özel ismidir. Bu isim, aynı zamanda Allah'ın (cc) diğer bütün isimlerinin anlamlarını da kendi içinde barıdırır. (bk. Topaloğlu, "Allah", 2/471.)

Allah (cc); Kur'an'da "kâinatın yaratıcısı", "mutlak kudret sahibi", "eşi benzeri bulunmayan", "âlemlerin Rabb'i" gibi sıfatlarla tanımlanmıştır. Bu özellikler nedeniyle Allah'a (cc) iman, İslam dininin özünü oluşturur. Diğer bütün iman esasları da bu esasa dayanır. **"(Onlar) gayba iman ederler. (...)"**[25] ayetinde Allah'ın (cc) varlığı ve birliği hakkındaki kesin bilginin vahiy aracılığıyla mümkün olabileceği belirtilmiştir. Hz. Peygamber de Allah'a (cc) imanın nasıl ve ne şekilde olması gerektiğini şu sözüyle dile getirmiştir: *"(...) Kim Allah'tan başka ilah olmadığını ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğunu tasdik eder ve buna şehadet ederse Allah ona cehennemi haram kılar."*[26]

Allah'a (cc) iman, O'nun zatında, sıfatlarında ve fiillerinde tek ve benzersiz olduğunu kabul etmek; O'ndan başkasına ibadet etmemek ve sığınmamak demektir. Allah'a (cc) hakkıyla iman etmek için O'nu doğru şekilde tanımak gerekir. Bununla birlikte O'nun zatına dair bilgilerin, duyular âlemiyle sınırlı olan insan tarafından tam anlamıyla kavranması mümkün değildir. O ancak vahiy yoluyla insanlara bildirilen isim ve sıfatları aracılığıyla bilinebilir. Bu isim ve sıfatlar, Kur'an-ı Kerim'de geçen ve "en güzel isimler" anlamına gelen esmayıhüsna kavramıyla ifade edilir.[27] Ayrıca Allah (cc), **"(...) Biz insana şah damarından daha yakınız."**[28] ayetinde de belirtildiği üzere kullarıyla kendi zatına has bir üslupla yakın bir bağ kurmuştur.

Allah'a (cc) iman, kalpte başlayarak insanın duygu, düşünce ve davranışlarını etkiler. İnanan kişi, hayatını Allah'ın (cc) istediği doğrultuda düzenleyerek daima iyi ve güzel işler yapar. Kur'an'da iman edenler ve salih amel işleyenlerin birlikte zikredilmesi, inanç ve güzel davranış arasındaki ilişkiye işaret etmektedir.[29]

Allah'ın (cc) Rahman ve Rahîm isimleri "sonsuz merhametiyle lütuf ve ihsanda bulunan", Vedud ismi "kullarını çok seven", Gafur ismi "günahları bağışlayan", Latif ismi "yaratılanların ihtiyacını en ince noktasına kadar bilip karşılayan", Rezzak ismi ise "bedenlerin ve ruhların gıdasını yaratıp veren" anlamına gelir *(Görsel 2.5)*. Yine Kur'an'da bildirildiğine göre Allah (cc); "görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibi" anlamında Melik, "eksikliklerden münezzeh olan" anlamında Kuddüs, "vaa-

Görsel 2.5
Rezzak, Allah'ın (cc) "rızık veren" anlamındaki ismidir.

Görsel 2.6
"Sevdiğini Allah için sevmek imandandır. (...)" (Buhari, İman, 1.)

dine güvenilen" anlamında Mümin, "kâinatın bütün işlerini gözetip yöneten" anlamında Müheymin, "azamet ve kerem sahibi" anlamında Zülcelali velikram'dır.[30]

İnsanın yaratılış amacını gerçekleştirebilmesi için öncelikle Allah'a (cc) iman etmesi, sonra da O'nu herkesten ve her şeyden daha çok sevmesi gerekir. Bakara suresinin 165. ayetinde geçen **"(...) İman edenler ise en çok Allah'ı severler. (...)"** buyruğunda bu husus dile getirilmiştir. İnsanın Allah'tan (cc) başka varlıkları sevmesi de tabii bir durumdur *(Görsel 2.6)*. Ancak başka hiçbir varlık Allah (cc) sevgisini unutturmamalı ve bu sevginin önüne geçmemelidir.

Sevgi, Allah'ın (cc) insan fıtratına yerleştirdiği doğal bir duygudur. İnsan iyi, güzel ve mükemmel olanı sever. İnsanı var eden ve varlığını sürdürmesi için ona tüm maddi ve manevi nimetleri lütfeden Allah'tır (cc). Bu nedenle insanın en çok Rabb'ini sevmesi gerekir. Allah'ı (cc) sevmek için O'nu tanımak ve bilmek gerekir. Çünkü insan bilmediği şeyi sevemez. İnsanın; Allah'ın (cc) zatı, özellikleri ve fiilleri hakkında bilgi sahibi olması, O'na olan sevgisini, saygısını ve bağlılığını artırır. Gerçek ve ebedî olan tek sevgi Allah (cc) sevgisidir. İnsanın Allah'tan (cc) başka sevdiği tüm varlıklar, nihayetinde yok olmaya mahkûmdur.

Allah (cc) ile insanlar arasındaki sevgi karşılıklıdır. Maide suresinin 54. ayetinde bu husus şöyle vurgulanmaktadır: **"(...) Allah onları, onlar da Allah'ı severler. (...)"** Bir başka ayette de Allah'ın (cc), kendisine iman edip salih amel işleyen müminleri seveceği ve diğer insanlara sevdireceği belirtilmiştir.[31] Hz. Peygamber de Allah (cc) tarafından sevilen kişilerin başka insanlar tarafından sevileceğini ifade etmiştir.[32] Ayrıca Allah'ın (cc) kullarına duyduğu sevgi ve şefkat, bir annenin yavrusuna duyduğu sevgi ve şefkatten çok daha fazladır.[33] Nitekim Allah (cc); bir kulunu sevdiği zaman onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı gibi olacağını belirtmiştir.[34]

Hz. Peygamber'e uymak, Allah (cc) sevgisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Hz. Peygamber'i gönülden sevmeyen ve onun sünnetini rehber edinmeyen insanlar, Allah (cc) sevgisi konusunda samimi değildir. Bu husus, Al-i İmran suresinin 31. ayetinde **"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir."** şeklinde vurgulanmıştır. Hz. Peygamber'e duyulan sevgi, Allah' a (cc) güvenmenin ve O'nun gönderdiği elçiye sadakat göstermenin de bir ifadesidir.

Etkinlik-2

25 dk.

Adı	*Hayata Anlam Katan Davranışlar*
Amaç	*İmanın insan hayatına etkilerini ve davranışlarına yaptığı katkıları çözümleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki ayet ve hadisleri inceleyerek ve uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

- *"Müminler kesinlikle kurtuluşa ermiştir; ki onlar, namazlarında huşu içindedirler (derin bir saygı hâli yaşarlar); anlamsız, yararsız söz ve davranışlardan uzak dururlar; zekâtı verirler; iffetlerini korurlar."* *(Müminun suresi, 1-5. ayetler.)*
- *"İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir. Sen O'nu görmüyor olsan da O seni görmektedir."* *(Buhari, Tefsir, (Lokman, 2.)*
- *"Her doğan fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan yahut Mecusi yapar."* *(Müslim, Kader, 22.)*

1. *Bu ayet ve hadislerden yararlanarak imanın insan hayatını nasıl anlamlandırması gerektiğini ve davranışları nasıl etkilediğini araştırınız.*
2. *Konuyla ilgili düşüncelerinizi aşamalı olarak ikişer, dörder ve sekizer kişilik gruplar oluşturarak arkadaşlarınızla tartışınız.*
3. *Tartışmalar sonucunda ulaştığınız çıkarımları listeleyerek diğer gruplarla paylaşınız.*

Değerlendirme

Yaptığınız çalışma, yandaki karekodda verilen öz değerlendirme formu ile değerlendirilecektir.

Meleklere İman

Sözlükte "haberci, elçi, kuvvetli, yöneten" anlamlarına gelen ***melek*** kelimesi, Kur'an ve hadislerde "Allah'ın (cc) emirlerini yerine getirmekle görevli, farklı suretlere girebilen nurani varlıklar" anlamında kullanılır.[35] Melekler, Allah'a (cc) ibadet ve itaatle meşgul olup O'nun emrinden dışarı çıkamazlar. Yemez, içmez ve uyumazlar. Cinsiyetleri ve bedensel istekleri yoktur. Evlenmezler ve çocuk sahibi olmazlar.[36]

Meleklere iman, İslam'ın temel iman esaslarından biridir. Bu durum ayet ve hadislerde açıkça belirtilmiştir.[37] Nitekim Kur'an-ı Kerim'de **"Allah'ın elçisi ve müminler, Rabb'inden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. 'O'nun elçileri arasında ayırım yapmayız.' ve 'İşittik, itaat ettik, bağışlamanı dileriz. Rabbimiz, dönüş sanadır.' dediler."**[38] buyrularak meleklere iman konusu diğer iman esaslarıyla birlikte zikredilmiştir.

Kur'an'da belirtildiği gibi, **"(...) Melekler de Rab'lerinin yüceliğini hamd ile dile getiriyorlar ve yerdekilerin bağışlanmasını diliyorlar (...)"**[39] yeryüzünde yaşayan insanlar için dua ve istiğfar eden melekler, **"Biz, dünya hayatında da ahirette de sizin dostunuzuz (...)"**[40] müminlerle de dostluğa dayalı bir bağ kurar. Kâinatta iyiliği, güzelliği ve Allah'a (cc) itaati en üst seviyede temsil eden bu nurani varlıklardan manevi destek alan mümin, Allah'ın (cc) rızasına uygun bir hayat sürer. Buna karşın Allah'a (cc) isyan ve günahın sembolü olan şeytandan ve onun tuzaklarından korunur.[41]

Cebrail

Vahyi peygamberlere ulaştırmakla görevli melektir. Allah (cc) katında itibarı yüksek ve diğer meleklerin itaat ettiği şerefli bir elçidir. Kur'an-ı Kerim'de Cibril, Ruh, Ruhulkudüs, Ruhulemin, Resul gibi farklı isimlerle anılmıştır. Cebrail (as); Allah'ın (cc) emri doğrultusunda Hz. Peygamber'e asli suretiyle görünmüş, bununla birlikte farklı suretlerde de insanların karşısına çıkmıştır.[42]

Azrail

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde ölüm meleği anlamına gelen "Melekülmevt" olarak geçmektedir.[43] "De ki: 'Sizin için görevlendirilmiş bulunan ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabb'inize döndürüleceksiniz.'"[44] ayetinde bu isimle anılmaktadır. Bununla birlikte insanların ruhlarını teslim almakla görevli tek bir meleğin olmadığı ayetlerden açıkça anlaşılmaktadır. Bu sebeple Azrail'in (as) ruhları almakla görevli melekler topluluğunun başında olduğunu ve bazı meleklerin onunla aynı görevi yaptığını söylemek mümkündür.[45]

Mikâil

Tabiat olaylarını düzenlemekle görevli melektir.[46] Kur'an'da ismi Cebrail'le (as) birlikte zikredilmiş, onlara düşman olanlara Allah'ın da (cc) düşman olacağı şu ayetle bildirilmiştir: "Her kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikâil'e düşman ise bilsin ki Allah da inkârcıların düşmanıdır."[47]

İsrafil

Kur'an-ı Kerim'de kıyametin ve yeniden dirilişin sûra üflenmesiyle başlayacağı belirtilmiştir. Sûra ilk üflendiğinde kâinattaki bütün düzen sona erecek, ikinci üflendiğinde ise bütün ölüler diriltilerek hesap meydanına doğru hareket ettirilecektir. Bu süreçte sûra üflemekle görevli meleğin İsrafil olduğu bazı hadislerde açıkça haber verilmiştir.[48]

Kiramen Kâtibin

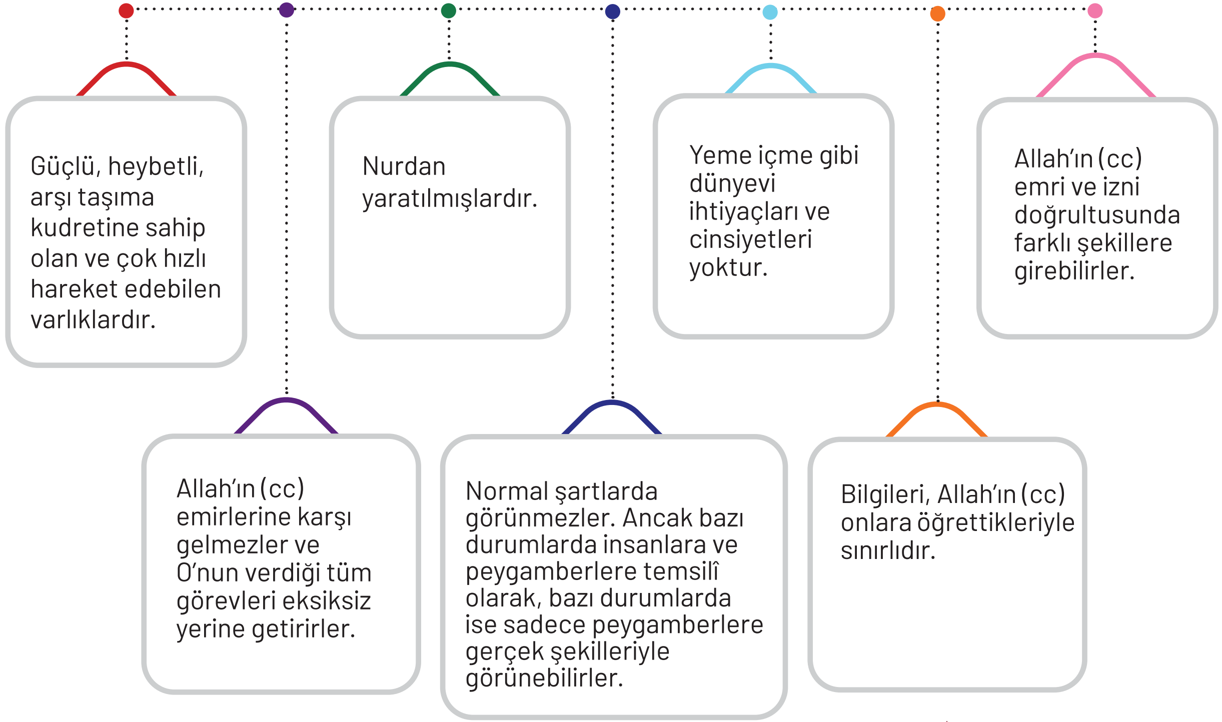
Kur'an'a göre insanların sağında ve solunda bulunan sevapları ve günahları yazan meleklerdir. Ayetlerde Hafaza ya da Rakib-Atid melekleri olarak geçmektedir. Bu meleklerin sevapları ve günahları yazma görevlerinin dışında hesap gününde insanların iyilik ve kötülüklerine de şahitlik edecekleri bildirilmişir.[49]

Münker ve Nekir

Hadislerde ölümden sonra insanları sorguya çekeceği bildirilen iki meleğe verilen isimdir.[50]

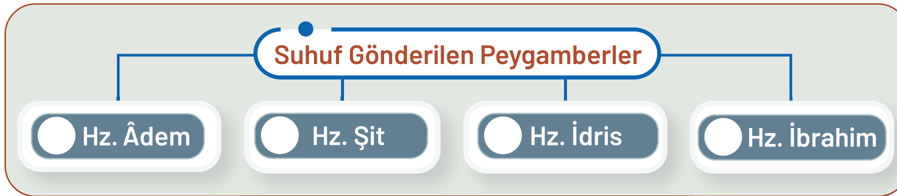
Grafik Bilgi 2.3
Kur'an ve hadislerde adı geçen melekler

Grafik Bilgi 2.4
Meleklerin bazı özellikleri

Kitaplara İman

Allah (cc); insanlara doğru yolu göstermek, emir ve yasaklarını bildirmek amacıyla peygamberler vasıtasıyla vahiyler göndermiştir. Vahiy, Allah'ın (cc) peygamberlerine gönderdiği buyruklardır. İki kapak arasında toplanıp Mushaf hâline getirilmiş vahiy metinlerine ilahi ***kitap*** adı verilir. İlahi kitapların dışında kalan vahiy metinlerine ise suhuf denir.[51]

Grafik Bilgi 2.5
Suhuf gönderilen peygamberler

Yüce Allah tarafından imtihan edilmek için yaratılan insan, diğer varlıklardan farklı olarak akıl, irade, muhakeme gücü gibi bazı üstün özelliklerle donatılmıştır. Buna rağmen insanların fıtratlarından uzaklaşması ve yanlış yollara sapması mümkündür. Bu nedenle Allah (cc) hem insanların maddi ve manevi hayatlarını kolaylaştırmak hem de onlara doğru yolu göstermek amacıyla rahmet olarak peygamberler ve kitaplar göndermiştir.

İlahi kitaplara inanmak, İslam'ın inanç esaslarından biridir. Allah'ın (cc) peygamberler aracılığıyla insanlara ilahi kitap gönderdiğine ve bu kitapların hak olduğuna inanmak Müslüman olmanın gereğidir. Kitaplara iman, ilahi kitaplarda bildirilen bütün hüküm ve beyanların hiçbir şüphe duyulmadan kabul edilmesi ve benimsenmesi demektir.

Kur'an'da Yüce Allah tarafından gönderilen bütün ilahi kitaplara iman edilmesi emredilmiştir. Nitekim bu konuda Bakara suresinin 4. ayetinde şöyle buyrulmuştur: **"Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler ve ahirete de onlar kesin olarak inanırlar."** Müslümanlar; Kur'an'a inandıkları gibi Hz. Musa'ya indirilen Tevrat'a, Hz. Davud'a gönderilen Zebur'a ve Hz. İsa'ya gönderilen İncil'e de inanırlar. Bununla birlikte Tevrat, Zebur ve İncil'in tahrif edildiği, Kur'an ayetleri ve tarihsel kanıtlarla sabittir.

Tevrat

Hz. Musa'ya indirilen ilahi kitaptır. İçinde inanç, ibadet ve ahkâm konularının yanı sıra kıssa ve vaazlar bulunmaktadır. Allah (cc), Tevrat'ta Hz. Muhammed'den (sav) bahsetmiş ve onun taşıyacağı vasıfları İsrailoğullarına bildirmiştir.[52]

Zebur

Hz. Davud'a indirilen ilahi kitaptır. Allah'a (cc) dua ve övgü bildiren ifadeler ile münacatlardan oluşmaktadır. İçinde ahkâm ayetleri bulunmadığı için Hz. Davud'un peygamberliği döneminde Tevrat'taki hükümler uygulanmaya devam edilmiştir.

İncil

Hz. İsa'ya indirilen ilahi kitaptır. İçinde genellikle ahlaki söz ve nasihatler, az sayıda da itikadi ve amelî hükümler bulunmaktadır. Hz. İsa'nın peygamberliği döneminde Tevrat'taki itikadi ve amelî hükümlere uyulmaya devam edilmiştir. Hz. İsa, Tevrat'ı tasdik etmiş ve sonraki dönemlerde Ahmed isimli bir peygamberin gönderileceğini haber vermiştir.[53]

Kur'an-ı Kerim

Cebrail (as) aracılığıyla son peygamber Hz. Muhammed'e (sav) indirilen ilahi kitaptır. Okunması ibadet hükmündedir ve ifade bakımından mucizedir. İçinde toplam 114 sure vardır. Fatiha suresiyle başlayıp Nâs suresiyle biter.

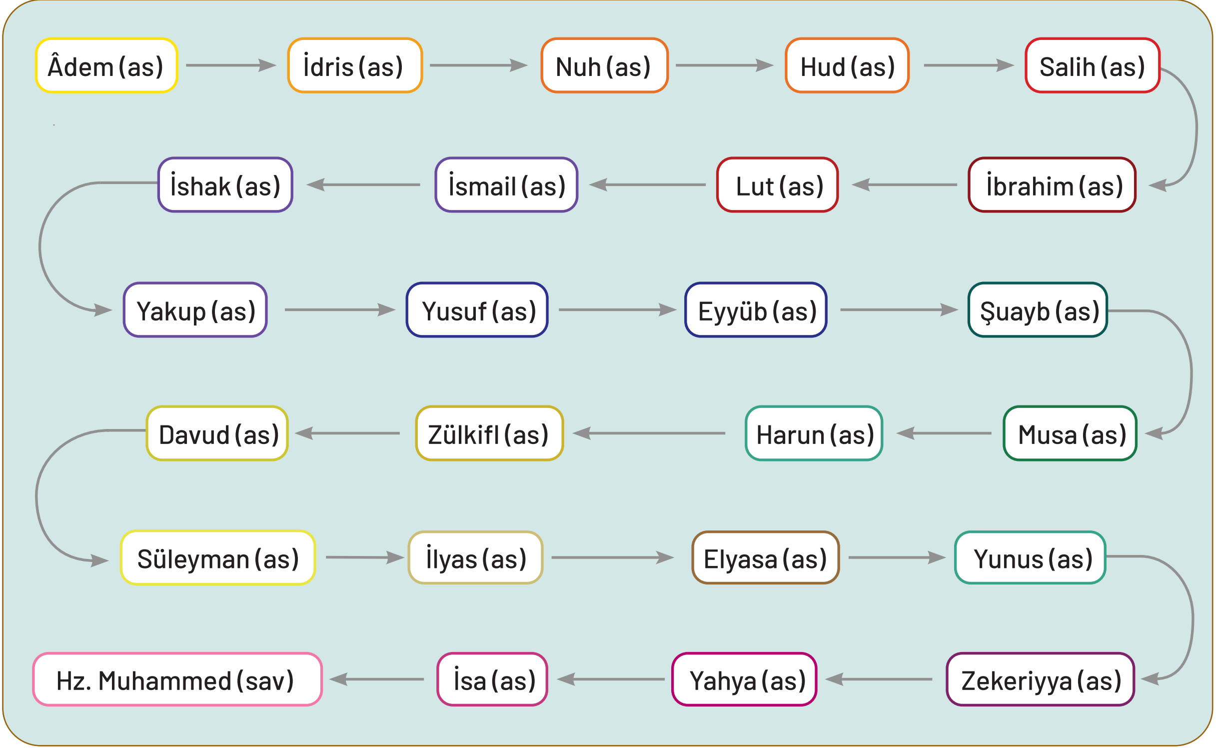
Grafik Bilgi 2.6
İlahi kitaplar

Peygamberlere İman

Peygamber kelimesi Farsça olup sözlükte "haber getiren" anlamına gelir. Terim olarak ise "Allah'tan (cc) vahiy yoluyla aldığı bilgileri insanlara tebliğ ederek onları hak dine çağıran kimse" demektir. Bu kavram, Kur'an-ı Kerim'de nebi, resul ve mürsel kelimeleriyle ifade edilmiştir. [54]

Peygamberlere iman, İslam'ın temel inanç esaslarından biridir. Allah (cc), aralarında herhangi bir ayrım yapmaksızın bütün peygamberlere inanılması gerektiğini bildirmiştir. Kur'an'da peygamberlere imanın nasıl olması gerektiğiyle ilgili şöyle buyrulmuştur: **"(...) (Siz onlara) 'Bütün peygamberlere Rab'leri tarafından gönderilenlere inandık. Onlar arasında ayrım yapmayız, biz O'na teslim olmuşuzdur.' deyin."**[55] İnsan, doğru yolu bulmak için peygamberlerin kılavuzluğuna ihtiyaç duyar. Bu sebeple Yüce Allah'ın dinî ve toplumsal hayatın nasıl sürdürülmesi gerektiğini öğretmek için peygamberler göndermesi, O'nun insanlara bahşettiği en büyük nimetlerden biridir.

Peygamberlik, çalışmayla ya da gayretle elde edilemez. Peygamberler, bizzat Allah (cc) tarafından seçilen özel kimselerdir.[56] O'nun seçtiği bütün peygamberler dürüst, güvenilir, akıllı ve günahsızdır. Peygamberlerin görevleri, aldıkları vahyi eksiksiz ve hatasız bir şekilde insanlara ulaştırmak, bir başka deyişle tebliğ yapmaktır.[57]

Grafik Bilgi 2.7
Kur'an'da adı geçen peygamberler

Kur'an'da yirmi beş peygamberin adı zikredilmiş, bununla beraber başka peygamberlerin de bulunduğu bildirilmiştir. Yunus suresinde Yüce Allah, tarih boyunca yaşamış bütün toplumlara peygamberler gönderdiğini haber vermiştir.[58] İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e (sav) kadar bütün peygamberler, aynı hakikatleri tebliğ etmiş ve insanları doğru yola davet etmiştir. Bu tevhit hakikatinin özü ise İslam'dır.

Allah'ı (cc) sevmek ve O'nun rızasını kazanmak, peygamberleri sevmekten ve onlara tabi olmaktan geçer.[59] Bu anlamda Hz. Muhammed'i (sav) sevmek, bütün peygamberlere duyulan sevginin ve nihayetinde Allah'a (cc) olan bağlılığın bir ifadesidir. Nitekim Yüce Allah da **"(...) Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin. (...)"**[60] ayetinde Hz. Peygamber'in dilinden bu hakikati vurgulamıştır.

"Peygamberlere İman" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Ahiret Gününe İman

Ahiret, "son" anlamına gelen ahir kelimesinden türemiştir ve dinî literatürde "dünya hayatından sonra başlayacak ve ebediyen devam edecek hayat" anlamında kullanılır. Kur'an-ı Kerim'de farklı kelimelerle de ifade edilen bu kavram, yüz on farklı ayette zikredilmiştir.[61]

Ahiret inancı, Kur'an'ın temel konularından biridir. İslam inancında dünya hayatı geçici, ahiret hayatı ise sonsuzdur ve asıl yaşam orada olacaktır.[62]

Mahşer

Mizan

Ahiret hayatı, İsrafil (as) adlı meleğin Allah'ın (cc) emri doğrultusunda sûra üflemesiyle başlar.[63] Böylece kıyamet kopar ve bütün canlılar ölür. Sûra ikinci kez üflendikten sonra bütün insanlar yeniden diriltilir ve buna baas adı verilir. İnsanlar, dünya hayatında yapıp ettiklerinin hesabını vermek üzere mahşer adı verilen bir yerde toplanırlar. Burada mizan kurulur ve sorgu başlar.[64]

Ölüm, kıyamet, baas, mahşer, mizan, hesap, sırat, cennet, cehennem gibi kavramlar; ahiret hayatının çeşitli aşamalarını ifade eder. Bu aşamalarda tam olarak nelerin yaşanacağı ancak Allah'ın (cc) ilmi dâhilindedir.[65]

İslam inancına göre ölüm asla bir yok oluş değil, aksine yeni ve sonsuz bir hayatın başlangıcıdır. İnsan, hayatı boyunca Allah'a (cc) doğru sonsuz bir yolculuk hâlindedir. Ölüm bu yolcuğun sonu değildir. İnsan, ölümden sonra yeni bir aşamaya geçer. Ahiret, inanan insanlar için sonsuz yaşama isteğini de tatmin eden büyük bir müjdedir. Yok olup gitmeyeceğine ve Allah'a (cc) kavuşacağına inanmak, müminleri bu dünyada yaşadıkları sıkıntılar karşısında daha sabırlı kılar. Bu dünyadaki hata ve günahlarından dolayı ahirette hesap vereceğini bilmek ise insanın doğru yolda ilerlemek için daha fazla gayret göstermesine vesile olur.

Kader ve Kazaya İman

İslam'ın temel inanç esaslarından olan ***kader***; Allah'ın (cc) sonsuz ilmi ve kudretiyle evrende olmuş ve olacak olan her şeyi programlaması, önceden bilmesi, takdir etmesi ve bir plana göre düzenlemesidir. ***Kaza*** ise O'nun ezelî bilgi ve planında yer alan hususların zamanı geldiğinde meydana gelmesi demektir.[66]

Kur'an-ı Kerim'de kader kelimesi, "Allah'ın (cc) takdir etmesi, ölçü ve kanun koyması, belli bir nizam ve düzen içinde yaratması" *(Görsel 2.7)* anlamlarında kullanılmıştır. Bu bakımdan gök cisimlerinin hareketleri, gece ile gündüzün yer değiştirmesi, bir canlının doğumu ya da ölümü gibi olaylar; kâinattaki düzeni sağlayan yasalara, bir başka deyişle kadere uygun olarak gerçekleşmektedir.[67]

Görsel 2.7
Üzerinde "Şüphesiz biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık." (Kamer suresi, 49. ayet.) yazan bir hat
Hattat: Betül Erikoğlu

Allah (cc), âlemlerin yaratıcısı olarak dilediği her şeyi gerçekleştirmeye muktedirdir. Dolayısıyla bütün insanları mümin ve Müslüman olarak yaratma kudretine de sahiptir. Ancak Allah (cc) insanları tercih yapma konusunda özgür bırakmış; **"De ki: Gerçek, Rabb'inizden gelendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin. (...)"**[68] ayetinde de belirttiği üzere onlara bahşettiği akıl ve irade sebebiyle dileyenin iman edebileceğini, dileyenin de inkârı seçebileceğini bildirmiştir. Ayrıca **"İman edip salih amel işleyenlere gelince, onlar için, yapmakta olduklarına karşılık bir mükafat olarak me'vâ cennetleri vardır."**[69] ayetlerinde de iradelerini iman ve itaat doğrultusunda kullanan kişilerin cennete, inkâr ve isyan yönünde kullanan kişilerin ise cehenneme gönderileceğini vurgulamıştır.[70]

Görsel 2.8
Çiftçiler, tarımsal üretim süreçlerinde gereken her türlü işlemi gerçekleştirdikten sonra Allah'a (cc) tevekkül eder ve takdiri O'na bırakır. Nitekim "Ve ona hiç beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a dayanıp güvenirse Allah ona yeter. Şüphesiz Allah dilediği şeyi sonuca ulaştırır. Allah her şey için bir ölçü koymuştur." (Talak suresi, 3. ayet.) *ayetinde de bu husus vurgulanmıştır.*

İnsanın iyi işler yapması lehine, kötü işler yapması ise aleyhinedir. Allah (cc), salih amel işleyen kişilere imanı sevdirir ve onların inkâra ve günaha yönelmesini engeller. Kur'an'da, **"Şüphesiz Allah, insanlara hiçbir şekilde zulmetmez fakat insanlar kendilerine zulmederler."**[71] buyrularak insanın içine düştüğü bu durumun kendi karar ve eylemlerinin bir neticesi olduğu, insanın kendi kendine yaptığı haksızlık sebebiyle bunu yaşadığı belirtilmiştir.

Allah (cc), sonsuz ilmi gereğince insanların yapıp edeceği tüm eylemleri gerçekleşmeden önce bilir. Ancak O'nun her şeyi biliyor olması, bu eylemlerin insanlara zorla yaptırıldığı anlamına gelmez. Allah (cc), yapılacak eylemleri meydana gelmeden önce bildiği gibi insanın bu eylemleri kendi irade ve gücüyle gerçekleştireceğini de bilir. Dolayısıyla O'nun her şeyi önceden bilmesi, insanın cüzi irade ve kudretini ortadan kaldırmaz. Çünkü insana irade bahşeden ve yapabilme gücü veren sadece Allah'tır (cc).[72]

"İman Esasları" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

İnsan, içinde yaşadığı coğrafyadan ve sosyal çevreden etkilenen bir varlıktır. Hayatını da sadece kendi seçimleri doğrultusunda şekillendiremez. Aile, doğum yeri, cinsiyet, fiziksel görünüm gibi bazı hususlar, insanın irade ve tercihinin dışındadır. Bu durum, kaderin insan hayatını farklı yönlerden de etkilediğini göstermektedir.[73]

Mutlu ve başarılı olmak isteyen bir insan, hayatı boyunca disiplinli yaşamalı, gayret göstermeli ve tevekkül etmelidir. İslam dini de sünnetullaha uygun olarak insanın gayret ve tevekkülle hareket etmesini ister *(Görsel 2.8)*.

Hedefe ulaşmak için gereken tüm gayreti gösterdikten sonra sonucu Allah'a (cc) bırakmaya ve O'na dayanıp güvenmeye ***tevekkül*** denir. Tevekkülün özünde mutlak bir iman ve teslimiyet vardır. Ancak bu iman ve teslimiyet, insanın durumlar karşısında gereken tedbirleri ihmal edebileceği anlamına gelmez. Tevekkül, tembelliğin ya da sorumsuzluğun mazereti değildir. Aksine bütün güçlüklere rağmen Allah'ın (cc) yardımıyla başarıya ulaşılabileceğine dair güçlü bir ümidin göstergesidir. Bir gün Hz. Peygamber'in yanına gelen bir adam, "Ey Allah'ın Resulü! Devemi bağlayıp da mı yoksa bağlamadan mı Allah'a (cc) tevekkül edeyim?" diye sorunca Resulullah, *"Önce onu bağla, sonra Allah'a tevekkül et!"*[74] buyurmuş; kişinin gerekli tedbiri aldıktan sonra takdiri Allah'a (cc) bırakması gerektiğini ifade etmiştir.[75]

Etkinlik-3

20 dk.

Adı	*Düşün-Eşleş-Paylaş*
Amaç	*İman esasları arasındaki bütünlük ilişkisini ayetlerle açıklayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki ayetten yararlanarak verilen etkinliği yapınız.*

"Allah'ın elçisi ve müminler, Rabb'inden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. 'O'nun elçileri arasında ayrım yapmayız.' ve 'İşittik, itaat ettik. Bağışlamanı dileriz Rabbimiz, dönüş sanadır.' dediler." *(Bakara suresi. 285. ayet.)*

Sizce iman esasları arasında nasıl bir ilişki vardır?

Düşün
Bu soruya cevap olabilecek üç cümle yazınız.
1.
2.
3.

Eşleş
Yazdığınız cümleleri bir arkadaşınızın cümleleriyle karşılaştırınız ve onun cümleleriyle yakın anlamlı olduğunu düşündüğünüz ifadeleri listeleyiniz.
1.
2.
3.

Paylaş
Yazdıklarınızı sınıftaki diğer arkadaşlarınızla paylaşınız. Diğer eşleşmelerde ortaya çıkan farklı görüşleri değerlendirerek ortak üç madde belirleyiniz.
1.
2.
3.

Değerlendirme: *Bu etkinlik sonunda ulaştığınız çıkarımlardan hareketle aşağıdaki cümleyi tamamlayınız. İman esasları bir bütündür. Çünkü* ....

....

....

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen akran değerlendirme formunu doldurunuz.

Kontrol Noktası-2

1. "İnsanı biz yarattık ve elbette içinden geçenleri biliriz. Sağında solunda oturmuş iki alıcı (yaptıklarını) alıp kaydederken biz ona şah damarından daha yakınız. O hiçbir söz söylemez ki yanında çok dikkatli bir gözetleyici olmasın! Bu durumda iken ölüm sarhoşluğu kaçınılamaz bir gerçek olarak çöküverir. (Ona şöyle denir:) 'İşte bu, senin kendisinden kaçıp durduğun şeydir!' Derken sûra üfürülür. İşte bu, ceza uyarısı yapılmış olan gündür." (Kaf suresi, 16-20. ayetler.)

a) Bu ayetlerde hangi meleklerden bahsedilmektedir?

....

b) Bu ayetlerde doğrudan veya dolaylı olarak hangi iman esasları ele alınmıştır?

....

....

2. Meleklerin varlığı insan davranışlarını nasıl etkilemektedir?

....

....

....

3. Aşağıda "İman Esasları" konusu ile ilgili verilen ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğunu belirleyerek yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.

a) Müslüman olmak için inanılması gereken esaslar amentü kavramıyla ifade edilir. (D → b, Y → c)

b) Allah'a (cc) iman; O'nun zatında, sıfatlarında ve fiillerinde tek ve benzersiz olduğunu kabul etmektir. (D → ç, Y → d)

c) Allah'ın (cc) Vedud ismi "günahları bağışlayan" anlamına gelir. (D → e, Y → f)

ç) Tabiat olaylarını düzenlemekle görevli melek Azrail'dir. (D → 1. Çıkış, Y → 2. Çıkış)

d) Meleklerin yeme içme gibi dünyevi ihtiyaçları ve cinsiyetleri yoktur. (D → 3. Çıkış, Y → 4. Çıkış)

e) Kitaplara iman, ilahi kitaplarda bildirilen bütün hüküm ve beyanların hiçbir şüphe duyulmadan kabul edilmesi demektir. (D → 5. Çıkış, Y → 6. Çıkış)

f) Peygamberler, bizzat Allah (cc) tarafından seçilen özel kimselerdir. (D → 7. Çıkış, Y → 8. Çıkış)

Performans Görevi

40+40 dk.

Görev	*Yasin suresindeki ayetlerden yola çıkarak imanla ilgili kavramlar hakkında bir grafik bilgi hazırlayınız.*
Amaç	*İman kavramı ve imanla ilgili kavramlar hakkında bilgi toplayabilme*
Ürün	*Grafik bilgi*
Değerlendirme Ölçütleri	*Verileri toplama, verileri kaydetme, tasarım, özgünlük, amaç ve içerik uyumu*

Yönerge: *Bu performans görevini aşağıda verilen uygulama adımları doğrultusunda hazırlayınız.*

1. *Bu surede iman kavramı ve imanla ilgili kavramlar hakkındaki ayetleri tespit ediniz.*
2. *Yasin suresinde iman ve imanla ilgili kavramlar hakkındaki ayetleri tespit ediniz.*
3. *Tespit ettiğiniz ayetlerdeki kavramlar arasında nasıl bir ilişki bulunduğunu göstermek üzere bir grafik bilgi hazırlayınız.*
4. *Hazırladığınız grafik bilgiyi sınıf ortamında arkadaşlarınıza paylaşınız.*

Değerlendirme: *Yaptığınız çalışma aşağıdaki karekodda verilen bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir. Siz de aşağıdaki karekodda verilen öz değerlendirme formunu doldurarak çalışmanızı değerlendiriniz.*

Bütüncül dereceli puanlama anahtarına bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Öz değerlendirme formuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri daha sonra hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana yazabilirsiniz.

Zenginleştirme ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Destekleme ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Bu bölümde farklı soru çeşitlerinden oluşan toplam 15 soru bulunmaktadır. Üniteyle ilgili daha fazla soruya bölüm sonundaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

A. Aşağıdaki soruların cevaplarını verilen tablolar üzerinde işaretleyiniz.

1.

Temel dinî bilgiler dersi için hazırladığım performans görevinde Maide suresinin 117. ayetinden yararlandım. O ayette şöyle buyrulmuş: "Ben onlara ancak senin bana emrettiklerini söyledim, 'Benim de Rabb'im, sizin de Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin.' dedim. İçlerinde bulunduğum sürece onların yaptıklarına tanık idim. Fakat sen beni vefat ettirdikten sonra onların hâlini bilip gören sadece sensin. Sen her şeye şahitsin."

Ben ödevi hazırlarken Bakara suresinin 4. ayetinde geçen "Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler ve ahirete de onlar kesin olarak inanırlar." ve Şûra suresinin 5. ayetinde geçen "Gökler (haşyetten) neredeyse üstlerinden çatlayacak. Melekler de Rab'lerinin yüceliğini hamt ile dile getiriyorlar ve yerdekilerin bağışlanmasını diliyorlar. İyi biliniz ki bağışlaması ve merhameti sınırsız olan ancak Allah'tır." ifadelerinden yola çıktım.

Ben de Al-i İmran suresinin 144. ayetindeki "Muhammed yalnızca bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçti. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geri dönecek misiniz? Kim geri dönerse bilsin ki Allah'a asla bir zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri ödüllendirecektir." ifadelerinden çıkarımlarda bulundum.

Bu kavram karikatürüne göre aşağıdakilerden hangileri söylenebilir?

☐ a) Müslüman olmanın ilk ve en önemli şartı Allah'a (cc) imandır.

☐ b) İman esasları bir bütündür ve bu esasların tamamına inanmak gerekir.

☐ c) Meleklerin Allah'a (cc) iman etmeleri kendi tercihlerine bırakılmıştır.

☐ ç) Müslümanlar, Hz. Muhammed'den (sav) önce indirilen dinlerin tahrif edilmemiş hâline inanır.

☐ d) Melekler, Allah'ı (cc) tesbih ve takdis ederler.

☐ e) Hz. Muhammed'in (sav) tebliğ ettiği İslam, son ilahi dindir.

☐ f) Peygamberlerin tek sorumluluğu, kendilerine gelen vahyi tebliğ etmektir.

B. Aşağıdaki sorunun cevabını verilen tablo üzerinde işaretleyiniz.

2. Allah'a (cc) iman; kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve gereğince amel etmek şeklindeki üç ana unsur bir araya gelince kemale erer. Bu bağlamda Allah'a (cc) iman, soyut bir inanç, kuru bir söz ve hayata yansımayan bir duygu değildir. Allah'a (cc) iman kişinin hayatına anlam katan, yaşam tarzını belirleyen, fikir ve kararlarına yön veren en güçlü saiktir. Allah (cc) inancı, sadece kişi ile Allah (cc) arasında var olan gizli bir bağdan ibaret değildir. O; insanın Yüce Yaratıcı'yla olan bağında belirleyici olmakla beraber kendisiyle, ailesiyle, toplumla ve bütün varlık âlemiyle münasebetlerini de düzenleyen bir olgudur. (bk. Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 1/515.)

Bu metinde anlatılan düşünceyi desteklemek için aşağıdaki davranışlardan hangileri örnek gösterilebilir?

	I.	Yardım kuruluşları aracılığıyla dünyada zulüm gören insanlara yardım edilmesi
	II.	Sosyal medya platformlarında özel hayatla ilgili gerçek dışı paylaşımlar yapılması
	III.	Kişinin trafik kurallarına uyarak hem kendinin hem de başkalarının can güvenliğini koruması
	IV.	Bir marketteki ürünlerin piyasa değerinin üzerinde fiyatlarla satışa sunulması
	V.	Günlük yaşamda sevgi ve saygıya dayalı bir iletişimin benimsemesi

C. Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarında bırakılan boşluklara yazınız.

3-4. soruları aşağıda verilen haber metnine göre cevaplayınız.

"Diyanet İşleri Başkanı, Japonya vatandaşı Kazuhisa Ozaki (Kızihisa Ozaki) için düzenlenen 'İhtida Töreni'ne katıldı. Kendi arzusu ile Müslüman olmaya karar veren Kazuhisa Ozaki için Japonya Tokyo Camii'nde 'İhtida Töreni' düzenlendi. Kur'an-ı Kerim tilavetinin ardından Ozaki'ye İslam dininin temel esasları hakkında bilgiler verildi. Daha sonra Diyanet İşleri Başkanı'nın sözlerini tekrarlayıp kelimeişehadet getiren Ozaki, Müslüman oldu ve ismini 'İslam' olarak değiştirdi. Diyanet İşleri Başkanı Müslüman olan Ozaki'yi tebrik ederek 'İhtida Belgesi' ile birlikte Kur'an-ı Kerim meali ve Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çeşitli kitaplar hediye etti."

(Genel ağdan / basından alınmıştır.)

3. Bu metinde adı geçen kişi İslam'ı kabul ederken niçin kelimeişehadet getirmiştir?

....

....

....

....

4. Bu kişi ilk olarak İslam'la ilgili hangi hususları öğrenmelidir?

....

....

....

5. Allah'a (cc) saygı ve itaatin ancak samimi bir sevgiyle gerçekleşebileceği şüphesizdir. Sadece korkuya dayalı bir saygı ve itaatin, insanların nazarında olduğu gibi Cenab-ı Hak katında da fazla değeri yoktur. Onun için İslam'da Allah (cc) sevgisi ve hoşnutluğu Allah (cc) korkusundan önce gelmiştir. Allah'tan (cc) korkmak da "O'na karşı gelip günah işlemekten, hesap gününde yüzü kara çıkmaktan ve O'nun azabını gerektirecek bir iş yapmaktan endişe etmek" şeklinde anlaşılmıştır. Kullarına karşı çok bağışlayıcı ve çok merhametli olan Cenab-ı Hakk'ın muradı; onları korkutmaktan çok, doğru yola sevk etmek ve karşılığında cennet nimetleriyle ödüllendirmektir. O'nun bütün elçileri gibi son elçisi de müjdelemek ve uyarmak görevlerini yerine getirirken insanlara karşı sevgi ve hoşgörüyle yaklaşmış, katı ve korkutucu davranmak suretiyle onların kendisinden uzaklaşmalarına fırsat vermemiştir. (bk. Özafşar vd. *Hadislerle İslam*, 3/117.)

Bu metnin ana düşüncesini "Müminler o kimselerdir ki Allah'ın adı anıldığında yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın ayetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca Rab'lerine güvenirler." (Enfal suresi, 2. ayet.) **ayetiyle ilişkilendirerek açıklayınız.**

....

....

....

....

....

....

6.

I.	"Melekler ve Ruh (Cebrail), oraya miktarı (dünya senesiyle) elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar." (Mearic suresi, 4. ayet.)
II.	"Sûra üflenince -Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere- göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar." (Zümer suresi, 68. ayet.)
III.	"Melekler: 'Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz, senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Şüphesiz alîm ve hakîm olan ancak sensin.' dediler." (Bakara suresi, 32. ayet.)
IV.	"Hamt, gökleri ve yeri yoktan var eden; melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler kılan Allah'a mahsustur. (...)" (Fatır suresi, 1. ayet.)

Bu ayetlerde meleklerin hangi özelliklerinden bahsedilmektedir?

....

....

....

....

....

7-8. soruları aşağıdaki grafik bilgiye göre cevaplayınız.

Bir sosyal medya platformunda iman esasları hakkında bilgi veren dört gönderi yayımlanmış ve bu gönderilerde aşağıdaki ayet ve hadislere yer verilmiştir.

7. III ve IV. gönderideki ayetler ile I ve II. gönderideki hadislerde hangi iman esasından ve bu esasın hangi yönlerinden bahsedilmektedir?

....
....
....
....
....

8. II. gönderideki ayet ile III ve IV. gönderideki hadislerin hangi iman esasıyla ilgili olduğunu belirleyerek bu iman esasını kısaca açıklayınız.

....
....
....
....
....

9. Sessiz Gemi

Artık demir almak günü gelmişse zamandan
Meçhûle giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.
Rıhtımda kalanlar bu seyâhatten elemli,
Günlerce siyâh ufka bakar gözleri nemli.

Bîçâre gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu.
Dünyâda sevilmiş ve seven nâfile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.
Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.

(Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, 51.)

Bu dizelerde dünya ve ahiret hayatıyla ilgili hangi hususlardan bahsedilmektedir?

....

....

....

....

....

Ç. Aşağıdaki soruları verilen tablolara göre cevaplayınız.

10. Aşağıdaki tabloda A sütununda yer alan kavramlar B sütununda yer alan tanımların karşısına karışık şekilde yerleştirilmiştir.

Aşağıdaki tanımların hangi kavramlarla ilgili olduğunu belirleyerek tanımların önüne ilgili kavramın harfini yazınız.

A. Kavramlar		B. Tanımlar
a) Müheymin	----	Allah'a (cc) yönelik derin sevgi ve saygı
b) Kader	----	Allah'ın (cc) ezelden ebede kadar olacak her şeyi bilmesi ve takdir etmesi
c) Kaza	----	İnsanın diğer insanlara yönelik sevgi ve saygıya dayalı özverili tutumu
ç) İkrar	----	Allah'ın (cc) ezelî bilgi ve planında yer alan hususların zamanı geldiğinde meydana gelmesi
d) İhsan	----	Allah'ın (cc) kâinatın bütün işlerini gözetip yöneten anlamındaki ismi
e) Takva	----	Kalp ile tasdik edilen imanın dil ile söylenmesi

11. Aşağıdaki tabloda iman esasları ile ilgili çeşitli ayetler ve bir hadis verilmiştir. Verilen ayetlerin ve hadisin hangi iman esasları hakkında olduğunu ilgili alanlara yazınız.

İman Esasları		Ayetler
I.	....	"(Onlar) 'Seni tenzih ederiz! Bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. En kâmil ilim ve hikmet sahibi şüphesiz sensin.' cevabını verdiler." (Bakara suresi, 32. ayet.)
II.	....	"Oysa sizi de yaptıklarınızı da Allah yarattı." (Saffat suresi, 96. ayet.)
III.	....	"Ey iman edenler! Allah'a, peygamberine, peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. (...)" (Nisa suresi, 136. ayet.)
IV.	....	"Göklerin, yerin ve içlerindeki her şeyin hükümranlığı Allah'a aittir. O her şeye kadirdir." (Maide suresi, 120. ayet.)
V.	....	"(Onlar) 'Biz çürümüş kemikler olmuş iken mi?' diyorlar. Ve ekliyorlar: 'O zaman bu bizim için ziyanlı bir dönüş olur!' Oysa bu dönüş sadece bir seslenmeye bakar. Bir de bakarsın kendilerini mahşerde bulmuşlar." (Naziat suresi, 10-14. ayetler.)
VI.	....	"(...) Öte yandan yeryüzünü kupkuru ve cansız görürsün. Üzerine yağmur indirdiğimizde ise bir de bakarsın canlanıp kabarır ve her cinsten güzel bitkiler çıkarır." (Hac suresi, 5. ayet.)
VII.	....	"Her şey bir ölçü ve plana göredir. (...)" (Müslim, Kader, 18.)

12. "Bismillahirrahmanirrahîm. Hamt; âlemlerin Rabb'i, Rahman, Rahîm, hesap ve ceza gününün maliki Allah'a mahsustur. (Allah'ım!) Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapkınlarınkine değil." (Fatiha suresi, 1-7. ayetler.)

Verilen ayetlerde aşağıdaki iman esaslarının hangilerinden bahsedildiğini belirleyerek ilgili alanlara bu ayetleri yazınız.

Allah'a (cc) iman	....
Ahirete iman	....
Peygamberlere iman	....

D. Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

13. İlahi kitaplar, insanı yoktan var eden Allah'ın (cc), onlar için hayırlı ve iyi olanın ne olduğunu açıklamak üzere gönderdiği temel kılavuzlardır. İnsanlar, akletmenin yetersiz kaldığı durumlarda bu kitaplara başvurarak sorularına cevap bulur ve kendilerini her türlü olumsuz düşünceden korur. Ayrıca bu kitaplar sayesinde imanın gerektirdiği ahlaki kurallara uygun bir hayat yaşamak için neler yapılması gerektiğini de öğrenir. Dolayısıyla ilahi kitapların, insanlar tarafından okunup anlaşılması ve O'nun emirlerine uygun şekilde yaşanması için gönderildiğini söylemek mümkündür.
Bu metne göre

I. İnsanları aklın ve duyguların etkisinden kurtarmak,

II. İnsanlara iman esaslarına ve ahlak kurallarına uygun şekilde yaşamanın yolunu öğretmek,

III. İnsanlar arası ilişkilerin ahlaki ilkeler doğrultusunda düzenlenmesini sağlamak

ifadelerinden hangileri, ilahi kitapların gönderilmesinin temel amacıdır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) II ve III

14. Aşağıdaki tabloda bazı meleklerle ilgili bilgiler verilmiştir.

a	b	c	ç
Dört büyük melekten biridir. Allah'ın (cc) peygamberlerine ve kullarına gönderdiği vahiyler, onun aracılığıyla iletilir.	Kur'an'da adı Allah'a (cc) yakın olan melekler arasında zikredilir. O'nun, insan-kâinat ilişkisiyle ilgili takdir ettiği fiillerine aracılık eder.	Büyük meleklerdendir. Görevi, içinde cennet ve cehennemin bulunduğu yaşam evresini başlatan fiili gerçekleştirmektir.	"Melekülmevt" adıyla da anılır ve arşı taşıyan meleklerden biri olduğuna inanılır.

I. a kutucuğunda bahsedilen melek, Allah (cc) ile kulları arasında aracı olduğundan onun inkârı Allah'ın (cc) sözlerini inkâr anlamına gelir.

II. b kutucuğunda İsrafil (as), c kutucuğunda ise Münker ve Nekir meleklerinden bahsedilmiştir.

III. c kutucuğundaki bilgiler, melek inancının ahirete imanla ilişkili olduğunu göstermektedir.

IV. b ve ç kutucuklarındaki bilgiler Allah'ın (cc), bazı fiillerini melekler aracılığıyla gerçekleştirdiğini göstermektedir.

ifadelerinden hangileri söylenebilir?

A) I ve II B) I ve III C) I ve IV D) II ve III E) III ve IV

15. Bir öğrenci, proje ödevinde aşağıdaki ayetlerden yararlanmayı planlamaktadır.

- "Onun vaktini herkesten gizlemiş olsam da her bir kişinin yapıp ettiğinin karşılığını görmesi için kıyamet mutlaka gelecektir." (Taha suresi, 15. ayet.)
- "Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu (karşılığını) görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu (karşılığını) görür." (Zilzal suresi, 7-8. ayetler.)
- "Herkese yaptığının karşılığı tastamam ödenir. Allah onların yaptıklarını en iyi şekilde bilmektedir." (Zümer suresi, 70. ayet.)

Buna göre öğrencinin ödev konusu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ahiret hayatının amacı
B) İyilik yapmanın bireysel faydaları
C) Allah'ın (cc) ilim sıfatı
D) Kıyametin kopma zamanı
E) Müminlerin Allah (cc) katındaki değeri

Üniteyle ilgili daha fazla soruya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

2. Ünite Sonnotlar

1 bk. Harman, "İslam", 23/2-5.
2 Al-i İmran suresi, 85. ayet.
3 Sinanoğlu, "İman", 22/212.
4 bk. Asr suresi, 1-3. ayetler.
5 Nureddin es-Sabunî, *Matüridiyye Akaidi*, çev. Bekir Topaloğlu, 173-174.
6 bk. Nureddin es-Sabunî, Matüridiyye Akaidi, çev. Bekir Topaloğlu, 171-172.
7 Ayengin, "Rükün", 35/ 286-287.
8 Serinsu vd., "tevhit", 365.
9 Bakara suresi, 260. ayet.
10 Özler, "Tevhid", 41/18.
11 Serinsu vd., "şirk", 427.
12 bk. Uludağ, "Takvâ", 39/484-486.
13 bk. Bakara suresi, 197. ayet.
14 Hucurat suresi, 13. ayet.
15 bk. Bakara suresi, 2-3. Ayetler; Yavuz, "Âmentü", 3/28-29.
16 Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/411.
17 Çağrıcı, "İhsan", 21/544.
18 Maide suresi, 93. ayet.
19 Yusuf suresi, 90. ayet.
20 bk. Kılavuz, "Akaid", 2/212.
21 bk. Rum suresi, 30. ayet; Buhari, Tefsir, 2; Müslim, Kader, 22; Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/312-316.
22 bk. Araf suresi, 172-173. ayetler.
23 Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 4/312-316.
24 bk. Müslim, İman, 48.
25 Bakara suresi, 3. ayet.
26 Buhari, İlim, 49.
27 bk. Araf suresi, 180. ayet; İsra suresi, 110. ayet; Haşr suresi, 24. ayet.
28 Kaf suresi, 16. ayet.
29 bk. Buruc suresi, 11. ayet; Secde suresi, 19. ayet; Asr suresi, 1-3. ayetler.
30 bk. Müminun suresi, 116. ayet; Haşr suresi, 23. ayet; Rahman suresi, 78. ayet.
31 bk. Meryem suresi, 96. ayet.
32 bk. Buhari, Bedü'l-halk, 6; Edeb, 41.
33 bk. Müslim, Tevbe, 22.
34 bk. Buhari, Rikak, 38.
35 bk. Ali Çolak, "Melek İnancının Kur'ân ve Hadis Temelleri", Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/1 (Şubat 2012), 37.
36 bk. Meryem suresi, 16, 17, 64. ayetler; Hud suresi, 69-70. ayetler: Tahrim suresi, 6. ayet; Saffat suresi, 149-156. ayetler; Fatır suresi, 1. ayet; Müslim, Zühd, 60; Ali Çolak, "Melek İnancının Kur'ân ve Hadis Temelleri", Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/1 (Şubat 2012), 37.
37 bk. Buhari, İman, 37.
38 Bakara suresi, 285. ayet.
39 Şura suresi, 5. ayet.
40 Fussilet suresi, 31. ayet.

41 bk. Özervarlı, "Melek", 29/41.

42 bk. Bakara suresi, 87, 97, 98, 253. ayetler; Tahrim suresi, 4. ayet; Meryem suresi, 17, 19. ayetler; Tekvir suresi, 19. ayet; Buhari, İman, 37; Yavuz - Ünal, "Cebrail", 7/202-204.

43 bk. Buhari, Cenaiz, 69.

44 Secde suresi, 11. ayet.

45 bk. Enfal suresi, 50. ayet; Enam Suresi, 61. ayet; Kılavuz, "Azrail", 4/351.

46 bk. İbni Ebu Şeybe, *el-Musannef*, "Zühd", 47; Karaman vd. Kur'an Yolu, 1/161-163.

47 Bakara suresi, 98. ayet.

48 bk. Zümer suresi, 68. ayet; İshak bin Rahuye, *Müsned*, 1/85.

49 bk. İnfitar suresi, 10-12. ayetler; Kaf suresi, 20-21. ayetler.

50 bk. Tirmizi, Cenaiz, 70.

51 İbni Hıbban, *Sahih*, 2/276.

52 bk. Araf suresi, 157. ayet; Karadaş, "Tevrat Tahrife Uğradı mı", *Diyanet Aylık Dergi* 398 (Şubat 2024), 68.

53 bk. Saf suresi, 6. ayet; Uludağ, *İslam'da İnanç Konuları ve İtikâdî Mezhepler*, 186.

54 bk. Yusuf Şevki Yavuz, "Peygamber", 34/257.

55 Bakara suresi, 136. ayet.

56 bk. Uludağ, *İslam'da İnanç Konuları ve İtikâdî Mezhepler*, 186-211.

57 bk. Kılavuz, *Ana Hatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş*, 242.

58 bk. Yunus suresi, 47. ayet.

59 bk. Nisa suresi, 80. ayet.

60 Al-i İmran suresi, 31. ayet.

61 bk. Topaloğlu, "Ahiret", 1/543.

62 bk. Al-i İmran suresi, 107. ayet; Yunus suresi, 26. ayet.

63 bk. Zümer suresi, 68. ayet.

64 bk. Enbiya suresi, 47. ayet; bk. Nisa suresi, 39. ayet.

65 bk. Bakara suresi, 255. ayet; Neml suresi, 65-66. ayetler; Gürkan, "Ölüm", 34/32.

66 bk. Müslim, Kader, 18; (Genel ağdan / basından alınmıştır.); Yavuz, "Kader", 24/59.

67 bk. Kamer suresi, 49. ayet.

68 Kehf suresi, 29. ayet.

69 Secde suresi. 19-20. ayetler.

70 bk. Yavuz, "Kader", 24/59.

71 Yunus suresi, 44. ayet.

72 bk. Yavuz, "Kader", 24/59-61.

73 bk. Yavuz, "Kader", 24/63.

74 Tirmizi, Sıfatü'l-kıyame, 60.

75 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/700-705; Murat Gök, "Tedbir ve Tevekkül Kavramları Bağlamında Allah Resulü'nün Mekke Dönemi Hayatına Dair Bir Değerlendirme", *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi* 10 (Ekim 2022), 151-152.

3.
ÜNİTE

İMANIN MEYVESİ: İBADETLER

3.1. İBADET VE İBADETİN KABUL ŞARTLARI
3.2. İBADET VE TEMİZLİK İLİŞKİSİ
3.3. İSLAM'DA TEMEL İBADETLER

Bu ünitede öğrenilecek kavramlar

- abdest
- gusül
- mekruh
- sünnet
- vacip
- farz
- ihlas
- niyet
- temizlik

Bu ünitede sizlerden

- ibadet kavramı ve ibadetle ilgili kavramlar arasındaki ilişkiyi çözümleyebilmeyi,
- abdest, gusül ve teyemmüm arasındaki benzerlik ve farklıkları karşılaştırabilmeyi,
- temel ibadetleri özellikleri ve ilişkileri bakımından sınıflandırabilmeyi

öğrenmeniz beklenmektedir.

Ünite sonunda sizlerden ölçme ve değerlendirme sorularını cevaplamanız, konuyla ilgili performans görevini yapmanız, poster hazırlamanız, akran değerlendirme formlarını doldurmanız istenecektir.

Ünite karekodu

Ünite sunusu

Başlarken

1. Yüce Allah, imanın salih ameller ve ibadetler aracılığıyla değer kazandığını pek çok ayette ifade etmiştir. Bu husus, Asr suresinde şu şekilde dile getirilmektedir: "Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyandadır. Ancak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler başkadır." (Asr suresi, 1-3. ayetler.)

   Mümin, ibadetler aracılığıyla kendini farklı yönlerden geliştirme imkânı bulur. Örneğin namaz kılarak günde beş kez Rabb'iyle iletişim kurar ve O'na karşı sorumluluklarını hatırlar. Zekât sayesinde paylaşmayı öğrenir, başkalarının hâlinden anlar ve cimrilikten kurtulur. Kurban keserek Allah'a (cc) yakınlaşma fırsatı bulur. Oruç tutarak nefsini terbiye eder ve dünyevi zevklerin geçici olduğunu anlar. Hac yoluyla kardeşlik duygularını pekiştirir ve ümmet olma bilincine ulaşır.

   Bu metinden yararlanarak namaz, oruç, hac, kurban ve zekât ibadetleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu yorumlayınız.

2. **İman esasları ile ibadetler arasında sizce nasıl bir ilişki bulunmaktadır?**

3.1. İBADET VE İBADETİN KABUL ŞARTLARI

Konuya Başlarken

Sabah ezanıyla kalkan Ali Bey, namazını kılıp duasını ettikten sonra işe gitmek için hazırlanmaya başladı. Annesi biraz hastaydı. Onun için bir çorba kaynatıp sessizce çıktı evden. Bahçe kapısını açmadan önce duvarın üzerindeki fesleğene dokundu ve elini burnuna kapatarak kokuyu içine çekti. Bu küçücük bitkinin nasıl olup da bu kadar güzel kokabildiğine hayret etti. O sırada sokaktaki kediler için sürekli dolu tutmaya çalıştığı su kabının boşalmış olduğunu fark etti ve eve dönüp kabı doldurdu. Havalar iyiden iyiye ısınmıştı artık. Yolunun üzerindeki her zaman gittiği pastaneden iki poğaça aldı. Bismillah deyip ilk ısırığını aldı sıcacık poğaçadan. Sokağın başındaki ayakkabı tezgâhını görünce ayakkabılarını boyatması gerektiğini hatırladı. Tezgâhın başında gülen gözlerle kendisine bakan çocuğa "Bak, bu da senin nasibinmiş!" diyerek diğer poğaçayı uzattı. Çocuk sevinçle poğaçayı yerken Ali Bey bir kez daha şükretti Rabb'ine.

Aşağıdaki soruları metinden yararlanarak cevaplayınız.

1. Sizce Ali Bey'in hangi davranışları ibadet sayılabilir?
2. Gün içinde yaptığınız hangi davranışlarınız ibadet kapsamında değerlendirilebilir?

İbadet

İnsanın Allah'a (cc) karşı sevgi, saygı ve bağlılığını göstermek, O'nun rızasını kazanmak niyetiyle ortaya koyduğu her türlü tutum ve davranış ibadet olarak adlandırılır.[1] İbadet, bir yandan kulun Allah'ın (cc) hoşnutluğunu kazanmaya çalışması, diğer yandan da kendisine verilen bütün nimetler için şükretmesi ve O'ndan razı olduğunu ifade etmesidir. İbadette sevgi, saygı ve alçak gönüllülük esastır *(Görsel 3.1)*. İbadet, kulun Allah'a (cc) itaat ederek bağlılığını göstermesi ve O'na yaklaşma çabasıdır.

Görsel 3.1
İbadet, kulun Allah'a (cc) teslimiyetinin bir göstergesidir.

İslam'ın temel ibadetleri namaz, oruç, hac, zekât ve kurbandır. Müminler, bu ibadetler aracılığıyla Rab'lerine şükredip kulluk şuuruna varırlar. Bununla birlikte Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için yapılan bütün güzel davranışlar da ibadet olarak kabul edilir. Allah'ı (cc) içtenlikle sevmek ve O'nun emirlerine itaat etmek, Hz. Peygamber'in sünnetine bağlılık göstermek, anne babaya iyilik etmek, ilim öğrenmek, yakınlara ve muhtaçlara yardımcı olmak, helal kazanç elde etmek için çalışmak, Allah'ı (cc) zikretmek, kâinatı tefekkür etmek, canlı ve cansız tüm varlıkları Allah (cc) rızası için sevmek ve onlara güzel davranmak da ibadet kapsamındadır.

İbadetin Kabul Şartları

Bir ibadetin Allah (cc) katında kabul olması için o ibadete niyet edilmesi, ibadetin ihlasla yapılması, Kur'an ve sünnete uygun olması gerekir. Müminler, ibadetlerini yerine getirirken bu hususlara büyük özen göstermelidir. Bununla birlikte yapılan ibadetlerin kıymetini ve geçerliliğini takdir edecek olan sadece Allah Teala'dır.

Niyet
Allah'ın (cc) rızasını kazanma arzusuyla ve O'nun hükmüne tabi olmak üzere bir işe bilinçli bir şekilde yönelmektir. (Dönmez, "Niyet", 33/169.)

Niyet kavramını ibadet ya da amellerin başında söylenmesi gereken bir cümle şeklinde tanımlamak yeterli değildir. Niyet eden kişi, ibadet veya amelin başından sonuna kadar samimiyetle hareket etmelidir. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in *"Ameller niyetlere göredir. (...)"*[2] hadisi son derece önemlidir. Resulullah, bu sözüyle her iş ve ibadetin kişilerin niyeti doğrultusunda değer kazanacağını ifade etmiştir.

ihlas

Niyet, ameller için belirleyici bir unsurdur. İbadetlerin geçerli olması için kişinin niyetinin sahih olması gereklidir. Niyette samimi olmak; yapılan işin zorluğundan, büyüklüğünden veya çokluğundan daha kıymetlidir. Örneğin bir sadaka verilirken o sadakanın miktarından ziyade hangi niyetle ve nasıl verildiği çok daha önemlidir. Kişi, gösteriş yapmak amacıyla veriyorsa veya Allah (cc) rızası için vermeye niyet ettiği hâlde sadaka verdiği kişiyi incitiyorsa bu sadaka amacına ulaşmaz.[3]

İbadetlerin makbul olması için ***ihlas*** ile yapmak gerekir. Nitekim Kur'an'da, **"De ki: Benim namazım, (her türlü) ibadetim, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin Rab'i olan Allah içindir."**[4] ayetinde ibadetleri ihlasla yapmanın önemi vurgulanmıştır. Birçok Kur'an ayetinde geçen "dinde ihlaslı olmak" ifadesi; yalnızca Allah'a (cc) yönelip O'na kulluk etmek, O'na güvenmek ve O'ndan istemek anlamına gelir *(Görsel 3.2).*[5] Dinde ihlaslı olan kişi, sadece Allah'ın (cc) dinini kabul edip tevhit inancına gönülden bağlı olan kişidir.

Görsel 3.2
Allah (cc) rızasını kazanma ümidiyle yapılan her ibadet, samimiyet derecesine göre insana sevap kazandırır.

İhlas dışarıdan gözlemlenip ölçülemez. İhlasın varlığı yalnızca Yüce Allah tarafından bilinebilir.[6] Müminler, başka insanların niyetlerini ve ihlaslarını sorgulamaktan, o insanları kendi ölçütlerine göre yargılamaktan kaçınmalıdır. Niyetini açıkça söylemeyen bir insanın niyeti ve samimiyeti hakkında olumsuz ifadeler kullanmak ya da o kişiyle ilgili yanlış düşüncelere kapılmak doğru değildir.

İbadetlerin bireysel ve toplumsal yönü olmakla birlikte asıl amaç, Allah'ın (cc) rızasını kazanmak ve O'na şükrümüzü ifade etmektir. Örneğin namaz insana zaman yönetimi, disiplin ve temizlik alışkanlığı kazandırır. Zekât ise toplumda ekonomik dengeyi sağlar ve yardımlaşma duygularını güçlendirir. Ancak bunlar ibadetin bazı faydaları olup asıl gaye daima Allah (cc) rızası olmalıdır.

Yüce Allah, ihlas sahiplerini Kur'an'da muhlis sıfatıyla adlandırmış ve bu vasfa sahip olanları pek çok ayette övmüştür. Allah (cc) samimiyetlerini korudukları sürece muhlisleri şeytanın bile doğru yoldan saptıramayacağını belirtmiştir.[7]

İbadetin kabul şartlarından biri de Kur'an ve sünnete uygunluktur. Kur'an'da ana unsurlarıyla anlatılan ibadetler, Hz. Muhammed'in (sav) sünnetiyle hayata aktarılmıştır. Örneğin Hz. Peygamber namaz, hac gibi bedenle yapılan ibadetler için *"Namazı benden gördüğünüz şekilde kılın."*[8] ve *"Haccın nasıl yapılacağını benden öğrenin."*[9] buyurmuştur. Böylece Hz. Peygamber Dönemi'nden günümüze kadar Müslümanlar bu ibadet ilkelerine göre hayatlarını düzenlemişlerdir.

İhlasla yapılan ibadetler; müminleri kötülüklerden alıkoyar, dünyevi arzularının esiri olmaktan kurtarır ve Allah'a (cc) yakınlaştırır. Böylece insan, Allah'ın (cc) rızasını kazanır ve gönlü huzura ermiş bir şekilde O'na yönelir. Yüce Allah, ibadetler konusunda insana üstesinden gelemeyeceği sorumluluklar yüklememiş, ayrıca bu konuda pek çok kolaylık sağlamıştır.[10] Örneğin zengin olmayan kişileri zekât vermekle veya hacca gitmekle yükümlü kılmamış, hasta olan kişilere de iyileşinceye kadar oruç tutmama konusunda izin vermiştir.[11] Aynı zamanda ibadetlerde sürekliliği sağlamak da önemlidir. Hz. Muhammed (sav) *"Allah katında en sevimli ve sevabı en çok olan amel az da olsa devamlı yapılan ameldir."*[12] buyurarak bu hususa dikkat çekmiştir.

ANLAM ÇÖZÜMLEME TABLOSU

Aşağıdaki ayet ve hadislerde ibadetlerin devamlılığı, kolaylığı ve ibadetlere güç yetirebilme ilkelerinden hangilerinin ele alındığını tablonun ilgili alanlarını işaretleyerek belirtiniz.

	Ayet ve Hadisler	Devamlılık	Kolaylık	Güç Yetirebilme
I.	"İşlerinizde orta yolu tutunuz, dosdoğru olunuz. Biliniz ki hiçbiriniz ameli sayesinde kurtuluşa eremez ve Allah için amellerin en sevimlisi az da olsa devamlı olanıdır." (Buhari, Rikak, 18.)			
II.	"Kesin olan şey gelinceye kadar Rabb'ine kulluk et." (Hicr suresi, 99. ayet.)			
III.	"Namazları ve orta namazı aksatmadan kılın, huşû içinde Allah'ın huzurunda durun." (Bakara suresi, 238. ayet.)			
IV.	"(...) Kim de hasta veya yolcu olursa, başka günlerden sayısınca tutar. Allah sizin için kolaylık istiyor, güçlük çekmenizi istemiyor. (...)" (Bakara suresi, 185. ayet.)			
V.	"O hâlde boş kaldın mı, yine kalk (başka bir iş ve ibadetle) yorul. Ve ancak Rabb'ine yönel." (İnşirah suresi, 7-8. ayetler.)			
VI.	Enes (ra) şöyle buyurdu: "Resulullah (sav) ile Mekke'ye gitmek üzere Medine'den çıktık. Efendimiz yolda namazları ikişer ikişer kılıyordu. Medine'ye dönünceye kadar hep böyle yaptı. (...)" (Buhari, Taksir, 1.)			
VII.	"Allah hiçbir kimseyi, gücünün yetmediği bir şeyle yükümlü kılmaz; lehinde olanı da kendi kazandığıdır, aleyhinde olanı da kendi kazandığıdır. (...)" (Bakara suresi, 286. ayet.)			

Etkinlik-1

Adı	*Sadece Allah'a (cc) Kulum*
Amaç	*Niyet, ihlas, Kur'an ve sünnete uygunluğu tanımlayarak bunlar arasındaki ilişkiyi kavrayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Sınıf içinde üç istasyon oluşturunuz ve her istasyonu denetleyecek bir başkan belirleyiniz.*
2. *Grup olarak gittiğiniz ilk istasyonda ibadet kavramını kendi cümlelerinizle tanımlayınız ve ibadetle ilgili kavramlardan oluşan bir kavram haritası hazırlayınız. On dakikalık süre sonunda istasyon başkanıyla birlikte çalışmanızı kontrol ediniz ve ikinci istasyona geçiniz.*
3. *Grup olarak gittiğiniz ikinci istasyonda daha önce hazırlanmış olan "Maide suresinin 27. ayetinde Hz. Âdem'in iki oğlunun da Allah (cc) için kurban verdikleri ancak sadece bir oğulun kurbanının kabul edildiği anlatılır. İslam kaynaklarına göre Hz. Âdem'in oğullarından Kabil bir miktar değersiz ekini, Habil ise en güzel koçunu Allah'a (cc) sunmuş; Habil'in kurbanı kabul edilirken, Kabil'in kurbanı kabul edilmemiştir." metnini okuyunuz. Birinci istasyonda edindiğiniz bilgileri de göz önünde bulundurarak kurban ibadeti bağlamında ibadetlerin kabul edilme şartlarının neler olabileceğini yazınız. On dakikalık süre sonunda istasyon başkanıyla birlikte çalışmanızı kontrol ediniz ve üçüncü istasyona geçiniz.*
4. *Grup olarak gittiğiniz üçüncü istasyonda önceki istasyonlardan gelen bilgilerinizi gözden geçiriniz ve ibadetlerin kabul şartlarını örneklerle açıklayarak bunlar arasındaki ilişkileri belirleyiniz. On dakikalık süre sonunda istasyon şefiyle birlikte çalışmanızı kontrol ediniz ve elde ettiğiniz tüm verileri bir rapor hâline getiriniz.*

Değerlendirme: *Belirlediğiniz bir ibadetin uygulama aşamaları ile bu ibadette niyet, ihlas, Kur'an ve sünnete uygunluk ilkelerinin nasıl uygulanması gerektiğini özetleyen bir metin yazınız.*

Kontrol Noktası-1

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

D	Y	İfadeler
		I. İbadet, kulluğun önemli göstergelerinden biridir.
		II. Niyet ve ihsan ibadetin kabul şartlarındandır.
		III. İnsanlara karşı güler yüzlü olmak ibadettir.
		IV. Allah'ın (cc) yarattıklarını tefekkür etmek ibadettir.
		V. Kur'an'da ibadetlerin yapılışı ayrıntılı olarak yer almaktadır.
		VI. İbadet ederken niyet cümlesi mutlaka dil ile söylenmelidir.
		VII. Bazı özel durumlarda ibadetlerde kolaylık sağlanabilir.

3.2. İBADET VE TEMİZLİK İLİŞKİSİ

Konuya Başlarken

"Hz. Muhammed (sav) abdest alırken veya abdest aldıktan hemen sonra 'Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun tek olup ortağı bulunmadığına şahitlik ederim. Yine şahitlik ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allah'ım! Beni tövbe edenlerden ve temizlenenlerden eyle.' duasını okuyan kimse için cennetin sekiz kapısının açılacağını ve dilediği kapıdan içeri girmesine izin verileceğini müjdelemiştir."

(Tirmizi, Taharet, 41.)

Aşağıdaki soruları metinden yararlanarak cevaplayınız.

1. **Bu hadisten hareketle temizlik ile tövbe arasında nasıl bir ilişki olabilir?**
2. **Hz. Peygamber'in abdest alırken böyle bir dua yapmış ve tavsiye etmiş olması size ne düşündürmektedir?**

Temizlik (Taharet)

Temizlik, Kur'an ve sünnette taharet kelimesiyle ifade edilir. Sözlükte "temizlenmek, arınmak" anlamlarına gelen taharet (tuhr), kişinin maddi ve manevi kirlerden arınması, iç ve dış dünyasının temiz olması demektir.[13] Hz. Muhammed (sav) *"Allah temizdir, ancak temiz olan şeyleri kabul eder."*[14] sözüyle bu hususun önemini ortaya koymuştur.

Temiz olma isteği insanın yaratılışında vardır ve kişinin Allah'a (cc), kendine ve çevresindeki insanlara saygısını ve verdiği değeri gösterir. Müslüman, hem manevi temizliğe ve ahlak güzelliğine hem de beden, elbise ve çevre temizliğine önem vermelidir. Maddi temizlik, kişinin ibadete başlamadan önce bedenini, giysisini ve ibadet edeceği yeri görünen kirlerden temizlemesidir. Manevi temizlik ise kişinin kendini yalan, iftira, gıybet gibi kötü sözlerden ve kibir, riya, kıskançlık, nefret, öfke gibi olumsuz duygulardan arındırmasıdır. Maddi ve manevi temizlik birbirini tamamlar. Bu konuda Hz. Peygamber, müminlere rehberlik etmiştir.[15]

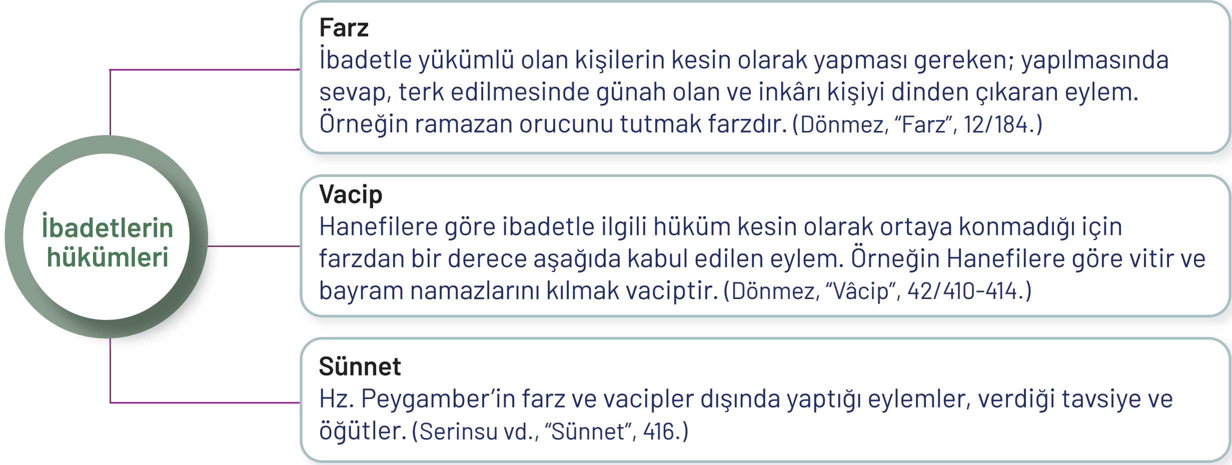
Grafik Bilgi 3.1
Temizlik çeşitleri

Abdest, Gusül ve Teyemmüm

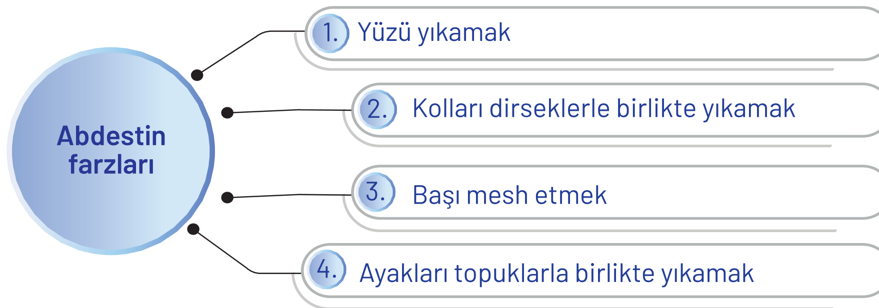
Abdest "vücuttaki belli bölümlerin usulüne uygun şekilde yıkanması veya mesh edilmesi (elle sıvazlanması)" demektir.[16] Başta namaz olmak üzere bazı ibadet ve amellerden önce bu hükmi temizliğin yapılması gerekir. Namaz kılmak, Kâbe'yi tavaf etmek, tilavet secdesi yapmak ve Kur'an'a dokunmak için abdest almak şarttır. Kâbe'yi tavaf etmek için abdestli olmak Hanefilere göre vaciptir. Kur'an'ı ezberden okurken de mümkün olduğu kadar abdestli olmaya dikkat etmek gerekir. Ayrıca yatmadan önce abdest almak ve her vakit namazı için yeniden abdest almak da Peygamber Efendimiz'in sünnetleri arasındadır.[17]

Grafik Bilgi 3.2
İbadetlerin hükümleri

Abdestin farzları, **"Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın, başınızı mesh edin ve topuklarınıza kadar ayaklarınızı yıkayın. (...)"**[18] ayetinde ifade edilmiştir. Şafii mezhebinde bu ayette sayılanlar dışında niyet etmek ve ayetteki sıralamaya uymak da farz olarak kabul edilmiştir.[19]

Bütün fıkıh mezheplerine göre vücuttan dışkı, idrar ve yel çıkması; uyuma, bayılma, sarhoş olma, nöbet geçirme gibi hâller abdesti bozar. Şafiilere göre vücuttan kan çıkması veya ağız dolusu kusmak abdesti bozmaz ancak Hanefilere göre bu durumlarda abdest bozulur.[20]

Grafik Bilgi 3.3
Abdestin farzları

Müminler, abdest alırken suyu dikkatli kullanmaya ve israf etmemeye özen göstermelidir. Abdullah bin Amr'dan rivayet edilen bir hadise göre bir gün Sad bin

Ebu Vakkas abdest alırken Resulullah onun yanına uğramış ve *"Bu ne israf?"* buyurmuştur. Sad, "Abdestte de israf olur mu?" diye sorunca Resulullah, *"Evet, akan bir nehirden bile abdest alıyor olsan israf olur."* diye cevap vermiştir *(Görsel 3.3).*[21]

Türkçede boy abdesti olarak da ifade edilen ***gusül*** kelimesi, sözlükte "yıkamak" anlamına gelir. Terim olarak ise "cünüplük, hayız ve nifas durumlarından sonra yapılması gereken dinî temizlik" anlamında kullanılır. Bütün vücudu temiz suyla usulüne uygun olarak yıkamak, ağız ve burnu suyla temizlemek guslün farzlarıdır.[22] Kur'an'da bütün Müslümanların cünüplükten[23] ve kadınların hayız ve nifas (lohusalık) hâlinden[24] sonra gusül alması emredilmiştir. Bir Müslüman vefat ettiğinde definden önce o kişiye gusül aldırılması da farzdır.[25]

Cuma ve bayram namazlarından önce, hac veya umre niyetiyle ihrama girmeden önce ve Arafat vakfesinden önce gusül almak sünnettir. Ayrıca Hz. Peygamber, İslam'a yeni giren kişinin de gusül almasını tavsiye etmiştir.[26] Gusülde aslolan, abdestte de olduğu gibi manevi anlamda arınmadır. Bu nedenle banyo yapıp yıkanmak ile gusül almak farklı eylemlerdir.

Sözlükte "kastetmek, yönelmek" anlamlarına gelen teyemmüm, dinî terim olarak "su bulma veya kullanma imkânı olmayan durumlarda abdest veya gusül niyetiyle yapılan hükmi temizlik" demektir.[27] Yüce Allah, **"(...) Su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin. (...)"**[28] ayetiyle teyemmümün hangi durumda ve nasıl alınması gerektiğini açıklamıştır. Ayette de belirtildiği gibi teyemmüm toprakla veya toprak benzeri maddelerle alınır.

Görsel 3.3
Bütün nimetler gibi suyu da israf etmeden dikkatli kullanmak gerekir.

Teyemmüm için yeterli miktarda su bulunamaması, var olan suyun herhangi bir sebeple kullanılamaması, hastalıktan dolayı bazı uzuvlara su değdirilememesi, suyun ya da havanın aşırı soğuk olması gerekir. Teyemmüm su ile alınan abdest ve gusülle yerine getirilen namaz, tavaf ve Kur'an okuma gibi her ibadet teyemmümle de yapılır. Abdesti ve guslü bozan her durum teyemmümü de bozar. Ayrıca suyun bulunması veya su kullanmayı engelleyen durumun ortadan kalkması da teyemmümün bozulmasına neden olur.[29]

Abdest

Euzübesmele çekilerek niyet edilir ve eller yıkanır. Ağız ve burna üçer kez su alınıp verilerek bu organlar temizlenir. Yüz üç kez yıkandıktan sonra önce sağ, sonra da sol kol dirseklerle beraber üçer kez yıkanır. Sırasıyla baş, kulaklar ve boyun ıslak elle mesh edilir. Son olarak sağdan başlanarak topuklarla beraber ayaklar yıkanır.

Gusül

Euzübesmele çekilerek niyet edilir. Eller yıkandıktan sonra namaz abdestinde olduğu gibi ağza ve burna su verilerek (mazmaza ve istinşak) bu organlar iyice temizlenir ve vücudun tamamı vücutta kuru yer kalmayacak şekilde yıkanır.

Teyemmüm

Euzübesmele çekilerek niyet edilir. Eller temiz toprağa veya toprak cinsinden bir maddeye bir kez vurularak hafifçe silkelenir ve yüz bir defa mesh edilir. Daha sonra eller toprağa tekrar vurularak yine hafifçe silkelenir ve önce sağ, sonra da sol kol dirseği geçecek şekilde birer defa mesh edilir.

Grafik Bilgi 3.4
Abdest, gusül ve teyemmümün alınışı[30]

Öğrenme Günlüğü

Ad Soyad:	**Tarih:**
Abdest, gusül ve teyemmümle ilgili aşağıda verilen öğrenme günlüğünü doldurunuz.	
Hangi bilgileri edindim?	
Öğrendiklerim beni nasıl ve neden etkiledi?	
Öğrendiklerimi hayatıma nasıl aktaracağım?	

Etkinlik-2

15 dk.

Adı	*Maddi ve Manevi Arınma*
Amaç	*Abdest, gusül ve teyemmüme ilişkin özellikleri belirleyebilme* *Abdest, gusül ve teyemmümün benzerlik ve farklılıklarını belirleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Eşit sayıda kişiden oluşan üç gruba ayrılınız.*
2. *Grup olarak abdest, gusül ve teyemmüm konularını kendi aranızda paylaşınız ve bu konularla ilgili derste öğrendiğiniz bilgileri gözden geçiriniz.*
3. *Her grubun abdest, gusül ve teyemmüm konularını çalışan öğrencileri olarak bir araya geliniz ve uzmanlık grupları oluşturunuz. Yeni grubunuzla birlikte çalıştığınız konunun özelliklerini belirleyiniz.*
4. *Yeniden eski grubunuza dönerek abdest, gusül ve teyemmümün benzerlik ve farklılıklarını gösteren aşağıdaki listeyi grup arkadaşlarınızla birlikte doldurunuz.*

Bilgiler	Abdest	Gusül	Teyemmüm
1. Başlarken euzübesmele çekilir.			
2. Ağız ve burun temizlenir.			
3. Su bulunduğunda bozulur.			
4. İbadete başlamadan önce alınır.			
5. Tüm vücut su ile temizlenir.			
6. Temizlik yapılırken sağ taraftan başlanır.			
7. Uyuyunca veya bayılınca bozulur.			
8. Yüzün tamamı bir defa mesh edilir.			
9. Temiz toprak veya toprak cinsinden bir madde kullanılır.			
10. Başlarken niyet edilir.			
11. Başın dörtte biri ıslak elle mesh edilir.			
12. Kulaklar ve boyun ıslak elle mesh edilir.			
13. Namazdan önce alınması gerekir.			
14. Cuma günleri yerine getirilmesi sünnettir.			

Değerlendirme: *Abdest, gusül ve teyemmümün benzerlik ve farklılıklarını gösteren liste sınıf panosuna asılır.*

Kontrol Noktası-2

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form; ibadet, ibadetin kabul şartları ve ibadetin temizlikle ilişkisi hakkında edindiğiniz bilgi ve becerileri değerlendirebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Formda yer alan ifadelerle ilgili size uygun olan seçeneği işaretleyerek eksik öğrenmelerinizi tamamlayınız.

	Değerlendirme Ölçütleri	Dereceler		
		Evet	Kısmen	Hayır
1.	İbadet kavramını kendi cümlelerimle açıklayabilirim.			
2.	İbadetle ilgili kavramların neler olduğunu söyleyebilirim.			
3.	İbadetin kabul şartlarının neler olduğunu bilirim.			
4.	İbadetin kabul şartları arasında nasıl bir ilişki olduğunu çözümleyebilirim.			
5.	İbadette niyetin önemiyle ilgili bir hadis söyleyebilirim.			
6.	İbadetlerimde ihlaslı davranmaya gayret ederim.			
7.	Mümkün olduğunca her fırsatta abdest almaya istekliyim.			
8.	Teyemmümün nasıl alındığını gösterebilirim.			
9.	Guslün nasıl alındığını anlatabilirim.			
10.	Abdest, gusül ve teyemmüm ile günlük temizlik arasındaki farkları açıklayabilirim.			
11.	Abdest, gusül ve teyemmüm almayı gerektiren durumları açıklayabilirim.			
12.	Abdest, gusül ve teyemmümü benzerlik ve farklılıkları açısından karşılaştırabilirim.			
13.	Abdest alırken suyu israf etmemeye özen gösteririm.			
14.	İhtiyaçlarımı karşılamaya yönelik hedef belirleyebilirim.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

3.3. İSLAM'DA TEMEL İBADETLER

Konuya Başlarken

Allah'ın (cc) bildirdiği tüm emir ve yasaklar insanın yararına, dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaya yöneliktir. Örneğin ibadetler; insanların duygu, düşünce ve davranışlarının daha dengeli ve tutarlı olması hususunda önemli bir role sahiptir.

"İbadet Bilinci" konusuyla ilgili videoya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Aşağıdaki soruları verilen metinden ve karekoddaki videodan yararlanarak cevaplayınız.

1. **İbadetlerin hayatınızdaki yeri hakkında neler söyleyebilirsiniz?**
2. **İbadet ederken neler hissediyorsunuz?**
3. **Kişisel gözlemlerinizden yararlanarak ibadetlerini yerine getiren kişilerde ne gibi olumlu değişimler meydana geldiğini açıklayınız.**

Müminin Miracı: Namaz

"Namaz" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kur'an'da salat kelimesiyle ifade edilen namaz, "tekbirle başlayıp selamla son bulan, Hz. Peygamber'in yapıp öğrettiği belirli fiil, söz ve duaların yerine getirilmesiyle yapılan ibadet" anlamına gelir.[31] Kur'an'da önceki peygamberlerin ve ümmetlerin de namaz kıldığı bildirilmiştir. Allah Resulü'ne risalet görevinin verilmesinin ardından önce sabah ve akşam olmak üzere günde iki vakit kılınan namaz, Hicret'ten yaklaşık bir buçuk yıl önce gerçekleşen Miraç Gecesi'nde beş vakit olarak farz kılınmıştır *(Görsel 3.4)*.[32]

Görsel 3.4
"(...) Namaz, müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır." (Nisa suresi, 103. ayet.) ayetinde de belirtildiği üzere müminler; sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinde günde beş defa namaz kılmakla yükümlü kılınmıştır.

Namaz, akıl sahibi olan ve ergenlik çağına gelen bütün Müslümanlara farzdır. Ayrıca ibadetler içinde ilk farz kılınan ve ahirette de ilk sorulacak olan ibadettir.[33] Hz. Peygamber *"Namaz dinin direğidir."*[34] buyurarak namazın önemine dikkat çekmiş, *"Kulun Rabb'ine en yakın olduğu an secde hâlidir. Öyleyse secdede iken çokça dua ediniz."*[35] hadisiyle de namazın insanı Allah'a (cc) yaklaştırdığına işaret etmiştir *(Görsel 3.5)*. Ayrıca namazı imandan sonraki en önemli amel olarak nitelendirmiştir.[36]

"Üç kişiden sorumluluk kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, iyileşene kadar akıl hastasından ve ergenlik (büluğ) çağına gelmemiş çocuktan." (Ebu Davud, Hudud, 17.)
Müslümanların ibadet yükümlülüğüne sahip olması niçin bu şartlara bağlanmış olabilir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

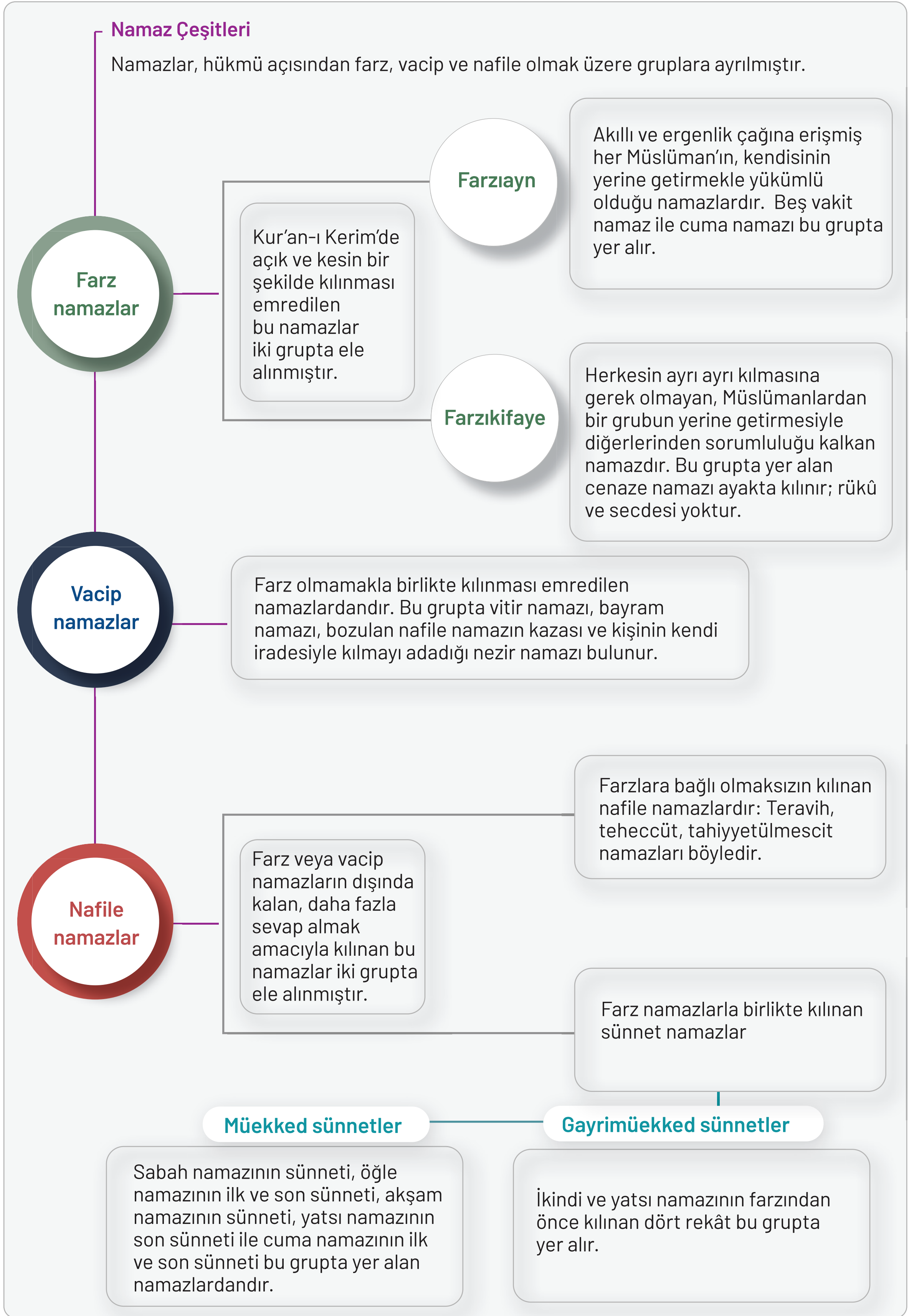
Görsel 3.5
İnsan, secde ederek Rabb'ine yaklaşır. (bk. Alak suresi, 19. ayet.)

Namaz müminin, ruh ve beden bakımından arınarak Allah'ın (cc) huzuruna çıkmasıdır. Bir başka deyişle insanın manevi yükselişi ve müminin miracıdır. Bütün ibadetlerin özünü oluşturan namaz, insanın Allah'la (cc) kurduğu ilişkinin temeli ve İslam'a açılan kapısıdır.

Namaz, Allah (cc) için yerine getirilmesi gereken bir görev olmanın yanı sıra insanlar arası ilişkileri de düzenleyen bir ibadettir. Cemaatle namaz kılmak, Müslümanların günde beş defa bir araya gelerek tanışmasını ve kaynaşmasını sağlar. Ayrıca toplumsal bağların güçlenmesine, eşitliğin sağlanmasına, sevgi ve kardeşliğin pekişmesine de katkıda bulunur. İslam'a göre müminler kardeştir.[37] Namazlarını cemaatle kılan müminler, bu kardeşliğin gereği olarak birbirlerine karşı olan sorumluluklarını yerine getirme fırsatı bulur. Allah Resulü de namazlarını cemaatle kılmaya özen göstermiş, cemaatle kılınan namazın tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletli olduğunu buyurarak ümmetini buna teşvik etmiştir.[38]

Grafik Bilgi 3.5
Namazın bireysel ve toplumsal faydalarından bazıları

- İnsanın bedeniyle, diliyle ve kalbiyle Allah'a (cc) yönelmesini ve yaklaşmasını sağlar.
- İnsanı Allah'a (cc) sığınmak ve O'nun rahmetine erişmek için teşvik eder.
- İnsanın kalbini Allah (cc) sevgisiyle doldurarak onu ruhen ve bedenen arındırır.
- Günlük hayatı düzenleyerek toplumsal yaşamın daha disiplinli bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olur.
- İnsanı günah işlemekten ve kötülük yapmaktan alıkoyarak toplumsal barışa katkı sağlar.
- İnsanın zorluklara sabretmesini ve nimetlere şükretmesini sağlar.
- Cemaatle kılındığında insanlar arası ilişkileri ve kardeşlik bilincini güçlendirir.
- İnsanlar arasında sevgi, saygı, güven gibi ahlaki değerlerin gelişmesine katkıda bulunur.

Grafik Bilgi 3.6
Namaz çeşitleri

Etkinlik-3

20 dk.

Adı	Kurtuluşa Çağrı
Amaç	Temel ibadetleri özellik ve aralarındaki ilişki bakımından sınıflandırabilme Namaz ibadetini; temel özellikleri, bireysel ve toplumsal faydaları açısından etiketleyebilme

Yönerge: *Aşağıdaki karekodda verilen videoyu izleyerek soruları cevaplayınız ve cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.*

"Vaktin Çağrısı/Sabah Namazı" isimli kısa filme bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

1. *Bu filmi izlerken neler hissettiniz?*
2. *Müslümanlar için namaz kılmak neden önemlidir?*
3. *"Zamanı namaz vakitlerine göre ayarlamak" ne demektir?*

Değerlendirme: *Etkinlik sonunda ulaştığınız çıkarımları raporlaştırarak öğretmeninize sununuz.*

Hazırladığınız rapor, yandaki karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Çıkış Kartı

Namaz çeşitleri ve hükümleriyle ilgili aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

3	**Farzıayn hükmünde olan üç namaz yazınız.**	**1.** **2.** **3.**
2	**Vacip hükmünde olan iki namaz yazınız.**	**1.** **2.**
1	**Nafile hükmünde olan bir namaz yazınız.**	**1.**

Namazın Farzları

Namaz ibadeti; farz, vacip, sünnet gibi birtakım şartların yerine getirilmesiyle tamamlanır. Namazın geçerli sayılması için aranan bu şartlara sıhhat şartları denir. Namazın on iki farzı vardır. Bunlardan altısı, namaz başlamadan önce yerine getirilmesi gereken şartlardır. Diğer altı farz ise namaz esnasında yerine getirilmesi gereken rükünlerdir. Bir namazın geçerli olması, bu şart ve rükünlerin eksiksiz olarak yerine getirilmesine bağlıdır.

Namazın Hazırlık Şartları

Namaza hazırlık aşamasında yerine getirilen ve namazın içinde olmayan unsurlara şart adı verilir.

1. Hadesten Taharet
Abdestsizken abdest almak, gusül gerektiren durumlalarda gusül abdesti almaktır. Suyun bulunmadığı durumlarda abdest ve gusül yerine teyemmüm alınır.

2. Necasetten Taharet
Namazdan önce vücudu, elbiseyi ve namaz kılınacak yeri maddi kirlerden arındırmaktır.

3. Setriavret
Dinen örtülmesi gereken vücut bölümlerini örtmektir. Bu bölümler kadınlarda el, ayak ve yüz dışında kalan bölgeler; erkeklerde ise göbek ile diz kapağı arasındaki bölgedir.

4. İstikbalikıble
Namaz kılarken kıbleye (Kâbe'nin bulunduğu tarafa) doğru yönelmektir.

5. Vakit
Her namazı kendi vakti içinde kılmaktır.

6. Niyet
Hangi namazın kılınacağına kalben karar vermek ve Allah'ın (cc) rızasını kastederek O'na yönelmektir.

Namazın Rükünleri

Namaz ibadetinin içinde olan ve bu ibadeti meydana getiren unsurlara rükün adı verilir.

1. İftitah Tekbiri
Namaza başlarken "Allahüekber" ifadesini söylemek, bir başka deyişle tekbir getirmektir.

2. Kıyam
İftitah tekbiri ve kıraat boyunca ayakta durmaktır.

3. Kıraat
Kıyam esnasında Kur'an'dan bir sure, üç kısa ayet veya buna denk uzunlukta bir ayet okumaktır.

4. Rükû
Her rekâtta eller dizlere değecek biçimde öne eğilmektir.

5. Secde
Her rekâtta alın, burun, eller, dizler ve ayak parmakları yere değecek biçimde iki kez yere kapanmaktır.

6. Kadeiahire
Namazın son rekâtında Tahiyyat duasını okuyacak kadar bir süre yerde oturmaktır.

Grafik Bilgi 3.7
Namazın farzları

Etkinlik-4

30 dk.

Adı	*Araştıralım Öğrenelim*
Amaç	*Temel ibadetleri özellik (hükümleri) ve aralarındaki ilişki bakımından sınıflandırabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Beşer kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Namaz kılarken vacip, sünnet ve mekruh olan durumlar ile namazı bozan hâller hakkında basılı ve dijital kaynaklar üzerinden araştırma yapınız.*
3. *Araştırmanız sonucunda ulaştığınız bilgilerin doğruluğunu grup içinde değerlendiriniz.*
4. *Araştırdığınız konuyla ilgili diğer gruplara sormak üzere üç soru hazırlayınız.*
5. *Grup sözcüsü aracılığıyla sunumunuzu gerçekleştiriniz.*
6. *Hazırladığınız soruları diğer gruplara sorunuz.*
7. *Farklı grupların ele aldığı konularla ilgili bilgileri kaydediniz.*

Değerlendirme: *Aşağıdaki tabloda yer alan bilgilerin namazın farz, vacip ve sünnetlerinden hangileriyle ilgili olduğunu tespit ederek tablo üzerinde işaretleyiniz.*

Bilgiler	Namazın Şartı	Namazın Rüknü	Namazın Vacibi	Namazın Sünneti
Secde				
Niyet				
İftitah tekbiri				
İstikbalikıble				
İftitah tekbirinden sonra Sübhaneke duasını okumak				
Zammısureyi Fatiha suresinden sonra okumak				
Namazın sonunda sağ ve sol taraflara selam vermek				
Tüm rekâtlarda Fatiha suresini okumak				
Üç ve dört rekâtlı namazlarda ikinci rekâtın sonunda oturmak				
Hadesten taharet				

Namazın Kılınışı

Namaz; Kur'an aracılığıyla insanlara farz kılınmış,[39] nasıl yapılacağı ise Hz. Muhammed'in (sav) sünnetiyle gösterilmiştir. Peygamber Efendimiz de bu konuda *"Benim namazı nasıl kıldığımı görüyorsanız siz de öyle namaz kılın."*[40] buyurmuştur.

İki rekâtlı bütün namazlar aynı şekilde kılınır, sadece niyetleri farklıdır. Aşağıda iki rekâtlık sabah namazının sünnetinin kılınışı örnek olarak verilmiştir.

İstikbalikıble ve Niyet: Abdestli olarak Kâbe'nin bulunduğu tarafa doğru dönülür ve "Niyet ettim Allah rızası için iki rekâtlık sabah namazının sünnetini kılmaya" denerek niyet edilir.

Birinci Rekât

İftitah Tekbiri: Erkekler ellerini kulak hizasına, kadınlar ise omuz hizasına kadar kaldırıp "Allahüekber" diyerek namaza başlar.

Kıyam ve Kıraat: Erkekler ellerini göbek altında, kadınlar ise göğüs hizasında tutarak ayakta durur. Sırayla Sübhaneke duası, euzübesmele, Fatiha suresi ve zammısure okunarak namazın kıraat rüknü yerine getirilir.

Rükû: "Allahüekber" denir ve öne doğru eğilerek rükûya gidilir. Rükûda üç kere "Sübhâne rabbiyel azîm" denir.

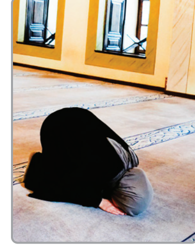

Rükûdan kalkarken "Semiallâhu limen hamideh", tamamen doğrulunca da "Rabbenâ lekel hamd" denir.

Secde: "Allahüekber" denerek yere kapanılır ve üç kere "Sübhâne rabbiyel a'lâ" denir. "Allahüekber" denerek secdeden kalkılır ve oturma vaziyetine geçilir. "Allahüekber" denerek tekrar secdeye kapanılır ve o hâldeyken üç kere "Sübhâne rabbiyel a'lâ" denir. İkinci secdeden de "Allahüekber" denerek ayağa kalkılır.

İkinci Rekât

Kıyam ve Kıraat: Ayakta besmele, Fatiha suresi ve zammısure okunarak kıyam ve kıraat tamamlanır.

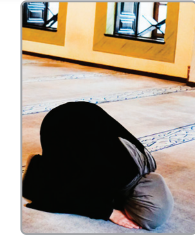

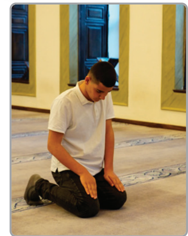
Rükû: "Allahüekber" denir ve öne doğru eğilerek rükûya gidilir. Rükûda üç kere "Sübhâne rabbiyel azîm" denir. Rükûdan kalkarken "Semiallâhu limen hamideh", ayakta da "Rabbenâ lekel hamd" denir.

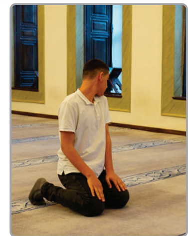
Secde: "Allahüekber" denerek yere kapanılır ve üç kere "Sübhâne rabbiyel a'lâ" denir. Allahüekber" denerek secdeden kalkılır ve oturma vaziyetine geçilir. "Allahüekber" denerek tekrar secdeye gidilir ve o hâldeyken üç kere "Sübhâne rabbiyel a'lâ" denir. İkinci secdeden de "Allahüekber" denerek kalkılır ve oturma vaziyetine geçilir.

Kadeiahire (Son Oturuş): Otururken Tahiyyat, Salli, Barik ve Rabbena duaları okunur.

Dualar okunduktan sonra "Esselâmü aleyküm ve rahmetullah" denerek sağa selam verilir, sonra da "Esselâmü aleyküm ve rahmetullah" denerek sola selam verilir.

Grafik Bilgi 3.8
Namazın kılınışı[41]

Grafik Bilgi 3.9
Çeşitlerine ve rekât sayılarına göre namazların kılınışı

" Namaz" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

"Namazda okunan dua ve surelerle" ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Üç Rekât Olarak Kılınan Farz Namaz
Bu namazın ilk iki rekâtı, iki rekâtlı namazlar gibi kılınır. İkinci rekâtın sonundaki oturuşta Tahiyyat duası okunduktan sonra üçüncü rekâta kalkılır. Kıyamda sadece Besmele ve Fatiha suresi okunur. Rükû ve secdelerden sonra son oturuş yapılarak namaz tamamlanır. Akşam namazının farzı böyledir.

Dört Rekâtlı Farz Namazlar
Bu namazların ilk iki rekâtı, sabah namazının sünneti gibi kılınır. İlk oturuşta sadece Tahiyyat okunur. Üçüncü ve dördüncü rekâtın kıyamında Besmele ve Fatiha suresi okunur. Son oturuşta Tahiyyat duasıyla birlikte Salli ve Barik, Rabbena duaları okunarak namaz tamamlanır. Öğle, ikindi ve yatsı namazlarının farzları böyledir.

Sünnetimüekkede Olan Dört Rekât Namazlar
Bu namazların ilk iki rekâtı, sabah namazının sünneti gibi kılınır. Üçüncü ve dördüncü rekâtlarda Fatiha suresinden sonra zammısure okunur. Son oturuşta Tahiyyat duasıyla birlikte Salli ve Barik, Rabbena duaları okunarak namaz tamamlanır. Cuma namazının ilk ve son sünneti, öğle namazının ilk sünneti ve teravih namazı böyledir.

Sünneti Gayrimüekkede Olan Namazlar
Bu namazlarda, diğer dört rekâtlı sünnetlerden farklı olarak birinci oturuşta Tahiyyat duasından sonra Salli ve Barik duaları da okunur. Üçüncü rekâtta da diğer namazlardan farklı olarak önce Sübhaneke duası, sonra euzübesmele okunur. İkindi ve yatsı namazlarının ilk sünnetleri böyledir.

Vitir Namazı: Yatsı namazından sonra kılınan üç rekâtlık namazdır. Bu namazın son rekâtında ayaktayken zammısure okunduktan sonra eller kaldırılarak tekbir alınır ve Kunut duaları okunur.

Cuma Namazı: Esir olmayan, yolcu olmayan ve sağlıklı olan bütün Müslüman erkeklere farz olan bu namaz, öğle namazının vaktinde ve cemaatle kılınır. Cuma namazının ilk sünneti, öğle namazının ilk sünneti gibi kılınır. Daha sonra farz hükmündeki hutbe okunur. Hutbenin ardından müezzin kamet getirir ve kametten sonra imam cemaate iki rekâtlık farz namazı kıldırır. Farzdan sonra da dört rekâtlık sünnet kılınarak namaz tamamlanır.[42]

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu sizin için çok daha hayırlıdır. Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz." (Cuma suresi, 9-10. ayetler.)

Bayram Namazı: Bayramlar, Müslümanların bir araya gelip kaynaştıkları önemli zamanlardır. Bayram namazında Müslümanlar cemaat hâlinde Rab'lerinin huzuruna çıkarak kendilerine verilen nimetlerin şükrünü eda eder. Bayram namazının iki rekâtlık diğer namazlardan farkı, her rekâtta üçer kere daha tekbir alınmasıdır. Bu namaz, ilk rekâtta Sübhaneke duasından sonra üç defa, ikinci rekâtta da zammısureden sonra üç defa tekbir getirilerek kılınır.[43]

Cenaze Namazı: Bir Müslüman vefat ettiğinde onun cenazesini kaldırmak, diğer Müslümanlar üzerinde bir yükümlülüktür. Cenaze yıkandıktan ve kefenlendikten sonra kılınan cenaze namazı, şu şekilde eda edilir: Önce niyet edilip tekbir alınır ve eller bağlanır. Sübhaneke duası okunduktan sonra eller kaldırılmadan tekrar tekbir alınarak Salli ve Barik duaları okunur. Ardından üçüncü defa tekbir alınarak

cenaze duası okunur. Bu duayı bilmeyenler Rabbena veya Kunut dualarını, bunları da bilmiyorlarsa Fatiha suresini okurlar. Son olarak yeniden tekbir alınır ve selam verilerek namaz tamamlanır.[44]

Grafik Bilgi 3.10
Namaz rekâtları

NAMAZLAR	Sabah	Öğle	İkindi	Akşam	Yatsı	Vitir	Cuma	Bayram
İlk sünnet	2	4	4	-	4	-	4	-
Farz	2	4	4	3	4	-	2	-
Son sünnet	-	2	-	2	2	-	4	-
Vacip	-	-	-	-	-	3	-	2
Toplam rekât	4	10	8	5	10	3	10	2

Etkinlik-5

20 dk.

Adı	*Dinin Direği, Ruhun Dinginliği Namaz*
Amaç	*Temel ibadetleri özellikleri ve aralarındaki ilişki bakımından sınıflandırabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki şiiri okuyarak ve karekodda verilen videoyu izleyerek soruları cevaplayınız.*

Yeryüzü bana mescit kılındı
Ant verdim toprak şahit tutuldu
Her sabah her öğle her akşam
İkindiyle yıkanarak yatsıyla donanarak
Seslerden bir sesle fırınlanıp
Sularla polatlanan benim.
(Türkiye Yazarlar Birliği, *Erdem Bayazıt Kitabı*, 172.)

"Dinin direği, müminin miracıdır namaz" isimli videoya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

1. *Bu şiirde hüküm olarak namazın çeşitlerinden ve hazırlık şartlarından hangilerine yer verilmiştir?*
2. *Bu şiir ve kısa filmde namazın bireysel ve toplumsal faydalarından hangilerine değinilmiştir?*
3. *Namazın sizin için ifade ettiği anlamı açıklayınız.*
4. *"Ey iman edenler! Sabır ve namazla yardım dileyin. Şüphesiz Allah sabredenlerin yanındadır."* (Bakara suresi, 153. ayet.) *ayetine göre sabır ve namaz arasında nasıl bir bağ söz konusudur?*

Değerlendirme: *Bu şiir ve videoda namaz ibadetiyle ilgili hangi özellikler vurgulanmaktadır? Açıklayınız.*

....

....

....

"Oruç" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kötülüklere Kalkan Olan Oruç

Kur'an-ı Kerim'de savm ve sıyam kelimeleriyle ifade edilen oruç, sözlükte "uzak durma, kaçınma, kendini tutma" anlamlarına gelir.[45] Orucun dinî terim olarak anlamı ise "tan yerinin ağarmasından güneşin batışına, yani iftar vaktine kadar Allah (cc) rızası için yemekten, içmekten ve nefsani arzulardan uzak durmak" demektir.[46]

İslam'ın temel şartlarından biri olan ramazan orucu, Hicret'in ikinci yılında indirilen şu ayetle farz kılınmıştır: **"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı."**[47]

Sahur: Oruca hazırlanmak için imsak vaktinden önce yenen yemektir. Kur'an'da Müslümanların imsak vaktine kadar yiyip içebileceği belirtilmiş, Hz. Peygamber de *"Sahur yapınız, zira sahurda bolluk ve bereket vardır."* (Buhari, Savm 20; Müslim, Sıyam 45.) hadisi ile Müslümanları sahur yemeği yemeye teşvik etmiştir.

İmsak: Tan yerinin ağarmasıyla orucun başladığını haber veren vakittir.

İftar: Güneşin batmasıyla birlikte orucun tamamlandığını ve yiyip içmeye başlanabileceğini bildiren vakittir. Hz. Peygamber "(...) Müminin iki sevinci vardır: Birisi iftar vaktinde orucunu açtığı andaki sevinci, diğeri Rabb'ine kavuştuğu zaman orucunun (mükâfatından kaynaklanan) sevincidir." buyurmuştur. *(Müslim, Sıyam, 163.)*

Teravih Namazı: Ramazan ayında yatsı namazından sonra kılınan yirmi rekâtlık namazdır. İki veya dört rekâtta bir selam verilerek kılınan bu namaz, erkek ve kadınlar için sünnetimüekkede hükmündedir.

Fıtır Sadakası: Ramazan ayının sonuna yetişen Müslümanların, kendileri ve bakmakla yükümlü oldukları kişiler için verdikleri sadakadır. Fitre adı da verilen bu sadaka vacip hükmündedir ve bayram namazı öncesine kadar verilmelidir.

Grafik Bilgi 3.11
Ramazan ve oruçla ilgili kavramlar

İftar Duası

اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ

(Ebu Davud, Sıyâm, 22.)

Allahümme leke sumtu ve alâ rızkıke eftartü.

Anlamı

Allah'ım! Senin rızan için oruç tuttum ve senin rızkınla orucumu açtım.

Grafik Bilgi 3.12
İftar duası metin ve anlamı

Etkinlik-6

15 dk.

Adı	*Düşün-Eşleş-Paylaş*
Amaç	*Oruç ibadetiyle ilgili sorumluluk ölçütlerini açıklayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki soruyu okuyarak etkinliği yapınız.*

Yüce Allah, insana taşıyamayacağı sorumluluklar yüklememiş ve zorluklar karşısında çeşitli kolaylıklar sağlamıştır. Bu bilgiden hareketle bir insanın oruç tutmamasını mübah kılacak mazeretlerin neler olabileceği hakkında fikir yürütünüz.

Düşün
Düşündüğünüz mazeretlerden üçünü gerekçeleriyle birlikte aşağıya yazınız.
1.
2.
3.

Eşleş
Yazdığınız mazeretleri başka bir arkadaşınızın yazdıklarıyla karşılaştırınız ve eşleşmeyen maddeleri aşağıya yazınız.
1.
2.
3.

Paylaş
Yazdığınız ortak mazeretlerinizi diğer arkadaşlarınızla paylaşınız ve onların mazeretlerini dinledikten sonra kendi eksiklerinizi aşağıya yazınız.
1.
2.
3.

Değerlendirme

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen akran değerlendirme formunu doldurunuz.

mübah

Oruç; akıl sahibi olan ve ergenlik çağına giren her Müslüman için farzdır. Bu özellikleri taşıyan bir Müslüman'ın oruç tutmak için ayrıca sağlıklı olması ve yolcu olmaması gerekir. Hastalık ya da yolculuk nedeniyle tutulamayan oruçlar, mazeret ortadan kalktıktan sonra kaza edilir. Yaşlılar ve iyileşme umudu olmayan hastalar ise tutamadıkları gün sayısınca fidye verir *(Görsel 3.6).* Hastalar ve yaşlılar dışında oruç tutmaması ***mübah*** kılınan kimseler şunlardır:

- Hamile olan ya da çocuk emziren kadınlar
- Yolcular
- Açlık ve susuzluk nedeniyle beden ya da ruh sağlığının bozulmasından endişe eden kimseler
- Ağır işlerde çalıştığı için aç ve susuz kalmaya dayanamayan kimseler[48]

Görsel 3.6
Dinen geçerli bir sebepten dolayı yerine getirilemeyen ya da eksik kalan ibadetler için verilen mal veya paraya fidye denir. Oruç ibadetinin fidyesi, her oruç için bir fakirin karnını doyurmak ya da bir fakire karnını doyurabileceği miktarda para vermektir.

"Kötülüklere Kalkan Olan Oruç" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

İslam'ın temel ibadetlerinden olan oruç, bedensel ihtiyaçların kısıtlanmasıyla yapılır. Tutulan orucun geçerli olması için kişinin niyet etmesi ve imsak vaktinden iftar vaktine kadar orucu bozan durumlardan kaçınması gerekir. Niyet, bütün oruç türlerinde öncelikli şartlardan biridir.

Oruç Çeşitleri

Farz Oruç: Ramazan ayında tutulan oruçtur. Mazeretli ya da mazeretsiz olarak terk edilen bu orucun kaza edilmesi de farz kılınmıştır. Ramazan orucunu bilinçli bozan kişilerin bir günü kaza altmış günü de kefaret (ceza) olmak üzere aralıksız altmış bir gün oruç tutması gerekir.

Vacip Oruç: Bir dileğinin gerçekleşmesi durumunda oruç tutmak için Allah'a (cc) söz veren kişinin tutması gereken oruçtur. Ayrıca ramazan ayı dışında tutulan nafile bir oruç bilerek bozulduğunda da bu orucun kaza edilmesi vacip hükmündedir.

Nafile Oruç: Farz ve vacip oruçlar dışında sevap işlemek ve Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için tutulan oruçtur. Mübah olan tüm günlerde nafile oruç tutulabilir.

Grafik Bilgi 3.13
Oruç çeşitleri

Hz. Peygamber; farz olan ramazan orucu dışında şevval ayının altı günü, pazartesi ve perşembe günleri, kamerî takvime göre her ayın 13, 14 ve 15. günleri, zilhicce ayının ilk 9 günü sıklıkla oruç tutmuş; Müslümanlara da bu günlerde oruç tutmayı tavsiye etmiştir. Ramazan Bayramı'nın birinci günü, Kurban Bayramı'nın dört günü, muharrem ayının onuncu günü ve sadece cuma ile cumartesi günleri oruç tutmak ise dinen ***mekruh*** kabul edilmiştir.

Mekruh
Yapılması kesin olmayan delillerle yasaklanmış söz ve davranışlardır. Tahrimen (harama yakın) ve tenzihen (helale yakın) mekruh olarak ikiye ayrılır. (Serinsu vd., "mekruh", 289.)

Etkinlik-7

10 dk.

Adı	*Oruç Çeşitleri*
Amaç	*Oruç ibadetinin hükümlerini sınıflandırabilme*
Malzemeler	*Renkli kartlar*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.*

1. *A3 boyutunda üç farklı kâğıda sırasıyla "Farz", "Vacip", "Nafile" yazınız.*
2. *Bir öğrencinin aşağıdaki ayet ve ifadeleri okumasını sağlayınız.*
   - *Ramazan ayı dışında sevap kazanmak için tutulan oruç*
   - *"Oruç, sayılı günlerdedir. (...)" (Bakara suresi, 184. ayet.)*
   - *Geçerli bir mazereti olmadan nafile orucunu bozan kişinin tutması gereken oruç*
   - *Sınavdan yüksek not alırsa oruç tutmak için söz veren kişinin tutması gereken oruç*
   - *Ramazan ayında tutulan oruç*
3. *Okunan ayet ve ifadelerin hangi oruç çeşidiyle ilgili olduğunu belirleyiniz ve ilgili kartı yukarı kaldırınız.*
4. *Bu kartı seçme nedeninizi arkadaşlarınızla tartışarak ulaştığınız ortak kararı tablo üzerinde işaretleyiniz.*

Değerlendirme: *Etkinlik sonunda aşağıdaki tabloyu doldurarak sınıf panosuna asınız.*

İfadeler	Farz	Vacip	Nafile
Ramazan ayı dışında sevap kazanmak için tutulan oruç			
"Oruç, sayılı günlerdedir. (...)" (Bakara suresi, 184. ayet.)			
Geçerli bir mazereti olmadan nafile orucunu bozan kişinin tutması gereken oruç			
Sınavdan yüksek not alırsa oruç tutmak için söz veren kişinin tutması gereken oruç			
Ramazan ayında tutulan oruç			

Oruç Tutmanın Faydalarından Bazıları

- İnsana, Allah'a (cc) teslim olması gerektiği ve diğer varlıklardan daha değerli olduğu bilincini kazandırır.
- İnsana maddi çıkarlardan sıyrılması ve zorluklar karşısında sabretmesi gerektiğini hatırlatır.
- İnsana sahip olduğu bedensel ve ruhsal donanımları daha dengeli bir şekilde kullanmayı öğretir.
- İnsanın ruhunu ve bedenini terbiye ederek kötü istek ve arzulardan arındırır.
- İnsanın iradesini güçlendirerek kötü iş ve davranışlardan uzaklaştırır.
- İnsana nimetlerin asıl sahibini hatırlatır ve bunların gerçek değerini gösterir.
- İnsanın Allah'a (cc) ve başka insanlara karşı taşıması gereken sorumlulukları hatırlatır.
- İnsanın ruh ve beden sağlığının iyileşmesine katkı sağlar.

Grafik Bilgi 3.14
Orucun bazı faydaları

Etkinlik-8

 20 dk.

Adı	*Oruç Kalkandır*
Amaç	*Orucun faydalarıyla ilgili çıkarım yapabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki hadisleri okuyarak ve uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

- *"Oruç sabrın yarısıdır."* (İbni Mace, Sıyam, 44.)
- *"Aziz ve celil olan Allah, 'İnsanın oruç dışındaki her ameli kendisi içindir. Ama oruç benim içindir, onun mükâfatını da ben vereceğim.' buyurmuştur. Oruç kalkandır. Oruç tuttuğunuz gün kötü söz söylemeyin ve kavga etmeyin. Eğer size kötü söz söyleyen ya da sataşan biri olursa ona 'Ben oruçluyum.' deyin. Muhammed'in canı kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki oruçlu bir insanın ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha güzeldir. Oruçlu bir insanın rahatlayacağı iki an vardır: Biri iftar ettiği zaman, diğeri de orucunun sevabıyla Rabb'ine kavuştuğu andır."* (Buhari, Savm, 9; Müslim, Sıyam, 163.)
- *"Oruç tutunuz ki sıhhat bulasınız."* (Buhari, Savm, 9.)

1. *Beşer kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Oruç hakkındaki bilgilerinizi grup arkadaşlarınızla paylaşınız.*
3. *Verilen hadislerden yararlanarak orucun bireysel ve toplumsal faydalarını maddeler hâlinde yazınız. Bu aşamada bütün grup üyelerinin fikir belirtmesini sağlayınız ve birbirinizin fikirlerini not alınız.*
4. *Sınıflandırdığınız maddeleri diğer gruplarla paylaşınız. Benzer maddelerin başına işaret koyunuz ve diğer grupların belirttiği farklı maddeleri listenize ekleyiniz.*

Değerlendirme: *Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız.*

Oruç kalkandır. Çünkü ....

....

Bir insanın yeme içme imkânı olmasına rağmen sadece Allah (cc) rızasını gözeterek bunlardan uzak durması, onun sabrını ve iradesini gösterir.[49] Oruç, Allah (cc) ile kul arasında bir ibadettir. Kişi, oruç tutup tutmadığını başkalarına gösteremez. Bu nedenle her oruçlunun kendi kendini denetlemesi söz konusudur.

İnsan, orucu sadece midesiyle değil tüm bedeniyle birlikte tutmalıdır. Aksi takdirde sadece aç kalmış ve bu ibadetin manasını kavrayamamış olur. Oruç ibadeti bilinçli ve farkında olunarak yapılırsa insanı kötü alışkanlıklardan uzaklaştıran ve iyi huylar kazandıran bir ibadettir.

Gerçek manada oruç tutan bir insan dilini yalandan, gıybetten, kötü sözlerden korur; hırs, kıskançlık gibi kötü duygulardan kalbini arındırır ve yanlış bir davranışla karşı karşıya kaldığında sabır gösterir. Oruç tutarken kısa süreliğine de olsa dünya nimetlerinden uzak duran insan, bu nimetlerden mahrum kalan diğer insanların hâlini anlar. Ayrıca kendisine bahşedilen nimetler için ne kadar şükrettiğini de sorgulama fırsatı bulur. Böylece sabır, şükür ve isyan arasında nerede durduğunun farkına varır. Bu nedenle ramazan ayı, insanın kendi iç dünyasına yöneldiği ve daha fazla tefekkür etme imkânı bulduğu bir zaman dilimidir.[50] Oruç sayesinde insan; yaratıcısına, diğer canlılara ve evrene karşı taşıdığı sorumlulukları hatırlar ve bu sorumlulukları yerine getirmek için harekete geçer.[51]

“Gece, sahurda, evlerin ışıkları bir bir yanınca, şehir, bir şölen hazırlığındaymışçasına uyanır. Oruçla gelen ruhların uyanışı da tıpkı sahurdaki ışıkların bir yanışı gibi, biri yanınca öbürünü de çağırmış gibi bir şölendir. Oruç, ruhların şölenidir.” (Karakoç, Samanyolunda Ziyafet, 49.)

Paylaşma ve Yardımlaşma: Zekât

Sözlükte “artma, temizleme, bereket” anlamlarına gelen zekât kelimesi, terim olarak “Kur’an’da belirtilen sınıflara sarf edilmek üzere dinen zengin sayılan Müslümanların malından alınan pay” şeklinde açıklanır.[52] İslam’ın temel esaslarından biri olan ve mal ile yapılan zekât ibadeti, Hicret’in ikinci yılında farz kılınmıştır.

Zekât, Kur’an’da namaz ibadetiyle birlikte zikredilmiştir.[53] Bu ibadet aracılığıyla insanlara sahip oldukları malın gerçek sahibinin Allah (cc) olduğu hatırlatılmış ve zenginlerin mallarında fakirlerin de hakkı olduğu bildirilmiştir.[54]

İslam’da zenginlik ölçüsü, nisap kavramıyla ifade edilir. Nisap miktarı mala sahip olan Müslümanlar dinen zengin sayılırlar ve mallarının zekâtını vermekle yükümlüdürler. Bu ibadetin geçerli olması için malın zekât niyetiyle verilmesi gerekir.[55]

Zenginlik (Nisap) Ölçütleri

- *Altın: 80, 18 gram (1/40- %2,5)*
- *Para, döviz, kira geliri, maaş, ücret ve kazançlar ile ticarî gelirler: 80,18 gram altın değeri (1/40- %2,5)*
- *Gümüş: 561,2 gram (1/40- %2,5)*
- *Deve: 5 deve için bir koyun veya keçi*
- *Sığır ve manda: 1/30*
- *Koyun ve keçi: 1/40 veya 40-120 arası için 1 koyun veya keçi*
- *Toprak ürünleri: Toprak kendiliğinden sulanıyorsa mahsülün 1/10’u, para harcanarak sulanıyorsa 1/20’si*

Zekât Verilen Malla İlgili Şartlar

- Kişinin tam mülkiyetinde olması
- Değer kazanabilir nitelikte olması
- Temel ihtiyaçların dışında olması
- Sahip olunan tarihten sonra üzerinden bir kamerî yıl (354 gün) geçmiş olması
- Sahip olunan malın nisap miktarına ulaşmış olması

Zekât Veren Kişide Bulunması Gereken Şartlar

- Müslüman olmak
- Akıl sahibi olmak
- Ergenlik çağına ulaşmış olmak
- Hür olmak
- Zengin olmak

Grafik Bilgi 3.15
Zekâtın şartları

Etkinlik-9

Adı	*Zekât Bilinci*
Amaç	*Zekât ibadetini yerine getirirken dikkat edilmesi gereken hususları belirleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki ayetleri okuyarak ve uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde malını insanlara gösteriş yapmak için harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkarmayın. O kimsenin misali, üzerinde toprak bulunan düzgün ve yalçın bir kayadır; kayanın üzerine şiddetli bir yağmur yağmış, onu çıplak hâlde bırakmıştır. Bu gibilerin kazandıkları hiçbir şeyden istifadeleri olmaz ve Allah, inkârcı topluluğa hidayet vermez." (Bakara suresi, 264. ayet.)

1. *En az altışar kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Aşağıdaki soruları grup arkadaşlarınızla birlikte cevaplayınız.*
   - *Zekât verirken dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?*
   - *Bu hususlara dikkat etmeyen kişilerin durumunun ayette kaya örneği ile anlatılmasının sebebi ne olabilir?*
3. *Verdiğiniz cevapları diğer gruplarla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Etkinlik sonunda zekât vermenin önemiyle ilgili bir slogan hazırlayınız.*

müellefeikulub

Tevbe suresinin 60. ayetine göre zekât verilebilecek kişiler şunlardır: Fakirler, miskinler, zekât memurları, ***müellefeikulub***, köleler, borçlular, Allah (cc) yolunda cihat edenler ve yolda kalmışlar. Anne babaya, eş ve çocuklara, iman etmeyenlere, zenginlere zekât verilmez. Bununla birlikte çocuklara ve akıl hastalarına velileri aracılığıyla zekât verilmesi de uygun görülmüştür.[56]

Zekâtın Bireysel ve Toplumsal Faydalarından Bazıları

- İnsana malın gerçek sahibinin Allah (cc) olduğunu ve O'na şükretmesi gerektiğini hatırlatır.
- İnsanın cimrilik, bencillik, mal hırsı gibi kötü huylardan arınmasını sağlar.
- İnsanlar arasındaki paylaşma ve yardımlaşma bilincini güçlendirir.
- İnsanlara sahip oldukları mallar üzerinde başkalarının da hakkı olduğunu öğretir.
- İnsanları zekât verecek duruma gelmeye, çalışıp üretmeye ve kazanmaya teşvik eder.
- Servetin belli kişilerin elinde toplanmasını engelleyerek sosyal dengenin korunmasına katkı sağlar.

Grafik Bilgi 3.16
Zekât vermenin faydalarından bazıları

Etkinlik-10

15 dk.

Adı	*Zekât Berekettir*
Amaç	*Zekât hakkında edinilen bilgilerden hareketle değerlendirme yapabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki metni okuyarak ve uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.*

İslam, bir Müslüman'ın sadece kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu ailesinin maddi ihtiyaçlarını karşılamasını yeterli görmez; muhtaç durumdaki diğer insanlara da yardım edilmesini ister. Bu nedenle her mümin, başkalarına karşı da sorumludur; gönüllülük çerçevesinde yardım edebileceği gibi zorunlu olarak, bir başka deyişle zekât vererek de maddi zorluk içindekilerin yardımına koşar.Toplum, fakirlik veya benzeri nedenlerle sıkıntıya düşenlerin ihtiyacını gidermek için harekete geçmelidir. Zekât ibadeti, malı bereketlendirir ve sosyal dengeyi koruyarak zenginler ile fakirler arasındaki gelir farkının azalmasına katkıda bulunur. Böylece toplumun farklı kesimleri arasında gönül bağı kurulmuş olur. Maddi sıkıntı çekenlerin desteklenmesi, toplumsal barışı ve kaynaşmayı beraberinde getirir. Zekât ibadeti toplumsal dayanışmaya, muhtaçların gözetilmesine ve fakirlik probleminin çözümüne katkı sağlar.

1. *Beşer kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Grup arkadaşlarınızla birlikte aşağıda verilen soruları cevaplayınız. Bu sırada tüm grup üyelerinin fikir belirtmesini sağlayınız.*
   - *Bu metne göre zekât ibadetinin farz kılınmasının sebepleri neler olabilir?*

     ....

     ....

   - *Bu metinden hareketle zekât ibadetinin yerine getirilmediği toplumlarda ne gibi ahlaki ve ekonomik problemler yaşanabilir?*

     ....

     ....

Değerlendirme: *Verdiğiniz cevaplardan yola çıkarak zekâtın toplumsal önemini anlatan bir metin yazınız.*

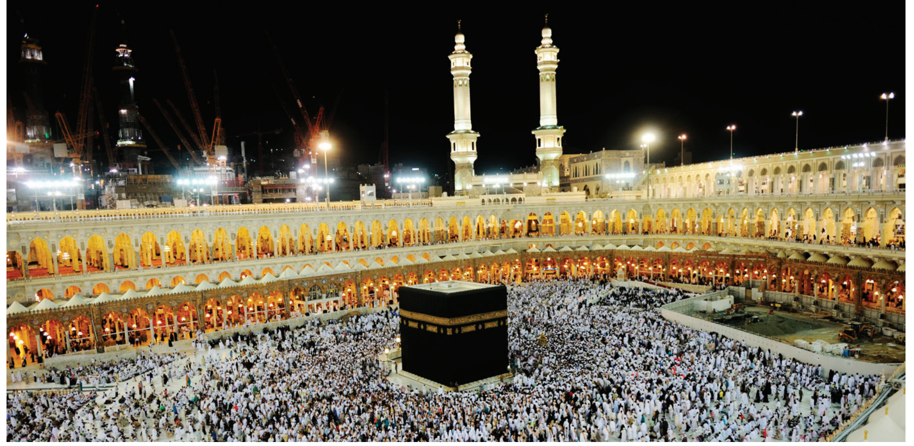
Öğrenme Günlüğü

Ad Soyad:	**Tarih:**
Zekât ibadetiyle ilgili aşağıda verilen öğrenme günlüğünü doldurunuz.	
Hangi yeni bilgileri edindim?	
Öğrendiklerim beni nasıl ve neden etkiledi?	
Öğrendiklerimden sonra hayatımda neleri değiştireceğim?	

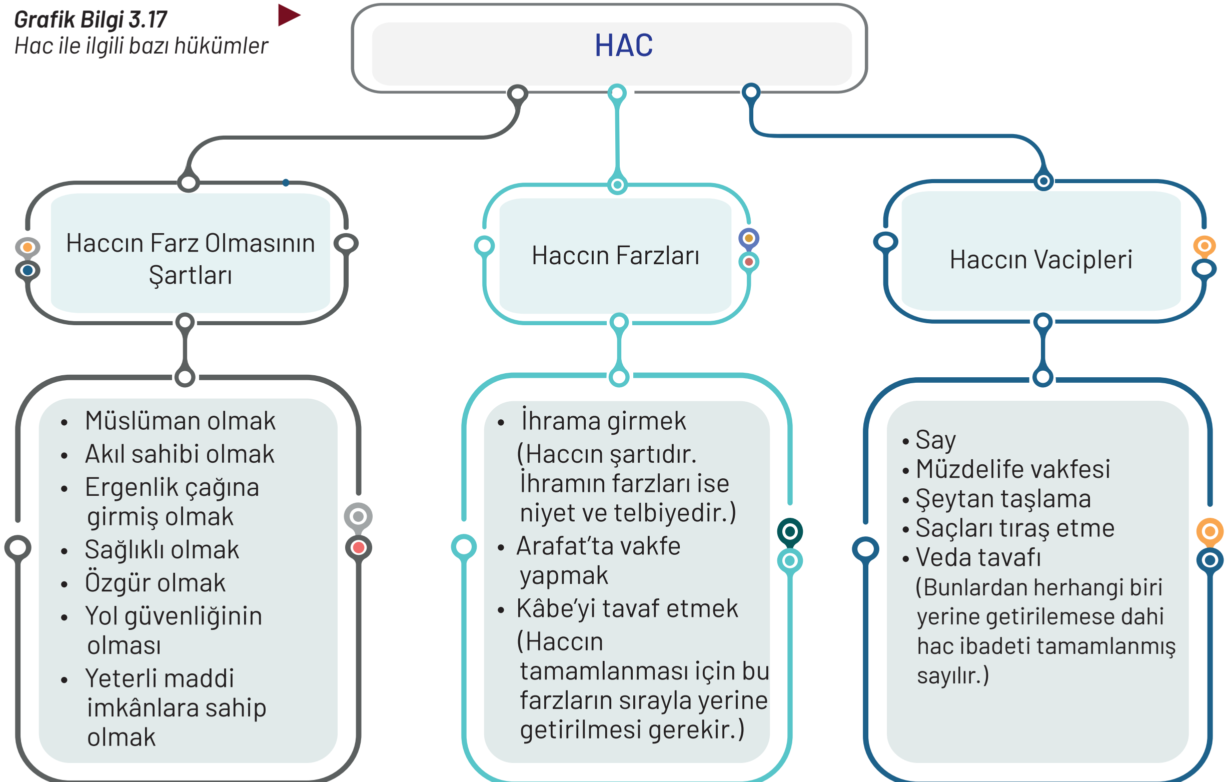
Allah'ın Evinde Misafirlik: Hac ve Umre

Hac, Mekke'de bulunan Kâbe'yi ve etrafındaki kutsal mekânları belirli bir zaman dilimi içinde usulüne uygun bir şekilde ziyaret etmek ve orada yapılması gereken belli davranışları yerine getirmektir. Bu ibadeti yerine getiren kişilere ise hacı denir *(Görsel 3.7)*.[57] Hac, hem mal hem de bedenle yapılan bir ibadet olup İslam'ın beş esasından biridir. Hicret'in dokuzuncu yılında indirilen **"Orada apaçık deliller, İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Gitmeye gücü yetenin o evi ziyaret etmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki Allah hiçbir şeye muhtaç değildir."**[58] ayetiyle farz kılınan bu ibadeti, hac yükümlülüğü taşıyan her Müslüman'ın bir kez yerine getirmesi zorunludur.[59] Bir kişinin hac ibadetiyle yükümlü olması için bazı şartları taşıması gerekir.

Görsel 3.7
"Hac ve umre yapanlar Allah'ın misafiridirler. O'na dua ederlerse dualarını kabul eder, O'ndan bağışlanma dilerlerse bağışlar." (İbni Mace, Menasik, 5.)

Grafik Bilgi 3.17
Hac ile ilgili bazı hükümler

İhram, hac veya umre yapmaya niyet eden kimsenin, diğer zamanlarda helal olan bazı davranışları hac veya umre süresince yapmaktan kaçınması demektir. İhram, haccın şartlarındandır. İhramın niyet ve telbiye olmak üzere iki rüknü vardır. İhrama mikat (ihrama girme yeri) sınırına ulaşmadan girmek gerekir. İhram süresince tıraş olmak, tırnak kesmek, güzel koku sürmek, süslenmek, cinsî münasebette bulunmak ve avlanmak yasaktır. Bu yasaklar niyet ve telbiyeden sonra başlar.[60]

Grafik Bilgi 3.18
Telbiye, okunuşu ve anlamı

Telbiye

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لاَ شَرِيكَ لَكَ

Lebbeyk Allahümme lebbeyk. Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk. İnnel hamde venni'mete leke velmülk. Lâ şerîke lek.

Anlamı
Davetine sözüm ve özümle geldim Allah'ım, emrin baş üstüne! (Üç kez tekrarlanır.) Senin ortağın yoktur. Emrin baş üstüne! Hamt senin, nimet senin, mülk de senindir.

Yandaki karekod üzerinden telbiyenin okunuşunu dinleyebilirsiniz.

Haccın Yapılışı

Hac ibadetini yerine getirecek kişilerin öncelikle niyet ederek ihrama girmesi ve telbiye getirmesi gerekir. Haccın ilk rüknü Arafat vakfesidir. Arafat, Mekke'nin yaklaşık 21 km. doğusunda, Tâif dağ yolu üzerinde bulunan ve Harem sınırları dışında kalan bir bölgenin adıdır. Vakfe ise zilhicce ayının dokuzuncu gününde (Kurban Bayramı'nın arefesi) öğle vaktinden itibaren bayramın birinci günü şafak sökünceye kadar Arafat'ta beklemek demektir. Arafat vakfesini bu süre içinde yapmayan kimse hac ibadetini de yerine getirmemiş kabul edilir.[61]

"Hac, Arafat'tan ibarettir."
(Tirmizi, Tefsir, 3; Ebu Davud, Menasik, 57.)

Haccın ikinci rüknü ise Kâbe'yi tavaf etmektir. Hacerülesved'in bulunduğu köşeden başlayıp Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmeye tavaf denir. Her bir dönüşe şavt adı verilir ve yedi şavt bir tavaf eder.[62]

Grafik Bilgi 3.19
Tavaf çeşitleri

Kudüm tavafı	Hac için ihrama girenlerin yaptığı ilk tavaftır ve sünnet hükmündedir.
Ziyaret tavafı	Haccın rüknüdür ve farzdır. Bu tavaf yapılmadan hac tamamlanmış olmaz.
Veda tavafı	Mekke dışından gelmiş olanların, hac ibadetini yaptıktan sonra şehirden ayrılmadan önce yapmaları gereken son tavaftır. Bu tavafın hükmü vaciptir.

Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgilere yandaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

1. Hacca gidecek kişi hem gerekli hazırlıkları yapar hem de günahlarına tövbe eder. Üzerinde kul hakkı varsa bunların sahipleriyle görüşüp helalleşir ve borçlarını öder. Eş dost ve akrabaları ile vedalaşır.

2. Mekke'ye girmeden önce ihrama girilir. Hac yapmaya niyetlenen kişilerin Mekke güzergâhında mikat olarak belirlenen Zülhuleyfe, Cuhfe, Zâtüirk, Karmülmenâzil veya Yelemlem bölgelerinden birinde ihrama girmesi gerekir.

3. Tevriye günü (8 Zilhicce): Hac için gelen herkes sabah namazından itibaren Mina'ya ve Arafat'a gitmeye başlar. Arefe sabahına kadar Mina'da kalınır.

4. Arefe günü (9 Zilhicce): Arafat'a gidilir. Burada öğle vaktinde öğle ve ikindi namazları birleştirilerek kılınır (cemitakdim) ve Arafat vakfesi yapılır. Güneş battıktan sonra Müzdelife'ye geçilir ve yatsı vaktinde akşam ve yatsı namazları birleştirilerek kılınır (cemitehir). Bayram sabahına kadar burada istirahat ve ibadet edilir.

5. Kurban Bayramı'nın birinci günü (10 Zilhicce): Sabah Müzdelife vakfesi yapıldıktan sonra Mina'ya gidilir ve Akabe cemresine (büyük cemre) yedi adet taş atılarak şeytan taşlanır. Mina'da kurban kesildikten sonra tıraş olunarak ihramdan çıkılır ve ziyaret tavafı yapılır. Hac sayini yapmamış olanlar da sayini tamamlar.

6. Kurban Bayramı'nın son üç günü (11,12 ve 13 Zilhicce): Mina'da bulunan küçük ve orta cemre ile Akabe cemresine sırayla yedişer adet taş atılarak şeytan taşlanır. Son olarak veda haccı yapılarak hac ibadeti tamamlanır.

Grafik Bilgi 3.20
Haccın yapılışı [63]

Say: Safa ve Merve tepeleri arasında -Safa'dan başlamak üzere- yürüyerek dört gidiş üç geliş olmak üzere yedi defa gelip gitmektir. Tavaftan sonra yapılır ve Hz. İsmail'in annesi Hz. Hacer'in su aramak için bu iki tepe arasında gidip gelmesini sembolize eder.

Müzdelife vakfesi: Harem sınırları içinde kalan ve Arafat ile Mina arasında yer alan bölgeye Müzdelife adı verilir. Hac görevini yerine getirmek isteyen kişilerin arefeyi bayrama bağlayan geceyi burada geçirmesi sünnettir. Tan yerinin ağarmaya başlamasından güneşin doğuşuna kadar olan zaman aralığını burada geçirmek ise vaciptir.

Şeytan taşlama: Kurban Bayramı boyunca Müzdelife ile Mekke arasında bulunan ve Harem sınırları içinde yer alan Mina'daki küçük ve orta cemrelere ve büyük cemreye (Akabe cemresi) yedişer adet küçük taş atılmasıdır. Müzdelife vakfesinden sonra Mina'ya gidilir. Şeytan taşlanan günlerde geceleri Mina'da kalmak sünnettir. Şeytan taşlamadan sonra bayramın ilk üç günü içinde hacıların saçlarını tıraş etmesi veya kısaltması vaciptir.

Umre: İhramlı bir şekilde tavaf ve say yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkmaktır. Umrenin ihram ve tavaf olmak üzere iki farzı vardır. İhrama girmek şart, tavaf yapmak ise rükündür. Hz. Peygamber, umre ibadetinin faziletini ve önemini *"İki umre, aralarında işlenen günahlara kefarettir. (Allah tarafından) kabul gören haccın karşılığı ise ancak cennettir."*[64] sözleriyle dile getirmiştir.

"İslam'da Temel İbadetler" konusuyla ilgili e-içeriğe alttaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 3.21
Haccın bireysel ve toplumsal faydalarından bazıları

Haccın Bireysel ve Toplumsal Faydalarından Bazıları

- İnsana Allah'a (cc) yaklaşmanın ve Müslüman olmanın mutluluğunu yaşatır.
- İnsanın olumsuz duygulardan arınmasını ve günahlardan uzaklaşmasını sağlar.
- İhramlıyken bazı yasaklara uymak zorunda kalan insana nefsini terbiye etmeyi öğretir.
- Hac görevleri sırasında toplanan mahşerî kalabalık, insana ölümü ve ahiret gününü hatırlatır.
- Hac esnasında belli görevleri belli zamanlarda yerine getirmek, insana zaman ve mekânı doğru kullanma bilinci kazandırır.
- Hac görevleri yerine getirilirken bütün Müslümanların aynı kıyafetler içinde olması ve aynı amaç için toplanması, eşitlik ve kardeşlik duygularını güçlendirir.
- Peygamberlerin ve ailelerinin Allah'a (cc) teslimiyetini gösteren temsilî ibadetler, insanın manevi kökleriyle kurduğu bağı geliştirir.
- Irk, renk, dil, kültür, cinsiyet ayırımı olmaksızın tüm Müslümanların bir arada bulunması, İslam coğrafyasındaki ümmet bilincini ve aidiyet duygusunu sağlamlaştırır.

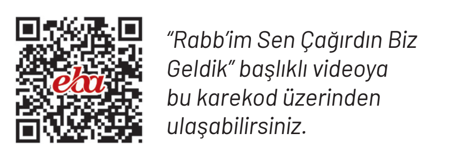
	Zamanı	Hükmü	Farzları	Farklılıkları
Hac	Şevval ve zilkade aylarının tamamı ile zilhicce ayının ilk on günü	Farzdır.	• İhram • Arafat vakfesi • Ziyaret tavafı	Mina'da şeytan taşlanır, Arafat ve Müzdelife vakfesi yapılır.
Umre	Arefe ve Kurban Bayramı günleri dışında her gün (Ramazan ayında yapılması daha faziletlidir.)	Sünnettir.	• İhram • Tavaf	Şeytan taşlanmaz, kurban kesilmez.

Grafik Bilgi 3.22
Hac ile umre arasındaki benzerlikler ve farklılıklar

Etkinlik-11 20 dk.

Adı	*Arındıran Misafirlik*
Amaç	*Hac ibadetini temel özellikleri, bireysel ve toplumsal faydaları açısından etiketleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki karekodda verilen videoyu izleyerek ve metni okuyarak soruları cevaplayınız.*

"Rabb'im Sen Çağırdın Biz Geldik" başlıklı videoya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Malcolm X, hac ile ilgili hissettiklerini şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Hacca gitmek, görüş açımı alabildiğine genişletmiştir: Bu gezi, yeni bir anlayış üfledi benim ruhuma. Kutsal Belde'de geçirdiğim iki hafta içerisinde, Amerika'da geçirdiğim otuzdokuz yıl boyunca hiç rastlamadığım şeylere tanık oldum. Bütün ırkları, bütün renkleri tanıdım; hem de gerçek bir kardeşlik anlayışı içerisinde! Tek bir yürek gibi çarpan! Tek bir beden gibi yaşayan! Tek bir varlık gibi ibadet eden!.."

(Haley, Malcolm X, 572.)

1. *İzlediğiniz video ve okuduğunuz metinde haccın hangi özellikleri vurgulanmıştır?*
2. *Çevrenizde hacca veya umreye gitmiş olan kimseler varsa onlarla konuşarak bu ziyaretlerin onlarda ne gibi duygular uyandırmış olduğunu arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Hac mekânları ve hac görevlerine dair sizi en çok etkileyen konularla ilgili duygu ve düşüncelerinizi anlatan kısa bir metin yazınız.*

Kulluk ve Samimiyet Beyanı: Kurban

"İbadetler" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sözlükte "yakınlık, birine yakın olmak için sunulan şey" anlamlarına gelen kurban kelimesi, terim olarak "Allah'a (cc) yaklaşmak ve O'na kulluk etmek amacıyla yılın belli vakitlerinde kesilen belli cinsten hayvan" demektir.[65] Kurban ibadeti, İslam ümmetinin Allah'a (cc) teslim oluşunun en önemli sembollerinden biridir *(Görsel 3.8)*. Kurban, Hicret'in ikinci senesinde Müslümanlara emredilmiştir. **"Onların (kurbanlıkların) ne etleri Allah'a ulaşır ne de kanları. O'na ulaşacak olan sadece sizin takvanızdır. (...)"**[66] ayetiyle kurban kesmekteki amacın Allah'a (cc) yakınlaşmak ve O'nun rızasını kazanmak olduğu vurgulanmıştır. Kurban etinin üçte biri ev halkına, üçte biri kurban kesemeyen kimselere, üçte biri ise zengin fakir ayrımı yapmadan akraba ve tanıdıklara dağıtılmalıdır.

Görsel 3.8
"Biz her ümmete kurban kesmeyi meşru kıldık ki kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanlar üzerine Allah'ın adını ansınlar. (...)"
(Hac suresi, 34. ayet.)

Kurban ibadetinin hükmü; Hanefi mezhebine göre vacip, diğer mezheplere göre sünnettir. Bir kişinin kurban kesmekle yükümlü olması için Müslüman olması, akıl sahibi olması, ergenliğe ulaşmış olması, yolcu olmaması ve belirli bir zenginliğe (nisap miktarına) sahip olması gerekir.

Kurban bayramının bir gün öncesi olan arefe gününün sabah namazından başlayıp bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar, farz namazlardan sonra teşrik tekbiri getirilir.

Kurban, Kurban Bayramı'nın ilk üç günü (zilhicce ayının 10, 11 ve 12. günleri) kesilebilir. Kurban olarak kesilecek hayvanlarda bazı özelliklerin bulunması gerekir *(Tablo 3.1).*[67]

Teşrik tekbiri: "Allâhu Ekber, Allâhu Ekber. Lâ ilâhe illâllâhu vallâhu ekber. Allâhu Ekber velillâhi'l-hamd."
Anlamı: "Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. Allah'tan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür. Bütün hamt ve övgüler Allah'adır."

Kurbanlık Hayvanlar	Kurbanlık Hayvanların Özellikleri		
Koyun ve keçi	1 kişi adına kurban edilir.	En az 1 yaşını doldurmuş olmalıdır.	Bütün kurbanlık hayvanların sağlıklı olması ve organ kusuru bulunmaması gerekir. Ayrıca kurban kesen kişi, kesim esnasında mutlaka Allah'ın (cc) adını anmalıdır.
Sığır ve manda	1 ila 7 kişi adına kurban edilebilir.	En az 2 yaşını doldurmuş olmalıdır.	
Deve	1 ila 7 kişi adına kurban edilebilir.	En az 5 yaşını doldurmuş olmalıdır.	

Tablo 3.1
Kurbanlık hayvanlar ve özellikleri

Kurban Çeşitleri

Adak Kurbanı: Bir dileğin gerçekleşmesi durumunda Allah'a (cc) verilen kurban kesme sözünü yerine getirmek için kesilen vacip hükmündeki kurbandır.

Akika Kurbanı: Bir çocuk dünyaya geldiğinde Allah'a (cc) şükretmek için kesilen sünnet hükmündeki kurbandır.

Hedy Kurbanı: Hac ve umre esnasında Kâbe'ye ve Harem bölgesine hediye etmek için kesilen kurbandır. Nafile ve vacip hükmünde olmak üzere iki çeşittir.

Şükür Kurbanı: Herhangi bir sebeple Allah'a (cc) şükretmek için kesilen kurbandır. Adakta bulunulmadığı sürece kesilmesi zorunlu değildir.

Udhiyye Kurbanı: Kurban Bayramı'nda ibadet amacıyla kesilen kurbandır. Uhdiye kurbanı Müslüman ve zengin olan kişiye vaciptir.

Ceza Kurbanı: Hac ve umrenin vaciplerinden birinin yerine getirilmemesi veya ihram yasaklarına uyulamaması durumunda kesilen vacip hükmündeki kurbandır.

Grafik Bilgi 3.23
Kurban çeşitleri

Kurban Kesmenin Bireysel ve Toplumsal Faydalarından Bazıları

- Kulun Allah'a (cc) yaklaşmasını ve O'nun rızasını kazanmasını sağlar.
- İnsanlar arasında yardımlaşma ve dayanışma bilincini güçlendirir.
- Kulun Allah'a (cc) karşı hissettiği şükrü artırır.
- İnsanlar arasındaki muhabbetin artmasına vesile olur.
- İnsanı cimrilikten ve dünya malına düşkünlükten alıkoyar.

Grafik Bilgi 3.24
Kurban ibadetinin faydalarından bazıları

Bir Müslüman, kurban ibadetini yerine getirerek Allah'ın (cc) emrine teslim olur. Allah'ın (cc), kendisi için kesilen kurbana ihtiyaç duymadığı bilincinden hareketle O'nun verdiği nimetleri O'nun rızası için kurban eder. Ayrıca Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in Allah'ın (cc) emrine nasıl itaat ettiğini hatırlar ve kendisinin de aynı itaate razı olduğunu gösterir.

Etkinlik-12

30 dk.

Adı	*Teslimiyetin Huzuru*
Amaç	*Kurban ibadetiyle ilgili edinilen bilgiler üzerinden çıkarım yapabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki ayetleri okuyarak ve uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

"(İbrahim) 'Rabb'im! Bana iyilerden olacak bir evlat ver!' (dedi.) Bunun üzerine kendisine akıllı ve iyi huylu bir erkek çocuğu olacağını müjdeledik. Çocuk, babasıyla beraber iş güç tutacak yaşa gelince babası ona, 'Yavrucuğum' dedi, 'Rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm. Düşün bakalım sen bu işe ne diyeceksin?' Dedi ki: 'Babacığım! Sana buyurulanı yap. İnşallah beni sabredenlerden biri olarak bulacaksın.' Her ikisi de (ilahi buyruğa) teslim olunca ve babası onu yüzüstü yatırınca 'Ey İbrahim!' diye ona seslendik, 'Tamam, rüyanı gerçekleştirmiş oldun.' İşte iyileri biz böyle ödüllendiririz. Bu, kesinlikle apaçık bir imtihandı. Biz, (oğlunun canına) bedel olarak ona iri bir kurbanlık verdik." (Saffat suresi, 100-107. ayetler.)

1. *Sınıf içinde üç istasyon ve üç grup oluşturunuz.*
2. *Birinci istasyonda verilen ayetlerin hangi konularla ilişkili olduğunu belirleyiniz.*
3. *İkinci istasyonda bu ayetlerden çıkardığınız mesajları günlük hayatınıza nasıl yansıtabileceğinizi arkadaşlarınızla tartışınız.*
4. *Üçüncü istasyonda kurban ibadetinin önemiyle ilgili bir slogan bulunuz.*
5. *Grubunuzla birlikte her istasyonda beşer dakika çalıştıktan sonra istasyon değiştirerek diğer görevlere devam ediniz.*
6. *Etkinlik sonunda her istasyonlarda yaptığınız çalışmaları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Değerlendirme

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen grup değerlendirme formunu doldurunuz.

Etkinlik-13

15 dk.

Adı	*İbadetleri Tanıma*
Amaç	*İbadetleri özellikleri ve ilişkileri bakımından sınıflandırabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Eşit sayıda kişiden oluşan beş gruba ayrılınız.*
2. *Temel ibadetleri gruplara paylaştırınız.*
3. *Her grubun derste öğrendikleri bilgilerden yararlanarak ibadeti özetlemesini sağlayınız.*

Değerlendirme: *Etkinlik sonunda aşağıdaki tabloyu doldurarak sınıf panosuna asınız.*

İbadetler	Zamanı	Hükmü	Farzları	Yapılışına Göre Çeşidi
Cuma Namazı				
Oruç				
Hac				
Umre				
Zekât				
Fitre				
Kurban				

Çıkış Kartı

	Aşağıdaki tablonun ilgili alanlarını doldurunuz.	
3	İbadetlerin bireysel faydalarıyla ilgili üç cümle yazınız.	1. 2. 3.
2	İbadetlerin toplumsal faydalarıyla ilgili iki cümle yazınız.	1. 2.
1	İbadetlerin temel özellikleriyle ilgili bir cümle yazınız.	1.

Kontrol Noktası-3

A. Aşağıdaki kutucuklarda İslam'ın temel ibadetleriyle ilgili bazı kavramlar verilmiştir. Kutucuklardaki harfleri ilgili soruların altına yazarak soruları cevaplayınız. Aynı harfi birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.

a akika	b fidye	c hac	ç iftitah tekbiri
d imsak	e istikbalikıble	f kadeiahire	g kıyam
ğ kurban	h nisap	ı oruç	i say
j secde	k tavaf	l telbiye	m zekât

1. Namaz ibadetiyle ilgili kavramlar hangileridir?

....

2. Safa ve Merve Tepeleri arasında yedi kez gidip gelmeyi ifade eden kavram hangisidir?

....

3. Zekât, hac, kurban, fıtır sadakası gibi ibadetlerle yükümlü olmak için gerekli zenginlik ölçütünü ifade eden kavram hangisidir?

....

4. Kurban ibadetiyle ilgili kavramlar hangileridir?

....

5. Vacip hükmünde olan ibadet hangisidir?

....

6. Hem beden hem malla yapılan ibadet hangisidir?

....

B. Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarında bırakılan boşluklara yazınız.

7. İslam'ın temel ibadetlerinden sorumlu olmanın şartları nelerdir?

....

....

8. "(...) Allah sizin için kolaylık istiyor, güçlük çekmenizi istemiyor. (...)" (Bakara suresi, 185. ayet.)

"Bu din kolaylık dinidir. Kim takatinin üstünde ibadet yapmaya kalkışırsa din karşısında aciz kalır, mağlup olur. Bunun için aşırıya kaçmayınız, dosdoğru yolu tutunuz ve salih amellerden alacağınız mükâfattan ötürü sevininiz." (Buhari, İman, 29.)

Bu ayet ve hadise göre ibadetler yerine getirilirken hangi ilkeler gözetilmelidir?

....

....

....

Performans Görevi

Amaç	*Temel ibadetleri özellik ve aralarındaki ilişkiler bakımından sınıflandırabilme*
Görev/Rol	*"İslam'daki temel ibadetler" konulu konferansta sunmak üzere bir konuşma metni hazırlayınız.*
Değerlendirme Ölçütleri	*• Doğruluk • Verileri inceleme • İlgi çekicilik • Özgünlük • Sunum yapma*
Ürün	*Konuşma metni*

Yönerge: *Bu performans görevini hazırlarken aşağıda verilen ilkelere uyunuz.*

1. *İslam'da temel ibadetler konusuyla ilgili performans görevinizin araştırmasını bir hafta içinde tamamlayınız.*
2. *Konuyla ilgili araştırmanızı güvenilir kaynaklar üzerinden yapınız.*
3. *Çalışmanızda kullandığınız kaynakların isimlerini belirtiniz.*
4. *Ulaştığınız bilgileri doğruluk ve geçerlilik ölçütlerine göre inceleyiniz.*
5. *Konunuzu hangi çerçevede ele alacağınızı belirleyiniz ve ele aldığınız konunun dışına çıkmayınız.*
6. *Konuyla ilgili inceleme, araştırma ve yorumlama aşamalarına özen gösteriniz.*
7. *Ulaştığınız bilgilerden yararlanarak konuşma metninizi hazırlayınız.*
8. *Konuşma metninizi açıklık, sadelik, içtenlik ve dinî kaynaklara uygunluk yönünden kontrol ediniz.*
9. *Hazırladığınız metni sınıf ortamında arkadaşlarınıza sununuz.*

Değerlendirme: *Yapılan çalışma aşağıdaki karekodda verilen bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir. Ayrıca öz değerlendirme formunu doldurarak çalışmanızla ilgili kendinizi değerlendiriniz.*

Yaptığınız çalışma yandaki karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Yaptığınız çalışmayı değerlendirmek için yandaki karekodda verilen öz değerlendirme formunu doldurunuz.

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

Zenginleştirme ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Destekleme ile ilgili e-içeriğe yandaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Bu bölümde farklı soru çeşitlerinden oluşan toplam 22 soru bulunmaktadır. Üniteyle ilgili daha fazla soruya bölüm sonundaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

A. Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarında bırakılan boşluklara yazınız.

1-3. soruları verilen kavramlar ve şekiller üzerinden cevaplayınız.

Aşağıda bazı ibadetlere ait kavramlar verilmiştir.

Kavramlar

fıtır sadakası-iftar-ihram-imsak-kıyam-nisap-rekat-sahur-say-secde-tavaf-telbiye-vakfe

I ....   II ....   III ....

1. **Kutucukların üzerindeki I, II ve III numaralı boşluklara kavramların ait olduğu ibadetin ismini yazınız.**
2. **Verilen kavramları ilişkili oldukları ibadetlere göre sınıflandırıp doğru şekilde kutucuklara yerleştiriniz.**
3. **Bu sınıflandırmanın dışında kalan ve kutucuklardan birine yerleştirilemeyen kavramın anlamını kısaca açıklayınız.**

....

....

....

4-6. soruları aşağıda verilen etkinlik metninden yararlanarak cevaplayınız.

Bir temel dinî bilgiler dersi öğretmeni, bu haftaki dersi işlerken istasyon tekniğini kullanmıştır. Öğrencileri üç gruba ayırmış ve üç istasyon belirlemiştir. Buna göre her grup; birinci istasyonda konuyla ilgili kavramları ve bu kavramların anlamlarını belirlemiş, ikinci istasyonda konunun içeriğini tespit etmiş, üçüncü istasyonda ise konuyla ilgili bir slogan oluşturmuştur. Aşağıda bu istasyonlardaki aşamalarla ilgili bazı ifadeler bulunmaktadır.

Birinci İstasyon: Nisap kavramı
İkinci İstasyon: Malla İlgili Şartlar

- Kişinin tam mülkiyetinde olması
- Değer kazanabilir nitelikte olması
- ----
- ----
- ----

Üçüncü İstasyon: Veren el alan elden üstündür.

4. **Verilen bilgilere göre dersin konusu nedir?**

....

....

5. **İkinci istasyonda bırakılan boşluklara ne yazılmalıdır?**

....

....

6. **Üçüncü istasyonda oluşturulan slogandan hareketle bu konu hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.**

....

....

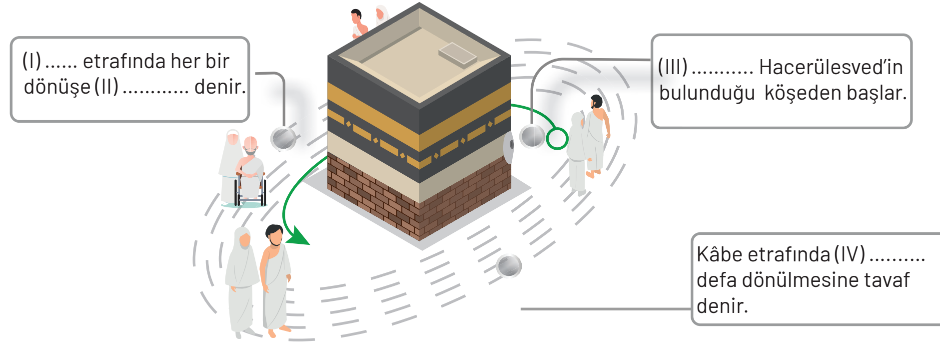

7. Hz. Peygamber, Muaz b. Cebel'i Yemen'e vali ve hâkim olarak gönderirken ona şu talimatı vermiştir: "Ey Muaz! Yemen halkını, öncelikle Allah'tan başka bir ilah olmadığını, benim de Allah'ın elçisi olduğumu bilmeye ve tanımaya davet et. Eğer bunu kabul ederlerse onlara beş vakit namazın farz kılındığını anlat. Bunu da kabul ederlerse Allah'ın kendilerine zekâtı farz kıldığını haber ver. Bu zekât, zenginlerden alınır ve yoksullara verilir." (Buhari, Zekât, 63.)

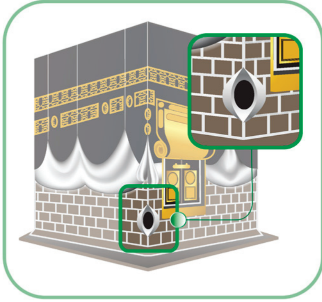
Bu hadiste zekâtın farz oluşunu gerektiren hangi durumlara değinilmiştir?

B. Aşağıdaki soruları verilen görsellere göre cevaplayınız.

8. **Aşağıdaki grafik bilgide bırakılan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.**

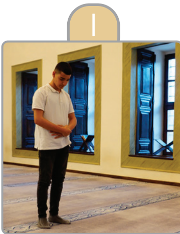

9. **Verilen görselde işaretlenen yerin ismini ve hac ibadetindeki yerini yazınız.**

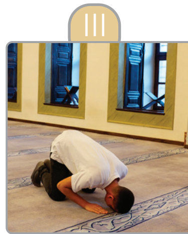

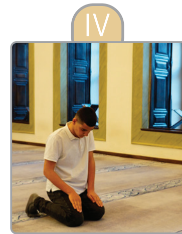
10-12. soruları aşağıdaki görsellere göre cevaplayınız.

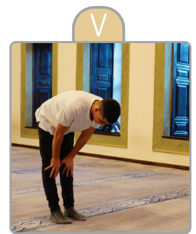
Aşağıda iki rekâtlık bir namazın kılınışıyla ilgili bazı görseller verilmiştir.

10. **Verilen görsellerin numaralarını namazın kılınışına uygun şekilde sıralayarak yazınız.**

11. **III numaralı görselde yapılan eylemin hükmünü belirterek bu eylemin nasıl yerine getirilmesi gerektiğini açıklayınız.**

12. **Verilen görsellerde yapılan eylemlerden hangilerinin cenaze namazında bulunmadığını belirtiniz.**

C. Aşağıdaki soruları verilen tablolara göre cevaplayınız.

13. Aşağıdaki tabloda bırakılan boşluklara zekâtla ilgili uygun kavram ve kelimeleri yazınız.

Zekât vermekle yükümlü olan kişiye ne denir?	(I) _ _ _ _
Ne kadar altını olan kişiye zekât farz olur?	(II) _ _ _ _
Zekât yükümlülüğünde esas alınan zenginlik ölçüsü anlamındaki terim nedir?	(III) _ _ _ _
(IV) _ _ _ _	561,2 gr oranında zekâta tabi olan mal nedir?
Toprak mahsüllerindeki zekât oranı nedir?	(V) _ _ _ _
(VI) _ _ _ _	1/30 oranında zekâta tabi olan mal nedir?

14. "Zekât vasıtasıyla muhtaç kişilerin temel ihtiyaçları karşılanır. Bu yönüyle zekât ibadeti toplumsal barışa ve dayanışmaya da büyük katkı sağlamaktadır. Zekât zengin ile fakir arasında gönül köprülerinin kurulmasına vesile olur. Hz. Peygamber'in 'Zekât, İslam'ın köprüsüdür.' hadisi de bu noktaya işaret etmektedir. Zekât vermek kişiyi kalben ve manen arındırır. Nitekim Tevbe suresi, 103. ayet şöyle buyrulmaktadır: 'Onların mallarından zekât al ki onları temizleyesin ve arındırasın. (...)' Zekât veren kimse Allah'ın (cc) kendisine bahşettiği malından infakta bulunmak suretiyle kulluk şuuruna kavuşur. Gönül incitmeden ifa edeceği bu ibadet sayesinde kişi içindeki mal sevgisini dizginler. Kişi zekât vermek suretiyle malın, mülkün ve servetin gerçek sahibinin Allah (cc) olduğu inancını pratiğe dökmüş olur. Zekât, veren açısından bir borç, alan açısından da bir haktır. Kur'an, müminlerin mallarında hem isteyebilen hem de istemekten utanan yoksul için belli bir hak olduğunu ifade etmektedir çünkü insan servet elde ederken içerisinde yaşadığı toplumun imkânlarını kullanır. Zekât sayesinde, toplum olarak elde edilen ve üretilen maddî değerlerin belirli kişilerin ellerinde toplanmasına engel olunur. Bu sayede sosyal adaletin sağlanması ve refahın geniş kitlelere yayılmasına katkıda bulunulur. Ayrıca bu sayede, ekonomik sıkıntı yaşayan kişiler, ihtiyaçlarını bir sömürü aracı olan faizli borca girmeden karşılama imkânı bulurlar."

(Genel ağdan / basından alınmıştır.)

Bu metinden yararlanarak zekâtın faydalarıyla ilgili aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Zekâtın Faydalarından Bazıları		
Zekât veren kişi açısından	Zekât alan kişi açısından	Toplumsal hayat açısından
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....

15. Aşağıda bazı tanımlar verilmiştir.

a. Doğan her çocuk için Allah'a (cc) şükür olarak kesilen kurban (...)

b. Ramazan ayında Müslümanların kendileri ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler için verdiği sadaka (...)

c. Hür, mukim ve sağlıklı bütün Müslüman erkeklere farz olan, öğle namazının vaktinde cemaatle kılınan namaz (...)

ç. Haccın ilk rüknü (...)

d. Farz yahut vacip derecesinde olmaksızın yapılması dinen istenen fiil anlamında fıkıh usulü terimi (...)

e. İbadet eden (...)

Bu tanımların karşılık geldiği kavramları aşağıdaki bulmaca üzerinde işaretleyiniz. Kavramları işaretlediğiniz satır ya da sütunun başındaki harf ya da rakamı tanımların sonundaki parantezlerin içine yazınız.

	a	b	c	ç	d	e	f	g	ğ	h	ı
I	A	E	U	Ü	D	U	V	O	A	L	Ş
II	F	I	T	I	R	Ü	N	S	B	M	C
III	G	Y	D	H	L	Y	E	R	C	O	P
IV	H	F	G	J	V	T	M	D	U	Ö	R
V	L	M	Ö	K	B	B	Ü	I	M	C	S
VI	A	V	I	T	A	K	İ	K	A	S	Ü
VII	B	N	O	Ş	R	Ü	P	İ	Y	Z	N
VIII	İ	A	R	Ç	A	F	A	S	İ	A	N
IX	D	E	V	K	F	T	N	Ö	E	B	E
X	E	V	Y	R	A	H	U	P	N	M	T
XI	S	C	K	M	T	J	I	Ş	R	Y	H

16-19. soruları verilen hadislere göre cevaplayınız.

Hadisler

I.	"Cennetin anahtarı namaz, namazın anahtarı ise abdesttir." (Tirmizi, Taharet, 1; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned*, 3/341.)
II.	Peygamberimizin eşi Hz. Aişe'den nakledildiğine göre Hz. Peygamber, gusül almaya ellerini yıkayarak başlardı. Ardından namaz abdesti gibi abdest alır ve parmaklarını suya daldırarak saçlarının diplerini ovalardı. Sonra elleriyle başının üzerine üç avuç su dökerdi. En sonunda da bütün bedeni üzerine su dökerdi. (Buhari, Gusül, 1.)
III.	"Temiz toprak, on sene boyunca su görmese bile, Müslüman'ın abdest suyu değerinde olur." (Nesai, Taharet, 203; Tirmizi, Taharet, 92.)

16. I numaralı hadisten hareketle abdestin manevi yönünü açıklayınız.

....

17. II numaralı hadiste açıklanan ibadeti ve bu ibadetin farzlarını yazınız.

....

18. III numaralı hadiste Hz. Peygamber hangi kavrama işaret etmiştir?

....

19. I, II ve III numaralı hadislerde açıklanan kavramların ortak özelliklerinden birini yazınız.

....

....

20. Müslümanların toplu olarak Medine'ye hicret etmesi, ensar ile muhacirlerin kardeş kılınması, birlikte ibadet etmek için bir mescit inşa edilmesi, ilahi huzurda bir araya toplanmak için ezan okunması, gibi uygulamalar, aslında İslam'ın toplumsal yönüne işaret ediyordu. Bütün ibadetlerde gördüğümüz bu birliktelik ve dayanışma duygusu sayesinde İslam kimliğiyle yoğrulmuş bir toplum kurmak ve Müslümanlara ümmet olma şuurunu kazandırmak amaçlanıyordu. Belli ki İslam, sadece yığınlardan oluşan kuru kalabalıklar değil; bilinçli ve aynı hedefleri paylaşan insanların oluşturduğu nitelikli bir toplum kurmayı hedefliyordu. Bu sebeple imandan sonra belki de en önemli ibadet olan namaza, bu şuurun yerleşeceği ve gelişeceği çok önemli bir unsur olarak "cemaatle kılınma" özelliği getirilmişti. Namaz için cami ve mescitlerde bir araya gelen Müslümanların oluşturduğu cemaatler; ortak his, ruh ve şuurun bedene büründüğü özel topluluklardır. Müminler, namaz vesilesiyle bir araya gelerek hem manevi gelişimlerini tamamlar hem de dirilmiş ve yenilenmiş olarak evlerine döner. Nitekim Hz. Peygamber de cemaatle kılınan namazın kişiye kazandırdığı güzellikleri şöyle ifade etmiştir: "Her kim namaz için güzelce abdest alır, sonra farz namazı kılmak için gider ve onu insanlarla veya cemaatle ya da mescitte kılarsa Allah o kimsenin günahlarını affeder. (bk. Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 2/190.)

Bu metin, aşağıdaki tabloda verilen ayet ve hadislerden hangileriyle desteklenebilir? İşaretleyiniz.

Hadisler		
	I.	"Bir kimse camiye gitme niyetiyle evinden çıktığında, attığı bir adımla kendisine bir sevap yazılır, diğer adımıyla bir günahı silinir." (Nesai, Mesacid, 14.)
	II.	"Sabır ve namazla Allah'tan yardım isteyin. Şüphesiz bunlar, Allah'a huşu ile boyun eğenlerden başkasına ağır gelir." (Bakara suresi, 45. ayet.)
	III.	"Gündüzün iki tarafında, gecenin de gündüze yakın saatlerinde namaz kılın. Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri yok eder. İşte bu, öğüt almak isteyenler için bir hatırlatmadır." (Hud suresi, 114. ayet.)
	IV.	"Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir." (Müslim, Mesacid, 249.)
	V.	"Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin." (Bakara suresi, 43. ayet.)
	IV.	"Aile fertlerine namazı emret, kendin de bunda kararlı ol. Senden rızık istemiyoruz, asıl biz seni rızıklandırıyoruz. Mutlu gelecek, günahlardan sakınanların olacaktır". (Taha suresi, 132. ayet.)

21. Akıllı telefonlarda kullanılan bir namaz uygulamasında abdestin nasıl alındığı anlatıldıktan sonra öğrenilen bilgileri pekiştirmek amacıyla boşluk doldurma soruları sorulmuştur. Uygulamayı kullanan bir kişi, boşlukları doldurduktan sonra bazı cevaplarının yanlış olduğuna dair dönüt almıştır. Aşağıda uygulamayı kullanan kişinin cevapları ve soruların yerleştirilme şekli verilmiştir.

Kullanıcının cevapları

1. Ağza su verilir.
2. Sağ kol dirseklerle beraber yıkanır.
3. Burna su verilir.
4. Niyet edilir.
5. Sol kol dirseklerle beraber yıkanır.
6. Sol ayak yıkanır.

Buna göre boşlukları sıralama doğru olacak şekilde doldurunuz.

Euzübesmele çekilir.	1.	Eller Yıkanır
2.	3.	Yüz üç kere yıkanır.
4.	5.	Baş, boyun kulaklar meshedilir.
Sağ ayak yıkanır.	6.	

22. Hz. Peygamber, Medine'de ashabıyla birlikte ilk kez Kurban Bayramı'nı kutlayacaktı. İlk defa Allah (cc) adına kurbanlar kesilecek, Müslümanlar birlik ve dirlik içinde bayram yapacaktı. Kurban Bayramı sabahı Hz. Peygamber, güneşin yükselmesiyle birlikte bayram namazı için önceden tespit ettiği açık alandaki namazgâha doğru ilerlemeye başladı. Yolda giderken henüz vakti gelmediği hâlde aceleyle kesilmiş kurbanlar gördü. Allah Resulü, bayram heyecanını yaşamaları, dua ve hutbeden yararlanmaları arzusuyla genç yaşlı bütün kadınların da bayram sabahı namazgâha gelmelerini istemişti. Namazgâha vardığında ashabına şöyle seslendi: "Bugün ilk işimiz, bayram namazı kılmak, sonra dönüp kurban kesmektir. Kim böyle yaparsa sünnetimize uymuş olur." Ardından derin bir huşu içinde kadın-erkek, genç-yaşlı bütün ashabına bayram namazı kıldırdı. Sonra kurbanla ilgili önemli mesajlar verdiği bir hutbe okudu. Bayram hutbesinde Yüce Allah'ın kurban günlerini Müslümanlar için bayram ilan ettiğini ve kendisinin de bunu kabul etmekle emrolunduğunu belirtti. Bayram günlerini yeme içme ve Allah'ı (cc) zikretme günleri olarak nitelendirdi. Ashabını, bayramda çeşitli kurbanlar kesilmesi ve yoksulların doyurularak sevindirilmesi yönünde şu sözlerle teşvik etti: "Âdemoğlu, kurban günü Allah katında kurban kesmekten daha sevimli olan bir amel işlemez. Kurban, kıyamet günü boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla sevap olarak gelir. Kurban, henüz kanı yere düşmeden Allah tarafından kabul edilir. Bu sebeple kurban kesme konusunda gönlünüz hoş olsun, bu iş size zor gelmesin." (bk. Özafşar vd., *Hadislerle İslam,* 2/513.)

Verilen metinden yola çıkarak aşağıdaki ifadelerden doğru ve yanlış olanları işaretleyiniz.

Öğrencilere ait çıkarımlar	Doğru	Yanlış
I. Kadınlar da bayram namazını kılabilir.		
II. Hutbe, namazdan sonra okunur.		
III. Kurban, bayram namazından önce kesilebilir.		
IV. Kurban, Allah (cc) adına kesilmelidir.		
V. Bayram namazı, güneş doğmadan önce kılınır.		
VI. Kurban Bayramı'nda oruç tutulmaz.		

Üniteyle ilgili daha fazla soruya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

3. Ünite Sonnotlar

1 bk. Sinanoğlu, "İbadet", 19/233.
2 Buhari, Bed'ül-vahy, 1.
3 bk. Bakara suresi, 264. ayet.
4 Enam suresi, 162. ayet.
5 Ateş, "İhlas", 21/535.
6 bk. Fatır suresi, 38. ayet.
7 bk. Hicr suresi, 39-40. ayetler.
8 Buhari, Ezan, 18.
9 Müslim, Hac, 310.
10 bk. Bakara suresi, 286. ayet.
11 bk. Bakara suresi, 185. ayet.
12 Müslim, Müsafirin, 218.
13 "Temizlik", Temel İslam Ansiklopedisi, ed. Tuncay Başoğlu (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 2019), 8/87.
14 Müslim, Zekât, 65.
15 Karaman vd., *İlmihal*, 1/185.
16 Şener, "Abdest", 1/68.
17 Karaman vd., *İlmihal*, 1/196.
18 Maide suresi, 6. ayet.
19 Döndüren, *Delilleriyle İslâm İlmihali*, 189.
20 Karaman vd., *İlmihal*, 1/199.
21 İbni Mace, Taharet, 48
22 Şener, "Gusül", 14/213.
23 bk. Maide suresi, 6. ayet.
24 bk. Bakara suresi, 222. ayet
25 Döndüren, *Delilleriyle İslâm İlmihali (İnanç-İbadet-Günlük Hayat)*, 174.
26 Karaman vd., *İlmihal*, 1/206.
27 Boynukalın, "Teyemmüm", 41/50.
28 Maide suresi, 6. ayet.
29 Döndüren, *Delilleriyle İslâm İlmihali*, 225.
30 Karaman vd., *İlmihal*, 1/195-211.
31 bk. Yaşaroğlu, "Namaz", 32/350; Serinsu vd., "namaz", 273.
32 bk. Buhari, Salat, 1; İbni Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 1/259-261; Yaşaroğlu, "Namaz", 32/351.
33 bk. Nesai, Salat, 9; Karaman, vd., *İlmihal*, 1/220.
34 Tirmizi, İman, 8.
35 Müslim, Salat, 215.
36 bk. Müslim, İman, 137-140.
37 bk. Hucurat suresi, 10. ayet.
38 bk. Buhari, Ezan, 30; Müslim, Mesacid, 249.
39 bk. Nisa suresi, 103. ayet.
40 Buhari, Ezan, 18.
41 bk. Yaşaroğlu, "Namaz", 32/355-356; Karaman, vd., *İlmihal*, 1/262-264.

42 bk. Karaman, vd., *İlmihal*, 1/302.
43 bk. Karaman, vd., *İlmihal*, 1/306.
44 bk. Karaman, vd., *İlmihal*, 1/360-362.
45 Yitik, “Oruç”, 33/414.
46 bk. Dönmez, “Oruç”, 33/416.
47 Bakara suresi, 183. ayet.
48 bk. Buhari, Savm, 20; Müslim, Sıyam, 45.
49 Karaman vd., *İlmihal*, 1/383.
50 Aydoğdu Demir, Ramazan Bereketi Oruç, 10.
51 Ahatlı, “İrade ve Sabır Eğitimi”, ed. Bünyamin Erul, İslam’a Giriş, (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008), 287.
52 bk. Erkal, “Zekât”, 44/197.
53 Bakara suresi, 83, 110, 177, 277. ayet; Maide suresi, 51. ayet; Enbiya suresi, 73. ayet.
54 Mearic suresi, 24-25. ayetler.
55 Karaman, vd., *İlmihal*, 1/479.
56 bk. Kallek, “Müellefe-i Kulûb”, 31/473.
57 Harman, “Hac”, 14/382.
58 Al-i İmran suresi, 97. ayet.
59 bk. Müslim, Hac, 412; Nesaî, *Menâsik*, 1.
60 bk. Öğüt, “İhram”, 21/539-542.
61 bk. Karaman vd., *İlmihal*, 1/526-527; Boks, “Arafat”, 3/261.
62 bk. Karaman vd., *İlmihal*, 1/528-529.
63 bk. Öğüt, “Hac”, 14/394-396.
64 bk. Müslim, Hac, 412; Nesaî, Menâsik, 1.
65 Güç, “Kurban”, 26/433.
66 Hac suresi, 37. ayet.
67 Bardakoğlu, "Kurban", 26/437-438.

4.
ÜNİTE

İSLAM'IN ÖZÜ: GÜZEL AHLAK

4.1. İSLAM AHLAKININ KONUSU, AMACI VE KAYNAKLARI

4.2. İSLAM AHLAKINA GÖRE OLUMLU VE OLUMSUZ TUTUM İLE DAVRANIŞLAR

4.3. KÖTÜ ALIŞKANLIKLAR

Bu ünitede öğrenilecek anahtar kavramlar

- adabımuaşeret
- adalet
- ahlak
- cömertlik
- dürüstlük
- edep
- güvenilirlik
- haram
- hayâ
- helal
- hüsnüzan
- iffet
- itidal
- merhamet
- nezaket
- şefkat
- terbiye

Bu ünitede sizlerden

- İslam ahlakının konusu, amacı ve kaynaklarını ayetler, hadisler veya konuyla ilgili metinler üzerinden özetleyebilmeyi,
- İslam ahlakına göre olumlu ve olumsuz tutumlar ile davranışları sorgulayabilmeyi,
- kötü alışkanlıklar ve bağımlılıklar hakkında eleştirel düşünebilmeyi

öğrenmeniz beklenmektedir.

Ünite sonunda sizlerden ölçme ve değerlendirme sorularını cevaplamanız, konu ilgili performans görevini yapmanız, bütüncül dereceli puanlama anahtarını ve öz değerlendirme formunu doldurmanız istenecektir.

Ünite karekodu

Ünite sunusu

Başlarken

1. “Akıllı kişi, nefsine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise nefsinin arzu ve isteklerine uyan ve buna rağmen hâlâ Allah’tan iyilik temenni edendir.” (Tirmizi, Sıfatü’l-kıyâme, 25.)
   “Şüphesiz şeytan içki ve kumar yoluyla aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?” (Maide suresi, 91. ayet.)
   “İyilik güzel ahlaktan ibarettir. Günah ise kalbini tırmalayıp durduğu hâlde insanların bilmesini istemediğin şeydir.” (Müslim, Birr, 14, 15.)
   “Onlar (takva sahipleri) bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, öfkelerini yenerler, insanları affederler. Allah işini güzel yapanları sever.” (Al-i İmran suresi, 134. ayet.)

   Bu ayet ve hadislerde günlük yaşamda karşılaştığınız hangi olumlu ve olumsuz davranışlara yer verilmiştir?

2. **Olumlu davranışlar geliştirip olumsuz davranışlardan kaçınmak için neler yapılabilir?**

4.1. İSLAM AHLAKININ KONUSU, AMACI VE KAYNAKLARI

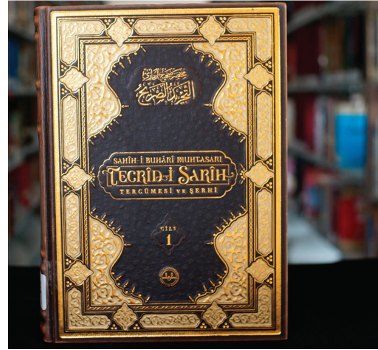
Konuya Başlarken

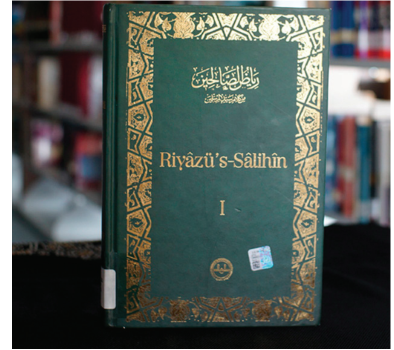
1. **Çevrenizdeki kişilerin hangi tutumları sizin davranışlarınızda olumlu etki bırakmaktadır?**
2. **Bir iyilik yaptığınızda veya ahlaki bir tavır geliştirdiğinizde kendinizi nasıl hissedersiniz?**

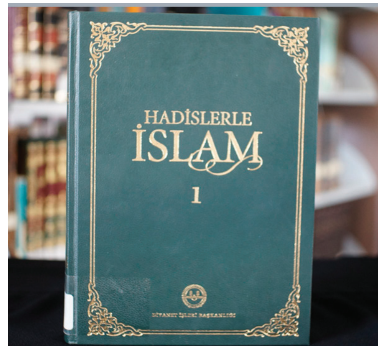
"Hiçbir baba, evladına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir."
(Tirmizi, Birr, 33.)

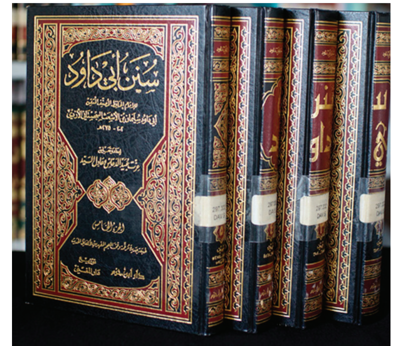
İnsan, yaratılış amacını gerçekleştirmek için iyi ve güzel olanı tercih etmeli; kötü ve yanlış davranışlardan kaçınmalıdır. Ahlak kuralları, bu konuda insanlara yol gösterecek olan en önemli rehberdir. ***Ahlak***, insanın iyi ya da kötü olarak nitelendirilmesini sağlayan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya konan davranışların tamamını kapsar.[1] Erdemli bir hayat, ancak güzel ahlak sahibi olmakla mümkündür. İyi bir terbiyeden geçen kişilerin olumlu davranışlar sergilemesi beklenir. ***Terbiye***; "insanın bedensel, zihinsel ve ahlaki açıdan olgunlaşması için verilen aşamalı eğitim" demektir.[2]

Ahlak kuralları, insanın hem kendiyle hem de başkalarıyla kurduğu ilişkiyi düzenler. Bu süreç, ahlaka ilişkin bazı kavramların devreye girmesiyle gerçekleşir. Bu kavramlardan en önemlisi güzel ahlakın özümsenmiş hâlini yansıtan ***edep***tir. Günlük hayatın çeşitli alanlarıyla ilgili davranış ve görgü kurallarına; terbiyeli, kibar ve takdire değer davranışlara edep adı verilir.[3] Konuyla ilgili bir diğer kavram ise "insanların birbirlerine hissettikleri sevgi ve dostluk duygularını güçlendiren nezaket ve görgü kuralları" anlamına gelen ***adabımuaşeret***tir.[4]

Görsel 4.1
Hadis kaynaklarındaki "Edeb", "Birr", "Hüsnü'l-hulk" gibi başlıklar altında ahlakla ilgili pek çok hadis bulunmaktadır.

İslam ahlakının temel konusu insan ve insan davranışlarıdır. Yüce Allah, İslam dini aracılığıyla insanlara nasıl yaşamaları gerektiğini öğretmiş, bunun için de Kur'an ve sünneti rehber olarak göstermiştir *(Görsel 4.1).* Bu anlamda Hz. Peygamber de Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını kendi hayatında uygulayarak Müslümanlara örnek teşkil etmiştir.[5] Hz. Aişe, Hz. Peygamber'in ahlakının nasıl olduğunu soran kimselere onun ahlakının Kur'an ahlakı olduğunu belirtmiştir.[6] Yüce Allah da Hz. Peygamber'e hitaben **"Sen elbette üstün bir ahlaka sahipsin."**[7] buyurmuş, Müslümanlara hitaben ise **"(...) Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki Resulullah'ta güzel bir örneklik vardır."**[8] buyurarak onun güzel ahlakını vurgulamıştır.

Etkinlik-1

1 Hafta

Adı	*Ahlakın Önemi*
Amaç	*Bir ayet, hadis ve metin üzerinden İslam ahlakının konusunu, amacını ve kaynaklarını özetleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Üç grup oluşturunuz.*
2. *Oluşturduğunuz gruplarla aşağıdaki konuları paylaşınız.*
   - *İslam ahlakı ile ilgili ayetleri inceleme*
   - *İslam ahlakı ile ilgili hadisleri inceleme*
   - *İslam ahlakı ile ilgili metinleri inceleme*
3. *Ulaştığınız ayet, hadis ve metinler üzerinden çözümleme yaparak İslam ahlakının konusunu, amacını ve kaynaklarını özetleyiniz.*
4. *Araştırma sonucunda İslam ahlakıyla ilgili aşağıdaki tabloyu doldurunuz.*

İslam Ahlakının Amacı	İslam Ahlakının Kaynakları	İslam Ahlakının Konusu

Değerlendirme

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen öz değerlendirme formunu doldurunuz.

Etkinlik-2

30 dk

Adı	*Altın Kurallar*
Amaç	*İyi ve güzel davranışlara sevk eden etkenlerle ilgili gözlem ve deneyimlerden yararlanarak çıkarım yapabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Altışar kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Grup arkadaşlarınızla birlikte "İnsanları iyi ve güzel davranışlar sergilemeye sevk eden etkenler nelerdir?" sorusuna cevap arayınız.*
3. *Grup arkadaşlarınızın öne sürdüğü fikirleri not alınız.*
4. *Ortaya konan fikirleri grup arkadaşlarınızla birlikte gözden geçiriniz. Fikir tekrarlarını ya da konuyla ilgili olmayan fikirleri ayıklayınız. Anlaşılmayan fikirleri açıklığa kavuşturunuz. Benzer fikirler varsa birleştiriniz.*
5. *Fikirlerinizi diğer gruplarla paylaşınız.*
6. *Sınıf olarak tüm fikirleri değerlendiriniz ve ortak bir liste oluşturunuz.*
7. *Oluşturulan listedeki maddelerin insanları iyi davranışlara yönelmeye nasıl teşvik edebileceğini tartışınız.*

Değerlendirme

1. *Sizce hangi çevresel etkenler insanları iyi ve güzel davranışlar yapmaya sevk eder?*

2. *Kendi deneyimlerinizden yararlanarak insanları iyi ve güzel davranışlar sergilemeye sevk eden etkenlerin önemini yorumlayınız.*

İnsanlara rehberlik eden ve onların hayatını düzenleyen İslam ahlakı, tevhit esasına dayalıdır. Yüce Allah, Müslümanlardan İslam ahlakına uygun yaşamalarını ve hem Allah'a (cc) hem de insanlara karşı sorumluluklarını yerine getirmelerini istemiştir. Dolayısıyla insanın Rabb'iyle, kendiyle, diğer insanlar ve canlılarla kurduğu ilişkilerin mahiyeti, bizzat Yüce Allah'ın takdirindedir.

Kontrol Noktası-1

ÂSIM

(...)

Hâlik'in nâ-mütenâhî adı var, en başı: Hak.
Ne büyük şey kul için hakkın elinden tutmak!
Hani, ashâbı kirâm, ayrılalım derlerken,
Mutlakâ "Sûre-i ve'l-Asr"ı okurmuş, bu neden?

Çünkü meknûn o büyük surede esrâr-ı felâh;
Başta iman-ı hakîki geliyor, sonra salâh.
Sonra hak, sonra sebat. İşte kuzum insanlık.
Dördü birleşti mi yoktur sana hüsran artık...

(Ersoy, *Safahat*, 784.)

(Hâlık: Yaratan; hüsran: acı, zarar; nâ-mütenâhî: sonsuz; meknûn: örtülü, saklanmış; salâh: kurtuluş, iyilik; sebat: bir işi sonuna kadar sürdürme; esrâr-ı felâh: kurtuluşun sırları)

1. **Bu şiire göre İslam ahlakının konusu nedir?**

....

....

....

2. **Sizce İslam ahlakına sahip insanlar yetiştirmek için neler yapılabilir?**

....

....

....

4.2. İSLAM AHLAKINA GÖRE OLUMLU VE OLUMSUZ TUTUM İLE DAVRANIŞLAR

Konuya Başlarken

1. **Günlük hayatınızda karşılaştığınız olumlu ve olumsuz davranışlara örnekler veriniz.**
2. **Olumlu davranışlarla karşılaştığınızda nasıl bir tutum sergilersiniz?**
3. "Allah güzeldir, güzel olanı sever." (Müslim, İman, 147.) **hadisini olumlu davranışlar bağlamında yorumlayınız.**

İslam Ahlakına Göre Olumlu Tutum ve Davranışlar

Etkinlik-3

Adı	*İyi Huylar*
Amaç	*İslam ahlakına göre olumlu ve olumsuz tutum ve davranışların hayata yansımalarını sorgulayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Beş grup oluşturunuz.*
2. *Grup arkadaşlarınızla birlikte günlük hayatta karşılaştığınız olumlu davranışları listeleyiniz.*
3. *Listelediğiniz davranışlara karşılık gelen ahlaki kavramların neler olduğunu belirleyiniz.*
4. *Belirlediğiniz kavramların anlamları ve kapsamlarıyla ilgili grup arkadaşlarınızla fikir alışverişinde bulununuz.*
5. *Elde ettiğiniz sonuçları grup sözcüleri aracılığıyla diğer gruplarla paylaşınız.*

Değerlendirme: *İnsanların olumlu davranışlar geliştirmesi neden önemlidir?*

Bu etkinlikle ilgili yandaki karekodda verilen grup değerlendirme formunu doldurunuz.

İnsanların sergiledikleri davranışlar ve sahip oldukları huylar, iyi ve güzel olarak ikiye ayrılır. İyi davranış, tutum ve huylar güzel ahlak; kötü davranış, tutum ve huylar ise kötü ahlak olarak tanımlanır. Güzel ahlak, İslam dininin temeli olan imanın hayata yansımasıdır. Allah Resulü de *"Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlak yönünden en güzel olanlarıdır."*[9] buyurarak iman ile ahlak arasında güçlü bir bağ olduğuna işaret etmiştir.

Adil bir insanda bulunması gereken özellikler nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Adalet

"Davranış ve hükümde doğru olmak, hakka göre hüküm vermek, eşit olmak, eşit kılmak, bir işi yerli yerine koymak, hak sahibine hakkını vermek" anlamlarına gelen ***adalet***,[10] İslam dininin dayandığı temel ilkelerden biridir. Allah (cc) adildir ve insanların da adil olmasını ister *(Görsel 4.2)*. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de peygamber gönderme sebeplerini açıklarken bunlardan birinin de yeryüzünde adaleti sağlamak olduğunu belirtmiştir.[11] Bu konuyla ilgili bir ayette ise şöyle buyrulmuştur: **"Allah, size emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. (...)"**[12] Hz. Muhammed (sav) de risalet görevini hakkaniyet ilkesine göre yerine getirmiş,[13] kanunları ve hükümleri uygularken muhataplarına adil davranarak tüm Müslümanlara örnek olmuştur. Bu hususa büyük önem veren Allah Resulü, çok sevdiği kızı Hz. Fatıma bile olsa yanlış davranışlarda bulunan kimseleri cezalandırmaktan kaçınmayacağını vurgulamıştır.[14]

Görsel 4.2
Allah'ın (cc) doksan dokuz isminden biri olan Adl, "çok adil, asla zulmetmeyen, hakkaniyetle hükmeden, haktan başkasını söylemeyen ve yapmayan" anlamına gelir. el-Adlü esmasının hat yazısı
Hattat: Mustafa Mesten

Kur'an-ı Kerim'e göre adaletin gerçekleşmesi, dinen yanlış olan davranışlardan kaçınarak hak yola tabi olmaya bağlıdır. Bu anlamda Allah'a (cc) şirk koşmamak ve O'nun emirleri doğrultusunda yaşamak, kulların Allah'a (cc) karşı adaleti şeklinde değerlendirilir. İslam'a göre hak, insanların keyfine ve zamanına değil; Allah'ın (cc) belirlediği ölçülere bağlıdır.[15] Bu sebeple haklar taksim edilirken kendi lehinde olana razı olup aleyhinde olana karşı çıkan kimseler, adalet ilkesini gözetmedikleri için Yüce Allah tarafından zalim olarak nitelendirilmiştir.[16]

Adalet, bireysel ve toplumsal alanda hakkaniyetli olmayı ifade eden bir kavram olmanın yanı sıra hukukun temel ilkelerinden birine de işaret eder.

Adalet ilkesinin hayata geçirilmesi, hem insanların doğruluk üzerine temellendirilmiş bir ahlaka sahip olmasıyla hem de toplumların manevi gelişimiyle doğrudan ilgilidir. Huzurlu ve güvenli bir toplumda yaşamanın teminatı olan adalet, insanlar arasında hak ve eşitlik esaslarına uygun bir düzen kurulmasını sağlar. Bu açıdan adalet kelimesi, ***itidal*** ve istikamet anlamlarında da kullanılır.[17]

İtidal
Duygu, düşünce, inanç, ibadet, ahlak ve davranışlarda dengeli olmak anlamına gelir. (bk. Serinsu vd., "itidal", 84.)

Cömertlik

Cömertlik, eldeki imkânları meşru ölçüler içinde, gönüllü olarak ve karşılık beklemeden başkalarının yararına sunma eğilimidir.[18] Kur'an ve sünnette cömertlik, hem Yüce Allah'ın hem de peygamberlerin sahip oldukları bir özellik olarak vurgulanmıştır.[19] Allah Resulü, *"(...) Allah cömerttir, cömertliği sever."*[20] buyurarak bu konuda Yüce Allah'ın kullarından beklentisine işaret etmiştir. Sahabiler de Allah Resulü'nün ihtiyaç sahiplerini geri çevirmediğini belirtmiş ve onu "insanların en cömerdi" olarak tanımlamıştır.[21]

İslam'a göre cömertlik; Allah (cc) rızasına ve insan sevgisine dayanan, kişiyi bencillikten uzaklaştıran ahlaki bir fazilettir. Allah'ın (cc) verdiği nimetleri O'nun rızasını kazanmak için başkalarıyla paylaşmaktır. Müslümanlar, cömertlik yoluyla hem mallarını bereketlendirir hem de ahiret hayatlarını imar eder.

Çıkış Kartı

- Hz. Muhammed (sav), kendisinden bir şey istendiği zaman o şey elinde mevcutsa mutlaka isteyen kişiye onu verirdi. Bir gün hanım sahabilerden biri ördüğü bir giysiyi getirip Peygamber Efendimiz'e vermiş ve "Bunu sen giyesin diye ördüm." demişti. Peygamberimiz de bu hediyeyi kabul etmiş ve üzerine giyerek ashabının yanına gitmişti. Allah Resûlü'nün üzerindeki yeni giysiyi gören bir sahabi, "Ne kadar da güzelmiş, bunu bana verseniz!" deyince insanların en cömerdi olan Allah Resulü "Peki." demiş ve orada biraz oturup evine döndükten sonra o giysiyi katlayarak isteyen sahabiye göndermişti. (İbni Mace, Libâs, 1.)
- Hz. Muhammed'e (sav) göre kişinin gerçek malı, hayattayken Allah (cc) yolunda harcadıklarıdır. Bir gün Hz. Peygamber'in evinde kesilen kurban komşulara dağıtıldıktan sonra Allah Resulü, eşi Hz. Aişe'ye "Kesilen koyundan ne kadar kaldı?" diye sormuş; Hz. Aişe de "Koyunun şu ön bacağı dışında hiçbir şey kalmadı." diye cevap vermiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Demek ki ön bacağı dışında tamamı bize sevap olarak kalmıştır." buyurmuştur. (Tirmizi, Sıfatü'l-kıyame, 33.)

Verilen hadislere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Bu hadislerden çıkarılabilecek üç mesaj nedir?	**1.** **2.** **3.**
Bu hadislerde dikkatinizi çeken iki husus nedir?	**1.** **2.**
Bu hadislerden öğrendiğiniz bir ilke yazınız.	**1.**

Sevgi ve cömertliğin hâkim olduğu bir toplumda yaşamak, insanların hayatını nasıl etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hicret'ten sonra Allah Resulü tarafından muhacirler ile ensar arasında kardeşlik bağı kurulmuş ve cömertliğin en güzel örnekleri bu dönemde verilmiştir. Medineli Müslümanlar, Allah Resulü'nün yanına giderek kendi hurma bahçelerini muhacir kardeşleriyle paylaşmak istediklerini belirterek büyük bir fedakârlık göstermiştir. Ancak Hz. Muhammed (sav) buna müsaade etmemiş, bahçelerin bakımını birlikte yapmaları şartıyla elde edilen ürünlerin muhacirler ile ensar arasında paylaşılmasını önermiştir. Medine'nin en zenginlerinden Sad bin Rebi de muhacir kardeşi Abdurrahman bin Avf'a mal varlığının yarısını teklif etmiş, Abdurrahman bin Avf ise geçimini ticaret yoluyla sağlayacağını belirterek ona teşekkür etmiş ve bu teklifi geri çevirmiştir.[22] Ensarın bu tutumu, Haşr suresinin 9. ayetinde Yüce Allah tarafından şöyle övülmüştür: **"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar (ensar), kendilerine hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."**

"İslam Ahlakına Göre Olumlu Tutum ve Davranışlar" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

- Allah (cc) rızası için yapılmalı, gösteriş ve menfaatten uzak olmalıdır.[23]
- İsteyerek, severek ve sürekli yapılmaya çalışılmalıdır.[24]
- Verilen mal, sahibi için kıymetli olmalı; sahibinin gözden çıkardığı nitelikte olmamalıdır.[25]
- Yardım edilen kişinin üzülüp rencide olacağı tutum ve davranışlardan kaçınılmalıdır.[26]

Grafik Bilgi 4.1
İslam'a göre bir davranışın cömertlik kapsamına girmesi için taşıması gereken şartlar

Dürüstlük ve Güvenilirlik

Dürüstlük, sıdk kelimesiyle eş anlamlı olup "söz ve davranışların doğru ve gerçeğe uygun olması" demektir. Terim olarak ise "hakikati konuşmak, gerçeğe uygun bilgi vermek, dürüst ve güvenilir olmak, verdiği sözde durmak" anlamlarında kullanılır.[27] ***Güvenilirlik*** ise dürüst insanların başlıca özelliklerinden biridir ve "insanlara her konuda güven verme" anlamındaki emanet kelimesiyle aynı anlama gelir. Bu kelime ayrıca "korumak için güvenilen birine veya bir yere bırakılan eşya" anlamında da kullanılır.[28]

"Dürüstlük ve Güvenilirlik" konusuyla ilgili daha ayrıntılı bilgiye bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Olumlu davranışların temelinde güven duygusu vardır. Yüce Allah da İsra suresinin 35. ayetinde **"Ölçtüğünüz zaman tastamam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu hem daha iyidir hem de sonucu daha güzeldir."** buyurarak insanlar arası ilişkilerde dürüstlük ve güvenilirliğin önemini vurgulamıştır. Bu ilkelere uygun davranıldığında hem toplumsal huzur sağlanır hem de Allah (cc) rızasına uygun bir yaşam sürdürülmüş olur.

Dürüst insanların başlıca özellikleri doğru olmak, ahde vefa göstermek ve güvenilirliği zedeleyecek her türlü söz ve davranıştan uzak durmaktır. Doğruluk ise bütün iyi ve güzel şeylerin temeli, peygamberliğin dayanağı ve takvanın meyvesidir.[29]

Yüce Allah, Kur'an'da **"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. (...)"**[30] buyurarak doğru olmanın önemine dikkat çekmiştir *(Görsel 4.3).* Allah Resulü de *"Şüphesiz ki doğruluk; insanı iyi olmaya, iyi olmak da cennete götürür. Bir kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında sıddık (doğru sözlü) olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan; insanı kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Bir kişi devamlı yalan söyler ve yalan peşinde koşarsa Allah katında kezzab (yalancı) olarak tescillenir."*[31] buyurmuştur.

Yüce Allah, Müslümanlardan söz ve davranışlarında uyumlu olmalarını ve hayatlarını İslam'a göre şekillendirmelerini istemiştir. Bu hususlara dikkat etmeyen kişiler güvenilir değildir. Hz. Muhammed (sav) de bu konuya dikkat çekmek için *"Müslüman, insanların dilinden ve elinden selamette oldukları kimsedir. Mümin de insanların canları ve malları konusunda kendisinden emin oldukları kimsedir."*[32] buyurmuştur.

Emanete riayet kavramı; doğru olmak, güvenilir olmak gibi ahlaki özelliklerle yakından ilgilidir. Bu özellikler, Allah'ın (cc) insana yüklediği sorumlulukları hakkıyla yerine getirmeyi ifade ettiği için diğer ahlaki ilkelerin de dayanağını oluşturur. Peygamberlerin sıfatları arasında sayılan emanet kavramı da Cahiliye Dönemi'ndeki Mekke toplumunda emin olmakla şöhret kazanan Hz. Muhammed'in (sav) en temel ahlaki özelliklerinden biridir.

Görsel 4.3
Müslümanlar bütün söz, hareket ve davranışlarında doğruluk ilkesiyle hareket etmeli ve her zaman güvenilir olmalıdır.

Çıkış Kartı

Aşağıdaki tablonun boş bırakılan alanlarını doldurunuz.	
Dürüstlüğün insana neler kazandırabileceği hakkında üç madde yazınız.	**1.** **2.** **3.**
Dürüstlükle ilgili iki kavram yazınız.	**1.** **2.**
Günlük hayatınızdan dürüstlükle ilgili bir örnek veriniz.	**1.**

İffet ve Hayâ

İffet "haramdan uzak durmak; günah olan ve kötü görülen söz, tutum ve davranışlardan sakınmak" demektir. Bir başka deyişle kişinin her konuda ölçülü olmasını sağlayan ve onu dinin belirlediği çerçevede davranmaya sevk eden ahlaki bir erdemdir.[33]

İnsanı diğer canlılardan ayıran özelliği, iradesini kullanarak tutum ve davranışlarını düzenleyebilmesidir. Bu açıdan iffet, kişiyi bilinçli tercihlerinin sonucu olarak günahlardan koruyan bir kalkana benzer. İffet erdemini kazanan bir kişi arzu ve isteklerinin esiri olmaktan kurtularak özgürleşir. Bundan dolayı da olgun Müslüman'ın özelliklerinden biri olarak görülmüştür.

"Açıktan yapılınca utanılan bir şeyi gizli olarak da yapmamak" ifadesinden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kişinin Allah'a (cc) olan içten sevgi ve saygısından dolayı kötü, çirkin ve günah olan davranışlardan uzaklaşmasını sağlayan güzel ahlaki özelliklerden biri de ***hayâ***dır. Edep ile yakından ilişkili bir kavram olan hayâ "utanma, çekinme ve tövbe" anlamlarına gelir. Ahlak terimi olarak ise "kişinin çirkin davranışlardan rahatsız olup onları terk etmesi" demektir.[34]

Hayâ duygusu, müminleri ruhsal ve bedensel açıdan terbiye ederek onları kötü iş ve davranışlardan alıkoyar. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emreder; hayâsızlığı, kötülüğü ve zorbalığı yasaklar. (...)"**[35] buyurarak hayâsızlığı rıza göstermeyeceği davranışlar arasında saymıştır. Hz. Muhammed (sav) de *"Her dinin bir ahlakı vardır, İslam'ın ahlakı da hayâdır."*[36] hadisiyle hayânın İslam ahlakında çok büyük bir önem taşıdığını vurgulamıştır.

Hayâ duygusunu kaybeden kişiler için ayıp, günah gibi dinî ve ahlaki kuralların ya da toplumsal normların bir önemi yoktur. Böyle kimseleri yapmak istedikleri kötülüklerden alıkoyacak bir değer kalmamıştır. Bu nedenle Müslümanlar; yaradılışlarında var olan iffet, hayâ gibi erdemleri korumalı ve bunları kendi karakterlerinin bir parçası hâline getirmelidir.

Öğrenme Günlüğü

Ad Soyad:	**Tarih:**
Olumlu tutum ve davranışlarla ilgili aşağıda verilen öğrenme günlüğünü doldurunuz.	
Hangi yeni bilgileri edindim?	
Öğrendiklerim beni nasıl ve neden etkiledi?	
Öğrendiklerimden sonra hayatımda neleri değiştireceğim?	

Hüsnüzan

Bir kişinin kesin bilgi sahibi olmaksızın başkaları hakkında iyi düşünce ve kanaatlere sahip olmasına ***hüsnüzan***, kötü duygu ve kanaatler beslemesine ise suizan denir.[37] Suizanda bulunmak doğru bir davranış olmadığı gibi buna sebep olmak da yanlış görülmüştür. İslam'da suizan beslemek yasaklanmış, hüsnüzan ise teşvik edilmiştir. Bir kimsenin kötülüğüne dair açık bir delil bulunmadığı sürece o insana karşı hüsnüzanla yaklaşmak gerekir. Böylece insanlar arasındaki yanlış anlaşılmalar azalır ve ortaya çıkabilecek sorunlar daha kolay çözülür.

Günlük hayatta karşılaştığınız ve hüsnüzanla yaklaşmanız gerektiğini düşündüğünüz durumlara örnekler veriniz.

Müslümanlar suizanda bulunmamalı, şüphelerini beslememeli, dedikodu yapmamalı, gereksiz konuşmalardan ve gizlenen şeyleri ortaya çıkarmaktan kaçınmalıdır. Yüce Allah; Kur'an-ı Kerim'de insanların iftiraya uğrama ihtimallerini hatırlatarak müminlerin kesin olmayan bilgilerle hareket etmesini yasaklamış ve birisi bir haber getirdiğinde öncelikle hüsnüzan beslemek gerektiğini belirtmiştir.[38] Nitekim Hucurat suresinin 12. ayetinde şöyle buyrulmuştur: **"Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü bazı zanlar günahtır. Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? (...)"**

Nezaket

"Başkalarına karşı saygılı ve kibar davranma" anlamına gelen ***nezaket***, insanlar arası ilişkileri belirleyen önemli bir kavramdır. Nazik insanlar, başkalarını söz ya da davranışlarıyla incitmekten kaçınır ve özellikle konuşurken muhataplarını mutlu edecek sözler sarf etmeye gayret gösterir. Hz. Peygamber'in tanımıyla mümin konuştuğu zaman doğru konuşan, güzel söz söyleyen, söz verdiği zaman yerine getiren, emanetlere sahip çıkan kimsedir.[39]

"Nezaket" konusuyla ilgili ayrıntılı bilgiye yandaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Nezaket, insanlar arası ilişkileri düzenleyen ve toplumsal huzuru sağlayan temel görgü kurallarından biridir. İnsanlar, bu kurallar sayesinde birbirlerine nasıl davranmaları gerektiğini öğrenir ve başkalarıyla kurdukları ilişkileri sevgi ve saygı çerçevesinde yürütür. Ayrıca daha sağlıklı ilişkiler kurmak için başkalarının kişisel alanlarına saygı göstermeleri gerektiğini de bilir.

Hz. Muhammed (sav) insanları mütevazı olmaya çağırmıştır. "(...) Allah için tevazu gösteren kişiyi Allah ancak yüceltir." (Müslim, Birr, 69.) hadisi gerçek anlamda büyüklüğün Allah'a (cc) kul olmakla gerçekleşeceğine işaret etmiştir.

Tevazu "alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, yumuşak huylu olma" anlamlarına gelen bir kavramdır. Bir başka deyişle insanın yaratılmış olduğunun bilincinde olması, başkalarını aşağılayıcı duygu ve davranışlardan kendini arındırması demektir.[40] Kibir kelimesinin zıddı olan tevazu; kişinin, haklarını koruyamayacak şekilde kendini değersiz görmesi şeklinde yorumlanmamalıdır. Aksine Müslümanlar; toplumsal hayatlarında ifrat ve tefrite düşmeden, kibre ve yetersizlik duygusuna kapılmadan dengeli bir tavır sergilemelidir.

Grafik Bilgi 4.2
Hz. Peygamber'in nezaketine örnekler

Frayer Diyagramı

Aşağıda verilen kavrama ilişkin istenen ifadeleri yazarak tabloyu doldurunuz.	
Tanım	**İlgili Kavramlar**
Nezaket	
Örnek Davranışlar	**Aykırı Davranışlar**

Merhamet ve Şefkat

Merhamet, insanların ve diğer canlıların sıkıntılarına karşı duyarlı olmayı, onlara ilgi ve şefkatle yaklaşmayı ifade eden bir kavramdır. Allah'ın (cc) doksan dokuz isminden biri olan ve merhamet kelimesiyle aynı kökten türeyen Rahmet de "O'nun yarattığı varlıklara lütufta bulunması, onlara nimetler vermesi ve onlara karşı bağışlayıcı olması" anlamına gelir.[41]

Allah (cc) sonsuz merhamet sahibidir. O'nun peygamberleri de rahmet elçileri olmuş, insanlara şefkatle yaklaşmıştır. ***Şefkat***, "sevecenlik, ilgi gösterme, kol kanat germe" anlamlarına gelir ve bir kimsenin olumsuz bir durumla karşılaşmasından endişe ederek ona sevgi eksenli yardım ve iyilikte bulunma duygusunu ifade eder.[42]

Yüce Allah; kullarından birbirlerine, diğer canlılara ve tüm evrene merhametle yaklaşmalarını istemiştir *(Görsel 4.4)*. Hz. Peygamber de Allah'ın (cc) rahmetine ulaşmak için insanlara merhamet etmek gerektiğini belirtmiş, ayrıca "*Her canlıya yapılan iyilikte bir sevap vardır.*"[43] buyurarak insanlardan tüm canlılara iyilikte bulunmalarını tavsiye etmiştir.

Görsel 4.4
Merhametli olmak, insana en çok yakışan erdemlerden biridir. "Allah rahmetini yüz parçaya ayırıp yalnızca birini yeryüzüne yöneltmiştir." (Buhari, Edeb, 19.) hadisinde de belirtildiği üzere insanların merhameti, Allah'ın (cc) sonsuz merhametinin küçük bir parçasıdır.

Merhamet ile acıma duygusu arasında bazı temel farklar vardır. Başkalarına acıma duygusuyla yaklaşan kişi, kendisinin ondan üstün olduğu yanılgısına kapılarak kibre düşebilir. Aynı şekilde acıma duygusunun muhatabı olan kişi de bu durumdan rahatsızlık duyabilir. Ancak merhamet sahipleri, bütün yaratılmışları Allah (cc) tarafından var edildiği için sever ve herkesi eşit değerde görür. Kendilerinin mülkün sahibi değil, emanetçisi olduğunu bilir ve acıma duygusunun sebep olabileceği kibirden sakınarak tüm evrene karşı sorumluluklarını yerine getirir.

Etkinlik-4

Adı	*Ahlaki Davranış*
Amaç	*İslam ahlakına göre olumlu tutum ve davranışları sorgulayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki metni okuyarak verilen etkinliği yapınız.*

Hz. Peygamber'e sevgisiyle ünlenmiş 18. yy. Osmanlı şairlerinden Nâbi, hac vazifesini yerine getirmek için yola çıkar. Mescid-i Nebevi yakınına vardıklarında kafile konaklar. Hz. Peygamber'e kavuşma heyecanıyla Nâbi'nin gözüne uyku girmez. Kafilede bulunanlardan birinin Medine'ye doğru ayaklarını uzatarak uyuduğunu görür. Yaşadığı üzüntü ve şaşkınlığın etkisiyle meşhur gazeli söyler. Sabah ezanı öncesi aynı gazel *Mescid-i Nebi'nin minarelerinden duyulunca, Hz. Peygamber'in müezzinlerin rüyasına girerek bu şiiri okumalarını onlardan istediği öğrenilir.* (bk. Kaplan, Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed, 95.) *Bunu duyan Nâbi'nin mutluluğu tarifsizdir. Nâbi'nin* söylediği şiir şudur:

"Sakın terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâ'dur bu
Nazargâh-ı İlâhîdür makâm-ı Mustafâ'dur bu"

(Bilkan, Nâbî Divânı, 311.)

(Günümüz Türkçesi ile: Edebe aykırı hareket etmekten sakın. Burası, Allah'ın (cc) sevgilisinin beldesi ve Allah'ın (cc) nazar ettiği yerdir; Hz. Muhammed'in makamıdır.)

1. *Altışar kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Grup arkadaşlarınızla birlikte bu metinde anlatılan davranışların hangi kavramlara karşılık geldiğini bulunuz.*
3. *Okuduğunuz metni "Hayâ imandandır, iman eden kişinin yeri ise cennettir."* (Tirmizi, Birr ve Sıla, 65.) *hadisi bağlamında değerlendiriniz.*
4. *Toplumda olumlu tutum ve davranışların yaygınlaşması için neler yapılması gerektiğini grup arkadaşlarınızla tartışınız.*
5. *Ulaştığınız sonuçları diğer gruplarla paylaşınız.*

Değerlendirme

1. *Bu metinde dikkatinizi çeken en önemli husus nedir?*

   ....

   ....

2. *Bu metinde anlatılan olay, sizin bundan sonraki davranışlarınızı nasıl etkileyebilir?*

   ....

   ....

3. *Olumlu davranışların yaygınlaşması için neler yapılmalıdır?*

   ....

   ....

İslam Ahlakına Göre Olumsuz Tutum ve Davranışlar

Allah (cc); insana iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırt edebilme kabiliyeti vermiştir. Ancak insan, kendisine bağışlanan bu üstün beceriye rağmen tarih boyunca bazı olumsuz tutum ve davranışlar sergilemeye devam etmiştir. İnsanı doğru ve iyi olana yönlendirmek isteyen Allah Teala, peygamberler ve ilahi kitaplar aracılığıyla birtakım ilkeler göndermiş ve tüm insanlardan bu ilkelere uymalarını istemiştir. Nitekim **"Nefsini arındıran elbette kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere boğan da ziyan etmiştir."**[44] ayetinde de insanların kendilerini düzeltmedikçe ziyan içinde olacakları vurgulanmıştır.

Görsel 4.5
"(...) Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa Allah ona işinde bir kolaylık verir ve ona hiç beklemediği yerden rızık verir. (...)" (Talak suresi, 2-3. ayetler.) mealindeki hat yazısı
Hattat: Menaf Nom

İnsanoğlu, bazı durumlarda zaaflarına yenik düşerek hata edebilir ya da günah işleyebilir. Dinen yasaklanan ya da hoş görülmeyen bu gibi davranışlarda bulunan kimseler, samimi bir şekilde pişmanlık duyar ve bir daha O'nun rızası dışına çıkmamak için azmederse Yüce Allah tarafından bağışlanır ve yeniden O'nun lütfuna mazhar olur. **"Size yasak edilen büyük günahlardan kaçınırsanız kusurlarınızı örter ve sizi şerefli bir yere yerleştiririz."**[45] ayetinde de belirtildiği üzere günah işlemekten kaçınan ve günahlarından tövbe eden Müslümanlar, dünya ve ahirette mükâfatlandırılacaktır *(Görsel 4.5).*

İslam dini insanların nasıl yaşamaları gerektiği konusunda bazı sınırlamalar getirmiş ve insan davranışlarını helal ve haramlar şeklinde sınıflandırmıştır. Yapılmasında dinen mahzur bulunmayan fiillere ***helal*** denir. Yapılması dinen yasaklanan fiiller ise ***haram*** olarak isimlendirilir.[46] Pişman olunup tövbe edilmediği takdirde ahirette cezalandırılacak olan haram fiiller, Yüce Allah'ın takdiriyle dünya hayatında da cezalandırılabilir. Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de **"De ki: Gelin, Rabb'inizin size neleri haram kıldığını okuyayım. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya iyilik edin. Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin; (çünkü) biz, sizin de onların da rızkını veririz. Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın yasakladığı cana kıymayın. İşte bunları Allah size emretti. Umulur ki düşünüp anlarsınız. Rüştüne erişinceye kadar yetimin malına, onun iyiliğine olmadıkça el sürmeyin. Ölçü ve tartıyı adaletle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız hakkında bile olsa, adaletli olun. Allah'a verdiğiniz sözü eksiksiz yerine getirin. İşte düşünüp öğüt alasınız diye Allah size bunları emretti."**[47] buyurarak yapılması haram olan bazı hususları belirtmiştir. Bu ayette sayılanlar dışında Müslümanların uzak durması gereken diğer bazı olumsuz tutum ve davranışlar şunlardır:

Yalan

"Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz"[48] anlamına gelen yalan, insanlık tarihindeki en büyük ahlak problemlerinden biridir. Yüce Allah, insanlar ve toplumlar açısından büyük sorunlara neden olabilen bu kötü davranış hakkında[49] **"(...) O hâlde pis putlardan sakının; yalan sözden kaçının."[50]** buyurarak yalan söylemekten mutlaka kaçınılması gerektiğini vurgulamıştır.

Bireysel ve toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinin en önemli koşullarından biri güven duygusudur. Güvenli toplumlar, doğruluk ve dürüstlük temelleri üzerine kurulu sosyal yapıların oluşmasıyla sağlanır. Ahlaki değerlerin zayıfladığı toplumlarda yalan söylemek yaygınlaşır *(Görsel 4.6).* Bir süre sonra normal bir davranışmış gibi algılanmaya başlanan yalan, toplumu ayakta tutan tüm değerleri tahrip eder. İnsanların güven duygusunun zedelendiği böyle ortamlarda huzurla yaşamak mümkün değildir. Bu nedenle yalandan sakınmak, bireysel ve toplumsal mutluluğu sağlamanın öncelikli şartları arasındadır. Nitekim Hz. Peygamber de bir hadisinde *"Bir konuda sana inandığı hâlde kardeşine yalan söylemen ne kadar büyük bir ihanettir!"*[51] buyurarak yalanın insan ilişkilerindeki güven duygusuna verdiği zararı vurgulamıştır.

Görsel 4.6
Yüce Allah, Saff suresinin 2. ayetinde "Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz?" buyurarak yalan söyleyenleri ve vaadinde durmayanları kınamıştır.
Hattat: Nihat Kağnıcı

Müslümanlara her konuda örnek olan Hz. Muhammed (sav), yalanın her türlüsünü yasaklamış, özellikle yalancı şahitliği en büyük günahlar arasında saymıştır.[52] Müslümanları alışveriş esnasında yalan söylemekten menetmiş, şaka yapmak ya da çocukları ikna etmek amacıyla bile olsa asla yalan söylenmemesi gerektiği konusunda insanları uyarmıştır.[53]

İnsanlar, kendilerini olumsuz durumlardan kurtarmak veya çeşitli menfaatler sağlamak için yalana başvurabilir. İslam'da yasaklanan bu davranış, bazı durumlarda çok daha ağır sonuçlara neden olabilir. Bu durumların başında Allah (cc) hakkında yalan söylemek gelir. Yüce Allah, **"Ağzınıza geldiği gibi yalan yanlış konuşarak 'Bu helaldir, bu haramdır.' demeyin. Çünkü Allah hakkında asılsız şey söylemiş olursunuz. Allah hakkında asılsız şey söyleyenler de kesinlikle iflah olmazlar."**[54] ayetlerinde böyle davranan kimseleri uyararak onların dünya ve ahiret hayatlarında büyük sıkıntılar yaşayacaklarını bildirmiştir.

Riya

Sözlükte "gösteriş, ikiyüzlülük, özü sözü bir olmama" şeklinde tanımlanan riya, dinî literatürde "Allah (cc) için yapılması gereken ibadet ve güzel davranışların kullara gösteriş yapma arzusu" anlamında kullanılır. Bir başka deyişle insanların itibar kazanmak ya da menfaat sağlamak için başkalarını kendilerinde üstün özellikler bulunduğuna inandıracak şekilde davranmasıdır.[55]

İslam'ın temel ibadetlerinde şekilsel unsurlar çok önemli yer tutmakla birlikte asıl özen gösterilmesi gereken husus; niyet, ihlas, huşu, takva gibi kavramlarla ifade edilen öz ve içeriktir.[56] Nitekim Kur'an'ı Kerim'de **"Vay hâline o namaz kılanların ki onlar namazlarının özünden uzaktırlar. Onlar halka gösteriş yaparlar."**[57] buyrularak ibadet ederken Allah'ın (cc) rızasını kazanmak yerine başkalarının takdirini kazanmayı önemseyen kimseler kınanmıştır. Bu nedenle İslam'da bazı amellerin gizli yapılması tavsiye edilmiştir. Çünkü gizlilik, ihlaslı olmayı ve riyadan kurtulmaya katkı sağlar. Ancak bazı güzel amellerin duyurulmasının sakıncalı bulunmadığı, hatta faydalı olduğu durumlar da vardır.[58] Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, **"Sadakaları açık olarak verirseniz bu ne güzel! Şayet onu yoksullara verirken gizlerseniz bu sizin için daha da hayırlıdır ve sizin bir kısım günahlarınıza kefaret olur. Allah yaptıklarınızdan haberdardır."**[59] buyurularak bu duruma dikkat çekilmiştir.

Yüce Allah, **"De ki: 'Benim namazım, (her türlü) ibadetim, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin Rabb'i olan Allah içindir."**[60] ayetinde ibadetleri ihlasla yerine getirmenin ve hayatın her alanında Allah (cc) rızasını gözetmenin önemini vurgulamıştır. Bu nedenle Müslümanlar, tüm amellerinde gösterişten uzak durmalıdır. Bununla birlikte bir insan, riyaya kapılmayacağından eminse başkalarına örnek olmak amacıyla amellerini açıktan yapabilir. Ancak riya endişesi varsa amellerde gizliliği tercih etmek daha doğru bir tutum olacaktır.

Gıybet

İslam'da en temel insan haklarından biri olan kişi dokunulmazlığı ilkesine büyük önem verilerek insan onuru kutsal kabul edilmiş ve başkalarını küçük düşürmeye yönelik her türlü davranış yasaklanmıştır. Ayrıca insanların gıyabında gerek kendileriyle gerek aileleriyle ilgili kusurların anlatılması kınanmış ve bu olumsuz davranış, Kur'an'da gıybet kelimesiyle ifade edilmiştir.[61]

Gıybet, "bir kimsenin aleyhinde söylenen incitici ve küçük düşürücü söz" anlamına gelir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"(...) İnsanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline!"**[62] buyurarak gıybet eden ve başkalarının arkasından alaycı davranışlarda bulunan kişilerin cezalandırılacağını haber vermiştir. İnsan onurunu zedeleyen ve toplumda çeşitli huzursuzluklara neden olan gıybet, Kur'an'da bir insanın ölü kardeşinin etini yemesine benzetilmiş ve kesin bir dille yasaklanmıştır. Bu nedenle Müslümanların hem gıybet etmekten kaçınması hem de gıybet edilen ortamdan uzaklaşması gerekir *(Görsel 4.7)*. Ayrıca gıybete konu olan davranış gerçekleşmiş olsa bile insanlar o konu hakkında yorum yapmamalı ve başkalarının hata ya da günahlarını açığa vurmamalıdır. Anlatılanların gerçekleşmiş olması, o eylemin gıybet olduğu gerçeğini değiştirmez. Bir insana yapmadığı şeyler isnat ediliyorsa o kişiye iftira atılıyor demektir ki iftira, büyük günahlar arasında zikredilmiştir.[63]

Görsel 4.7
"Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir." (Araf suresi, 199. ayet.) Bu ayete göre Müslümanlar, olumsuz tutum ve davranışlardan kaçınmalı ve insanları iyiliğe teşvik etmelidir.
Hattat: Menaf Nom

İftira

İftira; bir kimseye işlemediği bir suçu, yapmadığı bir davranışı veya onda bulunmayan bir niteliği isnat etmektir. Kur'an'da genellikle ifk ve bühtan kelimeleriyle ifade edilen iftira;[64] insanların şeref ve itibarını zedeleyen, sosyal ilişkilere zarar veren ve güven duygusunu ortadan kaldıran kötü bir davranıştır. En büyük günah olan şirkin Kur'an'da iftira kelimesiyle nitelenmesi de bu eylemin ne kadar büyük bir günah olduğunu ortaya koymaktadır.[65]

Hz. Muhammed (sav), iftiradan kaçınmaları gerektiği konusunda Müslümanları uyarmış ve iffetli bir kadına iftirada bulunmayı büyük günahlar arasında zikretmiştir. İslam tarihinde İfk Hadisesi olarak bilinen olayda Hz. Aişe'ye büyük bir iftira atılınca Hz. Peygamber çok üzülmüş, bu olaydan sonra indirilen ayette Müslümanlar, iftira karşısında doğru bir tutum sergilemedikleri için kınanmıştır. Ayette geçen **"Bunu işittiğiniz zaman mümin erkekler ve kadınların birbiri hakkında**

hüsnüzan beslemeleri ve 'Bu, apaçık bir iftiradır.' demeleri gerekmez miydi?"[66] ifadesi, beşerî hukukta da var olan "Aksi kanıtlanmadıkça kişinin masumiyeti esastır." ilkesiyle uyumludur. Yüce Allah, bu ayette Müslümanların iftiraya karşı tepki göstermeleri ve bir dedikodu işittiklerinde hüsnüzanla hareket etmeleri gerektiğini bildirmiştir.

Kibir

Kibir, kişinin kendini başkalarından büyük görerek onlara karşı küçümseyici bir tutum sergilemesidir. Kibir insanlar arası ilişkilerle ilgili bir kavram olsa da kişi Allah'a (cc) karşı da kibir gösterebilir. Nitekim kibrin en ileri derecesi, tevhit hakikatini kabule yanaşmayarak Allah'a (cc) karşı büyüklenmek ve O'na boyun eğip kulluk etmeyi kendine yedirememektir.[67]

Görsel 4.8
Kibir duygusu insanı gerçeklikten uzaklaştırır ve olduğundan daha önemli hissetmesine neden olur.

Yüce Allah, insanı şerefli bir varlık olarak yaratmış ve halifelik göreviyle onurlandırmıştır. İslam'a göre bütün insanlar hak ve sorumlulukları bakımından eşittir ve kimsenin kimseye üstünlük taslama hakkı yoktur. İnsanlar, sahip oldukları bütün nimetlerin Allah (cc) tarafından bahşedildiğini bilmeli ve kendilerine ait olduğu zannına kapılmamalıdır. Nitekim **"Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma. Ne yeri yarabilir ne de dağlarla boy ölçüşebilirsin."**[68] buyurularak, sahte söz ve davranışlarla kişinin kendini değerli göstermeye çalışmasının bir kuruntu *(Görsel 4.8)* ve boş bir çabadan ibaret olduğu belirtilmiştir.

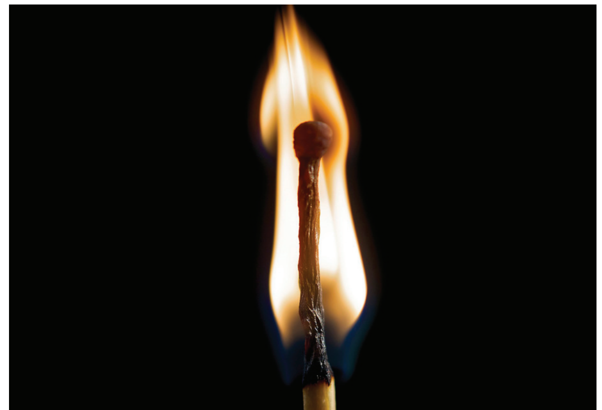
"Zandan sakının. Çünkü zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin konuştuğuna kulak kabartmayın, birbirinizin özel hâllerini araştırmayın, birbirinizle üstünlük yarışına girmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun!" (Müslim, Birr, 28.)

Hz. Peygamber, bir hadisinde *"Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan hiç kimse cennete giremez."*[69] buyurarak kibrin ne kadar büyük bir günah olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca *"Allah bana, mütevazı olup birbirinize karşı övünmemenizi ve birbirinize karşı haddi aşan davranışlarda bulunmamanızı vahyetti."*[70] hadisinde de Müslümanların kibirden sakınmasını ve tevazu sahibi olmasını tavsiye etmiştir.

İslam geleneğinde peygamber sıfatları arasında zikredilen tevazu, Allah'ın (cc) salih kullarının da başlıca özelliğidir.[71] Kur'an'da **"Rahman'ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, "Selam" der (geçer)ler."**[72] buyrularak kulluk bilincine sahip kimselerin mütevazı oluşuna dikkat çekilmiştir.

Haset

Haset, başkalarının iyi durumda olmasına tahammül edememek ve onların sahip olduğu nimetlerin yok olmasını istemektir. Bencillik, nefret gibi olumsuz duyguların etkisiyle ortaya çıkan bu kıskançlık ve çekememezlik, kötülüğün başlıca sebepleri arasındadır *(Görsel 4.9)*.[73]

Görsel 4.9
Hz. Muhammed (sav), "Hasetten sakının. Çünkü ateşin odunu yakıp tükettiği gibi haset de iyi amelleri yakar, bitirir." (Ebu Davud, Edeb, 44.) *buyurarak kıskançlığın hem dünya hem de ahiret hayatında insanları zor durumda bırakacağını bildirmiştir.*

Haset, kişi ve toplum güvenliğini önemli ölçüde tehdit eden ahlaki bir zaaftır. Yüce Allah, haset eden

kişilerin şerrinden sakınmak için insanların kendisine sığınmasını istemiştir. Çünkü kıskançlık duygusu, sağlıklı düşünme ve doğru hareket etme kabiliyetlerini zayıflatarak insanları başkalarına zarar vermeye meyilli hâle getirir. Kardeşleri tarafından kıskanıldığı için kuyuya atılan Hz. Yusuf'un kıssası, bu durumu anlatan örneklerden biridir. Hz. Peygamber de müminlerin kalbinde iman ve hasedin bir arada bulunamayacağını belirtmiştir. Bu nedenle müminler, başkalarıyla ilgili güzel bir duruma şahitlik ettiklerinde onlara karşı kıskançlık beslememeli, aksine onlar için dua ederek güzel temennilerde bulunmalıdır. Ayrıca iman etmenin kötü duyguları azalttığını, güzel duyguları ise geliştirdiğini göz önünde bulundurarak Allah'a (cc) olan imanlarını canlı tutmalıdır.[74]

"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır." (Furkan suresi, 67. ayet.) Bu ayetten çıkardığınız ilkeler nelerdir?

İsraf

İsraf, "inanç, söz ve davranışta dinin, akıl veya örfün uygun gördüğü ölçülerin dışına çıkmak; özellikle mal veya imkânları meşru olmayan amaçlar için saçıp savurmak" demektir.[75] Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Ey Âdemoğulları! Her namaz kılacağınızda güzelce giyinin, yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."**[76] buyurarak insanlara bağışladığı maddi imkânların gerekli durumlarda ve gerektiği kadar kullanılmasını emretmiştir.

İnsanların helal yollardan kazandıkları mal varlıklarını ölçüsüzce harcaması israftır. Bununla birlikte haram işlerde kullanılmak üzere yapılan harcamalar veya helal maddelerin ihtiyaçtan fazla tüketilmesi de israf kabul edilmiştir. İslam'a göre zenginlerin malında ihtiyaç sahiplerinin de hakkı vardır. Buna rağmen ölçüsüzce tüketmek ve diğer insanların ihtiyaçlarını görmezden gelmek, toplumsal huzuru bozan en önemli etmenlerden biridir. Yüce Allah, insanların temel ihtiyaçlarına erişmekte güçlük çektiği ortamlarda servet sahiplerinin lüks ve şatafat içinde yaşam sürmesini kınamıştır. Hz. Peygamber de Müslümanlardan ihtiyaç sahiplerine yardım etmelerini, komşu ve misafirlere ikramda bulunmalarını istemiştir. Risaleti döneminde de nimetlerin paylaşılmasını teşvik ederek kin, haset gibi olumsuz duyguları törpülemiş, böylece toplumsal huzuru sağlamıştır.[77]

İsraf, günümüzde en önemli küresel sorunlardan biri hâline gelmiştir *(Görsel 4.10)*. Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan milyonlarca insan, temiz suya ve gıda maddelerine ulaşma konusunda büyük sıkıntı yaşamaktadır. Buna karşılık birçok insan da su kaynakların yok olmasına ve gıda ürünlerinin azalmasına neden olabilecek kadar aşırı bir tüketim içerisindedir. Özellikle Afrika'da yetersiz beslenmekten ve temiz su bulamamaktan kaynaklanan ve ölümle sonuçlanan pek çok hastalık görülmektedir. Bir süre sonra bütün insanlığı tehdit edecek olan bu açlık ve susuzluk tehlikesinin önüne geçmek için acilen israfı önleyici tedbirler alınmalıdır.

Görsel 4.10
Gıda ürünlerini ölçülü ve bilinçli bir şekilde tüketmek israfı önler.

Tutumlu olmak, hem millî bir görev hem de İslam'ın öğütlediği bir ilkedir. Irmaktan abdest alırken dahi suyu israf etmemek gerektiğini söyleyen Hz. Peygamber, var olan kaynakların en verimli şekilde kullanılmasını tavsiye etmiştir. Ayrıca Müslümanlardan hayatlarının her alanında itidalle hareket etmelerini, dinin ve aklın uygun gördüğü ölçülerin dışına çıkmamalarını istemiştir.

Zulüm

"Sınırları çiğneme, kendi hak alanının dışına çıkıp başkasını zarara sokma, rızasını almadan birinin mülkü üzerinde tasarrufta bulunma, zorbalık yapma" anlamlarına gelen zulüm; Kur'an-ı Kerim'de özellikle bireye, topluma ve inanca etkileri bağlamında ele alınmıştır.[78] Bununla birlikte **"Lokman, oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür, demişti."**[79] ayetinde Allah'a (cc) şirk koşma eylemi zulüm olarak tanımlanmıştır. Ayrıca **"Kim bir kötülük yapar veya nefsine zulmeder de sonra Allah'tan mağfiret dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı ve esirgeyici bulacaktır."**[80] ayetinde insanların günah işleyerek kendi nefislerine yaptıkları haksızlık da zulüm kelimesiyle ifade edilmiştir.

Hilfülfudul

Hz. Peygamber'in doğup büyüdüğü Cahiliye toplumundaki en yaygın fiillerden biri, güç sahiplerinin zayıf kimselere haksızlık yapması ve eziyet etmesiydi. Gençlik yıllarından itibaren buna karşı çıkan ve ***Hilfülfudul***'a katılarak mazlumları korumaya çalışan Allah Resulü, risaletin Mekke döneminde ailesi ve ashabıyla birlikte pek çok şiddet ve işkenceye maruz kalmıştır. Buna rağmen sabırla ve yılmadan mücadele ederek Allah'ın (cc) yardımıyla zafere ulaşmış ve İslam'ın yayılmasını sağlamıştır. Onun haksızlık karşısında verdiği bu tavizsiz mücadele, dünyadaki tüm mazlumların hak mücadelesine ilham kaynağı olmuştur.[81]

İnsanın dünya ve ahiret hayatına zarar veren bu olumsuz davranış karşısında Müslümanları uyaran Hz. Muhammed (sav), onlara "Allah'ım! Fakirlikten, yokluktan ve zilletten sana sığınırım. Haksızlık etmekten ve haksızlığa uğramaktan da sana sığınırım."[82] şeklinde dua etmeyi öğütlemiştir.

Yüce Allah, bu amaçla insanlardan kendilerine emanet edilen dini, canı, aklı, nesli ve malı korumalarını istemiş; bunu yapmadıkları takdirde akıl, ruh ve beden sağlıklarını tehlikeye atacaklarını bildirmiştir.

Kontrol Noktası-2

A. Aşağıdaki kutucuklarda olumlu, olumsuz tutum ve davranışlarla ilgili bazı kavramlara yer verilmiştir. Size yöneltilen soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı kutucuğu birden fazla soruya cevap olacak şekilde kullanabilirsiniz.

a adalet	b ahde vefa	c cömertlik	ç dürüstlük
d gıybet	e haset	f hayâ	g hüsnüzan
ğ iffet	h iftira	ı itidal	i kibir
j merhamet	k nezaket	l riya	m suizan
n şefkat	o tevazu	ö yalan	p zulüm

1. **Olumlu tutum ve davranışlar hangileridir?** ....
2. **Olumsuz tutum ve davranışlar hangileridir?** ....
3. **Bir kişiyi incitici sözlerle anmak anlamına gelen kavram hangisidir?** ....

B. Aşağıdaki sorunun cevabını tablo üzerinde işaretleyiniz.

4. • “Bilmiyorlar mı ki kullarının tövbesini kabul eden Allah’tır, sadakaları kabul eden de O’dur. Şüphesiz ki Allah tövbe kapısını alabildiğine açık tutmaktadır, rahmetiyle her şeyi kuşatmaktadır.” (Tevbe suresi, 104. ayet.)

• “O tövbekârlar, ibadet edenler, hamdedenler, dünyada yolcu gibi yaşayanlar, rükûya varanlar, secde edenler, iyiliği teşvik edip kötülükten alıkoyanlar, Allah’ın sınırlarını gözetenler; müjdele o müminleri!” (Tevbe suresi, 12. ayet.)

Bu ayetlere göre aşağıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

	İfadeler
	a) Günah işleyen kimseler affedilmeyecektir.
	b) Günah işleyen kimseler pişman olmalıdır.
	c) Kul hakkı ancak hak sahibiyle helalleşerek ödenebilir.
	ç) Allah (cc), günah işleyen kulun affedilme ümidiyle niyazda bulunmasından hoşnut olur.
	d) Tövbe edenlerin yeniden günah işlemesinde sakınca yoktur.
	e) Allah (cc), günah işlemekten kaçınan ve bu konuda kararlı olanların geçmiş günahlarını affeder.
	f) İnsanlar tövbelerinde samimi olduklarını göstermelidir.
	g) Güzel amel işleyen ve ibadetlerinde devamlılık gösteren kişiler cennetle müjdelenmiştir.

4.3. KÖTÜ ALIŞKANLIKLAR

Konuya Başlarken

1. **Kötü alışkanlık ve bağımlılık dendiğinde aklınıza ilk gelen hangi davranışlardır?**
2. **Yaşadığınız çevrede hangi kötü alışkanlık ve bağımlılıkların daha yaygın olduğunu gözlemliyorsunuz?**

bağımlılık

Kötü Alışkanlıklar ve Bağımlılıklar

İnsana akıl ve irade bahşeden ve onu eşrefimahlukat olarak yeryüzüne gönderen Allah (cc), aklın ve iradenin doğru kullanmasına engel olan tüm kötü alışkanlık ve ***bağımlılık***ları yasaklamıştır. Güzel ahlaka zarar veren ve insanı yaratılış gayesinden uzaklaştıran bu kötü davranışlar, toplumsal hayata da büyük zarar vermekte ve huzuru bozmaktadır.

Doğduğu andan itibaren öğrenmeye başlayan ve dış dünyanın etkilerine açık hâle gelen insan, zorluklar karşısında çeşitli baş etme yöntemleri geliştirir. İçinde yaşanan çevre ya da ebeveyn tutumları bu baş etme yöntemlerinin niteliğini büyük ölçüde belirler. Ailelerin yanlış yaklaşımları, aile üyelerinden birinin bağımlılık öyküsü bulunması, kötü arkadaş seçimleri, başarısız bir eğitim hayatı veya içinde yaşanan toplumun bağımlılıkları normalleştirmiş olması, kişiler için risk oluşturan başlıca etkenlerdir.

Etkinlik-5

Adı	*Yavaşla*
Amaç	*Kötü alışkanlıkları ve bağımlılıkları sorgulayarak bunların insanın beden ve ruh sağlığına verdiği zararlarla ilgili akıl yürütebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki metni okuyarak ve uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

"Son zamanlarda, insanlar arası iletişim ve etkileşimin büyük çoğunluğunun internet ve mobil cihazlar aracılığıyla gerçekleştirilmesi ve yaygın sosyal medya kullanımı, insanlara belli avantajlar sağlamanın yanı sıra yeni olumsuzluklar da katmaktadır. Fear of Missing Out (FOMO) olarak adlandırılan, Türkçeye Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (GKK) olarak geçen kaygı türü, bu olumsuzlukların birçoğunun altında yer alan önemli bir kavramdır. FOMO (Fear of Missing Out) yani gelişmeleri kaçırma korkusu bağımlılık derecesinde telefon kullanma durumudur. Bağımlı kişi artık kontrol duygusunu kaybetmiş bunun sonucunda da bir korku oluşmuştur.

Sanal âlemde daha fazla yer edinemediğinde veya yeterince beğeni alamadığında kişi kendini kötü hissetmeye başlar. Çünkü kendisini onaylanmamış ve kabullenilmemiş hisseder. Sosyal medyada çok fazla zaman geçirmeye başlayan kişi, bırakmayı ve durdurmayı denese de artık başarılı olamaz. Sosyal medya başında geçirdiği zaman miktarı gittikçe artar. Kişi, sanal ortamda bulunmaktan zevk alır. Bu durum beyindeki ödül-ceza sistemini harekete geçirir. Sanal ortamda istediği kadar vakit geçiremeyen veya istediği oranda beğeni alamayan kişi sanki temel ihtiyaçları karşılanmamış gibi huzursuz hisseder. Sosyal medya artık bu kişi için bir nevi 'sanal uyuşturucu' hâline gelir. Tıpkı uyuşturucunun kişinin muhakeme yeteneğini bozması gibi, FOMO da kişinin bilinç kontrolünü bozar."

(Fuat Tanhan vd., "Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (FOMO): Güncel Bir Derleme", Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 14/1(2022), 74-85.)

1. *Üç grup oluşturunuz.*
2. *Grup üyelerinin birbirini görecek şekilde oturmasını sağlayınız.*
3. *Aşağıdaki sorularla ilgili tüm grup üyelerinin görüşlerini alınız.*
    - *Uzun saatler boyunca telefon kullanmanın insanın özgür iradesi ve düşüncesi üzerindeki olumsuz etkileri neler olabilir?*
    - *Akıllı, irade sahibi, belli bir olgunluğa ve ahlaki düzeye erişmiş bir insanın teknolojik ürünlere bağımlı olması sizce nasıl açıklanabilir?*
4. *Verilen örneklerden hareketle kötü alışkanlık ve bağımlılıkların ruh ve beden sağlığına etkilerini değerlendiriniz.*

Değerlendirme

1. *Günlük telefon kullanma süreniz ne kadar?*

   ....

   ....

2. *Teknolojik cihazların günlük hayatınıza olumlu ve olumsuz etkilerine örnekler veriniz.*

   ....

   ....

Görsel 4.11
Dünya genelinde her altı saniyede bir kişi, sigaradan kaynaklanan hastalıklar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Sigara kullananlarda özellikle akciğer sağlığı hızla bozulmaktadır.

İslam'ın yasaklamış olduğu kötü alışkanlıkların başında alkol, sigara, uyuşturucu ve kumar gelmektedir. Bunlar arasında en yaygın davranış, sigara kullanımıdır. Son yıllarda yapılan kapsamlı araştırmalar, sigaranın insan sağlığını olumsuz etkilediğine dair pek çok bilimsel veri ortaya koymuştur *(Görsel 4.11)*. Bu araştırmalara göre sigara, bazıları ölümcül olmak üzere çok sayıda hastalığa neden olmaktadır.

Bazı İslam âlimleri, sigara içmenin tahrimen mekruh (harama yakın kötü davranış) olduğu konusunda görüş bildirmiştir. Bununla birlikte birçok İslam âlimi ve fetva kurulu da kişinin sağlığını koruması, kendini tehlikeye atmaması, başkalarına zarar vermemesi ve ortaya çıkabilecek zararlardan kaçınması gerektiği yönündeki temel ilkeleri esas alarak sigaranın haram olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla sigara içmenin caiz olduğunu söylemek mümkün değildir.[83]

İçki içmek, Kur'an-ı Kerim'de kesin bir dille yasaklanmış; Hz. Peygamber de içkinin "bütün kötülüklerin anası" olduğunu vurgulamıştır.[84] İslam'a göre sadece alkol kullanmak değil; alkolün üretim, tüketim ve tanıtım sürecindeki aşamalarda görev almak da haramdır. Bu yasağın temel nedeni; alkolün insanı Allah'ı (cc) anmaktan alıkoyması, beden ve ruh sağlığını bozması ve insan ilişkilerini olumsuz etkilemesidir.

- Başta akciğer kanseri olmak üzere pek çok kanser türünü tetikler.
- Kalp hastalıklarından ve kalp krizinden kaynaklanan ölümleri dört kat artırır.
- Astım, kronik obstrüktif akciğer hastalığı (KOAH) gibi birçok solunum sistemi hastalığına neden olur.
- Cinsel fonksiyonların bozulmasına yol açar ve kısırlık riskini artırır.
- Böbrek yetmezliğine neden olur.
- Sigara tüketen ve pasif içici olarak sigara dumanına maruz kalan kişilerin depresyon belirtileri göstermesine neden olur.
- Damar sertliğine yol açarak beyin fonksiyonlarını olumsuz etkiler.
- İnme ve beyin kanaması riskini artırır.
- Ağız kokusuna, diş çürümesine, erken diş kaybına ve diş eti hastalıklarına neden olur.

Grafik Bilgi 4.3
Sigara kullanmanın bazı olumsuz etkileri

Açık Uçlu Soru

Yandaki karekodda verilen videoyu izleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. **Kötü alışkanlık ve bağımlılıkların aile bütünlüğüne etkisini yorumlayınız.**

....

....

2. **Ebeveynlerin sigara bağımlısı olması, çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını nasıl etkiler?**

....

....

"Bırakabilirsin" başlıklı kamu spotuna alttaki karekod üzerinden izleyebilirsiniz.

Alkol kullanmak hem depresyon, kaygı bozukluğu, kişilik bozukluğu, duygu durumu bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıklara hem de karaciğerde büyüme, kanser, kalp ve damar hastalıkları gibi ölümcül hastalıklara neden olur. Ayrıca trafik kazalarına, ekonomik sorunlara ve ailelerin dağılmasına da yol açar. Alkol tüketen insanlar sadece kendilerine zarar vermez, aileleri ve varsa çocukları da bu durumdan olumsuz etkilenir. Bu tür ortamlarda yetişen çocuklarda duygusal çöküntülere, davranış bozukluklarına ve okul başarısızlıklarına sıkça rastlanır.

İslam'da yasaklanan bir başka kötü alışkanlık da kumardır. Yüce Allah, **"Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şüphesiz şeytan içki ve kumar yoluyla aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?"**[85] ayetinde alkol ve kumarı birlikte zikrederek Müslümanları bunlara yaklaşmamaları konusunda kesin bir dille uyarmıştır.

İslam'a göre insanların meşru ölçüler içinde eğlenmesi helaldir. Fakat Allah (cc), başkalarının mallarını meşru olmayan yollarla elde etmeyi haram kılmıştır.[86] İslam'da güreş, yüzme, binicilik, ok atma gibi müsabakalar helal olduğu halde sonuçları hakkında bahse girmek ve bu yoldan kazanç elde etmek de haramdır.

Kumar ve benzeri oyunlar, ailevi sorunlara ve ekonomik çöküntülere yol açarak hem bireysel hem toplumsal yıkımlara neden olmaktadır. İnsanların hiçbir emek vermeden zengin olma hayalleri kurması, hem toplumsal değerlerin zayıflamasına neden olur hem de dünyevi hırsları körükleyerek kişiyi Allah (cc) rızasını kazanma amacından uzaklaştırır. Müslümanlar bu konuda bilinçli olmalı, kumar benzeri kötü alışkanlıklara kapılarak hem dünya hem de ahiret hayatlarını ziyan etmemelidir.

Günümüzde özellikle gençler arasında gitgide yaygınlaşan kötü alışkanlıklardan biri de uyuşturucu bağımlılığıdır. Vücuda girdiğinde davranışsal, ruhsal ve bedensel değişikliklere neden olan ve bağımlılığa yol açan kimyasal maddelere bağımlılık yapıcı maddeler denir. Bu maddeleri kullanmak; Allah'ın (cc) insana emanet olarak verdiği akıl, ruh ve bedende birçok olumsuz etkiye yol açar. Böylece insan, kendisine lütfedilen bu kıymetli emanetlere ihanet etmiş olur.

Görsel 4.12
Beyin görüntüleme çalışmaları; beynin, madde kullanımından dolayı yargılama, karar verme, öğrenme, kaydetme ve davranışları kontrol etme ile ilgili alanlarında büyük değişiklikler yaşandığını göstermektedir.

Uyuşturucu bağımlılığı, etki ve zararları bakımından en tehlikeli bağımlılık türüdür. Çünkü uyuşturucu kullanan insanlar, vücutları o maddeye alıştıkça daha fazlasına ihtiyaç duyar. Bunun sonucunda da kişi, her türlü suça meyilli hâle gelerek fıtratından uzaklaşır. Madde kullanan ya da yoksunluk çeken kişiler; hafıza kaybı, dikkat eksikliği, uykusuzluk, refleksif tepkiler verme, ani kişilik değişimleri gibi birçok bedensel ve zihinsel sorun yaşar. Beynin yapısı ve işlevleriyle ilgili bilimsel araştırmalar, uyuşturucu madde kullanımının özellikle beyin fonksiyonlarında çok büyük yıkımlara neden olduğunu ortaya koymuştur *(Görsel 4.12)*.

Günümüzde teknolojik araçların bilinçsiz ve kontrolsüz şekilde kullanımı nedeniyle ortaya çıkan yeni bağımlılık türleri de ortaya çıkmıştır. Sosyal medya ortamlarında gezinmekle ya da genel ağ platformları üzerinden oyun oynamakla başlayan, ancak zamanla bilgisayar ve telefon karşısında çok uzun süre geçirmeye neden olan bu bağımlıklara teknoloji bağımlılığı adı verilir *(Görsel 4.13)*.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) *"İki nimet vardır ki insanların çoğu bunları değerlendirme hususunda aldanmıştır: sağlık ve boş zaman."*[87] buyurarak zamanın ve sağlığın önemini vurgulamıştır. İnsanların hayatını kolaylaştırmak için geliştirilen teknolojik ürünleri amacına uygun şekilde kullanmamak; zaman kaybına, beden ve ruh sağlığının bozulmasına, görev ve sorumlukların ihmal edilmesine neden olur. Bu nedenle teknolojik aletlerin gereğinden fazla kullanımı, bir bağımlılık türü olarak kabul edilir.

Görsel 4.13
Dünya Sağlık Örgütüne göre oyun oynama davranışı ile ilgili sağlık sorunları sadece oyun oynama bozukluğunun kendisi ile sınırlı değildir. Oyun oynama bozukluğuna eşlik eden yetersiz fiziksel aktivite; sağlıksız beslenme, görme ve işitme problemleri, kas ve iskelet problemleri, öfke problemi, depresyon gibi birçok rahatsızlığa yol açmaktadır.

Etkinlik-6

Adı	*Bağımlılık Döngüsü*
Amaç	*Kötü alışkanlıklar ve bağımlılıkları sorgulayarak bunların insanın beden ve ruh sağlığına verdiği zararlarla ilgili akıl yürütebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki metni okuyup grafiği inceleyerek soruları cevaplayınız.*

İnsanlar yaşamları boyunca birçok bağımlılık geliştirebilir. Bu durum, zararlı maddelerin yanı sıra teknolojiye, eşyalara veya davranışlara bağımlılık şeklinde ortaya çıkabilir. Bağımlılık, bir anda ortaya çıkan bir olgu değildir. İnsanlar belli süreçler içerisinde ve adım adım bağımlılığa sürüklenir. Bu duruma bağımlılık döngüsü adı verilir.

1. *Sizce bu döngünün kırılma noktası olan ve kişinin artık bağımlı olduğunu gösteren aşama hangisidir?*
2. *Bağımlılık döngüsünü başlatan unsurlar neler olabilir?*
3. *Bu döngüye kapılan birinin bağımlılıktan kurtulması için neler yapılabilir?*

Değerlendirme: *Bağımlılıkla mücadele eden kurumları araştırıp listeleyiniz ve listenizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

"Kötü Alışkanlıklar ve Bağımlılıklar" konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kötü Alışkanlık ve Bağımlılıkların Bireysel ve Toplumsal Sonuçları

Kötü alışkanlık ve bağımlılıklar, insanların hem ruh ve beden sağlıklarında hem de sosyal yaşamlarında yıkıcı etkilere neden olur. Her bireyin belirli rolleri ve sorumlulukları bulunduğu aile yapısında üyelerden biri herhangi bir bağımlılık geliştirirse diğer aile üyeleri de bu durumdan etkilenir. Yapılan araştırmalar, içinde bağımlı kişiler bulunan ailelerde neredeyse bütün fertlerin uyum bozukluğu yaşadığını ve çeşitli psikolojik sorunlarla karşı karşıya kaldığını göstermiştir.[88]

Kötü alışkanlık ve bağımlılıklara sahip olan kişilerin başta aile bağları olmak üzere tüm sosyal ilişkileri bazen telafisi olmayacak şekilde bozulabilir. Bağımlılıklarda en sık görülen durum, kişinin toplumdan uzaklaşması ve yalnızlaşmasıdır. Yalnızlaşma, kişinin millî ve manevi değerlere de yabancılaşmasına sebep olur. Oysa toplumdaki her birey, millî ve manevi değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında sorumluluk sahibidir. Kişinin kendine, ailesine, dinî inancına ve içinde yaşadığı toplumun değerlerine yabancılaşması, hem kötü alışkanlıklara başlama sebebi hem de bu yaşam tarzının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu noktada insanların varoluş gayelerini hatırlamaları ve kendilerine bahşedilen yeteneklere uygun bir hayat yaşamaları büyük önem taşır *(Görsel 4.14)*. Kendiyle, yaratıcısıyla, ailesiyle ve içinde yaşadığı toplumla barışık olan bireyler, her türlü kötü alışkanlık ve bağımlılıktan da korunmuş olacaktır.

Görsel 4.14
Hayatın anlamını ve amacını bilen kişiler, kötü alışkanlıklardan uzak durur. Kendini tanıyan, hayattan beklentileri, hedefleri ve gelecekle ilgili hayalleri olan kişilerin kötü alışkanlıklar ve bağımlılıklarla kaybedecek zamanı olmaz.

İnsan; çevresindeki insanların davranış ve tutumlarından etkilenen, önemli gördüğü kişileri kendine örnek alan, hayatını bu yönde şekillendiren sosyal bir varlıktır. Bu nedenle herkesin içinde yaşadığı toplumun değerlerine saygı göstermesi ve diğer insanlarla uyum içinde yaşaması gerekir. Ancak bağımlı kişilerin yaşadığı en büyük sorunlardan biri, toplumsal normlara uymakta zorlanmalarıdır. Bunun sonucunda ise sosyal dışlanma adı verilen ve beraberinde derin bir yalnızlığa ve bunalıma neden olan durum ortaya çıkar.

Kötü alışkanlık ve bağımlılıklara sahip olan kişilerin aileleri de sosyal dışlanmaya maruz kalır. Böyle durumlarda sağlıksız, huzursuz ve gelecekten ümidini kesmiş bireylerin sayısı hızla artar. Bunun neticesinde suç oranları artabilir, hatta toplumsal yapının bozulmasına sebep olabilecek büyük hadiseler yaşanabilir.[89]

Bağımlılıklar, sosyal hayatın yanı sıra ekonomiyi de olumsuz etkiler. Bağımlı kişiler yeterince verimli çalışamadıklarından iş gücü kaybına neden olur. Ayrıca yaşadıkları sağlık sorunları nedeniyle veya işledikleri suçlar yüzünden cezaevine girdiklerinde ülke ekonomisine de büyük zararlar verir.

Etkinlik-7

Adı	*Mikrofon Sende*
Amaç	*Kötü alışkanlık ve bağımlılıklar hakkında akıl yürütme yoluyla ulaşılan çıkarımları açıklayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.*

1. *Sınıf tahtasına "Kötü alışkanlık ve bağımlılıkları önlemek için alınan tedbirler yeterlidir." cümlesini yazınız.*
2. *Beş ayrı kartona "Kesinlikle Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Kesinlikle Katılmıyorum" ifadelerini yazınız.*
3. *Hazırladığınız kartonları sınıfın duvarlarına aralıklı olarak yapıştırınız.*
4. *İlk maddede yazılan cümleye katılıp katılmama durumunuza göre ilgili kartonların önünde toplanınız.*
5. *Neden bu görüşte olduğunuzu sınıf arkadaşlarınıza açıklayınız.*
6. *Arkadaşlarınızın açıklamalarından sonra görüşünüzde değişiklik olursa bunu sınıfla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Etkinlik sonunda kötü alışkanlık ve bağımlılıkların önlenmesiyle ilgili bu bütün önerileri yazarak sınıf panosuna asınız.*

Kötü alışkanlık ve bağımlılıklarla mücadele etmek hem toplumsal bir sorumluluk hem de bir vatandaşlık görevidir. Tarih boyunca bu sorunlarla mücadele etmeyen toplumların nasıl bir akıbete uğradığı iyi incelenmeli ve geçmişte yaşanmış olaylardan gerekli dersler çıkarılmalıdır. Ayrıca bu alışkanlıkların sebep olduğu bireysel ve toplumsal yıkımları anlamak için teknolojik imkânlardan da yararlanılmalıdır.

Öğrenme Günlüğü

Ad Soyad:	**Tarih:**
Vatandaşlık hak ve sorumluluklarının bir gereği olarak bağımlılıklarla mücadele etmenin gerekliliği ile ilgili aşağıda verilen öğrenme günlüğünü doldurunuz.	
Hangi yeni bilgileri edindim?	
Öğrendiklerim beni nasıl ve neden etkiledi?	
Öğrendiklerimden sonra hayatımda neleri değiştireceğim?	

Sunum Yapma

Ülkemizde kötü alışkanlık ve bağımlılıklarla mücadele etmek için kurulan ve çeşitli faaliyetler yürüten Yeşilay hakkında araştırma yapınız. Edindiğiniz bilgilerden yararlanarak Yeşilay Haftası'nda sınıfta veya okulun konferans salonunda konuyla ilgili bir sunum yapınız.

Kontrol Noktası-3

1. Aşağıda iniş sırasına göre içki ve kumarla ilgili ayetler verilmiştir. Tablodaki doğru ifadeleri bu ayetlere göre işaretleyiniz.

- "Sana içkiyi ve kumarı soruyorlar. 'Bu ikisinde insanlar için büyük zarar ve bazı faydalar vardır, zararları da faydalarından büyüktür.' de. (...)" (Bakara suresi, 219. ayet.)
- "Ey iman edenler! Siz sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar (...) namaza yaklaşmayın. (...)" (Nisa suresi, 43. ayet.)
- "Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şüphesiz şeytan içki ve kumar yoluyla aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?" (Maide suresi, 90-91. ayetler.)

	İfadeler
	a) İlk ayet, insanları alkol ve kumarı bırakmaya hazırlamak amacıyla indirilmiştir.
	b) İçki ve kumarın zararları faydalarından çok daha fazladır.
	c) Kesin yasak getirilmeden önce imanın sağlam temeller üzerine oturması amaçlanmıştır.
	ç) Nisa suresinin 43. ayeti, kesin yasaklama öncesi son aşamayı ifade eder.
	d) Ayetlerde daha çok içki ile kumarın ruh ve beden sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine vurgu yapılmıştır.
	e) İçki yasağında izlenen yöntem, kötü alışkanlıklardan kurtulmak için ideal bir örnektir.
	f) İslam'da insanın eğitimiyle ilgili konularda adım adım ilerleme yöntemi önemli bir yere sahiptir.
	g) Ayetlerde kötü alışkanlıkların sosyal hayatta açtığı yaralara ve dinî hayata verdiği zararlara değinilmiştir.
	ğ) Kötü alışkanlıklarla mücadele etmenin en etkin yollarından biri de genel yasaklamadır.
	ı) Olumsuz tutum ve davranışlardan uzaklaşmada Allah'a (cc) iman en önemli etkendir.
	i) İçki ve kumarın ayette beraber zikredilmesi bunların birbirini tetikleyen kötü özellikler olması sebebiyledir.
	j) Ayette içki ve kumar için şeytan işi ifadesi kullanılarak insanların bunlardan uzak durması tavsiye edilmiştir.

Performans Görevi

Görev	*Sosyal medyanın olumlu ve olumsuz davranışlar ile kötü alışkanlıklar üzerindeki etkisi hakkında bilgilendirici bir metin yazınız.*
Amaç	*Kötü alışkanlık ve bağımlılıklar hakkında eleştirel düşünebilme*
Ürün	*Bilgilendirici metin*
Değerlendirme Ölçütleri	*Doğruluk, dil ve anlatım, özgünlük, amaç ve içerik uyumu*

Yönerge: *Bu performans görevini aşağıda verilen uygulama adımları doğrultusunda hazırlayınız.*

1. *Sosyal medyanın olumlu ve olumsuz davranışlar ile kötü alışkanlıklar üzerindeki etkisiyle ilgili performans görevinizin araştırmasını bir hafta içinde tamamlayınız.*
2. *Araştırmanızda bu konuda yapılan sosyal deney ve anketlerden yararlanınız.*
3. *Yeşilay'ın bu konuda yapmış olduğu çalışmalara araştırmanızda yer veriniz.*
4. *Araştırmanız sonucu elde ettiğiniz bulguları not ediniz.*
5. *Notlarınızdan yararlanarak metninizi bir plan çerçevesinde anlamlı bir bütün olacak şekilde yazınız.*
6. *Yazdığınız bu metni sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.*

Değerlendirme: *Yapılan çalışma aşağıdaki karekodda verilen bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir. Ayrıca öz değerlendirme formunu doldurarak çalışmanızla ilgili kendinizi değerlendiriniz.*

Öz değerlendirme formuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Bütüncül dereceli puanlama anahtarına bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri daha sonra hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana yazabilirsiniz.

Zenginleştirme ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Destekleme ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Bu bölümde farklı soru çeşitlerinden oluşan toplam 23 soru bulunmaktadır. Üniteyle ilgili daha fazla soruya bölüm sonundaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

A. Aşağıdaki kutucuklarda İslam ahlakına göre olumlu ve olumsuz davranışlar konusu ile ilgili bazı tanımlar verilmiştir. Kutucuklardaki harfleri ilgili soruların altına yazarak veya kutucuklardaki tanımlardan yola çıkarak soruları cevaplayınız. Aynı harfi birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.

a adalet	b ahde vefa	c cömertlik	ç dürüstlük
d hayâ	e hüsnüzan	f gıybet	g iffet
ğ itidal	h merhamet	ı nezaket	i suizan
j şefkat	k tevazu	l yalan	m zulüm

1. Birbirine zıt olan iki kavramın tanımı hangi kutucuklarda verilmiştir?

....

2. g kutucuğundaki kavramı tanımlayınız.

....

3. Olumlu davranışları ifade eden kavramların tanımı hangi kutucuklarda verilmiştir?

....

4. Hangi tanımın karşılığı "bireysel ve toplumsal alanda hak ve eşitliği sağlayan erdem" **anlamına gelen kavramla eş anlamlıdır?**

....

B. Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarında bırakılan boşluklara yazınız.

5. "Lokman, 'Sevgili oğlum; yaptığın iş bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa, bir kayanın içinde saklansa veya göklerde yahut yerin dibinde bulunsa bile yine de Allah onu açığa çıkarır. Kuşkusuz ki Allah her şeyi bütün gizlilikleriyle bilir, O her şeyden haberdardır. Yavrucuğum; namazını özenle kıl, iyi olanı emret, kötü olana karşı koy, başına gelene sabret. İşte bunlar, kararlılık gerektiren işlerdendir. Gurura kapılarak insanlara burun kıvırma, ortalıkta çalım satarak yürüme. Unutma ki Allah gurura kapılıp kendini beğenen hiç kimseyi sevmez. Yürüyüşünde ölçülü ol, sesini yükseltme. (...)' [dedi.]" (Lokman suresi, 16-19. ayetler.)

Bu ayetlerde Hz. Lokman, oğlunu hangi tutum ve davranışlardan kaçınması gerektiği konusunda uyarmıştır?

....

....

....

....

6. Bir öğrenci, Hz. Peygamber'in örnek yaşamı ve ahlakını öğrenmek için "Siyerden Sirete" isimli bir dergiye abone olmuş ve derginin 3. sayısının ön sözünde aşağıda verilen metni okumuştur.

"610 yılının ramazan ayıydı. Hz. Peygamber (sav), Hira Mağarası'na çekildiği bir gün vahiy meleği Cebrail ile karşılaşmış ve ilk vahiy tecrübesini yaşamıştı. Bu heyecan ve telaşla hemen evine, eşi Hz. Hatice'nin yanına dönmüş ve başından geçenleri ona anlatarak 'Kendimden korktum.' demişti. Onun bu endişeli hâline karşılık Hz. Hatice oldukça sakin görünüyordu. Çünkü onun gibi yüksek ahlaki meziyetlere sahip bir insanın başına gelen böyle bir olayın kötü bir şey olacağına asla ihtimal vermiyordu. Bu nedenle eşini, 'Öyle deme. Allah'a yemin ederim ki Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabayı gözetirsin, muhtaç olanların bakımını üstlenirsin, aç ve açıkta olanı koruyup kollarsın, misafire ikram edersin ve musibete maruz kalanlara yardım edersin.' diyerek teselli etmişti. Hz. Hatice'nin saydığı bu hususiyetler bile tüm ahlaki değerlerin önemini yitirdiği Cahiliye Dönemi'nde, Hz. Peygamber'in eşine ender rastlanacak bir karaktere sahip olduğunu göstermekteydi." (bk. Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 3/15.)

Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'e (sav) söylediği sözlerden hareketle güzel ahlakın tanımını yapınız.

....
....
....
....
....
....

7. Aşağıda Yeşilay'ın genel ağ sitesinde teknoloji bağımlılığıyla ilgili "Ne Yapmalı" başlığı altında verilen tavsiyeler bulunmaktadır.

Ne Yapmalı?

- Çocuklarınızı arkadaşları ile doğal yollardan görüşmeleri için yönlendirin, akran grupları içerisinde sosyalleşmesini sağlayın.
- Çocuklarınızı yetenek ve ilgi alanlarına uygun spor dallarına yönlendirin.
- Çocuğunuzun arkadaşlık ilişkilerini destekleyin, onları bir araya getirecek aktivite planlayın.
- Çocuğunuzun bilgisayar kullanımını kontrol edin ve sanal ortamdaki arkadaşlarını tanıyın.
- Bilgisayarınızda güvenli internet uygulamalarının olmasına özen gösterin.

(Genel ağdan / basından alınmıştır.)

Sizce yukarıda verilen tavsiyelerden başka neler yapılabilir?

....
....
....
....
....

8-9. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Osmanlı Dönemi'nde yaşayan bir kişi, ticari hayata adım atarak bir dükkân açmaya karar verir. Dükkânını açmadan önce de günümüzdeki esnaf odalarına benzer bir işlevi olan Ahilik teşkilatına katılır. Bu teşkilat, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu'da yaşayan insanların zanaat ve ticaret alanlarında yetişmelerini sağlayan, onları ahlaki açıdan yetiştiren ve iş hayatını insani meziyetleri esas alarak düzenleyen bir örgütlenmedir. Bu teşkilat aracılığıyla iyiliğin, doğruluğun, kardeşliğin, yardımseverliğin; kısacası toplumsal yapıyı ayakta tutan bütün ahlaki özelliklerin bir araya geldiği bir sosyoekonomik düzen inşa edilmiştir.

8. Buna göre ticarete yeni adım atan bir esnaf hangi ahlaki ilkelere göre ticari hayatını düzenlemelidir?

....

....

....

....

9. Bu metinden yararlanarak toplumsal düzenin oluşmasında ahlaki ilkelerin rolünü açıklayınız.

....

....

....

....

10-11. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Cömertliği tavsiye eden ve bunu bir erdem olarak takdim eden Yüce Allah, cömertlik ile savurganlık arasındaki ayrımı ortaya koymuş; harcamalarında dengeli olan insanları ise şu ayette övmüştür: "Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler. Bu ikisi arasında orta bir yol tutarlar." (Furkan suresi, 67. ayet.) Allah Resulü de bir kişinin bütün servetini başkalarına ikram etmesine rıza göstermemiştir. Bu çerçevede servetinin tamamını bağışlamak isteyen Kab bin Malik'i "Malının bir kısmını kendine ayır. Bu senin için daha hayırlıdır." diyerek uyarmış; ölümünden sonra bütün mal varlığını vakfetmek isteyen Sad bin Ebu Vakkas'a da malının sadece üçte birini vakfetmesini, geri kalan kısmını vârislerine bırakmasını tavsiye ederek "Vârislerini zengin etmen onları başkalarına muhtaç bırakmandan daha hayırlıdır." buyurmuştur. Ancak toplumsal menfaat gereği ihtiyaç duyulduğu takdirde malın tamamını bağışlamayı da bir erdem olarak nitelendirmiştir. (bk. Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 3/253.)

10. Hz. Peygamber'in Kab bin Malik'e ve Sad bin Ebu Vakkas'a verdiği tavsiyelerin sebebi nedir?

....

....

....

....

11. Bu metinden yararlanarak israf kavramını açıklayınız.

....

....

....

....

12-14. soruları aşağıdaki bilgilere göre cevaplayınız.

Bir öğretmen, temel dinî bilgiler dersinde tahtaya bir kavram yazmış ve öğrencilerden bu kavramla ilgili aşağıda verilen kelime ilişkilendirme tablosunu doldurmalarını istemiştir. Öğrenciler öğretmenin tahtaya yazdığı kavramla ilişkili olarak aşağıda verilen kelime ve kavramları yazmıştır.

KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ	
İlgili Kelime ve Kavramlar	**Örnek Cümleler**
Terbiye	....
Edep	....
Adabımuaşeret	....
Erdem	....
İyilik	....

12. Bu tablodaki ilgili kelime ve kavramlardan çıkarımda bulunarak öğretmenin tahtaya yazdığı kavramı kısaca açıklayınız.

....
....
....
....

13. Öğrencilerin yazdığı kelimelerden adabımuaşeret kavramını açıklayınız.

....
....
....
....

14. Tabloda verilen ilgili kelime ve kavramları "Örnek Cümleler" başlığının altında cümle içinde kullanınız.

....
....
....
....

15-17. soruları aşağıda verilen açıklamaya göre cevaplayınız.

		1 K		2 Y	
3 S	U	İ	Z	A	N
		B		L	
	4 R	İ	Y	A	
		R		N	

Bir öğretmen, sınıfta bazı kavramların anlamlarını açıkladıktan sonra öğrencilerden bu kavramların karşıt anlamlarını yandaki bulmacanın ilgili alanlarına yazmalarını istemiştir.

15. Buna göre I numaralı cevabın karşıt anlamlısı olan kavramı açıklayınız.

16. II numaralı cevapta yer alan kavramın bireysel ve toplumsal zararlarını açıklayınız.

17. III ve IV numaralı cevaptaki kavramları tanımlayarak karşıt anlamlarını yazınız.

18.

I.	"Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere karşı adaletli davrananlar, Allah katında, Rahman'ın yanında nurdan minberler üzerinde ağırlanacaklar." (Nesai, Adabü'l-kudat, 1.)
II.	"Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emreder; hayasızlığı, kötülüğü ve zorbalığı yasaklar. İşte Allah, aklınızı başınıza alasınız diye size böyle öğüt veriyor." (Nahl suresi, 90. ayet.)
III.	"Sen onlara sırf Allah'ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güven. Doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever." (Al-i İmran suresi, 159. ayet.)
IV.	"(...) Allah'ım! Beni güzel ahlaka eriştir. Senden başka güzel ahlaka eriştirecek yoktur. Kötü ahlakı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlakı benden uzaklaştıracak yoktur! (...)" (Müslim, Müsafirin, 201.)

Bu ayet ve hadislerden yararlanarak İslam ahlakına göre bir Müslüman'ın sahip olması gereken ahlaki özelliklerden dördünü yazınız.

1. ......
2. ......
3. ......
4. ......

C. Aşağıdaki soruyu verilen tabloya göre cevaplayınız.

19. "Dil, din, ırk ayrımı gözetmeden çalışmalarını sürdüren Türk Kızılay, dünyanın farklı bölgelerinde milyonlarca insana yardım eli uzatır. Türk Kızılay son 10 yılda 138 farklı ülkede doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale etmiş, ihtiyaç sahiplerinin barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamıştır. Türk Kızılay, Filistin, Sudan, Endonezya, Sri Lanka, Kırgızistan, Kosova, Somali, Pakistan gibi ülkelerde insani yardım faaliyetlerinin yanı sıra pek çok kalıcı refaha yönelik çalışmalara imza atmıştır. İhtiyaç sahibi ülkelerdeki projelerini konut, okul, toplum merkezi, ibadethane, kamu tesisleri inşası, geçim kaynaklarının temini ve desteklenmesi, sağlık, eğitim, sosyal yardım, tarım ve sulama gibi alanlarda yoğunlaşmıştır."

(Genel ağdan / basından alınmıştır.)

Türk Kızılay'ın yapmış olduğu bu faaliyetler aşağıda verilen hangi ayetlerle ilişkilidir? İşaretleyiniz.

		Ayetler
	I.	"(Onlar) 'Seni tenzih ederiz! Bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. En kâmil ilim ve hikmet sahibi şüphesiz sensin.' cevabını verdiler." (Bakara suresi, 32. ayet.)
	II.	"Oysa sizi de yaptıklarınızı da Allah yarattı." (Saffat suresi, 96. ayet.)
	III.	"Ey iman edenler! Allah'a, peygamberine, peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. (...)" (Nisa suresi, 136. ayet.)
	IV.	"Göklerin, yerin ve içlerindeki her şeyin hükümranlığı Allah'a aittir. O her şeye kadirdir." (Maide suresi, 120. ayet.)
	V.	"(Onlar) 'Biz çürümüş kemikler olmuş iken mi?' diyorlar. Ve ekliyorlar: 'O zaman bu bizim için ziyanlı bir dönüş olur!' Oysa bu dönüş sadece bir seslenmeye bakar. Bir de bakarsın kendilerini mahşerde bulmuşlar." (Naziat suresi, 10-14. ayetler.)
	VI.	"(...) Öte yandan yeryüzünü kupkuru ve cansız görürsün. Üzerine yağmur indirdiğimizde ise bir de bakarsın canlanıp kabarır ve her cinsten güzel bitkiler çıkarır." (Hac suresi, 5. ayet.)
	VII.	"Her şey bir ölçü ve plana göredir. (...)" (Müslim, Kader, 18.)

Ç. Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

20. "Alkol, vücuda alındıktan üç dakika sonra tüm hücrelere ulaşarak yıkıcı etki oluşturmaya başlıyor.

Alkol kullanımı öksürük, ses kısıklığı, düşük perdeli kalın bir sese yol açıyor.

Toksik bir madde olduğundan tüketimi arttıkça damar sertliği ve damar daralmasına yol açıyor, vücuttaki tüm organlara zarar veriyor.

Alkol kullanan kişinin uyku düzeni ve uyku kalitesi bozuluyor.

Ağız kuruluğu, ağız kokusu, tat alma duyusunda bozulma, ağız içi enfeksiyonlar ve diş eti hastalıklarına yol açıyor.

Kalpte ritim bozukluğuna, damar kireçlenmesine ve kalp yetersizliğine sebep oluyor."

(Genel ağdan / Basından alınmıştır.)

Buna göre aşağıdaki ayet ve hadislerden hangisi bu metinle doğrudan ilgili <u>değildir</u>?

A) "Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz." (Maide suresi, 90. ayet.)

B) "Şüphesiz ki şeytan içki ve kumar yoluyla aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?" (Maide suresi, 91. ayet.)

C) "Sarhoş edici her içki haramdır." (Buhari, Eşrib, 235.)

D) "Çoğu sarhoşluk veren her şeyin azı da haramdır." (Tirmizi, Eşribe, 3/1788.)

E) "(...) Kim arkadaşına 'Gel seninle kumar oynayalım.' derse (harama ön ayak olduğu için pişman olsun ve) derhâl sadaka versin." (Buhari, Tefsîr, (Necm) 2.)

21. İnsanlığa Kur'an ahlakını yaşayarak gösteren Hz. Peygamber, yaşamının hiçbir anında beşer olduğunu unutmamış ve Allah (cc) tarafından kendisine verilen yüce meziyetler nedeniyle kendini büyük görmemiştir. Onu canlarından çok seven ashabının kendisine aşırı övgüde bulunmasını istememiş ve onları bu konuda şöyle uyarmıştır: 'Hristiyanların Meryem'in oğlunu (İsa'yı) övmekte aşırı gittikleri gibi siz de beni övmede aşırılık göstermeyin. Şüphesiz ki ben Allah'ın kuluyum. Onun için bana Allah'ın kulu ve resulü deyin.' Kendisi için ayağa kalkılmasını hoş görmeyen Hz Peygamber; toplumun her kesimiyle oturup kalkmış, yemiş içmiş, çocukları dahi selamından mahrum bırakmamıştır. (bk. Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 3/335.)

Bu metinde Hz. Peygamber'in hangi özelliği vurgulanmıştır?

A) Tevazu sahibi oluşu

B) Şefkatli oluşu

C) Cesurluğu

D) Cömertliği

E) Merhameti

22.

I.	"Babası, 'Yavrucuğum, rüyanı sakın kardeşlerine anlatma; sonra sana tuzak kurarlar...' dedi." (Yusuf suresi, 5. ayet.)
II.	"Akşam ağlayarak babalarına geldiler. 'Ey babamız! Biz yarış için uzaklaşmış, Yusuf'u da eşyamızın yanında bırakmıştık; onu kurt yemiş. (...)' dediler." (Yusuf suresi, 16-17. ayetler.)
III.	"İkisi de kapıya doğru koştular... Kapının önünde kocasıyla karşılaştılar. Kadın kocasına 'Senin ailene kötülük etmeye kalkışanın cezası ancak zindana atılmak olmalıdır. (...)' dedi." (Yusuf suresi, 25. ayet.)
IV.	"Şehirdeki bazı kadınlar, 'Aziz'in karısı, hizmetindeki genç ile birlikte olmak istiyormuş; (Yusuf'un) sevdası kalbine işlemiş.' dediler. (...)" (Yusuf suresi, 30. ayet.)

Bu ayetler aşağıda verilen kavramlarla eşleştirildiğinde hangi kavram bu eşleştirmenin dışında kalır?

A) Gıybet B) Haset C) İftira D) Riya E) Yalan

Üniteyle ilgili daha fazla soruya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

4. Ünite Sonnotlar

1 Çağrıcı, "Ahlâk", 2/1.
2 Ayhan - Kazıcı, "Tâlim ve Terbiye", 39/515.
3 Çağrıcı, "Ahlâk", 2/1.
4 Tunç, "Âdâb-ı Muâşeret", EK1/34.
5 Recep Kılıç, "İslam Ahlakının Tanımı ve Kapsamı", *İslâm Ahlakı Temel Konular Güncel Yorumlar*, ed. Muhammet Şevki Aydın, Ahmet Hadi Adanalı, (Ankara: DİB Yayınları, 2014), 30.
6 bk. Müslim, Salatü'l-Müsafirîn, 139.
7 Kalem suresi, 4. ayet.
8 Ahzab suresi, 21. ayet.
9 Tirmizi, Rada, 11.
10 bk. Çağrıcı, "Adâlet", 1/341; Serinsu vd., "adalet", 5.
11 bk. Hadid suresi, 25. ayet.
12 Nisa suresi, 58. ayet.
13 bk. Şûra suresi, 15. ayet.
14 bk. Müslim, Hudud, 9.
15 bk. Karaman vd., Kur'an Yolu, 2/610-611.
16 bk. Nur suresi, 48-51. ayetler.
17 bk. Çağrıcı, "İtidal", 23/456.
18 Çağrıcı, "Cömertlik", 8/72.
19 Rahman suresi, 57. ayet; Alak suresi, 3. ayet; İnfitar suresi, 6. ayet.
20 Tirmizi, Edeb, 41.
21 bk. Buhari, Bed'ül-vahy, 5; Savm, 7; Müslim, Fedail, 56, 57.
22 bk. Buhari, Büyu, 1.
23 bk. İnsan suresi, 8-10. ayetler.
24 bk. Haşr suresi, 9. ayet.
25 bk. Bakara suresi, 267. ayet; Al-i İmran suresi, 92. ayet.
26 bk. Bakara suresi, 261-265. ayetler.
27 Çağrıcı, "Sıdk", 37/98.
28 bk. Toksarı, "Emanet", 11/81; Çağrıcı, "Sıdk", 37/98.
29 Çağrıcı, "Sıdk", 37/98-100.
30 Hud suresi, 112. ayet.
31 Buhari, Edeb, 69.
32 Nesai, İman, 8.
33 bk. Çağrıcı, "İffet", 21/506; Serinsu vd., "iffet", 157.
34 Serinsu vd., "hayâ", 130; Çağrıcı, "Hayâ", 16/ 554.
35 Nahl suresi, 90. ayet.
36 İbni Mace, Zühd, 17.
37 "Zan", *Temel İslam Ansiklopedisi*, ed. Tuncay Başoğlu (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 2019), 8/448.
38 bk. Nur suresi, 12. ayet; Hucurat suresi, 12. ayet.
39 bk. Tirmizi, Birr, 48.
40 bk. Çağrıcı, "Tevazu", 40/583.

41 "Merhamet", *Temel İslam Ansiklopedisi*, ed. Tuncay Başoğlu (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 2019), 5/456.

42 "Şefkat", *Temel İslam Ansiklopedisi*, ed. Tuncay Başoğlu (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 2019), 7/409.

43 Buhari, Müsakat, 9; Müslim, Selam, 153.

44 Şems suresi, 9-10. ayetler.

45 Nisa suresi, 31. ayet.

46 bk. Koca, "Haram", 16/100; Abdullah Kahraman, Helal ve Haram, (Erişim 2 Mayıs 2024).

47 Enam suresi, 151-152. ayetler.

48 TDK,"Türk Dil Kurumu Sözlükleri" (Erişim 22 Mayıs 2024)

49 bk. Çağrıcı, "Yalan", 43/297-300.

50 Hac suresi, 30. ayet.

51 Ebu Davud, Edeb, 71.

52 bk. Buhari, Edeb, 6.

53 bk. Tirmizi, Zühd, 10; bk. Ebu Davud, Edeb, 80.

54 Nahl suresi, 116. ayet.

55 bk. Çağrıcı, "Riya", 35/137-138; Serinsu vd., "riya", 308.

56 bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 5/697-698.

57 Maun suresi, 4-6. ayetler.

58 bk. Çağrıcı, "Riya", 35/137-138.

59 Bakara suresi, 271. ayet.

60 Enam suresi, 162. ayet.

61 bk. Hucurat suresi, 11-12. ayetler.

62 Hümeze suresi, 1-2. ayetler.

63 bk. Hucurat suresi, 12. ayet; Müminun suresi, 3. ayet; Nisa suresi, 112. ayet.

64 bk. Çağrıcı, "İftira", 21/522-523.

65 bk. Ali İmran suresi, 94; Enam suresi, 21, 93 ve 144. ayetler.

66 Nur suresi, 12. ayet.

67 bk. Çağrıcı, "Kibir", 25/561.

68 İsra suresi, 37. ayet.

69 Müslim, İman, 148.

70 Müslim, Cennet, 64.

71 bk. Karaman vd., Kur'an Yolu, 3/482-483.

72 Furkan suresi, 63. ayet.

73 bk. Çağrıcı, "Haset", 16/378-380.

74 bk. Felak suresi, 5. ayet; Yusuf suresi, 7-15. ayetler; Nesai, Cihad, 8; Özafşar vd., Hadislerle İslam, 1/595; Kara man vd., Kur'an Yolu, 5/722.

75 bk. Kallek, "İsraf", 23/179; Serinsu vd., "israf", 178.

76 Araf suresi, 31. ayet.

77 bk. Mearic suresi, 24. ayet; Kallek, "İsraf", 23/179.

78 bk. Serinsu vd., "zulüm", 403.

79 Lokman suresi, 13.ayet.

80 Nisa suresi, 110. ayet.

81 bk. Nasr suresi, 1-3. ayetler.

82 Ebu Davud, Vitr, 32.

83 Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Din İşleri Yüksel Kurulu Başkanlığı" (Erişim 29 Mart 2024).

84 Nesai, Eşribe, 44.

85 Maide suresi, 90-91. ayetler.

86 bk. Nisa suresi, 29. ayet.

87 Buhari, Rikak, 1.

88 Neslihan Yılmaz, *Alkol ve Madde Bağımlılığı: Bireysel ve Toplumsal Sonuçları* (İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 124.

89 Yılmaz, *Alkol ve Madde Bağımlılığı: Bireysel ve Toplumsal Sonuçları*, 125.

Sözlük

A

ahenk: Renkler, duygular, fikirler, bir bütünü teşkil eden parçalar arasındaki uygunluk, uyum, düzen.

ahkâm: Kur'an-ı Kerim ve hadislere dayanan hükümler, emir ve yasaklar.

aklıselim: İnsanın doğru karar vermesini sağlayan, herhangi bir olumsuzluktan veya ortamın kötülüğünden etkilenmeyen, yaratılışındaki temizliği koruyan akıl.

âlem: Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelerin oluşturduğu bütün evren.

aleyh: Bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olma.

amel: Bir niyete ve amaca bağlı olarak yapılan, dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü iş ve davranış.

arz: Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu.

ashap: bk. sahabe.

atmosfer: Yeri veya herhangi bir gök cismini saran gaz tabakası; gaz yuvarı.

B

bahşetmek: Vermek, bağışlamak, ihsan etmek.

balçık: İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur.

başı sınuk: Farklı görüşlere kapalı ve yeniliklere karşı dirençli olan kimse.

bereket: Bolluk, gürlük, feyiz, mutluluk ve güzelliklerin artması.

biçare: Çaresiz, aciz, zavallı.

bühtan: Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftira.

C-Ç

caiz: İslam'da, yapılması veya yapılmaması konusunda emir bulunmayıp kişinin isteğine bırakılan, işlenmesinden dolayı bir mükafat veya işlenmemesinden dolayı da bir cezayı gerektirmeyen davranışlar, mübah.

cemaat: **1.** Müslümanlığın din kardeşliği esasına dayalı olarak sevgi ve saygı temelli gerçekleştirilmesini istediği birlik, beraberlik. **2.** Namaz kılmak için bir araya gelen ve imama uyan topluluk.

cenin: Dölüt, anne karnındaki çocuk.

cihan: Yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat.

cünüp: Gerektiği hâlde gusül abdesti almadığı için dinen temiz sayılmayan kimse, cenabet.

cüzi irade: İnsana verilen sınırlı özgürlük, tercih etme kabiliyeti.

çehre: Yüz, surat, sima.

D

delil: Bir konu hakkında olumlu veya olumsuz hüküm vermeye götüren şey.

E

ebedî: Sonsuz, ölümsüz, baki.

ebeveyn: Anne ve baba.

ecir: İbadetlere ve güzel davranışlara verilen ahiret mükâfatı, sevap.

ekoloji: Canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen bilim dalı.

embriyo: Döllenmiş yumurtanın ana rahminde cenin hâline gelmeden önceki dönemi, oğulcuk.

ensar: Hicret sırasında Hz. Peygamber'e ve Mekke'den Medine'ye göç eden diğer Müslümanlara kucak açıp onları misafir eden; beslenme, barınma ihtiyaçlarını gideren, farklı bir ortamda yeni bir yaşam kurmalarında onlara yardımcı olan ve sahip oldukları her şeyi onlarla paylaşan Medineli Müslümanlar.

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı. .

ezel: Başlangıcı belli olmayan zaman, öncesizlik.

F

fani: Son bulucu, sonlu, ölümlü, kalımsız, baki olmayan.

fetva: Fıkıh ile ilgili bir meselenin dinî hükmünü açıklayan cevap.

G

gaflet: **1.** Ne yaptığını bilmeme ve dalgınlık. **2.** Günah sevap hususunda duyarsız ve dikkatsiz davranma, Allah'tan (cc) habersiz olma.

galaksi: Uzayda milyonlarca yıldızdan, bulutsulardan, gaz bulutlarından oluşan ve ayrı bir sistem teşkil eden gök cisimleri topluluğu, gökada.

gayb: Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı.

gaye: Erişilmek istenen hedef, amaç, erek, maksat.

gazap: Yeryüzünde işlenmiş ve işlenecek olan her türlü zulüm ve haksızlığa karşı Allah'ın (cc) verdiği veya vereceği ilahi ceza.

gıybet: Başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma; dedikodu.

görgü kuralları: Bir toplumda veya toplulukta davranışları denetlemeye yönelik olan kuralların bütünü; davranış bilgisi, muaşeret adabı, adabımuaşeret.

H

hakkaniyet: Hak ve adalete uygunluk.

halis: İçine başka şeyler karışmamış olan; katışıksız, doğal, saf.

hamt: Bütün övgü çeşitlerini içeren, sevgi ve saygıyla Allah'a (cc) yapılan şükür.

hanif: Müslüman, muvahhit, Allah'ı (cc) birleyen, tevhit ehli.

hattat: Hat sanatını kendisine meslek olarak edinen kimse.

hayır: Dinin ve aklın yapılmasını iyi ve güzel gördüğü, kişinin sadece Allah'ın (cc) rızasını gözeterek yaptığı iş, amel.

hayız: Kadınların ay hâli, âdet görmesi, aybaşı.

hicran: Ayrılık, ayrılık acısı.

hidayet: Allah'ın (cc) insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.

hikmet: **1.** Allah'ı (cc) gereği gibi bilme bilgisi. **2.** İnsanın varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi.

huşu: Yüreği ürperme ve korku ile dolu olarak Allah'a (cc) boyun eğme.

hutbe: Cuma namazından önce ve bayram namazlarından sonra hatibin minberde yaptığı dinî konuşma.

hükümranlık: Hâkimiyetini kimsenin kısıtlamasına veya denetlemesine bağlı olmadan sürdürme durumu; egemenlik.

hürmet: Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu; saygı.

hüsran: Beklenilen şeyin elde edilememesi nedeniyle duyulan acı.

I-İ-J

ibret: Görünenden görünmeyene geçme, nesneleri ve olayları dış yüzüne bakıp onlardaki hikmeti kavramaya çalışma, olaylardan ders alıp doğru sonuçlar çıkarma ve bunlara göre davranma.

idrak etmek: Akıl erdirmek, anlamak, kavramak.

ifk: Bir şeyi birine yükleme, iftira, bühtan.

ilham: **1.** Gönle doğan şey, kalbe gelen mana, akıl yürütme ve düşünmeye dayanmaksızın elde edilen bilgi. **2.** Allah'tan (cc) peygamberlerin kalbine gelen ve vahiy şeklinde inen bilgi ve düşünceler.

infak: **1.** Bir kimsenin geçimini sağlama. **2.** Malını Allah yolunda sarf etme.

istiğfar: Allah'tan (cc) günahlarının bağışlanmasını dileme.

istikamet: Hak yolda olma, hak yola girme, doğruluk, dürüstlük, adalet, denge, dürüstçe yaşama.

itaat: **1.** Boyun eğme, uyma, dinlenme, söz dinleme, alınan emre göre hareket etme, saygı gösterme. **2.** Allah'ın (cc) ve elçisinin ortaya koyduğu emir ve yasaklara uyma.

itikat: Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma, samimi olarak inanma; iman

K

kamerî yıl: Ay'ın Dünya çevresinde on iki kez dolanmasıyla geçen 354 gün 8 saatlik süre; ay yılı.

kâmil: İlim, fazilet ve hüner sâhibi; manevi meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş kimse.

kaza etmek: Zamanında yerine getirilemeyen dinî görevleri daha sonra yerine getirmek.

kehkeşan: Açık gecelerde gökyüzünde boydan boya görülen uzun, bol yıldızlı, ışıklı şerit; Samanyolu.

kemal: Bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, kendini tamamlama hâli.

kıssa: Kur'an-ı Kerim'de geçmiş peygamberler ve milletlerle ilgili anlatılan ibret verici tarihî olay.

koza: İçinde, tohum veya kelebek durumuna gelmemiş böcek bulunan korunak.

krizalit: Bazı böceklerde tırtılın kendi çevresine ördüğü koza içindeki hareketsiz, kelebeğe veya böceğe dönüşme evresindeki durumu.

kudret: **1.** Güç, kuvvet. **2.** Yüce Allah'ın (cc) ezelî gücü.

küresel: Dünya ölçüsünde geniş bir bakış açısıyla benimsenen; global.

L

leh: Bir şeyden veya bir kimseden yana olma, aleyh karşıtı.

lohusalık: Kadınların doğum yapmalarından itibaren en az bir, en fazla kırk gün süre ile rahimlerinden gelen kana bağlı olarak ortaya çıkan özel bir durum, nifas hâli.

lütuf: 1. İyilik etme, merhamet ve yardımda bulunma. **2.** Kulu, Allah'ın (cc) af ve rahmetine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü ilahi yardım.

M

mabet: Müslümanların toplu olarak ibadet edebilmeleri için yapılmış olan yer, cami, mescit.

mağlup: Yenik düşmüş, yenilmiş.

mahlukat: Yaratılmış olan her şey.

mahşer: Kıyamet günü ikinci kez sûra üflendikten sonra bütün insanların diriltilerek mezarlarından kalkıp dünyada iken yaptıkları her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yer.

mahşerî: Mahşeri andıran.

mahya: Ramazan gecelerinde, camilerde iki minare arasına gerilen ipler üzerine kandil veya elektrik ampulleriyle yazılan yazı veya yapılan resim.

malik: Bir şeye sahip olan kimse, sahip.

manevi: Gözle görülüp elle tutulamayan, madde ve cisimle ilgisi bulunmayan, öz ve ruhla ilgili olan.

matem: Sevilen bir kimsenin ölümünden duyulan büyük acı ve bu acı sebebiyle ağlayıp inleme, zevk ve eğlenceden uzaklaşma; yas.

mazlum: Zulüm görmüş, kendisine zulmedilmiş.

Me'vâ: Sidretülmüntehanın civarında bulunan cennet.

meçhul: Bilinmeyen, tanınmayan, belli olmayan.

melekût: Ruhlar ve melekler âlemi.

menzil: Varılacak yer.

meşru: Yapılmasına dinen izin verilmiş, dine uygun olan şey.

meteorolog: Hava tahmincisi.

miraç: 1. Göğe çıkma. **2.** Hz. Peygamber'in recep ayının 27. gecesinde Mekke'den Kudüs'teki Mescidiaksa'ya götürülerek oradan göğe yükseltimesi ve kendisine Allah'ın (cc) ayetlerinin ve olağanüstü nimetlerinin gösterilmesi.

misk: Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde.

mistik: Akıl erdirilemeyen, gizli ve sırlı bir yönü olan, gizli anlam taşıyan.

misyon: Bir kimseye veya bir kurula verilen özel amaçlı iş; görev.

mizan: Ahirette insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi terazi.

muamelat: İslam'da ibadetlerle ilgili hükümlerin dışında kalan ve insanların birbirleriyle, insanların toplumla ve toplumların birbirleriyle olan hukuki, idari, mali ve ekonomik ilişkilerini düzenleyen alan.

muamma: Anlaşılmayan, bilinmeyen şey.

mucize: Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla gösterdiği olağanüstü olay.

muhacir: İslam dinini yaşamak, müşriklerin baskısından kurtulmak; din, can, namus, akıl ve soy emniyetlerini sağlamak amacıyla Medine'ye hicret eden Mekkeli Müslüman.

muhafaza: Saklama, olduğu gibi kalmasını sağlama.

muhakeme: Bir konuyu dikkatle inceleme, iyice düşünme, akıl süzgecinden geçirerek karar verme.

muhlis: 1. Davranışları içten ve gönülden olan kimse. **2.** İhlasla ve gösterişten uzak şekilde Allah'a (cc) inanan ve ibadet eden kimse.

mükâfat: Bir başarının, iyi ve güzel bir davranışın karşılığında verilen şey; ödül.

münacat: Allah'a (cc) yalvarıp yakarma, sessizce ve içtenlikle dua etme.

müşrik: Allah'a ortak koşan, birden fazla tanrıya inanan kimse.

N

nadan: Bilgisiz, cahil, sert ve gönül kırıcı kimse.

namazgâh: Açıkta namaz kılmak üzere hazırlanan ve içinde kıble yönünü göstermek için bir dikili taş bulunan geniş alan.

narsisizm: Kişinin kendi bedensel ve ruhsal benliğine duyduğu hayranlık ve bağlılık.

nazar: Bakma, bakış.

nefis: 1. İnsanın varlığı, kendisi, zatı. **2.** Kötü huyların ve çirkin davranışların kaynağı.

nesne: Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi olan her türlü cansız varlık, şey; parça, obje.

nifas: bk. lohusalık.

nimet: Allah'ın (cc) insanlara başta iman olmak üzere bahşettiği her türlü iyilik, güzellik ve servet.

niyaz: Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, dua.

nizam: Kâinatta ve her türlü kuruluşta, o şeyin varlığının gerektirdiği şekilde mevcut olan ve devamını sağlayan yasa ve kural; düzen, usul.

nurani: Temiz, mübarek, nurlu.

O-Ö

olgun: Bilgisi, görgüsü ve hoşgörüsü gereği kadar gelişen, ağırbaşlı (kimse); yetkin, kâmil.

P

polat: Çelik.

politika: Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü; siyaset.

potansiyel: Gelecekte oluşması, gelişmesi mümkün olan.

R

raptetmek: Bir şeyi bir yere iliştirmek, tutturmak.

rüşt: Doğru düşünecek, doğruyu bilecek, ayırt edecek seviyede olma; olgunluk, kemal.

S

sadaka: Allah (cc) rızası için fakirlere yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyilik.

safha: Bir olayın gelişmesinde birbiri ardınca görülen değişik durumlardan, dönemlerden her biri; evre, merhale.

sahih: Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru.

saik: Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey; sebep.

salih amel: Dayanağını Kur'an ve sünnetten alan, imanı güçlendirmek için yapılan her türlü iyi, güzel ve yararlı davranış.

sema: Göğün görünen yüzeyi; gökyüzü.

sırat: Kıyamet koptuktan sonra mahşerde sorgulanan insanların cennetlik veya cehennemlik olmak üzere üzerinden geçecekleri köprü.

siret: Bir kimsenin kendine has davranışlarını da içine alan hayat hikâyesi.

sistem: Belli yöntem, ilke veya yasalara göre kurulmuş olan düzen.

siyer: Hz. Muhammed'in (sav) hayatını, onun yaşayış biçimini, niteliklerini, ahlakını, savaşlarını anlatan ve İslam tarihi içinde önemli yer tutan bir ilim dalı.

sûr: Kıyametin kopmasını ve kıyamet koptuktan sonra yeniden dirilmeyi duyurmak için İsrafil adlı melek tarafından üflenecek olan boru.

suret: Dış görünüş, varlığın görünen yanı, beş duyu ile algılanan yönü.

Ş

şatafat: Göze çarpacak şekildeki süs ve gösteriş, debdebe.

şehit: Allah'ın (cc) dinini tüm insanlığa ulaştırmak veya bu yolda ortaya çıkan engelleri kaldırmak için çabalarken ölen ya da öldürülen Müslüman.

şer: **1.** Kötü, fena, kötü iş, bela, musibet, günah. **2.** Bu dünyada hukuki yaptırımları ve kınamayı, ahirette de cehennem azabını ve Allah'ın (cc) gazabını gerektiren kötü sözler, inançlar, davranışlar.

şuur: İnsanın kendini bilme ve içinde yaşadığı zaman ve mekândan haberdar olma yeteneği; şuur.

T

tahrif: **1.** Saptırma, bozma. **2.** Allah'ın (cc) gönderdiği ayetleri kasıtlı olarak yanlış yorumlama, ayetlerin anlamlarını değiştirme, ayet yorumlarına kişisel görüşlerini katma.

takdir: Beğendiğini belirtme, değer verme; beğeni.

takdis: Kutsal sayma, kutsama.

tebliğ: Peygamberlerin Allah'ın (cc) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi.

tecelli: Allah'ın (cc) kudretinin şahıslarda ve eşyada görünür olması.

tefekkür: Bir konu hakkında uzun ve derin düşünme.

telkin: Bir duygu veya düşünceyi aşılama.

tenzih: Allah'ın (cc) bütün kusurlardan, eksikliklerden uzak bulunduğuna inanma ve bunu dille söyleme.

tesbih: Allah'ı (cc) zatında, sıfatlarında, fiillerinde ve isimlerinde her türlü eksiklikten uzak tutma.

tevazu: Alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, yumuşak huylu ve mütevazı olma.

tevekkül: İnsanın, yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü tedbiri aldıktan, yeterli ve gerekli çalışmaları en güzel biçimde yerine getirdikten sonra sonucu Allah'tan (cc) beklemesi.

tilavet secdesi: Kur'an-ı Kerim'deki secde ayetlerinden birini okuyan veya duyan kimsenin yapması gereken secde.

U-Ü

uyluk: Kalçadan dize kadar olan bacak bölümü.

uzuv: Vücut bölümü; organ.

ümmet: Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu.

V-Y

vaaz: Cami, mescit vb. yerlerde vaizlerin yaptığı, genellikle öğüt niteliği taşıyan dinî konuşma.

vahiy: Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahi bilgi.

vasıf: Bir kimse veya şeyin taşıdığı hâl, sıfat, nitelik.

Z

zaaf: İrade zayıflığı, dayanamama, düşkünlük.

zan: Gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine verilen hüküm; sanı.

zayi: Kaybolmuş, ziyan olmuş şey; yitik.

ziyan: Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı; zarar.

Kaynakça

Ahatlı, Erdinç. "İrade ve Sabır Eğitimi". *İslam'a Giriş*. ed. Bünyamin Erul. 287. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Basım, 2008.

Ahmed bin Hanbel, Ebu Abdillah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybani. *el-Müsned*. Ürdün: Beytü'l-Efkari'd-Düveliyye, Birleşik Baskı, 1405/1985.

Ardoğan, Recep. "İslam'da Varlığın Değeri ve Ekoloji Ahlakı". *Diyanet Aylık Dergi* 326 (Şubat 2018), 11-13.

Asya, Arif Nihat. *Dualar ve Aminler*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 15. Basım, 2016.

Ateş, Süleyman. "İhlas". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/535-537. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Aydoğdu Demir, Rukiye. *Ramazan Bereketi Oruç*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019.

Ayengin, Tevhit. "Rükün", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/ 286-287. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Ayhan, Halis – Ziya, Kazıcı. "Tâlim ve Terbiye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/515-523. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Bardakoğlu, Ali. "Kurban". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 26/436-440. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Bilkan, Ali Fuat. *Nâbî Divânı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 3. Basım, 2020.

Boks, Abdullah A. "Arafat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 3/261-263. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Bolay, Süleyman Hayri. "Âlem". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/357-360. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Boynukalın, Mehmet. "Teyemmüm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/50-52. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Buhari, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Cami'u's-sahih*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Daru Tavki'n-Necat, 2. Basım, 1422/2001.

Cilacı, Osman. "Dua", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/529. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Çağrıcı, Mustafa. "Adâlet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/341-343. İstanbul: TDV Yayınları, 1988. Erişim 29 Nisan 2024.

Çağrıcı, Mustafa. "Âhenk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/515-516. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Çağrıcı, Mustafa. "Ahlâk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/1. Ankara: TDV Yayınları, 1989.

Çağrıcı, Mustafa. "Cömertlik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/72-73. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Çağrıcı, Mustafa. "Haset". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/378-380. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Çağrıcı, Mustafa. "Hayâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/ 554-555. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Çağrıcı, Mustafa. "İffet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/506-507. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Çağrıcı, Mustafa. "İftira". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/522-523. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Çağrıcı, Mustafa. "İhsan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/544-546. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Çağrıcı, Mustafa. "İtidal". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 23/456-457. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Çağrıcı, Mustafa. "Kibir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/561-562. Ankara: TDV Yayınları, 2022.

Çağrıcı, Mustafa. "Riya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/137-138. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Çağrıcı, Mustafa. "Sıdk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/98-100. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Çağrıcı, Mustafa. "Tevazu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 40/583-585. Ankara: TDV Yayınları, 2011.

Çağrıcı, Mustafa. "Yalan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/297-300. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Çelebi, İlyas. "Sünnetullah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/159-160. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Çolak, Ali. "Melek İnancının Kur'ân ve Hadis Temelleri". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Şubat 2012), 35-37.

Döndüren, Hamdi. *Delilleriyle İslâm İlmihali (İnanç-İbadet-Günlük Hayat). İstanbul: Erkam Yayınları, 2007.*

Dönmez, İbrahim Kâfi. "Farz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 12/184. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Dönmez, İbrahim Kâfi. *"Niyet". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 33/169-172. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Dönmez, İbrahim Kâfi. *"Oruç". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 33/416-425. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.*

Dönmez, İbrahim Kâfi. "Vâcip", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 42/410-414. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Ebu Davud Sicistani, Süleyman b. Eş'as. *Kitâbü's-Sünen = Sünenu Ebi Davud.* thk. Muhammed Avvâme. 5 Cilt. Cidde: Darü'l-Kıble li's-Sekafeti'l-İslamiyye, 1998/1419.

Erkal, Mehmet. "Zekât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 44/197-207. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Ersoy, Mehmet Âkif. *Safahat*. Ankara: TBMM, 1. Basım, 2021.

Gerlegiz, Adem. "Kur'ân'da Beşer Kavramı". Hikmet Yurdu Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi. 12/12 (2019), 151-175.

Gök, Murat. "Tedbir ve Tevekkül Kavramları Bağlamında Allah Resulü'nün Mekke Dönemi Hayatına Hayatına Dair Bir Değerlendirme", Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi 10 (Ekim 2022), 151-152.

Gürkan, Salime Leyla. "Ölüm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 34/32-34. Ankara: TDV Yayınları, 2007.

Haley, Alex. *Malcom X.* çev. Yaşar Kaplan. İstanbul: İnsan Yayınları, 6. Basım, 2003.

Harman, Ömer Faruk. "Hac". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14/382-386. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Harman, Ömer Faruk. "İslam". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/2-5. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Hökelekli, Hayati. "Fıtrat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 13/47-48. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

İbni Ebu Şeybe, Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebi Şeybe Ebu Bekr el-Absi el-Kufi. *El-Musannef,* thk. Muhammed Avvame Cidde: Daru'l-Kible li's-Sekafeti'lİslamiye, 2006.

İbni Hıbban, Ebû hâtim Muhammed b. Hıbban b. Ahmed el-Büstî. *Sahîhu İbn Hibbân el-müsnedü's-sahîh ale't-tekâsîm ve'l-envâ.* thk. Muhammed Ali Sönmez – Hâlis Aydemir. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2012.

İbni Hişam, Ebu Ahmed Abdülmelik el-Himyerî. *es-Sîretü'n-Nebeviyye.* 4 Cilt, Beyrut: ts.

İbn Mace, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini, *Sünen-i İbn Mace.* (s. 2477-2741; el-Kütübü's-Sitte, Mevsûatü'l-Hadis eş-Şerif içinde) haz. Salih b. Abdulaziz. Arabistan: Dâru's-Selam, 2000.

İshak bin Rahuye, İbn İbrahim b. Mahled el-Hanzalî, *Müsnedü İshâk b. Râhûye.* 5 Cilt, Medînetü'l-Münevvere: Mektebetü'l-Îmân, 1412/1991.

Kallek, Cengiz. "İsraf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 23/179-180. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Kallek, Cengiz. "Müellefe-i Kulûb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 31/473-475. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Kaplan, Mahmut. *Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed.* İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2010.

Karadaş, Cağfer. "Tevrat Tahrife Uğradı mı", Diyanet Aylık Dergi 398 (Şubat 2024), 68-69.

Karakoç, Sezai. *Ruhların Dirilişi*, İstanbul: Diriliş Yayınları, 8 Baskı, 2007.

Karakoç, Sezai. *Samanyolunda Ziyafet*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 8. Baskı, 2008.

Karaman, Hayreddin vd. *İlmihal.* 2 Cilt, Ankara: TDV Yayınları, 15. Baskı, 2008.

Karaman, Hayreddin vd. *Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali.* İstanbul: TDV Yayınları, 5. Baskı, 1982.

Karaman, Hayreddin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2007.

Kemal, Yahya. *Kendi Gök Kubbemiz.* İstanbul: Fetih Cemiyeti İktisadi İşletmesi, 2022.

Kılavuz, Ahmet Saim. "Akaid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 2/212-216. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Kılavuz, Ahmet Saim. *Ana Hatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş.* İstanbul: Ensar Yayınları, 31. Basım, 2019.

Kılavuz, Ahmet Saim. "Azrail". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 4/350-351. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Kılıç, Recep. "İslam Ahlakının Tanımı ve Kapsamı". *İslâm Ahlakı Temel Konular Güncel Yorumlar.* ed. Muhammet Şevki Aydın - Ahmet Hadi Adanalı. (Ankara: DİB Yayınları, 2014), 30.

Koca, Ferhat. "Haram". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 16/100-104. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Kutluer, İlhan. "İnsan". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 22/320-323. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Milli Eğitim Bakanlığı. Talim ve Terbiye Kurulu. "Anadolu İmam Hatip Lisesi Temel Dinî Bilgiler Dersi Öğretim Programı (9. Sınıf)". Ankara. 2024.

Milli Eğitim Bakanlığı. Talim ve Terbiye Kurulu. "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni". Ankara. 2024.

"Merhamet". *Temel İslam Ansiklopedisi.* ed. Tuncay Başoğlu. 5/456-458. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 2020.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî. *Sahih-i Müslim.* (s. 673-1202; el-Kütübü"s-Sitte, Mevsûatü'l-Hadis eş-Şerif içinde) haz. Salih b. Abdülaziz. Arabistan: Daru's-Selam, 2000.

Nesai, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb. *Sünen-i Nesai.* (s. 2087-2453; el-Kütübü's-Sitte, eş-Şerif içinde) haz. Salih b. Abdülaziz. Arabistan: Daru's-Selam, 2000.

Nureddin es-Sabuni, Ebû Muhammed Ahmed b. Mahmud b. Ebubekir. *Matüridiyye Akaidi,* trc. Bekir Topaloğlu. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 8. Basım, 2005.

Öğüt, Salim. "Hac". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 14/389-397. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Öğüt, Salim. "İhram". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 21/539-542. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Özafşar, Mehmet Emin vd. (ed.). *Hadislerle İslam.* 7 Cilt. İstanbul: DİB Yayınları, 4. Basım, 2020.

Özdemir, Metin. "Varoluş Gayemiz", *Diyanet Aylık Dergi* 373 (Ocak 2020), 7.

Özervarlı, Mehmet Sait. "Melek". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 29/40-42. Anakara: TDV Yayınları, 2004.

Özler, Mevlüt. "Tevhid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 41/18-20. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Sayar, Kemal - Yavuz, Rabia. *Kendi Özünü Bil.* İstanbul: Sahi Yayınları, 2. Basım, 2024.

Serinsu, Ahmet Nedim (ed.) vd. *Dinî Terimler Sözlüğü.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2009.

Sinanoğlu, Mustafa. "İbadet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* DİA, 19/233-235. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Sinanoğlu, Mustafa. "İman". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 22/212-214. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

"Şefkat". *Temel İslam Ansiklopedisi.* ed. Tuncay Başoğlu. 7/406-409. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 2020.

Şener, Abdülkadir. "Abdest", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 1/68-70. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Şener, Mehmet. "Gusül", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 14/213-214. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Şeyh Gâlip, *Şeyh Gâlip Dîvânı.* haz. Oğuz Yılmaz. Kapı Yayınları, 2023.

Tanhan, Fuat vd. "Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (FOMO): Güncel Bir Derleme". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.* 14/1 (2022), 74-85.

"Temizlik"/. *Temel İslam Ansiklopedisi*. ed. Tuncay Başoğlu. . Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 2020.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevra. *Sünen-i Tirmizi.* (s. 1629-2061, el-Kütübü's-Sitte, Mevsûatü"l-Hadis eş-Şerif içinde) haz. Salih b. Abdülaziz. Daru's-Selam, Arabistan, 2000.

Toksarı, Ali. "Emanet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 11/81-83. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Topaloğlu, Bekir. "Ahiret". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 1/543-548. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Topaloğlu, Bekir. "Allah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 2/471-498. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Topaloğlu, Bekir. "Tövbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları,2012), 41/279-283.

Tunç, Fatma Nur. "Âdâb-ı Muâşeret". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* EK1/34-36. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Tümer, Günay. "Din", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 9/313-314. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Türkiye Yazarlar Birliği. *Erdem Bayazıt Kitabı.* Ankara: TYB Yayınları, 2009. Uludağ, Süleyman. "Ahsen-i Takvim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 2/178. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Uludağ, Süleyman. *İslam'da İnanç Konuları ve İtikâdî Mezhepler,* İstanbul: Marifet Yayınları, 1992.

Uludağ, Süleyman. "Takvâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 39/484-486. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Vazza, Franco vd. "The Quantitative Comparison Between the Neuronal Network and the Cosmic Web". *Frontiers in Physics*, 8, (2020), 6-7.

Yaşaroğlu, Mehmet Kâmil. "Namaz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 32/350-357. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Âmentü". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 3/28-30. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Yavuz, Yusuf Şevki - Ünal, Zeki. "Cebrail". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/ 202-204. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Yavuz Yusuf Şevki. "Kader", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 24/59-63. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Peygamber". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 34/257-262. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Yılmaz, Hayati. "Kutsî Hadis". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 16/318-320. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.

Yılmaz, Neslihan. *Alkol ve Madde Bağımlılığı: Bireysel ve Toplumsal Sonuçları.* İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Yitik, Ali İhsan. "Oruç". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 33/414-416. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

"Zan". *Temel İslam Ansiklopedisi.* ed. Tuncay Başoğlu. 8/448-450. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları, 2020.

Kaynakçanın hazırlanmasında İSNAD atıf sistemi 2. edisyon kullanılmıştır.

Cevap anahtarına bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Görsel ve genel ağ kaynakçasına bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elazığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 Km
KARADENİZ
AKDENİZ
EGE DENİZİ
MARMARA DENİZİ
HAZAR DENİZİ
ROMANYA
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
ACARA Ö.C.
İRAN
IRAK
SURİYE
LÜBNAN
İSRAİL
FİLİSTİN Batı Şeria
FİLİSTİN Gazze Şeridi
MISIR
LİBYA
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
Bükreş
Sofya
Atina
Tiflis
Erivan
Bağdat
Şam
Beyrut
Tel Aviv
Doğu Kudüs
Lefkoşa
Erenköy
Gökçeada
Bozcaada
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Kocaeli
Yalova
Sakarya
Düzce
Zonguldak
Bartın
Karabük
Bolu
Kastamonu
Sinop
Samsun
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Iğdır
Ağrı
Erzurum
Bayburt
Gümüşhane
Erzincan
Tunceli
Bingöl
Muş
Bitlis
Van
Hakkâri
Şırnak
Siirt
Batman
Mardin
Diyarbakır
Şanlıurfa
Adıyaman
Malatya
Elazığ
Gaziantep
Kilis
Hatay
Osmaniye
Adana
Kahramanmaraş
Mersin
Karaman
Niğde
Nevşehir
Aksaray
Kırşehir
Kayseri
Sivas
Tokat
Amasya
Çorum
Yozgat
Kırıkkale
Ankara
Çankırı
Konya
Eskişehir
Bilecik
Bursa
Balıkesir
Çanakkale
Kütahya
Afyonkarahisar
Uşak
Manisa
İzmir
Aydın
Muğla
Denizli
Burdur
Isparta
Antalya
Tuz Gölü
Van Gölü
Urumiye Gölü
Tuna N.
Meriç N.
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Sakarya N.
Fırat N.
Dicle N.
Aras N.
Kura N.
Çoruh N.
Ceyhan N.
Seyhan N.
Göksu N.
Gediz N.
Bakırçay N.
Küçük Menderes N.
Büyük Menderes N.
Nil N.
Siiveyş K.
22° 24° 26° 28° 30° 32° 34° 36° 38° 40° 42° 44° 46° 48° 50°
32° 34° 36° 38° 40° 42° 44°

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1,000 1,500 2,000 Km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İS
KARADAĞ KD
KOSOVA KS
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SR
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
AZERBAYCAN
RUSYA FEDERASYONU
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
HİNDİSTAN
PAKİSTAN
AFGANİSTAN
TACİKİSTAN
İRAN
IRAK
SURİYE
GÜRCİSTAN
UKRAYNA
BELARUS
POLONYA
ALMANYA
FRANSA
İSPANYA
PORTEKİZ
İTALYA
YUNANİSTAN
BULGARİSTAN
ROMANYA
MOLDOVA
MACARİSTAN
AVUSTURYA
HOLLANDA
BİRLEŞİK KRALLIK
İRLANDA
İZLANDA
NORVEÇ
İSVEÇ
FİNLANDİYA
DANİMARKA
MISIR
LİBYA
TUNUS
CEZAYİR
FAS
NİJER
ÇAD
SUDAN
SUUDİ ARABİSTAN
YEMEN
UMMAN
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ
KATAR
KUVEYT
ÜRDÜN
FİLİSTİN
BANGLADEŞ
Barents Denizi
Kara Denizi
Norveç Denizi
Kuzey Denizi
Baltık Denizi
Manş Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Kızıldeniz
Umman Denizi
Yemen Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Tiren Denizi
Adriyatik Denizi
Cebelitarık B.
Ankara
Moskova
Astana
Bişkek
Taşkent
Aşkabat
Duşanbe
Bakü
Tiflis
Tahran
Bağdat
Kâbil
İslamabad
Yeni Delhi
Dakka
Pekin
Ulanbator
Riyad
Kahire
Şam
Amman
Lefkoşa
Kuveyt
Doha
Abu Dabi
Muskat
Sana
Trablus
Tunus
Cezayir
Madrid
Lizbon
Paris
Londra
Brüksel
Amsterdam
Berlin
Kopenhag
Oslo
Stokholm
Helsinki
Varşova
Kiev
Kişinev
Bükreş
Sofya
Atina
Kırım Ö.C.
Nahçıvan Ö.C.
Urumiye G.
Van G.
Tuz G.
Aral G.
Balkaş G.
Issık G.
Baykal G.
Ladoga G.
Onega G.
Rıbinsk Brj. G.
Hulun G.
Volga N.
Don N.
Ural N.
İrtiş N.
Obi N.
Yenisey N.
Lena N.
İndigirka N.
Peçora N.
Usa N.
Severnaya Dvina N.
Seyhun N.
Ceyhun N.
Sarıkamış G.
Hotan N.
Sarı N.
Hindus N.
Ganj N.
Nil N.
Fırat N.
Dicle N.
Sen N.
Po N.
Tuna N.
Hürmüz B.
JAMMU VE KEŞMİR
Tarafsız Bölge
30° 20° 10° 0° 10° 20° 30° 40° 50° 60° 70° 80° 90° 100° 110° 120° 130° 140° 150° 160° 170° 180°
30° 40° 50° 60° 70° 80° 90° 100° 110° 120°

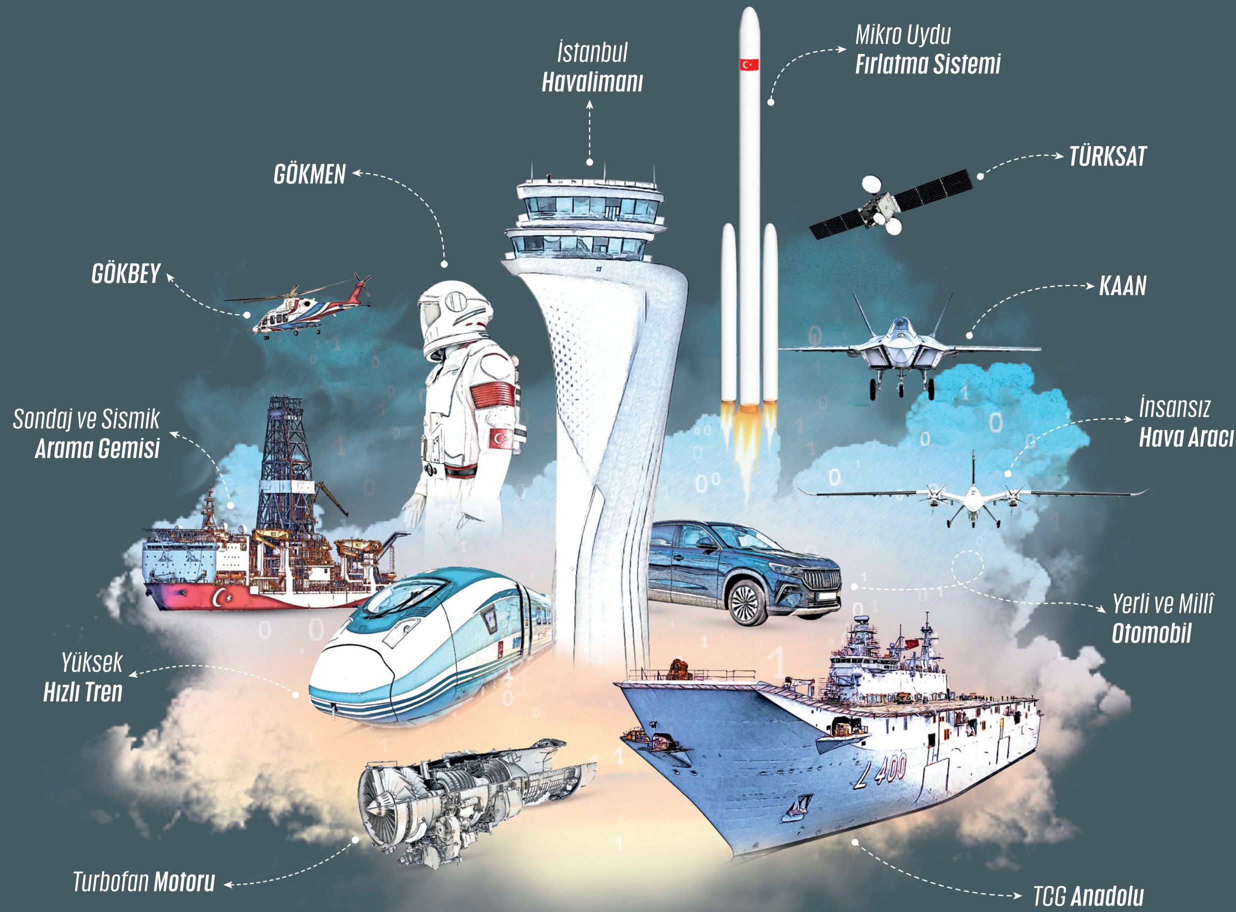
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN 978-975-11-8062-9

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
TEMEL DİNÎ BİLGİLER
9. Sınıf
Ders Kitabı

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI
ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

Temel Dinî Bilgiler

9. Sınıf

